ความฝันของแผ่นดิน

พิมพ์ครั้งที่ 4

...นอกจากการศึกษาจะสอนให้คนเก่งแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพ คือทั้งเก่งทั้งดี มาเป็นกำลังของบ้านเมือง ***ให้ความเก่งเป็นปัจจัยและพลังสำหรับการสร้างสรรค์ และให้ความดีเป็นปัจจัยเพื่อประคับประคองหนุนนำความเก่ง*** *ให้เป็นไปในทางที่ถูกที่อำนวยผลเป็นประโยชน์อันพึงประสงค์...*

พระบรมราโชวาทของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

ความฝันของแผ่นดิน

พิมพ์ครั้งที่ 4 ธันวาคม 2540

จำนวน 5,000 เล่ม

ISBN 974-89777-5-7

พิมพ์ที่ บริษัท โรงพิมพ์ตะวันออก จำกัด (มหาชน)

หนังสือเล่มนี้จัดพิมพ์ขึ้นด้วยความปรารถนาให้เป็นสมบัติของประชาชนคนไทย อย่างแท้จริง จึงมิได้จัดจำหน่าย

คำนำ

โครงการ "การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์" เป็นโครงการที่มุ่งระดมความคิดเพื่อการปฏิรูปการศึกษาไทยที่ธนาคารกสิกรไทยได้ริเริ่มมาตั้งแต่ปลายปี 2537 และได้มีงาน ***"จุดประกายความคิด"*** หลายๆ อย่างค่อยๆ ทยอยออกมาเป็นลำดับ นับตั้งแต่การจัดสัมมนาระดับภูมิภาคที่ จังหวัดขอนแก่น ลำปาง และสงขลา ในช่วงปี 2538 เพื่อระดมความคิดและมุมมองเกี่ยวกับการศึกษาจากหลายๆ ฝ่ายในสังคมไทย และการสัมมนาระดับชาติ ***"ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์"*** ที่ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ จนกระทั่งมาถึงการจัดทำรายงาน ***"ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์"*** และ ***"ข้อเสนอปฏิรูปการศึกษาไทย"*** ที่เสนอเข้าสู่การประชุมสมัชชาการศึกษา ณ สำนักงานใหญ่ ธนาคารกสิกรไทย เมื่อต้นปี 2539 ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงมีพระกรุณาเสด็จเป็นองค์ประธานและมีผู้เข้าร่วมการประชุมกว่า 500 คน

ภายหลังการประชุมสมัชชาแห่งชาติครั้งสำคัญยิ่งครั้งนั้นแล้ว โครงการยังได้มีกิจกรรม ***"แพร่ความคิด"*** ต่อมาอีกหลายๆ อย่าง นับตั้งแต่การผลิตสารคดีสั้น 2 นาที ***"จากความฝัน สู่ปัญญา เพื่ออนาคต"*** ทางสถานีโทรทัศน์สีช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ไปจนถึงการทำรายงานฉบับย่อเป็นภาษาอังกฤษ และการบรรจุสาระและข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปการศึกษาไทยเข้าไว้ในเครือข่ายอินเตอร์เน็ต เพื่อเผยแพร่ความเข้าใจในระดับสากลเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของโครงการ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ถือเป็นการรณรงค์ทางสังคมอย่างหนึ่งที่จะปูทางไปสู่

การปฏิรูปการศึกษาอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของโครงการ

หนังสือ ***"ความฝันของแผ่นดิน"*** ที่ท่านถืออยู่นี้ก็เป็นงานอีกชิ้นหนึ่งที่เป็นผลสืบเนื่องจากโครงการ โดยประสงค์จะให้หนังสือเล่มนี้เป็นตัวแทนความคิดในการปฏิรูปการศึกษาไทย เช่นเดียวกับที่ปรากฏอยู่ในรายงานวิชาการที่ออกมาก่อนหน้านี้ หากมุ่งให้เป็นหนังสืออ่านสบาย เข้าใจง่าย และ ***"เข้าถึงจิตใจ"***คนไทยที่มีโอกาสอ่านหนังสือเล่มนี้ทุกคน ด้วยคณะศึกษาเชื่อมั่นว่า การปฏิรูปการศึกษานั้นไม่ได้เริ่มที่หน่วยงานใดหรือกระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง หากเริ่มต้นที่ ***"ภาคประชาชน"*** ที่จะเข้าใจและตระหนักในความสำคัญของการศึกษาที่มีต่ออนาคตบ้านเมืองและต่ออนาคตของลูกหลานของเราทุกคน เพื่อร่วมกันสร้าง ***"กระแสประชาชน"*** ที่จะไปผลักดันการปฏิรูปให้เป็นผลอีกทีหนึ่ง

คณะศึกษามีความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าใน ***"ภูมิปัญญา"*** ของคนไทยที่พาบ้านเมืองฝ่าฟันปัญหาต่างๆ มาแล้วมากต่อมาก และด้วยการที่เรารวมพลังกันทุกฝ่ายเพื่อการปฏิรูปการศึกษาให้เป็นกลไก ***"สร้างสรรค์ปัญญา พัฒนาประเทศ"*** อย่างจริงจัง ย่อมจะเป็นหลักประกันให้ลูกหลานของเราทุกคนที่จะก้าวไปในกระแสโลกาภิวัตน์ด้วยความผาสุกและมั่นคง

(นายสิปปนนท์ เกตุทัต)

ประธานคณะศึกษา "การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์"

คำชี้แจงของผู้เรียบเรียง

หนังสือ ***"ความฝันของแผ่นดิน"*** ที่ผู้เรียบเรียงได้รับมอบหมายจากคณะศึกษาโครงการ **"การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์"** ให้เรียบเรียงขึ้นนี้ เป็นหนังสือที่ตั้งใจจะถอดสาระจากรายงาน ***"ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์"*** และรายงาน ***"ข้อเสนอปฏิรูปการศึกษาไทย"*** อันเป็นรายงานฝาแฝดในโครงการ "การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์" มาแปลงโฉมให้เป็นพ็อกเก็ตบุ๊ค ***"ฉบับประชาชน"*** เพื่อเรียกร้องความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาการศึกษาของชาติและวิงวอนให้ทุกคนทุกฝ่ายมาช่วยกันเป็นพลังปฏิรูปการศึกษาของเราให้เข้มแข็ง บนพื้นฐานความเชื่อว่า นับแต่นี้ไปคงไม่มีใครสามารถ ***"ผูกขาด"*** การแก้ปัญหาการศึกษาของบ้านเมืองได้อีกต่อไป ไม่ใช่แต่ภาครัฐไม่จำกัดเฉพาะภาคใดๆ หากอาศัย ***"ภาคประชาชน"*** นั่นเองที่จะเป็นพลังสำคัญที่สุด

ในกระบวนการของการนำรายงานวิชาการทั้ง 2 เล่ม มา ***"แปลงโฉม"*** เป็นพ็อกเก็ตบุ๊ค ***"ความฝันของแผ่นดิน"*** นี้ ผู้เรียบเรียงจำเป็นต้องเพิ่มเติมข้อมูล ข้อคิด ความเห็นจากบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ไปมากพอสมควร โดยมีธนาคารกสิกรไทยช่วยเสาะหาข้อมูล สถิติ และเอกสารนับร้อยชิ้นมาประกอบการเรียบเรียง นอกจากนี้ การลำดับสาระและภาษาที่ใช้เรียบเรียงก็เปลี่ยนไปเป็น ***"ภาษาพ็อกเก็ตบุ๊ค"*** เสียค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตาม แม้ภาษาและลีลาจะเปลี่ยนไปเพื่อให้เป็นหนังสือ ***"ของทุกคน"*** ก็ตาม ผู้เรียบเรียงหวังว่าจะยังคงสามารถเก็บสาระของรายงานอันทรงคุณค่าทั้ง 2 เล่ม รวมทั้งจะสะท้อน

ความตั้งใจและความมุ่งหวังของผู้ทรงคุณวุฒิในคณะศึกษาของโครงการทุกท่าน ได้โดยครบถ้วน

แน่นอนที่ในกระบวนการจัดทำหนังสือที่แปลงโฉมไปจากรายงานวิชาการนี้ ย่อมต้องมีจุด ***"เบี่ยง"*** และ ***"เบน"*** จากรายงานเดิม หลายครั้งหลายตอนเป็นความเห็นความรู้สึกของผู้เรียบเรียงเอง หากมีจุดบกพร่องหรือความไม่สมบูรณ์ของภาษา สาระและความคิด ณ จุดใด ผู้เรียบเรียงขอรับผิดแต่ผู้เดียว และขอรับการเสนอแนะด้วยความเต็มใจ

ผู้เรียบเรียงขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต ศาสตราจารย์ ดร.เจตนา นาควัชระ รองศาสตราจารย์ ดร.สมชอบ ไชยเวช ที่ได้กรุณาตรวจร่างหนังสือเล่มนี้ และขอขอบพระคุณคณะศึกษาทุกท่านที่มอบความไว้วางใจให้เป็นผู้เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ ทั้งที่เพิ่งจะเป็นนักการศึกษารุ่นใหม่ที่เพิ่งจะเริ่มต้นการเรียนรู้ และร่วมเดินทางไปในเส้นทาง ***"ปฏิรูปการศึกษา"*** อันยาวนานนี้ ผู้เรียบเรียงขอขอบคุณธนาคารกสิกรไทยและบุคลากรของธนาคาร ที่แม้ได้เข้ามาร่วมงานกันเพียงระยะไม่นาน ก็ได้เห็นถึงเจตนาที่งดงามและการทุ่มเทเกินกว่าความหมายของคำว่าหน้าที่และความรับผิดชอบไปมากมาย และเป็นแรงผลักดันที่ทำให้การเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้สำเร็จลงด้วยดี

(นายอมรวิชช์ นาครทรรพ)

ผู้เรียบเรียง

สารบัญ

“โลกที่เปลี่ยนไปกับแผ่นดินไทยที่พึงปรารถนา”

1 ความนำ

คนไทยยุคนี้มีความภูมิใจร่วมกันประการหนึ่ง คือการที่นานาประเทศยกย่องให้ไทยเป็นดาวรุ่งทางเศรษฐกิจดวงหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่กำลังพุ่งแรงไปในทิศทางเดียวกับ ***"เสือเศรษฐกิจ"*** อื่นๆ ในเอเชีย เช่น เกาหลี ไต้หวัน สิงคโปร์ ด้วยการเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อการส่งออก และอุตสาหกรรมบริการ อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจในรอบ 35 ปีตั้งแต่ปี 2504-2538 เฉลี่ยสูงถึงกว่าร้อยละ 7.5 ต่อปี ในขณะที่รายได้เฉลี่ยของประชากรเพิ่มขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันจากปีละ 2,100 บาท มาเป็น 68,000 บาท หรือเพิ่มขึ้นประมาณ 32 เท่า จนทำให้สัดส่วนประชากรที่อยู่ในภาวะยากจนลดลงจากร้อยละ 57 ในปี 2505 เหลือเพียง 13.7 ในปี 2535[1] ธนาคารโลกถึงกับต้องทำรายงานออกมาฉบับหนึ่งเมื่อปี 2536 โดยตั้งชื่อ

รายงานว่า ***"ปาฏิหาริย์เอเซียตะวันออก" (The East Asian Miracle)*** โดยเปิดประเด็นว่าในรอบ 30 ปีนี้ ย่านเอเซียตะวันออก ซึ่งประกอบด้วยประเทศต่าง ๆ 23 ประเทศเป็นย่านที่เติบโตทางเศรษฐกิจเร็วที่สุดเหนือย่านใด ๆ ในโลกและประเทศที่เป็นหัวหอกบันดาลปาฏิหาริย์ทางเศรษฐกิจในย่าน เอเซียตะวันออกนี้มีเพียง 8 ประเทศนั่นคือ **ญี่ปุ่น เกาหลี ฮ่องกง ไต้หวัน สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และไทย**[2] นับเป็นประจักษ์พยานอย่างดีถึงความมานะบากบั่นและความสามารถของเราคนไทยที่ได้พาประเทศมาสู่ฐานะอันเป็นที่จับตามองไปทั่วโลกเช่นนี้

เมื่อมองไปถึง ***"กระแสโลกาภิวัตน์"*** ทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มผนึกกำลังทางการค้า การลดกำแพงภาษีและลดการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศ ก็ยิ่งชี้ให้เห็นลู่ทางธุรกิจที่น่าตื่นเต้นและท้าทายไม่น้อยสำหรับประเทศไทยในฐานะประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจเสรีและมีศักยภาพสูงในภูมิภาคนี้ การร่วมมือทางการค้าในรูปองค์กรหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ อาทิ เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area หรือ AFTA) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในย่านเอเซียแปซิฟิค (Asia-Pacific Economic Cooperation หรือ APEC) การประชุมกลุ่มประเทศเอเซียยุโรป (Asia-Europe Meeting หรือ ASEM) และแม้แต่ความร่วมมือระดับอนุภูมิภาค (sub-regional) ตั้งแต่โครงการสามเหลี่ยมเศรษฐกิจไทย-มาเลเซีย-อินโดนีเซีย ไปจนถึงโครงการความร่วมมือ 6 ประเทศลุ่ม

แม่น้ำโขงก็ดี ล้วนเป็นการวางรากฐานการเกื้อกูลกันทางการค้าระหว่างไทยกับมิตรประเทศทั่วโลกต่อไปในระยะยาว

ความฝันของแผ่นดิน

การประชุม ***"วิสัยทัศน์ประเทศไทย ค.ศ. 2020"*** เมื่อเดือนพฤษภาคม 2539 ที่ผ่านมาที่ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ซึ่งมีนักการเมือง นักธุรกิจ ข้าราชการ นักวิชาการ และผู้ที่สนใจทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้าร่วมฟังกว่า 5,000 คนนั้น มีการประกาศ ***"วิสัยทัศน์ประเทศไทย ค.ศ. 2020"*** อันเป็นภาพรวมของเป้าหมายการพัฒนาประเทศในอนาคตอีก 25 ปีข้างหน้าหรือปีพ.ศ.2563 ซึ่งคำประกาศดังกล่าวมีพื้นฐานอยู่บนความสำเร็จที่งดงามทางเศรษฐกิจในรอบ 3 ทศวรรษที่ผ่านมาของประเทศไทยดังที่กล่าวไปแล้วนั่นเอง และยังฉายให้เห็นภาพฝันอันท้าทายในอีกกว่าสองทศวรรษต่อไป ที่ไทยจะมุ่งเป็นประเทศผู้นำในภูมิภาค และสมาชิกที่สง่างามในประชาคมนานาชาติ

"ความฝันของแผ่นดิน" ในวิสัยทัศน์ดังกล่าวได้วางเป้าหมาย หรือ วาด ***"ฝัน"*** ไว้ให้คนไทยหลายเรื่อง อาทิ [3]

- **ประชากรทั้งหมดกว่า 70 ล้านของไทยจะ *"ปลอด"* ความยากจน**
- **เด็กไทยจะได้เรียนขั้นต่ำถึงมัธยมปลายทุกคนและกว่าร้อยละ 50 ได้เรียนถึงมหาวิทยาลัย**

◆ **ไทยจะขยับไปอยู่อันดับที่ 16 ของโลกในเชิงความสามารถทางเศรษฐกิจ และจะเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในภูมิภาค ทั้งในด้านอุตสาหกรรม คมนาคม การเงิน การท่องเที่ยว และการบริการ กลายเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจกับนานาประเทศอย่างหลากหลาย**

เรายังฝันให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา และการขยับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมโดยเท่าเทียม เราฝันให้เมืองไทยจะเป็นสังคมแห่งความเป็นมิตร มีความเอื้ออาทรต่อกัน สามารถร่วมกันแก้ปัญหาทุกเรื่องได้โดยสันติและสร้างสรรค์ เราฝันให้เมืองไทยมีระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ มีระบบราชการและข้าราชการที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ

นี่คือ ***"ความฝันของแผ่นดิน"*** ที่ยังไม่มีใครอาจบอกได้ว่าเราจะไปถึงความฝันนี้ได้เพียงใด

ความจริงที่ต้องเผชิญ

แม้ว่าวิสัยทัศน์และเป้าหมายต่างๆ ที่วางไว้นั้นอาจไม่ ***"ไกลเกินฝัน"*** เพราะวางอยู่บนฐานของข้อเท็จจริงจากความสำเร็จที่ผ่านมาและโอกาสที่มองเห็นอยู่ข้างหน้าก็ตาม แต่ ณ วันนี้ สิ่งที่เราคนไทยต้องร่วมกันตระหนักและยอมรับก็คือ ***"ความฝันของแผ่นดิน"*** เหล่านี้มิใช่จะได้มาโดยง่าย แต่ต้อง

ดำเนินการพัฒนาประเทศด้วยความรอบคอบและระมัดระวังยิ่ง เพราะนอกจากจะต้องคำนึงถึง ***"ความสามารถแข่งขัน"*** อันเป็นกุญแจไปสู่ความก้าวหน้ามั่นคงทางเศรษฐกิจแล้ว บทเรียนการพัฒนาที่ผ่านมาสอนใจเราเป็นอย่างดีว่า การพัฒนาที่ขาดความระวัง ขาดความเข้าใจในความหมายที่แท้ของ ***"ความเจริญ"*** ได้กลายเป็นการพัฒนาที่ ***"ต้องแลก"*** เป็นการพัฒนาที่ทำให้เราสูญเสียอะไรไปมากมาย เพื่อแลกกับ ***"ความสามารถแข่งขัน"*** และตัวเลขทางเศรษฐกิจที่งดงามที่รัฐบาลทุกคณะที่ผ่านมามักจะอวดอ้าง

◆ **เหมือนที่เราได้แลกการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมที่ขยายตัวกว่าร้อยละ 10 ติดต่อกันมาหลายปี**[4] **กับการแคระแกร็นของภาคเกษตรและสภาพ *"บ้านแตก"* ของครอบครัวและชุมชนชนบท พร้อมกับการถอนรากเหง้า *"ชาวนามีฝีมือ"* มาเป็น *"คนงานไร้ฝีมือ"* เพื่อรองรับการเติบโตดังกล่าว**

◆ **เหมือนที่เราแลกรายได้ต่อหัวประชากรที่เพิ่มขึ้นเป็น 68,000 บาทในปี 2538 นี้กับการโทรมแรงงานเด็กอายุ 11-14 ปีกว่า 1,200,000 คนในภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมการผลิตรายย่อยจำนวนมากมาย**[5] **ที่ทำให้รายได้ต่อหัว *"ผู้ใหญ่"* มากขึ้น แต่คุณภาพชีวิตต่อหัว *"เด็ก"* เหล่านี้หมดสิ้นลง**

◆ **เหมือนที่เราแลกการมีคนยากจนลดลงเหลือเพียงร้อยละ 13.7 กับการเฟื่องฟูของธุรกิจบริการทางเพศและ**

เบื้องหลังคำว่าความสำเร็จทางเศรษฐกิจใน "ภาพรวม" อย่างที่รัฐบาลทุกคณะที่ผ่านมาชอบใช้อวดอ้างนั้น คือ ภาพแห่งความเป็นจริงของสังคมที่ยังมีการโทรมแรงงานเด็กนับล้านคน สังคมที่ยังมีโสเภณีเกลื่อนเมือง สังคมที่ยังโค่นป่า และฆ่ากันติดอันดับโลก สังคมที่อาจก้าวสู่ความ "วิบัติ" ทางศีลธรรม จริยธรรม และสิ่งแวดล้อมที่ "เงิน" ไม่อาจกอบกู้ได้

การมีโสเภณีเกลื่อนเมือง มิหนำซ้ำในจำนวนนี้ยังเป็นโสเภณีเด็กอายุต่ำกว่า 16 ปีถึงกว่า 30,000 - 60,000 คน[6] **ความสำเร็จทางเศรษฐกิจใน *"ภาพรวม"* ของเราได้ผลักดันให้คนของเราส่วนหนึ่งเลือกทางเดินที่อาจจะอยู่เหนือ *"เส้นแห่งความยากจน"* แต่คงไม่มีวันก้าวพ้น *"เส้นแห่งความเป็นมนุษย์"***

◆ **เหมือนที่เราแลกการเป็นประเทศที่มีความสามารถแข่งขันทางเศรษฐกิจในอันดับที่ 8**[7] **กับการเป็น *"นักทำลายป่า"* อันดับที่ 11 และมีจำนวนคดีฆาตกรรมสูงเป็นอันดับ 13 ของโลก**[8]

น่าเป็นห่วงว่า หากชาติของเรายังพัฒนากันแบบนี้ โดยหันหลังให้กับความเป็นจริงของสังคม หันหลังให้กับหลักยึดมั่นทางศีลธรรม เพียงเพื่อจะหันหน้าไป ***"ตาโต"*** กับเงินและความมั่งคั่งทางวัตถุ ชาติของเราก็จะเป็นประเทศด้อยพัฒนาทางจิตใจอยู่ร่ำไปไม่ว่ารายได้ต่อหัวประชากรจะเป็นกี่แสนกี่ล้าน แม้ว่าวันหนึ่งเราอาจจะเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ไปจริงๆ อย่างที่หวังกัน แต่ก็อาจเป็นมหาอำนาจที่หมกความชั่วร้ายทางศีลธรรมและความเหลื่อมล้ำในสังคมไว้มากมาย

ประเทศอุตสาหกรรมหลายๆ ประเทศก็เคย ***"หลงทาง"*** และกลับมา ***"ได้สติ"*** แล้วว่า ความเจริญมั่งคั่งทางเศรษฐกิจที่ขาดความมั่งคั่งทางจิตใจประกอบนั้น กลับทำให้ผู้คนเหนื่อยขึ้น ระทมทุกข์ขึ้น ขัดแย้งระหว่างกันมากขึ้นและรุนแรงต่อกันยิ่งขึ้น[9] ปรากฏการณ์ ***"ฆ่าตัวตายหนีความล้มเหลว"***

ที่ค่อย ๆ เพิ่มสูงขึ้นในประเทศที่ขึ้นชื่อว่า ***"เจริญแล้ว"*** ทั้งในยุโรป อเมริกา หรือแม้กระทั่งมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในเอเซียของเรา คือ ญี่ปุ่น ซึ่งมีคนฆ่าตัวตายหนีความเครียดในชีวิตเพิ่มขึ้นเป็นถึงปีละกว่า 4 หมื่นกว่าคนหรือ 1 คน ทุกๆ 15 นาทีนั้น[10] เป็นเครื่องให้อนุสติแก่ประเทศเหล่านี้ได้เป็นอย่างดีถึงปรัชญาการพัฒนาประเทศ ที่ไม่พึงเน้นแต่ผลได้ทางเศรษฐกิจแต่อย่างเดียว

แน่นอนที่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจย่อมเป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่ความมั่นคงของประเทศและเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญที่ต้องอาศัยทั้งกำลังคนและเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ อย่างพรั่งพร้อม เพื่อให้ประเทศสามารถแข่งขันทางการค้าการลงทุนกับประเทศต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ที่อะไรๆ ก็เคลื่อนย้ายข้ามประเทศได้สะดวกสบาย ไม่ว่าจะเป็นเงินลงทุน เครื่องจักรเครื่องมือ แม้แต่แรงงาน การเตรียมความพร้อมเพื่อการแข่งขันทางเศรษฐกิจยิ่งเป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรกที่ทุกคนต้องนึกถึง ทว่าประสบการณ์ ***"ยิ่งรวย ยิ่งทุกข์"*** ของหลายๆ ประเทศที่กล่าวไป ย่อมเป็นเครื่องบ่งบอกอยู่แล้วว่าความเจริญมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ มิใช่หลักประกันความผาสุกของสังคมเสมอไป

สิ่งที่ประเทศไทยต้องการไม่ใช่แค่การเตรียม ***"คน"*** เตรียม ***"เทคโนโลยี"*** และเตรียมช่วงชิงลู่ทางการค้าหรือการลงทุนกับต่างประเทศเพื่อการเป็นประเทศ ***"แนวหน้า"*** ทางเศรษฐกิจแต่อย่างเดียว **แต่เราต้องการ *"คนไทย"* และ *"สังคมไทย"***

ที่มี *"ความสามารถแข่งขัน"* ควบคู่ไปกับการมีสติใคร่ครวญผลดีผลเสียของการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ที่หลั่งไหลเข้ามาสู่สังคมไทย ไม่*"สำลัก"*การพัฒนาจนมองข้ามความสัมพันธ์เกื้อกูลกันระหว่างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความเป็นปึกแผ่นทางสังคม และความสมบูรณ์ยั่งยืนของสภาพแวดล้อม

ด้วยกำลังคน เทคโนโลยี และมโนธรรมของสังคม

คุณภาพและ ***"ความฉลาด"*** ของคนในสังคมใดๆ จึงมีความหมายอย่างยิ่งต่ออนาคตของสังคมนั้น ประสบการณ์ของประเทศที่เจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจทั้งหลายก็ล้วนแล้วแต่อาศัยความมีคุณภาพของประชากรของตน ในการไปผลักดันการพัฒนาวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อยกระดับมาตรฐานการผลิตของประเทศให้ได้สินค้าและผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพไปครองใจและครองตลาดทั่วโลก ประเทศเหล่านี้ยังได้อาศัยคุณภาพ คนเป็นเครื่องจรรโลงความมีระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง ความมีเสถียรภาพทางการเมือง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และอื่นๆ อีกมากมาย ประสบการณ์ความ ***"เจ็บป่วยทางสังคม"*** ยังเป็นเครื่องเตือนสติประเทศเหล่านี้ให้พัฒนาคนของเขาให้มี ***"ความฉลาด"*** รู้เท่าทันถึงผลกระทบของการพัฒนาด้านต่างๆ พร้อมกับมีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจที่จะเป็นเครื่องสกัดกั้นมิให้ตนเองและสังคมก้าวถลำไปสู่ความตกต่ำทางจิตใจและการสิ้น ***"มโนธรรม"*** ในการดำรงชีวิต

นอกจากนี้ ในยุคโลกาภิวัตน์ *"คน"* มิใช่เป็นแค่กำลังสำคัญของบ้านเมืองในการแข่งขันและเผชิญกับความท้าทายทางเศรษฐกิจสังคมดังที่กล่าวมาเท่านั้น แต่ในยุค*"สังคมข่าวสาร"*เช่นปัจจุบันนี้ *"คน"*ในฐานะปัจเจกบุคคลยังต้องเผชิญกับความสับสนและซับซ้อนของสังคมยุคใหม่ด้วย เพราะโลกได้เปลี่ยนไปแล้ว **เรากำลังก้าวเข้าสู่ยุคที่บุคคลมีพลังอำนาจและอิสระในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเองได้มากขึ้น** ด้วยเทคโนโลยีนำข่าวสารข้อมูลไปสู่คนได้เร็วและมากขึ้น คนยุคใหม่จึงมีโอกาสรับรู้และมีทางเลือกมากมายและหลากหลาย ทั้งในด้านการงานและการใช้ชีวิต **คนในสังคมในยุคสำลักข่าวสารจึงต้องมีหลักทางความคิด รู้จักไตร่ตรองและเลือกสรรแต่สิ่งที่มีคุณค่าอย่างแท้จริงให้แก่ตนเองและส่วนรวม**

คนไทยและประเทศไทยก็หนีไม่พ้นความจริงข้อนี้ เราจำเป็นต้องเร่งพัฒนาคนไทยให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพสูงที่จะเปล่งพลังสร้างสรรค์ทั้งในด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรม ด้านการแสวงหาลู่ทางเศรษฐกิจการค้ากับนานาประเทศ การฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิต ไปจนถึงการสรรค์สร้างระบอบการเมืองการปกครองและการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยให้ดีขึ้น คนไทยจึงต้องเป็นคนที่ *"มองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง"* เพื่อให้เมืองไทยเจริญทั้งทางวัตถุและจิตใจ ให้เรา *"ก้าวไกล"* พร้อมกับ *"ก้าวพ้น"* จากความชั่วร้ายทางศีลธรรม

ความตึงเครียดทางสังคม และความหายนะของสภาพแวดล้อม

และที่สำคัญยิ่งคือการมุ่งหวังให้คนไทยเป็น ***"เสรีชน"*** ในยุคโลกาภิวัตน์ที่พร้อมจะเรียนรู้และรับสิ่งใหม่ๆ อย่างมีชีวิตชีวาและดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคงและผาสุกในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทั้งปวง

ทบทวนการศึกษาไทย

การศึกษาในฐานะกลไกพื้นฐานของการพัฒนาคน จึงเป็นสิ่งที่สังคมหวังพึ่งพาให้เป็นเครื่องเตรียมคนและสังคมให้พร้อมรับความเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ น่าแปลกที่ในขณะที่หลายๆ ประเทศได้เล็งเห็นความสำคัญและได้ทุ่มเททรัพยากรเพื่อปรับปรุงการศึกษาให้เข้ากับสภาพชีวิตสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ปรากฏว่าการศึกษาในฐานะ ***"คลังปัญญา"*** ของสังคมไทยกลับถูกละเลยไปมาก นอกจากระบบการศึกษาของเราจะปรับตัวตามการพัฒนาเศรษฐกิจได้ช้า เป็นผลให้เกิดความ ***"ไม่พอดี"*** ในการผลิตกำลังคนป้อนให้แก่ภาคการผลิตต่างๆ แล้ว การศึกษาของเรายังไม่อาจช่วยรักษาความมีหลักยึดเหนี่ยวทางจริยธรรมให้แก่สังคมได้อย่างที่หวัง

ด้วยการศึกษาที่ผ่านมาของเรามักจะถูกผลักให้มองคน เป็นเพียง ***"ทรัพยากรมนุษย์"*** มากกว่าที่จะมอง ***"คน"*** เป็น ***"คน"*** ที่มีเกียรติ ศักดิ์ศรี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของตนเอง

การศึกษาของเราจึงเอนเอียงไปในการทำคนให้เป็นเพียง *"ปัจจัยการผลิต"* ที่มีคุณค่ามากกว่าจะเคารพในคุณค่าของความเป็นคน การศึกษาจึงมิได้ส่งเสริมให้คนรอบรู้และเข้าใจชีวิตและเป็นคนที่สมบูรณ์อย่างแท้จริงอย่างที่ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี เคยวิจารณ์ว่า *"...เรามีโรงเรียน มีมหาวิทยาลัย แต่วิธีเรียนของเราไม่ได้ทำให้คนฉลาด เน้นแต่ท่องจำ ความรอบรู้ไม่มี ความคิดไม่มี ระบบการศึกษาไม่ได้ทำให้เรารู้ความจริงของสังคม ความจริงของสภาพแวดล้อม... ...คนมีศาสตร์แต่ไม่เข้าใจความจริงของมนุษย์ สังคมและสภาพแวดล้อม ศาสตร์นั้นก็กลายเป็นศาสตราวุธสำหรับทิ่มตำทำร้ายและประหัตประหารฆ่าฟันในสงครามแย่งชิงการงานและการหาเงินมาจับจ่าย..."*[11]

การศึกษาในอุดมคติของไทย คือการศึกษาที่ป้องกันไม่ให้คนไทยตกอยู่ในสภาพ *"สิ้นคิด"* เช่นนั้น เป็นการศึกษาที่จะสร้างคนไทยให้มีกำลังกาย กำลังใจ และกำลังปัญญาสูงขึ้น เพื่อไว้เสริมสร้างความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของประเทศ และเพื่อให้คนไทยทุกคนมีความพร้อมในการเรียนรู้และเผชิญสิ่งใหม่ๆ ในโลกอันวุ่นวายและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

เพื่อการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์

หนังสือ *"ความฝันของแผ่นดิน"* จัดทำขึ้นด้วย

ความหวังที่ยังมีเต็มเปี่ยมในระบบการศึกษาไทยและด้วยความเชื่อในภูมิปัญญาไทยและคุณค่าทางวัฒนธรรมของสังคมไทยที่นำสังคมผ่านพ้นวิกฤตการณ์ต่างๆ มาแล้วมากต่อมากด้วยการร่วมมือกันทุกฝ่ายพัฒนาระบบการศึกษาให้มีคุณภาพ และการให้โอกาสการศึกษาอย่างกว้างขวางถึงตัวคนไทยทุกผู้ทุกนามจะเป็นปัจจัยในการแก้ไขปัญหาสังคมและการพัฒนาประเทศให้ก้าวไปอย่างมั่นคงในโลกแห่งความเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันได้อย่างที่เราทุกคนหวัง

หนังสือ ***"ความฝันของแผ่นดิน"*** เป็นผลผลิตจากโครงการ***"การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่ความก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในศตวรรษหน้า"*** ที่ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านต่างๆ รวมกลุ่มกันเป็นคณะศึกษาโดยการสนับสนุนของธนาคารกสิกรไทย เพื่อร่วมกันระดมความคิดร่วมกันมองไกลไปสู่การศึกษาไทยในโลกอนาคต โดยหวังให้งานครั้งนี้ เป็นเครื่องกระตุ้นให้สังคมของเราตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และเร่งเร้ากระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงเพื่อแก้ปัญหาการศึกษาของบ้านเมืองให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมอย่างจริงจัง เพื่อให้ชาติของเรามีการศึกษาเป็นปัจจัยในการฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ที่จะมีมาในอนาคต

ก่อนจะมาเป็นหนังสือ ***"ความฝันของแผ่นดิน"*** ที่ท่านถืออยู่นี้ คณะศึกษาได้ประมวลข้อคิดเห็นจากทุกฝ่ายเกี่ยวกับวิธีที่จะ ***"โลกาภิวัตน์"*** ระบบการศึกษาของชาติ หลังจากนั้น

ได้เปิดเวทีความคิดไปในวงกว้างทั่วทุกภาคของประเทศ เชิญชาวบ้าน ครู ผู้แทนจากทุกศาสนา ผู้นำท้องถิ่น ข้าราชการ นักคิด นักวิชาการ สื่อมวลชน ตลอดจนนักการเมืองมาช่วยกันระดมความคิดเพื่อให้สาระต่างๆ เพิ่มเติม ตลอดจนการศึกษาเอกสารและข่าวคราวการศึกษาปัจจุบันอีกเป็นจำนวนมากจนแน่ใจว่า **สิ่งที่ท่านกำลังจะได้อ่านต่อไปนี้ คือความเป็นจริงและความต้องการจากหลายๆ มุมของสังคมที่มุ่งหวังจะปลุกเร้าคนไทยทั้งมวลให้มาร่วมกันผนึกกำลังสร้างสรรค์การศึกษาให้เป็นกำลังของชาติสืบไป**

คณะศึกษาเชื่อว่า สังคมโลกและสังคมไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปมาก และกำลังเผชิญความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ตลอดเวลา จนยากที่การศึกษาในแนวคิดและรูปแบบเดิมของเราจะก้าวให้ทันได้ จึงต้องมีการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่และต้องผนึกกำลังร่วมกันทุกฝ่ายจึงจะเป็นผลสำเร็จ ปัญหาการศึกษามิใช่เป็นแต่ปัญหาของรัฐบาล ปัญหาของกระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย หรือปัญหาของผู้หลักผู้ใหญ่บางคนบางกลุ่ม แต่ปัญหาการศึกษาเป็นปัญหาของคนไทยทุกคนที่ต้องร่วมมือกันแก้ไข หากยังหวังจะเห็นลูกหลานไทยมีอนาคตที่ดี และเพื่อการทำ ***"ความฝันของแผ่นดิน"*** ให้เป็นความจริงในภายภาคหน้า

2 โลกที่เปลี่ยนไป

สงครามในอ่าวเปอร์เซียระหว่างอิรักกับคูเวตเมื่อปี 2534 ไม่เพียงแต่ทำให้คนทั้งโลกตระหนกกับพิษภัยของอาวุธมหาประลัยสมัยใหม่เท่านั้น แต่ยังทำให้คนทั่วโลกตกใจกับแสนยานุภาพของเทคโนโลยีการสื่อสารที่สามารถนำภาพการรบมาให้เราดูได้สดๆ เหมือนภาพยนตร์สงครามเรื่องหนึ่ง สีหน้าแห่งความเจ็บปวด ตื่นเต้น หรือเศร้าสลดของเพื่อนร่วมโลกต่างเผ่าพันธุ์ที่กำลังบังเกิดขึ้นในอีกซีกโลกหนึ่งถูกนำมาให้เราได้ชมและได้ร่วมรู้สึกเสมือนอยู่ในเหตุการณ์ด้วย ความรู้สึกใกล้ชิดและเข้าใจกันระหว่างมนุษยชาติได้เพิ่มขึ้นอย่างมากมายด้วยความช่วยเหลือจากเทคโนโลยี ความรู้สึกเคลือบแคลงสงสัยในความ ***"ต่างชาติต่างภาษา"*** ค่อยๆ หมดไปพร้อมๆ กับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่ประหนึ่งจะย่อโลกให้เล็กลงจน ***"ไร้พรมแดน"*** ระหว่างกัน และ

ทำให้พลโลกมีการติดต่อสัมพันธ์กันได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย

ยุค *"โลกาภิวัตน์"* ก็เกิดจากการที่เทคโนโลยีได้ช่วยให้มนุษยชาติได้พบปะและคบหาสมาคมกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้นนี่เอง กลายเป็นการผสมผสานความคิด ค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ระหว่างกัน และนำเราเข้าสู่ศักราชใหม่ของ *"โลกใบเล็ก"* ที่อะไรๆ ก็ดูจะคล้ายๆ กันมากขึ้น ตั้งแต่อาหารจานด่วนประเภทแฮมเบอร์เกอร์ พิซซ่า ที่กลายเป็นวัฒนธรรมการกินของคนทุกชาติทุกภาษา เสื้อผ้าการแต่งกายที่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของ ***"แฟชั่นโลก"*** เหมือนๆ กันทั้งพื้นพิภพ ไปจนถึงความคิดความเชื่อและค่านิยมที่คล้ายคลึงกันมากขึ้น ทั้งในเชิงการเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม แม้กระทั่งความเชื่อทางศาสนา[1]

มนุษย์กับเทคโนโลยี

เทคโนโลยีก้าวหน้าเนื่องจากนำวิทยาศาสตร์ยุคใหม่มาประยุกต์ใช้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตมนุษย์อย่างคาดไม่ถึง เทคโนโลยีเริ่มทำให้วิถีชีวิตของเราค่อยๆ เปลี่ยนไปในหลายๆ ด้าน เช่น

◆ ในวิถีแห่งการบริโภคของคนเรานั้น ได้ก้าวเข้าสู่ยุค ***"เงินพลาสติก"*** หรือเครดิตการ์ดที่แพร่สะพัดไปอย่างรวดเร็วเช่นในญี่ปุ่น ซึ่งมีประชากร 126 ล้านคนนั้น มีเครดิตการ์ดสะพัดอยู่ถึง 215 ล้านใบหรือเฉลี่ยคนละ 2 ใบ ในเมืองไทยเราเองก็มีเครดิตการ์ดแบบต่างๆ อยู่ถึง 120 แบบ[2] การจับ

จ่ายใช้สอยของคนเราจึงสะดวกขึ้นมาก ประกอบกับเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคติดต่อถึงกันได้รวดเร็ว**รูปแบบการขายตรงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคโดยไม่ผ่านคนกลางแต่ผ่าน *"แฟกซ์"* และ *"คอมพิวเตอร์"* จึงมีมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด**

◆ ในวิถีแห่งการรับข่าวสาร มนุษย์เริ่มมีทางเลือกมากมายนับตั้งแต่เคเบิ้ลทีวีและจานดาวเทียมที่นำสัญญาณโทรทัศน์นับร้อยช่องมาให้ชม ไปจนถึงการบอกรับข่าวผ่านคอมพิวเตอร์ แฟกซ์ และวิทยุติดตามตัว เราจะเริ่มเห็นได้ชัดเจนว่าเทคโนโลยีสารสนเทศได้ทำให้เกิดความหลากหลายในรูปแบบวิธีการของการแสวงหาข่าวสาร ทำให้**คนมีเสรีภาพในการเลือกรับสื่อที่สอดคล้องกับรูปแบบชีวิตและรสนิยมของตนได้มากขึ้น**

◆ ในวิถีทางการเรียนรู้เราเริ่มเข้าสู่ยุคแห่งการใช้ ***"เทคโนโลยีเข้มข้น"*** ในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ หลายประเทศรวมทั้งไทยเราเองเริ่มมีการพัฒนาการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ***"อินเตอร์เน็ต"*** ทบวงมหาวิทยาลัยของเราเองก็กำลังผลักดันการสร้าง ***"วิทยาเขตสารสนเทศ"***ของมหาวิทยาลัยต่างๆ โดยใช้การสอนทางไกลผ่านดาวเทียมทั้งหมด[3] การเรียนการสอนหลายสาขาวิชา เช่น แพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ มีการนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ***"มัลติมีเดีย"*** มาใช้ช่วยสอนอย่างเป็นล่ำเป็นสัน เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทวีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ได้นำไปสู่รูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองที่เข้ามาเสริมระบบการเรียนแบบดั้งเดิม

การเรียนแบบง่ายๆ สบายๆ อยู่กับบ้านพร้อมโต้ตอบซักถามทางไกลกับครู ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารเครือข่ายคอมพิวเตอร์และสื่อสำเร็จรูปต่างๆ กำลังจะกลายเป็นเรื่องธรรมดาขึ้นเรื่อยๆ ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า เราอาจได้เห็น ***"ตลาดวิชาอิเล็กทรอนิกส์"*** หรือ ***"ห้างสรรพวิทยาการ"*** หรือ ***"Food-For-Thought Land"*** ให้คนทั่วไปเข้าไป **"ช้อป"** ความรู้เอาไปเรียนเอง ในกรุงเทพและจังหวัดใหญ่ๆ อาจมีสำนักงานทดสอบความรู้ให้บริการสอบเทียบความรู้ทุกแขนงเพื่อไปใช้สมัครงานได้ทุกที่ที่สะดวกง่ายดายพอๆ กับการสอบใบขับขี่รถยนต์ โดยมีธนาคารข้อสอบที่สุ่มข้อสอบและพิมพ์ข้อสอบให้เป็นรายบุคคลผ่านระบบคอมพิวเตอร์ ที่ทำให้ผู้ไปขอบริการสอบสามารถไปได้ทุกเมื่อ และไม่ต้องเกรงการลอกข้อสอบกัน ซึ่งปัจจุบันระบบที่ว่านี้ก็มีใช้บ้างแล้วในการสอบมาตรฐานความรู้ผู้จบการศึกษาระดับบัณฑิต หรือ ***"Graduate Record Examination (GRE)"*** ในอเมริกา ที่ผู้สอบไป ***"สอบกับเครื่องคอมพิวเตอร์"*** ได้ทุกเมื่อที่คิดว่าตนเองพร้อม

◆ ในวิถีแห่งการเมือง อำนาจของข่าวสารที่เข้าตรงถึงตัวทำให้การ ***"ครอบงำ"*** หรือการ ***"ปิดหู ปิดตา"*** ประชาชนเป็นไปได้ยากขึ้น ประชาชนจึงมีพลังในการต่อรองดีขึ้น และทำให้อำนาจจากส่วนกลางภายใต้ระบบรัฐอุปถัมภ์ที่รวบอำนาจไว้กับรัฐบาลแต่ผู้เดียวเริ่มจะหมดสมัยไปโดยลำดับ มีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น มีการกล่าวกันถึงขั้น

ว่าความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทำให้คนรู้เห็นและตัดสินใจเรื่องต่างๆ ได้ว่องไวขึ้นมากนั้น อาจจะมีผลต่อรูปแบบการเมืองจากระบอบ ***"ประชาธิปไตยผ่านผู้แทน"*** (representative democracy) มาเป็น ***"ประชาธิปไตยโดยตรง"*** (direct democracy)[4] ซึ่งหากแนวโน้มเป็นเช่นนั้นจริง ก็คือการค่อยๆ สิ้นสุดลงของวิถีทางการเมืองอย่างที่เรารู้จักและชักระอา มาเป็นประชาธิปไตยในแบบอุดมคติจริงๆ ในอนาคตเมื่อรัฐบาลจะลงทุนซื้อดาวเทียม หรือสร้างโรงไฟฟ้าปรมาณู หรือทำรถไฟฟ้าใต้ดิน ก็อาจใช้วิธีขอประชามติจากประชาชนตรงๆ โดยการกดปุ่มบนรีโมททีวีจากทุกครัวเรือนก็อาจเป็นไปได้ และเมื่อถึงจุดนั้นประชาชนจะเป็น ***"ผู้แทน"*** ให้ตนเองและทุกคนมีสิทธิ์ ***"เล่นการเมือง"*** ได้เท่าๆ กัน

◆ ในวิถีทางแห่งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สภาพ ***"ไร้พรมแดน"*** ทำให้ ***"รัฐชาติ"*** ลดความสำคัญลง ในขณะที่ ***"รัฐภูมิภาค"*** ทวีความสำคัญยิ่งขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมือง การเกิดขึ้นขององค์กรและสมาพันธ์ทางเศรษฐกิจต่างๆ ล้วนแต่ชี้ให้เห็นรูปแบบ ***"เศรษฐกิจข้ามชาติ"*** ที่ส่งผลให้ทุกประเทศมีพันธกิจต่อกัน และยากที่จะดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเป็นอิสระโดดเดี่ยวได้ ในกรณีของไทยเรา โครงการสามเหลี่ยมความเจริญ อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย โครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ไทย-พม่า-ลาว-จีน โครงการห้าเหลี่ยมเศรษฐกิจ ไทย-อินเดีย-ศรีลังกา-บังคลาเทศ-พม่า

ไปจนถึงโครงการหกเหลี่ยมความร่วมมือลุ่มแม่น้ำโขง ไทย-พม่า-ลาว-จีน-กัมพูชา-เวียดนาม เป็นประจักษ์พยานอย่างดีถึงพันธะทางเศรษฐกิจการค้าระหว่างไทยกับมิตรประเทศทั้งปวงยังไม่รวมถึงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) และกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเซีย-แปซิฟิค (APEC) ที่ยิ่งทำให้เห็นชัดเจนถึงสภาพ ***"รัฐภูมิภาค"*** ที่จะมีบทบาทในการชักนำและกดดันเศรษฐกิจและการเมืองของไทยมากยิ่งขึ้นในอนาคต[5]

ในกระแสโลกาภิวัตน์

สิ่งที่กล่าวไปแล้วนั้นชี้ให้เห็นถึงการก้าวเข้าสู่ห้วงเวลาใหม่ของมนุษยชาติ ห้วงเวลาแห่ง ***"พลังข่าวสาร"*** และ ***"พลังเทคโนโลยี"*** ที่ให้อิสระเสรีภาพ และความริเริ่มใหม่ๆ แก่มวลมนุษย์อย่างมากมาย วิทยาการก้าวหน้าได้ทำให้มนุษย์มีความสามารถในการดำรงชีวิต ในการเรียนรู้ ในการทำหน้าที่การงานหรือแม้กระทั่งการทำหน้าที่พลเมืองสูงขึ้นอย่างมากมาย จึงมีผู้เรียกห้วงเวลานี้ว่าเป็นห้วงเวลาแห่ง ***"ชัยชนะของปัจเจกบุคคล"*** (triumph of individual) ที่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างสะดวกสบาย และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น[6]

อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงชีวิตมนุษย์ไปนั้น ก็ได้ทำให้มนุษย์ต้องปรับตัวอย่างมากต่อรูปแบบชีวิตใหม่เช่นกัน ปรับตัวต่อชีวิตที่ต้องคิดเร็ว ทำเร็วยิ่งขึ้น ปรับตัวต่อวัฒนธรรมใหม่ๆ ปรับตัวต่อ ***"ตัวเลือก"*** ต่างๆ ใน

การใช้ชีวิตที่ดูจะเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย **ยิ่งเมื่อมองไปถึงระดับประเทศก็ยิ่งมีความจำเป็นในการปรับตัวนี้ชัดเจนยิ่งขึ้น** เพราะการที่ประเทศต่างๆ มีโอกาสคบค้าและสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้นนี้ ได้นำมาทั้ง ***"โอกาส"*** และ ***"แรงกดดัน"*** มากมาย ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ แม้กระทั่งทางสังคมวัฒนธรรม บุคคลและสังคมที่จะอยู่รอดและก้าวต่อไปได้อย่างมั่นคงในกระแสโลกาภิวัตน์ จึงต้องเข้าใจและตระหนักใน ***"ทางเลือก"*** ต่างๆ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงนี้

คนยุคใหม่และสังคมยุคใหม่ต้องเตรียมรับความท้าทายของที่มาพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์มากมายหลายด้าน เช่น

- อิสรภาพในการดำรงชีวิตที่มีมากขึ้น ทั้งในด้านความเป็นอยู่ การใช้จ่าย การศึกษา ไปจนถึงการรับข่าวสารต่างๆ ทำให้คนรุ่นใหม่ต้องมีความฉลาดและรสนิยมในการเลือกสรรและใช้ประโยชน์จากข่าวสารเพื่อหา ***"โอกาส"*** และ ***"ทางเลือก"*** ที่ดีที่สุดให้แก่ตนเอง ครอบครัว และส่วนรวม
- ความร่วมมือด้านต่างๆ และการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ง่ายดายขึ้นอย่างมากนั้น ทำให้ประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาอย่างไทยเรามีโอกาสที่จะ ***"เรียนลัด"*** โดยการถ่ายทอดและใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสำเร็จรูปจากประเทศที่พัฒนาแล้วได้โดยสะดวกและพิถีพิถันยิ่งขึ้น

◆ **กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ทุกประเทศต้องเร่งสร้างความสามารถแข่งขันและสร้างข้อได้เปรียบทางเศรษฐกิจในยุคการค้าเสรีที่มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเข้มข้นและรุนแรงยิ่งขึ้น โดยไม่มีใครเลยที่จะจับจองการเป็น *"ผู้ชนะ"* ทางเศรษฐกิจได้อย่างถาวร**

◆ **กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ประเทศต่างๆ ต้องปรับตัวเตรียมเป็น *"หุ้นส่วนที่ดี"* รับพันธกิจหรือพันธกรณีจากการวางกติกาทางเศรษฐกิจและความมั่นคงระหว่างประเทศที่ผูกมัดประเทศต่างๆ มากขึ้น รวมถึงผลกระทบจากการรวมกลุ่ม *"รัฐภูมิภาค"* ทางเศรษฐกิจการค้าที่ทวีจำนวนและพลังต่อรองยิ่งขึ้นเป็นลำดับ**

◆ กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ทุกประเทศต้องระมัดระวังการบริหารงานภายในยิ่งขึ้น เพราะการดำเนินนโยบายบางด้านไปขัดต่อ ***"อุดมการณ์สากล"*** อาจทำให้ปัญหาภายในกลายเป็นปัญหาระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการคุกคามประชาธิปไตย การริดรอนสิทธิมนุษยชน การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่ว่าจะปะทุขึ้น ณ จุดใดในโลก ก็ส่งผลเร่งเร้าให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองจากนานาประเทศได้ ตัวอย่างสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในพม่าเป็นเครื่องชี้ความจริงเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี

◆ **กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ทุกประเทศต้องเร่งสร้าง *"ภูมิต้านทานทางวัฒนธรรม"* ที่จะช่วยสงวนรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและค่านิยมของประเทศไว้ ในท่ามกลางการ**

ผสมผสานวิถีชีวิตความเป็นอยู่และความคิดจิตใจระหว่างมนุษยชาติ และการหลั่งไหลของวัฒนธรรมต่างชาติต่างภาษาที่อาจกัดกร่อนวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละชนชาติและท้องถิ่น ในสังคมไทยเราเองการขาด ***“ภูมิต้านทานทางวัฒนธรรม”*** ทำให้วัฒนธรรมตะวันตกที่เน้นแต่ความเจริญทางวัตถุเข้าครอบงำและทำลายความเอื้ออาทร และความใกล้ชิดระหว่างบุคคลอันเคยเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของสังคมไทย กระแสบริโภคนิยมของคนรุ่นใหม่ที่เน้นแต่ ***“ความมีระดับ”*** ***“ความเป็นส่วนตัว”*** ได้ทำลายสามัญสำนึกและวิจารณญาณของคนไทยเกี่ยวกับแก่นสารและสาระในชีวิต ทำให้สังคมไทยก้าวถลำไปในทิศทางเดียวกับอีกหลาย ๆ สังคมในโลก โดยเฉพาะในประเทศอุตสาหกรรมที่กลายเป็นสังคมที่สูญเสียความอบอุ่นแน่นแฟ้น กลายเป็นสังคมที่อ้างว้างโดดเดี่ยว และเต็มไปด้วยอาการเจ็บป่วยทางจิตใจของคนในสังคมมากขึ้นเป็นลำดับ

กระแสโลกาภิวัตน์ที่นำมาทั้ง ***“โอกาส”*** และ ***“ทางเลือก”*** เหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับทุก ๆ ประเทศรวมทั้งไทย ในการ ***“เรียนรู้”*** และ ***“เรียนลัด”*** จากบทเรียนของประเทศอุตสาหกรรมต้นแบบทั้งหลาย พร้อมทั้งแสวงหาช่องทางที่จะ ***“ใช้โอกาส”*** จากสิ่งดี และ ***“หลีกเลี่ยงภัยคุกคาม”*** จากสิ่งไม่ดีที่กระแสโลกาภิวัตน์ชักนำมา ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อความผาสุกมั่นคงของประเทศและการอยู่ร่วมอย่างสันติในประชาคมนานาชาติ

อาการเจ็บป่วยทางสังคมของไทย
เปรียบเทียบกับประเทศอุตสาหกรรมบางประเทศ[7]

ประเทศ	*อัตราการหย่าร้าง (ร้อยละต่อจำนวนการจดทะเบียนสมรส)*	*จำนวนเด็กที่เกิดนอกสมรส (ร้อยละต่อจำนวนเด็กที่เกิดทั้งหมด)*	*อัตราการฆ่าตัวตาย (จำนวนคดีต่อประชากร 100,000 คน)*
สหรัฐอเมริกา	48	27	12.5
อังกฤษ	41	25	8.5
ฝรั่งเศส	31	26	20.5
เดนมาร์ค	44	45	22.0
สวีเดน	44	52	16.0
แคนาดา	43	23	13.5
ไทย	**11**	**ไม่มีข้อมูล**	**7.0**

เงื่อนไขแห่งความสำเร็จ

ในท่ามกลางความท้าทายของกระแสโลกาภิวัตน์ที่กล่าวไปนี้ หากพิเคราะห์ให้ดี ก็อาจจะเริ่มมองเห็นได้ว่าประเทศที่จะรับมือการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งสามารถใช้ ***"โอกาส"*** และหา ***"ทางเลือก"*** ได้อย่างเหมาะสมนั้นคือประเทศที่พร้อมด้วย ***"เงื่อนไขแห่งความสำเร็จ"*** ต่อไปนี้

◆ **ความพร้อมของกำลังคนและเทคโนโลยี** กระแสโลกาภิวัตน์ที่เปิดโอกาสให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีตลอดจนการเคลื่อนย้ายทุนและปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศได้อย่างคล่องตัว ชี้ให้เห็นว่าความได้เปรียบของประเทศทั้ง

หลายในอนาคต คงมิได้ขึ้นอยู่กับความร่ำรวยของทรัพยากรธรรมชาติแต่อย่างเดียวอีกต่อไป หากแต่ขึ้นกับ**ความพร้อมด้านกำลังคนและเทคโนโลยี**มากขึ้น ตัวอย่างมีให้เห็นมากมายในประเทศ ***"มหาอำนาจทางเศรษฐกิจ"*** ทั้งหลาย ไม่ว่าประเทศใดล้วนมีประชาชนที่มีการศึกษาสูง และมีการลงทุนด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสูงทั้งสิ้น

◆ **ความเป็นพลโลก** แต่ละประเทศต้องมีพลเมืองที่มีความเป็น ***"พลโลก"*** และต้องมีขีดความสามารถสูงขึ้น ต้องมีความสามารถในการ ***"รู้เขา-รู้เรา"*** มีความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาสากล สามารถติดต่อสัมพันธ์และเข้าใจเพื่อนร่วมโลกได้ดี ตลอดจนมี ***"อุดมการณ์สากล"*** ได้แก่ความเป็นประชาธิปไตย ความเคารพในสิทธิมนุษยชน และความหวงแหนในสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ อันจะช่วยให้สามารถอยู่ร่วมกับพลโลกอื่นๆ ได้อย่างสันติสุข

◆ **ความมีพลวัต** ประเทศต่างๆ ต้องมีพลวัตคือความสามารถในการปรับตัวสูง คนในชาติมีความสามารถในการเรียนรู้รับข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและหน้าที่การงานอยู่ตลอดเวลา สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมได้ดี ซึ่งจะส่งผลต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางสังคมในภาพรวม

◆ **ความมีหลักยึดมั่นทางวัฒนธรรมและค่านิยม** ประเทศต่างๆ ต้องมีหลักที่ดีในการสงวนรักษาเอกลักษณ์ทาง

“ถ้าเรามองในฐานะคนนอก จะเห็นว่ามนุษย์กำลังประลองกำลังกับธรรมชาติ ดูซิว่าใครจะแน่กว่ากัน โดยมนุษย์มีรากฐานของความคิดของอารยธรรมตะวันตกว่ามนุษย์เก่งกว่าและมนุษย์จะเข้าครอบงำและจัดการกับธรรมชาติได้ ...เมื่อธรรมชาติถูกพรากออกจากดุลยภาพ ธรรมชาติก็พยายามปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพเดิม อาจจะแสดงออกมาซึ่งอาการต่างๆ ที่มนุษย์ไม่ชอบใจ เช่น ดินฟ้า อากาศแปรปรวนวิปริต อากาศร้อนขึ้น เป็นต้น...ในระยะยาวธรรมชาติจะต้องปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพเดิมได้เสมอ และดุลยภาพนั้นอาจเป็นดุลยภาพที่ไม่มีมนุษย์อยู่อีกต่อไปก็ได้...”

พระธรรมปิฎก [๙]

สังคมและวัฒนธรรมของตนเอง ต้องเตรียมเผชิญ ***“ความสับสนทางค่านิยมและวัฒนธรรม”*** และ ***“ปฏิกูลทางวัฒนธรรม”*** จากกระแสโลกาภิวัตน์ คนในชาติจึงต้องมีปัญญาที่จะไตร่ตรองใคร่ครวญและมีความรู้เท่าทันความเจริญทางวัตถุ มีความพอดีระหว่างการแสวงหาปัจจัยต่างๆ ในชีวิตกับการรักษาไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมและค่านิยมและวัฒนธรรมอันดีงามเพื่อให้สามารถก้าวไปกับโลกได้อย่างมั่นคงมีเอกลักษณ์และศักดิ์ศรี

โลกที่เปลี่ยนไป โลกแห่งเทคโนโลยีได้นำมาซึ่งปัญหาที่ท้าทาย ทั้งในระดับ**สังคม**ที่ต้องเผชิญกับพันธกิจโอกาสและทางเลือกมากมาย ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมวัฒนธรรมที่มาพร้อมความสัมพันธ์ร่วมมือและการแข่งขันกับนานาประเทศที่หลั่งไหลเข้ามาอย่างต่อเนื่อง และในระดับ**บุคคล**ที่เปี่ยมด้วยอิสรภาพในการดำรงชีวิต ด้วยการดลบันดาลของเทคโนโลยีทำให้ต้องรู้จักเลือกสรรและใช้ชีวิตอย่างชาญฉลาดยิ่งขึ้น ทั้งนี้เป็นภารกิจสำคัญยิ่งของแต่ละประเทศที่จะต้องตระหนักและเตรียมความพร้อมในทุกๆ ด้านเพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งแสวงหา**จุดยืนและทิศทางการพัฒนา**ที่สอดคล้องกับรากเหง้าทางเศรษฐกิจสังคมของตนเอง ที่จะสามารถนำพาสังคมและคนในสังคมก้าวไปพร้อมๆ กับกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างมั่นคงและผาสุก

3 ความหวังและทางเลือกของแผ่นดินไทย

จากกระแสโลกที่นำทั้ง *"โอกาส"* และ *"ภัยคุกคาม"* มามากมายนั้นเป็นเครื่องผลักดันให้แผ่นดินไทยของเราต้องมีแผนที่ชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต แผนที่จะบอกว่าอะไรคือทางเลือกของแผ่นดินนี้ ที่เหมาะเจาะกับยุคสมัยและไม่ขัดต่ออัธยาศัยใจคอและศีลธรรมประจำใจที่อยู่คู่คนไทยและแผ่นดินไทยมาช้านาน

บนเส้นทางแห่งการพัฒนาของสังคมไทยตั้งแต่ครั้งโบราณ ที่ผ่านทั้งวิกฤตการณ์ทางการเมืองและวิกฤตการณ์ทางสังคมมามากต่อมากนั้น ได้สะท้อนให้เห็นลักษณะเฉพาะทางสังคมไทยหลายอย่างที่ไม่เหมือนชาติใด ไม่ว่าจะเป็นความรักอิสระ ความเอื้ออารี ความประนีประนอมรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ได้นำพาประเทศพ้นวิกฤตการณ์เหล่านี้มาแล้วหลายต่อหลายครั้ง[1]

การวางแผน และกำหนด ***"ความหวังและทางเลือก"*** ให้ลูกหลานของแผ่นดินไทยในอนาคตนั้น จึงต้องคิดให้เหมาะและสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของสังคมไทยด้วย

ประเทศไทย พ.ศ. 2539

สภาพการณ์และแนวโน้มในสังคมไทยเราเองที่สำคัญหลายเรื่องเป็นเครื่องชี้ปัญหา ความต้องการและทิศทางการพัฒนาที่เหมาะเจาะและเป็น ***"เส้นทาง"*** เฉพาะของสังคมไทย แนวโน้มในด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ที่พึงพิจารณา เช่น

- ความสำเร็จในการวางแผนครอบครัวทำให้อัตราเพิ่มประชากรลดลงอยู่ในระดับร้อยละ 1.1 ทำให้ประชากรของประเทศเพิ่มขึ้นช้าๆ เป็นประมาณ 70 ล้านคน ในปี 2563 ซึ่งแปลในทางที่ดีว่าการดูแลเอาใจใส่ประชากรของเราน่าจะมีคุณภาพยิ่งขึ้นนับแต่วัยเด็กจนถึงวัยชราซึ่งจะมีจำนวนมากขึ้นด้วยการพัฒนาด้านการสาธารณสุขที่ทำให้อายุขัยเฉลี่ยคนไทยสูงขึ้นเรื่อยๆ[2]
- การขยายตัวทางเศรษฐกิจและรายได้ต่อหัวประชากร กลับยิ่งพอกพูนปัญหาการกระจายรายได้และความเหลื่อมล้ำทางสังคม ปัจจุบันคนรวยสุดร้อยละ 20 แรกครองส่วนแบ่งถึงเกือบร้อยละ 60 ของรายได้จากการผลิตทั้งหมดของประเทศ ในขณะที่คนจนสุดร้อยละ 20 ท้าย มีเศษแบ่งเพียงไม่ถึงร้อยละ 4 และนับวันช่องว่างนี้ก็ยิ่งห่างขึ้น[3]

"..นับวันเมืองไทยนั้นใกล้จะเป็นสองประเทศแล้ว คนในกรุงกับชาวบ้านพูดกันไม่รู้เรื่อง หรือแม้แต่คนกรุงด้วยกันก็พูดกันไม่รู้เรื่อง ชาวบ้านด้วยกันบางทีก็พูดกันไม่รู้เรื่อง นับวันยิ่งมีการแก่งแย่งอำนาจ แก่งแย่งผลประโยชน์ แก่งแย่งทรัพยากรของแผ่นดิน..."

อานันท์ ปันยารชุน[4]
อดีตนายกรัฐมนตรี

◆ แนวโน้มการเมืองชี้ให้เห็นว่าระบบการเมืองของเรายังมีปัญหาเรื้อรังมากมาย ตั้งแต่การซื้อสิทธิ์ขายเสียง การขาดเสถียรภาพและภาวะผู้นำที่ดีไปจนถึงการประพฤติมิชอบต่าง ๆ[5] แม้การเคารพกติกาประชาธิปไตยจะมีมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ยังไม่อาจขจัดระบบอุปถัมภ์จากผู้มีอิทธิพลภายใต้โครงสร้างอำนาจทางการเมืองที่สลับซับซ้อนได้

◆ ระบบราชการไทยในพ.ศ. 2539 นี้ไม่สามารถดึงดูด ***"คนดี-คนเก่ง"*** เข้าสู่ระบบได้อีกต่อไป ในบางสาขามีอัตราสูญเสียกำลังคนถึงร้อยละ 30 ต่อปี[6] ภาคราชการซึ่งเคยเป็นกำลังสำคัญของแผ่นดินจึงกำลังเสื่อมลง และน่ากลัวว่าดุลอำนาจของสังคมกำลังจะตกอยู่กับภาคธุรกิจและภาคการเมืองเท่านั้น

◆ อัตราการทำลายทรัพยากรธรรมชาติทั้งดิน น้ำ ป่า กำลังเป็นไปอย่างรุนแรงและรวดเร็ว ไทยจะเป็นประเทศ ***"หัวโล้น"*** ได้ในอนาคต เพราะในช่วงปี 1980-1990 เรามีอัตราการทำลายป่าถึงปีละราว 4,000 ตารางกิโลเมตร หรือ 2.5 ล้านไร่ และปัจจุบันยังมีอัตราการตัดป่ากันปีละ 1 ล้านไร่เศษ[7]

◆ กระแสวัฒนธรรมใหม่ที่มากับสื่อสารสนเทศและสื่อบันเทิงต่างๆ จากนอกประเทศกำลังค่อยๆ เข้าแทนที่เอกลักษณ์และคุณค่าแบบดั้งเดิมของสังคมไทย ตั้งแต่วัฒนธรรม ***"ต่างคนต่างอยู่"*** ไปจนถึง ***"การสนุกทางเพศ"*** ของคนยุคนี้ ปัจจุบันกระแสวัฒนธรรมใหม่ดังกล่าวยังไหลบ่าจากประเทศไทย ซึ่งกลายเป็นศูนย์กลางธุรกิจบันเทิงของภูมิภาคเข้าไป ***"มอม"*** ประเทศเพื่อนบ้านอีกด้วย

แรงกดดันทางเศรษฐกิจยังนำมาซึ่งปัญหาสังคมอีกหลายเรื่อง เช่น ปัญหามนุษยสัมพันธ์และความเอื้ออาทรระหว่างสมาชิกร่วมสังคม ปัญหาครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวหย่าร้าง ปัญหาคุณภาพชีวิตของเด็กและสตรี เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่ชี้ให้เห็นถึงอาการ ***"เจ็บป่วยทางสังคม"*** ของคนไทยที่จะนำสังคมไทยไปสู่ปรากฏการณ์ ***"ยิ่งรวย ยิ่งทุกข์"*** เหมือนที่ได้ยกตัวอย่างมาแล้ว จากกรณีประเทศ ***"ชั้นนำ"*** ทั้งหลาย ปัจจุบัน ***"ดัชนีความทุกข์"*** หลายประการบ่งบอกว่าคนไทยจะเป็นมนุษย์ที่ทุกข์ขึ้นเรื่อยๆ เช่น

◆ จากสถิติโรงพยาบาลทั่วประเทศ เรามีผู้ป่วยโรคจิตแบบต่างๆ รวมแล้วถึง 1 ล้านคน[8]

◆ ปีหนึ่งๆ มีคนโทรเข้าไประบายทุกข์และความกลัดกลุ้มต่างๆในชีวิตกับศูนย์ฮอตไลน์เกือบสองแสนราย หรือวันละกว่า 500 ราย[9]

◆ เด็กไทยในกรุงเทพและเมืองใหญ่ 1 ใน 4 คน จะโตขึ้นมาในครอบครัวที่แตกสลาย พ่อแม่แยกทางกัน[10]

◆ เด็กอีกนับแสนคนที่จะเกิดขึ้นมาและใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนแออัดที่ปัจจุบันมีเกือบ 1,500 ชุมชนในเขตกรุงเทพและปริมณฑล[11]

ชุมชนแออัดในประเทศไทย

	จำนวน ชุมชน	*จำนวน ครอบครัว*	*จำนวน คน*
กรุงเทพและปริมณฑล	1,480	276,422	1,496,035
ภูมิภาคที่เหลือ	343	54,835	206,584
รวม	**1,823**	**331,257**	**1,702,619**

สภาพและปัญหาของบ้านเมืองเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นเรื่องที่ต้องขบคิดพิจารณาไปพร้อมกับการแสวงหาโอกาสจากกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอในการพัฒนาที่จะช่วยบรรเทาปัญหาต่างๆ ในสังคมไทยเราเอง พร้อมไปกับการรับมือต่อปัญหาและความท้าทายใหม่ๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมุ่งแต่จะ ***“ฉกฉวยโอกาส”*** จากกระแสโลกาภิวัตน์โดยไม่เหลียวดู ***“ภัยคุกคาม”*** จากปัญหาต่างๆ ที่สะสมมาในสังคมไทย จะนำไปสู่การพัฒนาแบบ ***“ขาดสติ”*** ที่จะเป็นการทำร้ายบ้านเมืองทำร้ายอนาคตของลูกหลานเราเองในระยะยาว

ทางออกของแผ่นดินไทย คือทางออกจากการคุมขังของโลกแห่งวัตถุ ที่มีแต่การไขว่คว้าหา "ความเป็นส่วนตัว" และ "ความมีระดับ" ที่นับวันก็ยิ่งทำให้สังคมของเราห่างเหินกันยิ่งขึ้น

ทางเลือกของแผ่นดิน : เศรษฐกิจแบบผสมผสาน

กระแสโลกาภิวัตน์โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจคงเป็นแรงผลักดันให้ไทยต้องเคลื่อนไหวและปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ประเทศไทยจะไม่สามารถหยุดนิ่งได้ในท่ามกลางภาวะการแข่งขันและการแสวงหาข้อได้เปรียบทางการค้าในตลาดโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาตามแนวทุนนิยมอย่างขะมักเขม้นของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เวียดนาม จะเพิ่มแรงกดดันให้ไทยต้อง ***"หนี"*** ไปสร้างความได้เปรียบ ***"ถาวร"*** ในสาขาการผลิตบางด้านที่หาคู่แข่งได้ยาก หรือหาความได้เปรียบในอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่จะต้องพัฒนาให้ก้าวหน้าหนีคู่แข่งไปเรื่อยๆ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นสาขาการผลิตใดก็จะต้อง**เตรียมคิด เตรียมคน เตรียมเทคโนโลยี**ไว้รองรับให้พรักพร้อม

ในขณะเดียวกัน ทิศทางการพัฒนาประเทศต้อง**เน้นการร่วมมือและแข่งขันทางเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กับความจีรังยั่งยืนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม** การพัฒนาประเทศให้รายได้ประชากรทัดเทียมกันมากขึ้นกับการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ล้วนแต่เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงอย่างเท่าเทียมกันทั้งสิ้น

อะไรคือความหวังและทางเลือกของแผ่นดินไทย ในขณะที่เรามองเห็นอนาคตอันเรืองรองทางเศรษฐกิจอยู่นั้น เราก็เห็นภัยพิบัติทางสังคมวัฒนธรรมที่เคยเกิดขึ้นมาในอดีต มีผู้เคยมองว่าหากเรายังพัฒนาแต่ทางเศรษฐกิจแบบเสียศูนย์

เช่นนี้ อยู่มาวันหนึ่งประเทศไทยจะกลายเป็น**เมืองป้อมปราการ** (fortress Thailand) ที่เต็มไปด้วยการพัฒนาทางด้านวัตถุ แต่จิตใจของคนเสมือนถูกพันธนาการไว้ในป้อม ขาดความอบอุ่น ขาดความรู้สึกผูกพัน ขาดความรู้สึกปลอดภัย เต็มไปด้วยความคิดเห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบ ไม่มีการเอื้ออาทรต่อกันอีกต่อไป[12] สังคมไทยจะเป็นสังคมที่ดูเหมือนเจริญแล้ว หากสภาพจิตใจของคนไทยตกต่ำ ถูกคุมขังอยู่ในโลกของวัตถุที่เต็มไปด้วย ***"ความเป็นส่วนตัว"*** และ ***"ความมีระดับ"*** ที่นับวันก็ยิ่งทำให้สังคมของเราห่างเหินกันยิ่งขึ้น

ทางออกของแผ่นดินไทย คือ การหารูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ผสมผสาน และสอดคล้องกับสภาพและลักษณะของคนไทย และสะท้อนความหลากหลายของกลุ่มคนและชุมชนในสังคมไทย **เราคงไม่ปรารถนาที่จะเห็นทั้ง 70 กว่าจังหวัด 700 อำเภอ และ 7,000 ตำบลของเราพัฒนาไปในแบบเมืองป้อมปราการที่มีแต่ความมั่นคงทางวัตถุแต่ขัดสนทางจิตใจ** เหมือนกับที่กำลังเกิดกับกรุงเทพและเมืองบริวารกรุงเทพ ตลอดจนเมืองหลักในภูมิภาคต่างๆ หากเราหวังจะเห็นเมืองและชุมชนขนาดเล็กมากมายที่ยังคงความอบอุ่นแน่นแฟ้นทางสังคมวัฒนธรรมไว้ได้ในท่ามกลางการแข่งขันปรับตัวและการแสวงหาความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

การไปสู่ความหวังดังกล่าวนั้น ประเทศไทยจะต้องกำหนดทางเลือกทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนสำหรับชุมชน จังหวัด

และภูมิภาคต่างๆ ตามศักยภาพและลักษณะความต้องการของท้องที่นั้น ซึ่งทางเลือกทางเศรษฐกิจดังกล่าวอาจปรากฏเป็นในรูปของระบบเศรษฐกิจที่ผสมผสานระหว่างภาคการผลิตต่อไปนี้

◆ **ภาคเกษตรอุตสาหกรรม** ที่ยังมีคนไทยกว่าร้อยละ 60 ทำมาหากินอยู่ในภาคการผลิตนี้ โดยต้องใช้เทคโนโลยีและการจัดการเข้าช่วย เพื่อเปลี่ยนลักษณะการทำการเกษตรแบบดั้งเดิมมาเป็นอุตสาหกรรมการเกษตร **ที่มีข้อได้เปรียบทั้งในด้านการเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตร การสร้างงานกับคนในชนบท ความสะดวกและความเป็นไปได้ในการลงทุนเพื่อกระจายโรงงานและฐานการผลิตทางอุตสาหกรรมการเกษตรออกไปยังพื้นที่ชนบท ตลอดจนความสอดคล้องกับระดับการศึกษาของกำลังแรงงานในชนบท**[13] ซึ่งการพัฒนาภาคเกษตรไปในแนวดังกล่าว นอกจากจะเป็นผลดีทางเศรษฐกิจแล้ว ยังมุ่งมั่นจะ**รักษาโครงสร้างชุมชนและครอบครัว ชนบทให้คงอยู่ไม่ถูกถอนรากถอนโคนมาเป็นแรงงานในเมืองใหญ่อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน** ทั้งนี้ ต้องส่งเสริมความรู้ด้านการจัดการและการตลาดให้แก่เกษตรกรยิ่งขึ้น[14] นอกจากนี้การลงทุนด้านเทคโนโลยีอย่างจริงจังในด้านการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์การเกษตร ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีชีวภาพเพื่อปรับปรุงผลผลิตอย่างเหมาะสม ยังสามารถที่จะผลักดันให้ไทยกลายเป็น ***“อู่ข้าวอู่น้ำ”*** ที่สำคัญที่สุดของภูมิภาคและของโลกในวันหนึ่งข้างหน้าได้อีกด้วย

◆ **ภาคอุตสาหกรรมการผลิต** โดยเน้นการพัฒนาภาคการผลิตดังกล่าวอย่างเป็นระบบ และเป็นที่เป็นทาง โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ที่มีความพร้อมด้านปัจจัยพื้นฐานอยู่แล้ว ทั้งนี้ โดยเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตในด้านที่ไทยมีพื้นฐานประสบการณ์และข้อได้เปรียบทางการตลาดอยู่แล้ว เช่น **การผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ โทรคมนาคม คอมพิวเตอร์ อะไหล่รถยนต์ เครื่องจักรกลอุตสาหกรรม** เป็นต้น[15]

◆ **ภาคอุตสาหกรรมบริการ** ที่ควรส่งเสริมอย่างจริงจัง โดยมุ่งการเป็นศูนย์บริการในระดับภูมิภาค อาทิ การเป็น**ศูนย์กลางทางการศึกษาและพัฒนากำลังคนในภูมิภาค**จากสภาพความพร้อมที่ได้มีสถาบันการศึกษาชั้นนำหลายแห่งและมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในหลายสาขา ตลอดจนความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงหลายแห่งจากทั่วโลก ทำให้ไทยน่าจะเป็นฐานการผลิตและพัฒนากำลังคนให้แก่ประเทศเพื่อนบ้านได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ในด้าน**การเป็นศูนย์กลางทางการบริการสาธารณสุข** ไทยก็มีศักยภาพที่จะให้บริการในระดับภูมิภาคได้ในอนาคตเช่นกัน

◆ ความหวังและทางเลือกหนึ่งของประเทศไทย คือ การเน้น**ภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว** ที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าภาคอุตสาหกรรมการผลิตหรือภาคเกษตรกรรม ทั้งนี้ มิเพียงกรณีประเทศไทยเท่านั้น แต่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกำลังกลายเป็นกลจักรทางเศรษฐกิจที่สำคัญในหลายประเทศ

ทั่วโลก และเป็นอุตสาหกรรมที่มีความเจริญเติบโตสูงที่สุดเมื่อเทียบกับอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ มีการประมาณการว่า จากกำลังแรงงานในภาคการผลิตต่างๆ ทั่วโลกซึ่งมีประมาณ 2,000 ล้านคนนั้น มีประชากรของโลกทำงานอยู่ในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวถึง 204 ล้าน หรือประมาณร้อยละ 10 และอัตราการจ้างงานในอุตสาหกรรมนี้ก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วด้วย ภายในปี 2548 จะมีการจ้างงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอีกถึง 144 ล้านคน และที่น่าตื่นเต้นเป็นอย่างยิ่งก็คือ ในจำนวนนี้เป็นการจ้างงานในหมู่ประเทศเอเซีย-แปซิฟิกที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็วในอุตสาหกรรมด้านนี้ถึงร้อยละ 77[16]

ปรากฏการณ์นี้เป็นประจักษ์พยานอย่างดีว่า ในโลกปัจจุบันที่ผู้คนเดินทางไปไหนมาไหนกันได้อย่างสะดวกง่ายดายและประหยัดยิ่งขึ้นนั้น การท่องเที่ยวกลายเป็นวิถีชีวิตหนึ่งของคนทั่วไป และได้ทำให้การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญและสร้างรายได้ให้กับประเทศได้อย่างมหาศาล จนบางประเทศมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้หลักไปก็มี สำหรับประเทศไทย ด้วยสถิตินักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมเยียนในปี พ.ศ.2538 จำนวน 7 ล้านคน และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี ทำรายได้จากการท่องเที่ยวปีละนับแสนล้านบาท ย่อมชี้ให้เห็นความนิยมของชาวต่างชาติที่มีต่อประเทศไทย และยิ่งไปกว่านั้นยังสะท้อนให้เห็นว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับ ***“อัธยาศัยและน้ำใจ”*** แบบคนไทย อันเป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรม

ประจำชาติอีกด้วย

ดังนั้นด้วยศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติที่งดงาม การเดินทางที่สะดวกและทักษะความสามารถของคนไทยในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยว จึงน่าจะเป็นข้อพิจารณาสำคัญในการผลักดันให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักอันหนึ่งของประเทศ โดยมีการจัดระบบพัฒนาการจัดการและการเตรียมกำลังคนเพื่อรองรับอุตสาหกรรมด้านนี้อย่างเป็นรูปธรรม

ความหวังของแผ่นดิน : สังคมเป็นปึกแผ่น

เราเชื่อว่าด้วยรูปแบบเศรษฐกิจแบบผสมผสานอันมีประสิทธิภาพที่จะสามารถกระจายความมั่นคงทางเศรษฐกิจออกไปยังชุมชนท้องถิ่นต่างๆ อย่างทั่วถึง จะทำให้สังคมไทยสามารถดำรงอยู่อย่างมั่นคงได้ในประชาคมโลก และมีความพอดีระหว่าง ***"ความมั่งคั่งทางวัตถุกับความเจริญของจิตใจ"*** ปัญหาปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นความอ่อนแอล้าหลังของสังคมชนบทและภาคการเกษตรแบบดั้งเดิม ภาวะวิกฤตของสถาบันครอบครัว คุณภาพชีวิตของประชาชน ตลอดจนปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติล้วนชี้ชัดว่า กุศโลบายการพัฒนาประเทศในอนาคต จะเน้นแต่ความมั่นคงและประสิทธิภาพของเศรษฐกิจใน ***"ภาพรวม"*** แต่ฝ่ายเดียวมิได้ แต่ต้องเน้นรูปแบบเศรษฐกิจที่จะทำให้ ***"คนมีความสุข ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง***

สังคมสันติ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน” ด้วย

ปัจจุบันแนวคิดในการพัฒนาของเราก็ได้เริ่มเปลี่ยนไปในทิศทางนี้บ้างแล้ว ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล อดีตเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือ ***“สภาพัฒน์ฯ”*** เองก็มองว่า เวลานี้แนวความคิดในการพัฒนาของเราเริ่มเปลี่ยนไปเน้นศักยภาพของแต่ละพื้นที่ เน้นให้แต่ละท้องถิ่นมีการพัฒนาสอดคล้องกับ ***“ต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ” “ต้นทุนป่าไม้” “ต้นทุนแหล่งน้ำ” “ต้นทุนดิน”*** ในแต่ละพื้นที่ และนับเป็นสัญญาณที่ดีที่จะเปิดทางไปสู่รูปแบบเศรษฐกิจแบบผสมผสาน ที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ทุกท้องถิ่นอย่างที่หวังนี้ได้

ด้วยการกระจายความเข้มแข็งไปสู่ทุกท้องถิ่นอย่างทั่วถึงนี้เอง ที่จะทำให้สังคมไทยในอนาคตเป็นสังคมที่มี ***“สมานฉันท์”*** ตลอดจนการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรม และค่านิยมที่ดีอันเป็นเอกลักษณ์แบบไทยให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคง แม้ปัจจุบันสังคมไทยมี ***“วิกฤตการณ์ทางสังคมวัฒนธรรม”*** อันเนื่องจากการแตกฉานซ่านเซ็นของสังคมชนบท ตลอดจนการเบี่ยงเบนค่านิยมไปตามกระแสสังคมโลกที่เน้นแต่การไขว่คว้าหาความมั่งคั่งทางวัตถุ และสภาพการแข่งขันที่นำไปสู่การเผชิญหน้าและไม่ผ่อนปรนกันระหว่างคนในสังคมก็ตาม หากด้วยกุศโลบายใหม่ของการพัฒนาที่กระจายโอกาสและความเท่าเทียมไปสู่ทุกคน จะเป็นเครื่องช่วยฟื้นฟูความอบอุ่นและ

เยื่อใยทางสังคมให้กลับมาสู่บ้านเมืองเราอีกครั้งหนึ่ง และขจัดวิกฤตการณ์เหล่านี้ให้หมดไปได้

บุคคลที่เกิดมาบนผืนแผ่นดินไทยในอนาคต พึงมีชีวิตที่มั่นคง สันติ และสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนได้ในชุมชนบ้านเกิดของตนเอง มิต้องทิ้งถิ่นฐานร่อนเร่ไปเผชิญโชคในเมืองใหญ่และในต่างประเทศอย่างที่เป็นมาในอดีต ณ วันนั้น สังคมไทยจะเป็นสังคมที่ประกอบด้วยชุมชนที่มีอำนาจการปกครองตนเอง เป็นสังคมที่มีการกระจายกิจกรรมทางการผลิตทางเศรษฐกิจไปสู่ท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง เป็นสังคมที่มีเสรีภาพในการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้ เป็นสังคมที่ทุกชุมชนสามารถหยิบยื่นคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่คนทุกคน และที่สำคัญที่สุดคือ การเป็นสังคมที่สมาชิกทุกคนมีความรู้ความสามารถ มีความเป็นพลเมืองไทยเท่าๆกับความเป็น ***"พลเมืองโลก"*** มีความสามารถในการปรับตัวพร้อมกับมี ***"หลักชีวิต"*** เพื่อการดำรงตนอย่างมั่นคงและผาสุกในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้

4 ชีวิตแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งภูมิปัญญา

เมื่อมองย้อนไปยังประเทศทั้งหลายที่เป็นผู้นำในเวทีโลกในอดีต ก็จะเห็นว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่อธิบายความสำเร็จของประเทศนั้นๆ อยู่แทบทั้งสิ้น ชาติใดกอปรด้วยกำลังคนที่มีการศึกษาสูง ก็ย่อมหวังสติปัญญาความคิดและพลังสร้างสรรค์จากประชาชนได้มากเป็นเงาตามตัว ดังนั้น ไม่ว่ากระแสโลกาภิวัตน์จะชักนำประเทศต่างๆ ไปในทิศทางใดก็ตาม การศึกษาจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนากำลังคนของสังคมให้มีคุณลักษณ์ที่พึงประสงค์ และเป็นพื้นฐานที่จะช่วยเสริมสร้างประเทศ มีทั้งความสามารถในการร่วมมือและ แข่งขันกับนานาประเทศ มีความจีรังยั่งยืนในการพัฒนา เป็นกำลังปัญญาในการช่วยให้ประเทศสามารถแสวงหาโอกาสอย่าง เหมาะสม สามารถหลีกเลี่ยงภัยคุกคามต่างๆ ได้อย่างทันการในยุคสมัยที่โลกมีความสลับซับซ้อนยากแก่การเข้าใจขึ้นเป็นลำดับ

โลกในอนาคตจึงมิใช่โลกที่จะประชันกันด้วยอาวุธอีกต่อไป แต่จะเป็นโลกที่ประชันกันด้วยกำลังปัญญา ประเทศใดมีกำลังปัญญามากก็ย่อมมีหนทางสร้างโอกาส แสวงหาความร่วมมือและสร้างสถานะในเวทีโลกได้มาก

กำลังปัญญาของชาติ

ประเทศไทยเรานั้น แม้หวังจะพัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบผสมผสานให้มีความเข้มแข็งก็จะต้องอาศัย**กำลังปัญญา**ของพี่น้องคนไทยด้วยกันนี้เอง มาเป็นเครื่องมือบุกเบิกและเสริมสร้างความเข้มแข็งดังกล่าว อย่างไรก็ตามปัจจุบันดัชนีหลายประการชี้ให้เห็นว่า**กำลังปัญญา**อันหมายถึงคุณภาพของกำลังคนอันเป็นแรงงาน ตลอดจนศักยภาพในการพัฒนาความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ของเรายังต่ำมากเมื่อเทียบกับประเทศชั้นนำอื่นๆ ไม่ว่าจะดูในแง่ระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยของกำลังแรงงาน ซึ่งยังอยู่แค่ระดับประถมต้นในขณะที่ประเทศที่เจริญแล้วมีแรงงานที่มีระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยถึงระดับมัธยมปลาย หรือดูในแง่จำนวนนักวิทยาศาสตร์ และจำนวนเงินลงทุนด้านการวิจัยที่เป็นดัชนีชี้ความสามารถในการพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ก็อยู่ในระดับที่ต่ำมากเช่นกัน

ดัชนีชี้กำลังปัญญาของบางประเทศและของไทย[1]

กลุ่มประเทศ	*ระดับการศึกษาของแรงงาน (จำนวนปีที่มีโอกาสเข้าโรงเรียน)*	*สัดส่วนนักวิทยาศาสตร์ต่อประชากร 1,000 คน*	*สัดส่วนการลงทุนด้านการวิจัยต่อ GNP*
อุตสาหกรรมชั้นนำ			
สหรัฐอเมริกา	12.3	55	2.9
เยอรมนี	11.1	84	2.9
อังกฤษ	11.5	ไม่มีข้อมูล	2.3
ฝรั่งเศส	11.6	83	2.3
ญี่ปุ่น	10.7	110	2.8
อุตสาหกรรมใหม่			
เกาหลี	8.8	41	1.4
ฮ่องกง	7.0	47	ไม่มีข้อมูล
ประเทศไทย	**3.8**	**2**	**0.2**

กรณีเกาหลีและไต้หวัน

ประสบการณ์และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับเกาหลีและไต้หวัน นับเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนถึงความคุ้มค่าในการลงทุนเพื่อสร้าง ***"กำลังปัญญา"*** ให้แก่ประเทศ [2]

กรณีประเทศเกาหลีนั้นทุ่มเทเรื่องการศึกษาอย่างมาก ร้อยละ 85 ของเด็กอายุ 17-18 ปีของเกาหลีได้เรียนถึงมัธยมปลาย และเมื่อจบมัธยมปลายแล้วเด็กเหล่านี้ถึงร้อยละ 41 มีโอกาสเรียนต่อในมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถิติการศึกษาที่ดีกว่าประเทศชั้นนำในยุโรปหลายประเทศ เช่น ฝรั่งเศส อังกฤษ

เยอรมนี ที่มีอัตราการเรียนต่อมหาวิทยาลัยโดยเฉลี่ยเพียงประมาณร้อยละ 30 เท่านั้น

ภาครัฐและเอกชนของเกาหลีร่วมมือกันอย่างจริงจังเพื่อพัฒนากำลังคน **ในขณะที่รัฐบาลทุ่มเทเพื่อการศึกษาอย่างเต็มที่เพื่อป้อนกำลังคนที่มีคุณภาพพอเพียงให้แก่ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมที่กำลังขยายตัวนั้น ภาคธุรกิจเองก็สนองตอบและรับช่วงต่อด้วยการทุ่มเทด้านการฝึกอบรมในงาน (in-service training) ให้แก่บุคลากรของตนเอง ทำให้วงจรการพัฒนากำลังคนมีความต่อเนื่องและทันต่อความต้องการเสมอ**

ยิ่งไปกว่านั้นภาคเอกชนยังเข้ามาช่วยลงทุนพัฒนาการศึกษาระดับสูงอย่างจริงจัง ปัจจุบันจากจำนวนมหาวิทยาลัยในเกาหลี 256 แห่งนั้น เป็นมหาวิทยาลัยเอกชนถึง 206 แห่งหรือร้อยละ 80 และส่วนหนึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่ลงทุนโดยบริษัทยักษ์ใหญ่ในเกาหลี เช่น **ฮุนได แดวู** เป็นต้น [3]

สำหรับไต้หวันนั้นก็มิได้ยิ่งหย่อนกว่าเกาหลีเท่าใดนัก ในแง่การศึกษาเด็กไต้หวันในกลุ่มอายุ 17-18 ปีมีโอกาสเรียนจนจบมัธยมปลายถึงร้อยละ 80 และมีโอกาสเรียนต่อมหาวิทยาลัยถึงร้อยละ 30 นอกจากนี้ แม้มหาวิทยาลัยในไต้หวันจะไม่อาจขยายตัวรองรับนักเรียนที่จบชั้นมัธยมปลายได้มากนัก แต่ก็มีกลไกเสริมด้วยการส่งนักเรียนไต้หวันไปเรียนต่อต่างประเทศ ซึ่งคิดเป็นจำนวนปีละนับหมื่นคน [4]

ชีวิตแห่งการเรียนรู้

ประสบการณ์ของนานาประเทศที่มีทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจคล้ายคลึงกับไทย ล้วนแต่ชี้ให้เห็นว่าการทุ่มเททางการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนรุ่นใหม่ และการส่งเสริมให้กำลังคน**มีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองตลอดเวลา**เป็นการลงทุนที่คุ้มค่าและส่งผลโดยตรงต่อการเร่งรัดพัฒนาประเทศด้านต่างๆ จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า หากไทยเรามุ่งที่สร้างความสามารถแข่งขันทางเศรษฐกิจให้ทัดเทียมประเทศอื่นๆ ก็จะต้องทุ่มเทอย่างมหาศาลเพื่อการศึกษาของประชาชนทุกระดับเช่นกัน

แต่อย่างที่กล่าวไปแล้วว่า การศึกษาที่ดีมิใช่การทำคนให้เป็น ***"ทรัพยากรมนุษย์"*** ของระบบเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ต้องเป็นการทำคนให้รู้เท่าทันความเจริญ มีหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจและสามารถดำรงตนอยู่ในโลกแห่งความเปลี่ยนแปลงไม่จบสิ้นนี้ได้อย่างมีความสุขด้วย

ถ้าเช่นนั้น การศึกษาที่พึงประสงค์ของเราคืออะไร

ในยุคต่อไปนี้ นอกจากจะอยากเห็นคนไทยมีการศึกษาสูงขึ้นแล้ว เราอยากจะเห็นคนไทยมีชีวิตที่เป็น ***"ชีวิตแห่งการเรียนรู้"*** มีการศึกษาที่เป็นการศึกษาตลอดชีวิต มีความกระตือรือร้นที่จะขวนขวายหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อพัฒนางานและคุณภาพชีวิตของตนเอง การให้ ***"ชีวิตแห่งการเรียนรู้"*** แก่คนจึงมิใช่แค่การเพิ่มจำนวนปีที่จะเก็บเขาไว้ในโรงเรียนให้ถึง 9 ปี หรือ 12 ปี ให้ทัดเทียมเกาหลี ญี่ปุ่น หรือประเทศที่

พัฒนาแล้วทั้งหลายเท่านั้น หากต้องหมายถึงการให้ *"วิธีหาความรู้"* แก่คนด้วย วิธีสอนให้จำสอนให้จดแต่อย่างเดียวไม่ได้ให้ *"ชีวิต"* ในเรื่องนี้แก่ใครได้ ดร.ชัยวัฒน์ คุประตกุล นักวิทยาศาสตร์ชั้นนำคนหนึ่งของบ้านเราได้เคยกล่าวไว้ว่า *"....คนเก่งในอนาคต มิใช่คนที่รู้หรือจำข้อมูลได้มากมาย แต่เป็นคนที่รู้ว่าในสถานการณ์ใดจะต้องใช้ข้อมูลอะไรและจะไปหาข้อมูลนั้นๆ ได้ที่ไหน..."*[5] ดังนั้นการสอนที่กระตุ้นให้คนมีความใฝ่รู้และรู้แหล่งรู้วิธีที่จะได้มาซึ่งความรู้ที่ต้องการ จึงเป็นจุดสำคัญที่จะเป็นการให้กำเนิด *"ชีวิตแห่งการเรียนรู้"* อย่างแท้จริง

การศึกษายุคใหม่จะไม่สิ้นสุดแค่การจับเด็กมาใส่โรงเรียน 6 ปี 9 ปี หรือแม้แต่ 12 ปี อีกต่อไป แต่การศึกษาจะต้องกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตยุคใหม่ ไม่ว่าจะเป็นชาวนาในท้องทุ่ง หรือนักธุรกิจบนตึกสูงต่างต้องเก็บเวลาส่วนหนึ่งของชีวิตทำงานให้กับการเป็น *"นักเรียน"* เพื่อเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ตลอดเวลา

ในโลกปัจจุบันที่ความรู้ใหม่ๆ แตกฉานไปอย่างรวดเร็วนี้ การยุติการศึกษาเท่าที่ *"บังคับ"* ที่อายุ 12 หรือ 15 ปีก็ตาม ก็คือการ *"ตายก่อนกำหนด"* แบบหนึ่ง หากเป็นการ *"ตาย"* ทางปัญญาที่ทำให้บุคคลผู้นั้นยากที่จะมีชีวิตที่ทรงคุณค่าในสังคมได้

ระบบการศึกษาไทยในอนาคตจึงเป็นระบบที่ต้องตั้งต้นตั้งแต่วิธีที่เราคิดเกี่ยวกับคำว่า *"การศึกษา"* ที่ต้องเปลี่ยน

ไปโดยสิ้นเชิง เป็นระบบที่ให้ ***"นิยามใหม่ของการศึกษา"*** ที่เป็น ***"กระบวนการตลอดชีวิต"*** อันเป็นกระบวนการที่คนพึงเรียนรู้จากทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวโดยมีโรงเรียนเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ระบบการศึกษาในอนาคตต้องเป็นระบบที่ให้หลักประกันว่า เมื่อบุคคลผ่านพ้นการศึกษาภาคบังคับไปแล้วไม่ว่าจะเป็น 9 ปี หรือ 12 ปี เขาจะมีขีดความสามารถในการเรียนรู้ติดตัวไปด้วย การศึกษาที่ให้ทั้ง ***"วิธีเรียนรู้"*** และ ***"ความสุขในการเรียนรู้"*** แก่บุคคล เพื่อให้สามารถศึกษาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงจะเป็นการศึกษาที่พึงปรารถนาของสังคมไทย

> *"เราควรจะให้การศึกษามิใช่เพื่อเพียงแต่ให้ได้ชื่อว่าประเทศไทยมีคนรู้หนังสือร้อยละ 80-90 แล้ว หรือที่นักเศรษฐศาสตร์อ้างเสมอว่า เราจะต้องวางแผนพัฒนาการศึกษาให้ประสานเข้ารอยเดียวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจนั้น ผมก็ยังรู้สึกว่าพูดเกือบถูกแต่ยังไม่ถูกทีเดียว... ...เพราะเขามิได้เพ่งเล็งถึงคุณธรรมและศักดิ์ศรีของมนุษย์ที่เป็นนักเรียนแต่ละคน อาจจะหลงคำนึงบูชาแผนพัฒนาเศรษฐกิจว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ไปก็ได้..."*
>
> *ป๋วย อึ๊งภากรณ์* [6]

เราเชื่อว่าในโลกอนาคตต่อไปนี้ การขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 9 ปีหรือ 12 ปี แม้จะเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องเกิดขึ้นวันใดวันหนึ่ง แต่ก็ยังไม่สำคัญเท่ากับการให้ความใฝ่รู้และวิธีเรียนรู้แก่คนที่อาจจะทำให้เขาพัฒนาตนเองไปได้ดีเสียยิ่งกว่าคนเรียนสูงๆ ที่ปราศจากคุณลักษณะนี้ เรายังเชื่ออีกว่า

เมื่อบุคคลที่กอปรด้วยความสามารถในการเรียนรู้เช่นนี้รวมตัวกันเป็นชุมชน ชุมชนนั้นก็ย่อมเป็นชุมชนที่สามารถผนึกกำลังแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกันได้อย่างดี และเมื่อชุมชนรวมกันเป็นสังคม สังคมก็ย่อมเป็นสังคมที่มีความฉลาดในการเลือกสรรและพัฒนาตนเองเช่นกัน

ชีวิตที่มีความพอดี

เป้าหมายของการศึกษาในยุควัตถุนิยมจัดนี้ ยังต้องมุ่งสร้าง ***"คนที่มีความมั่นใจและเป็นตัวของตัวเอง"*** ใฝ่การศึกษาที่ ***"สนองปัญญามากกว่าตัณหา"*** และมุ่งพัฒนา ***"วุฒิของความเป็นมนุษย์ที่วัดไม่ได้ด้วยวุฒิบัตร"*** เพื่อต้านกระแสวัตถุนิยมและส่งเสริมอิสรภาพของปัจเจกบุคคล ส่งเสริมให้คนมีคุณธรรมต่อกัน เราอยากเห็นคนในอนาคตที่ไม่หมกมุ่นกันแต่เรื่อง ***"หาเงิน"*** เท่านั้น แต่เป็นคนที่สมบูรณ์ด้วยความเป็นมนุษย์ มีความรักและรู้จักพัฒนารสนิยมทางศิลปะ ดนตรี กีฬา อันจะเป็นเครื่องสร้างความอ่อนโยนและความละเอียดอ่อนทางจิตใจ เพื่อทวนกระแสสังคมที่คับแค้นเพราะการแข่งขัน และความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน

เรายังอยากเห็นคนที่มี ***"ความพอดี"*** ในตนเองระหว่าง ***"คุณลักษณ์ต่างขั้ว"*** หลายๆ อย่าง ที่จะเป็นปัจจัยให้คนในยุคแห่งการแข่งขันนี้ รู้จักผ่อนปรนและอยู่ร่วมกัน ได้อย่างสันติสุข

♦ **เราอยากเห็นคน*“นำเก่ง”* เท่าๆ กับที่ *“ตามเป็น”***

♦ **เราอยากเห็นคนเป็นตัวของตัวเอง โดยไม่ปฏิเสธการทำงานเป็นหมู่คณะ**

♦ **เราอยากเห็นคนมีความสามารถแข่งขัน แต่ไม่กดดันตนเองจนลืมความสมถะ และความรู้จักพอ**

♦ **เราอยากเห็นคนฝักใฝ่ในวิทยาการสมัยใหม่ เท่าๆ กับที่ยังคงเก็บความชื่นชมส่วนหนึ่งไว้ให้กับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง**

♦ **เราอยากเห็นคนพัฒนาความรู้ความสามารถในหน้าที่การงาน โดยไม่ลืมการพัฒนาสุนทรียภาพและความรอบรู้ในฐานะ *“พลเมือง”* และ *“พลโลก”***

♦ **เราอยากเห็นคน *“รักความก้าวหน้า”* เท่าๆ กับที่ *“รักเพื่อนมนุษย์”* และ *“รักธรรมชาติ”***

ความพอดีเหล่านี้ จะเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมที่มีดุลยภาพ และช่วยเสริมสร้างทั้งความเจริญทางวัตถุ และความเจริญทางจิตใจไปในเวลาเดียวกัน

สังคมแห่งภูมิปัญญา

ชีวิตแห่งการเรียนรู้ ชีวิตที่มีความพอดีของคนไทยจะเป็นกุญแจไขไปสู่สังคมที่มีสันติสุข มีความปรองดอง และร่วมกันใช้ปัญญาเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้อย่างราบรื่น เป็น ***“สังคมแห่งภูมิปัญญา”*** ที่มี ***“สติสัมปชัญญะ”***

ในยุคนี้สังคมของเราจะเข้มแข็งได้ก็ด้วยคนไทยที่มีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองตลอดเวลา และในขณะเดียวกันก็มีความ "พอดี" ในการทำมาหากินและการดำเนินชีวิต เพื่อมิให้คนไทยและสังคมไทยเข้มแข็งแต่ทางวัตถุ แต่"ป่วยไข้"ทางจิตใจเหมือนคนในอีกหลาย ๆ ประเทศที่ขนานนามตนเองว่าเป็นประเทศที่เจริญแล้ว

ในการพัฒนาที่มิได้เน้นแต่ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจแต่อย่างเดียว หากยังสามารถรักษาวัฒนธรรมอันเป็นรากฐานของสังคม ตลอดจนค่านิยมและจริยธรรมตามหลักศาสนา เป็นสังคมที่สมาชิกมีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีความอดทนมากกว่าการมักง่าย เรียนลัด หวังความสำเร็จในชีวิตด้วยการเสี่ยงโชคหรือเก็งกำไร เป็นสังคมที่สมาชิกยึดมั่นในหลักธรรมที่เชื่อในการกระทำความดีมากกว่าการหวังให้อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยดลบันดาลสิ่งต่างๆ ให้ชีวิต

การอยู่ร่วมกันด้วย ***"ปัญญา"*** ในสังคมยังจะเป็นเครื่องโน้มนำให้สังคมไทยเข้าถึงแก่นวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชนชาติอื่นด้วย เป็นเครื่องขจัดอคติความเดียดฉันท์และสร้างความสามารถในการร่วมมือกันอย่างสร้างสรรค์ในประชาคมนานาชาติต่อไป

ท้ายที่สุด ***"ชีวิตแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งภูมิปัญญา"*** นี้เอง ที่จะทำให้ ***"ความหวังและทางเลือกของแผ่นดินไทย"*** เป็นจริงด้วย ***"ภูมิปัญญาทางเศรษฐกิจ"*** ที่ผสานเข้ากับ ***"ภูมิปัญญาทางสังคม"*** และทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่**เข้มแข็งเมื่อต้องแข่งขัน ประนีประนอมเมื่อต้องร่วมมือ** และสามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์และศักดิ์ศรี ***"ความเป็นไทย"*** ไว้ได้ตราบนานเท่านาน

5 วางรากฐานชีวิตที่ดี เก็บรักษาอนาคตบ้านเมือง

อีกเรื่องหนึ่งที่เราหวังอย่างแรงกล้าที่จะเห็นก็คือ การที่สังคมไทยดูแลเด็กไทยของเราให้เติบโตได้อย่างมีคุณภาพ เพราะเราเชื่อว่า รากฐานชีวิตที่ดีคือการกำหนดอนาคตไปในตัว หากเราวางรากฐานการพัฒนาทางร่างกาย จิตใจที่ดีให้เด็กของเราแล้ว ก็ย่อมเป็นการวางรากฐานอนาคตที่ดีให้บ้านเมืองนั่นเอง และเด็กๆ เหล่านี้อีกนั่นแหละ ที่หากได้รับการพัฒนาอย่างดีตั้งแต่ปีแรกๆ ของชีวิตแล้ว ก็จะเป็นกำลังที่กล้าแข็งให้แก่ ***"สังคมแห่งภูมิปัญญา"*** ของเราในภายภาคหน้า

ปัญหาสำคัญที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ในเวลานี้คือ ปัญหาการพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมตั้งแต่วัยแรกเกิด ซึ่งขาดการเอาใจใส่ดูแลอย่างจริงจังและต่อเนื่อง สภาวะหลายอย่าง

ที่ชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของเด็กไทยที่กำลังถดถอยลงตั้งแต่วัยแรกเกิดจนถึงวัยเรียน เช่น[1]

◆ **อัตราการตายของเด็กทารกแรกเกิดสูงถึงปีละกว่า 40,000 คน ซึ่งเป็นอัตราที่สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้านเราอย่างมาเลเซีย เกาหลี ฮ่องกง สิงคโปร์ ถึง 3-5 เท่า**

◆ **เด็กทารกอีกราวๆ 140,000 คนในแต่ละปี จะมีน้ำหนักตอนคลอดน้อยกว่า 2,500 กรัม คิดเป็นอัตราส่วนถึงร้อยละ 13 ซึ่งสูงกว่าทุกประเทศที่กล่าวมาเช่นกัน**

◆ **เด็กไทยอายุตั้งแต่ 14 ปีลงมาราว 2,000,000 (2 ล้านคน!) เป็นโรคขาดสารอาหาร การขาดสารอาหารที่สำคัญของเด็กบางอย่าง เช่น ธาตุเหล็กและไอโอดีน จะทำให้เกิดผลเสียถาวรต่อการพัฒนาการทางสมองและการเรียนรู้**

◆ **เรามีเด็กที่เกิดมาพร้อมด้วยความพิการบางอย่างและต้องการดูแลเป็นพิเศษทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เป็นจำนวนถึงเกือบ 500,000 คน แต่มีเด็กเหล่านี้เพียงไม่ถึงร้อยละ 10 ที่มีโอกาสพัฒนาตนเองจากบริการและการศึกษาพิเศษที่รัฐมีให้อย่างจำกัด**

◆ **เด็กเล็ก 3-5 ขวบ ซึ่งควรจะได้เรียนอนุบาลเพื่อเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ นั้น ปรากฏว่าร้อยละ 60 หรือกว่า 2,000,000 คน ไม่มีโอกาสเข้าโรงเรียนอนุบาล ศูนย์เด็กเล็ก หรือสถานเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน ไม่ว่า**

รูปแบบใดๆ จึงไม่น่าสงสัยว่าเมื่อเข้าสู่วัยเรียน (อายุ **6-12** ปี) จึงมีการตกซ้ำชั้นมากถึงปีละกว่า **300,000** คน

◆ เด็กที่พ้นการศึกษาภาคบังคับแล้วมีเพียงร้อยละ **70** ที่มีโอกาสเรียนต่อชั้นมัธยม ที่เหลืออีกกว่าปีละ **400,000** คนยุติชีวิตการเรียนรู้อย่างเป็นทางการเพียงเท่านี้ เพื่อออกไปเผชิญโลก และไม่อาจรู้ชะตากรรมทางปัญญาของคนเหล่านี้อีกต่อไป

◆ เส้นทางชีวิตของเด็กเหล่านี้น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เพราะมักจบลงที่การเป็นแรงงานเด็กหรือโสเภณีเด็กที่หมดโอกาสพัฒนาตนเองอีกต่อไป ปัจจุบันมีแรงงานเด็กวัย **11-14** ปีราว **1.5** ล้านคน และจำนวนโสเภณีเด็กอายุต่ำกว่า **16** ปีคาดว่ามีถึง **30,000 - 60,000** คน [2]

◆ สถิติว่าด้วยความโหดร้ายในชีวิตเด็กไทยยังไม่ยุติเพียงเท่านี้ จากการคาดประมาณของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ในแต่ละปีมีเด็กนับเป็นหมื่นๆคนที่ถูกพ่อแม่ทอดทิ้งนำมาปล่อยตามสถานสงเคราะห์ต่างๆ บ้าง ถูกกดดันให้เร่ร่อนจรจัดไปตามถนนสายชีวิตในเมืองหลวงบ้าง ตกเป็นเหยื่อยาเสพติดบ้าง และที่น่าเศร้าที่สุดคือขณะนี้เรามีเด็กที่เริ่มนับถอยหลังให้ชีวิตตนเองจากการติดเชื้อเอดส์แล้วกว่า **5,000** คน

หากเรายังปล่อยให้ชะตากรรมของเด็กของเรานับล้านๆ คนเป็นอยู่แบบนี้ ไม่ว่าจะเป็นเคราะห์กรรมจาก

สุขภาพอนามัยที่อ่อนแอแต่แรกเกิด จากการหมดโอกาสที่จะรับการศึกษาอย่างที่ควร หรือจากเคราะห์กรรมอื่นใดก็ตาม นอกจากจะเป็นการสูญเสียเด็กเหล่านี้ในฐานะ *"กำลังปัญญา"* ของชาติไปแล้ว เด็กเหล่านี้จำนวนมากจะกลายมาเป็นปัญหาสังคม กลายเป็นเด็กติดยา กลายเป็นอาชญากร เนื่องจากไม่อาจปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้

หยดน้ำบนพื้นทราย

ปัจจุบันเรามีหน่วยงานที่น่ายกย่องหลายหน่วยงานที่เข้ามาช่วยกันคนละไม้คนละมือในการหยิบยื่นโอกาสให้แก่เด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบากเหล่านี้ และสะท้อนให้เห็นภาพสังคมไทยปัจจุบันที่มีเด็กด้อยโอกาสแฝงเร้นอยู่ตามซอกมุมต่างๆ ของสังคมอยู่มากมาย ตัวอย่างความริเริ่มที่น่ายกย่องเหล่านี้เช่น

- ***"โครงการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชนก่อสร้าง"*** ของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

- ***"โครงการบ้านพักแรงงานเด็ก"*** ของมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก โดยความร่วมมือกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนจัดการศึกษาให้กับแรงงานเด็กทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย

- ***"โครงการกองปราบจิ๋ว"*** ของกรมตำรวจนำเด็กเร่ร่อนจรจัด เด็กสลัม มาให้ความรู้เกี่ยวกับระวังรักษา

ตนให้พ้นจากภัยเมือง และป้องกันการถูกล่อลวงให้ไปกระทำผิด รวมทั้งเป็นช่องทางสอดส่องพฤติกรรมผิดกฎหมายในชุมชนต่างๆ อีกด้วย[3] การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม รวมทั้งการป้องกันตนเองจากยาเสพติด อาชญากรรมและโรคภัยต่างๆ

- ***"โครงการโรงเรียนใต้ปั้นจั่น"*** ของมหาวิทยาลัยบูรพาให้การศึกษาและจัดกิจกรรมพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคมแก่ลูกหลานคนงานก่อสร้างใน มหาวิทยาลัย[4]

- ***"โครงการเสมาพัฒนาชีวิต"*** ของกระทรวงศึกษาธิการมุ่งให้การศึกษาแก่เด็กหญิงในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงต่อการถูกชักจูงไปขายบริการทางเพศ โดยจัดสรรทุนการศึกษาให้ถึงปีละ 500 ทุน เพื่อการศึกษาต่อทั้งระดับมัธยมต้นและมัธยมปลายรวมไปถึงทุนศึกษาต่อในสายอาชีพ มีการตั้งศูนย์เสมาพัฒนาชีวิต 94 ศูนย์ในโรงเรียนประถมศึกษาทุกอำเภอใน 8 จังหวัดทางภาคเหนือตอนบน เพื่อเป็นแหล่งรวมข้อมูลและคัดสรรทุนให้แก่เด็ก โดยเชื่อมั่นว่าเด็กที่มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนไปในขั้นสูงแล้วย่อมแสวงหาทางเลือกที่ดีในชีวิตและมิตกเป็นเหยื่อของการล่อลวงไปประกอบธุรกิจทางเพศได้โดยง่าย [5]

- ***"โครงการบ้านอุปถัมภ์เด็ก" "โครงการครูข้างถนน" "โครงการเพื่อเด็กเร่ร่อน" "โครงการศูนย์เด็กก่อสร้าง"*** ของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก เน้นการช่วยเหลือเด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบากต่างๆ

*หากร่ำรวยขนาดมีเงินไปพยุงตลาดหุ้นได้ทีละ **3-4** หมื่นล้านบาท ก็น่าจะ"ฉลาดใช้"กับเงินที่เราพอมีเก็บไว้เหล่านี้ เพื่อพัฒนารากฐานชีวิตที่ดีให้เด็กของเรา และเก็บอนาคตที่ดีไว้ให้บ้านเมือง*

◆ นอกจากนี้ ยังมีความคิดริเริ่มที่ดีโดยมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กคือ การตั้ง**ศูนย์ข้อมูลและการวิจัยเด็ก** เพื่อเป็นแหล่งกลางในการสำรวจและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเด็กที่ประสบปัญหาด้านต่างๆ ซึ่งจะเป็นฐานในการให้ความช่วยเหลือหรือรณรงค์ให้สังคมตระหนักถึงปัญหาเด็กต่อไป

อย่างไรก็ตาม ความพยายามเหล่านี้เป็นเพียงเศษเสี้ยวหนึ่งของคำตอบต่อการพัฒนารากฐานชีวิตที่ดีให้เด็กไทยและเป็นเพียงการตามไปแก้ปัญหาที่ปลายเหตุเท่านั้น รากเหง้าของการแก้ปัญหาที่แท้จริงคือ การทำให้สังคมของเรามีความเอื้ออาทรต่อเด็ก มองเด็กเป็นทรัพยากรอันมีค่า และกระทำทุกวิถีทางที่จะให้ชีวิตที่ดีแก่เด็กทุกคน

เพื่อการเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของเด็ก

หากสังคมไทยยังหวังที่จะเป็นสังคมที่กอปรด้วยกำลังคนอันเข้มแข็งทั้งทางร่างกายและภูมิปัญญาเป็นปัจจัยหนุนนำการพัฒนาประเทศให้สามารถแข่งขันกับใครๆ ได้แล้ว เราจะต้องทุ่มเทให้กับงาน ***"วางโครงสร้างพื้นฐาน"*** เพื่อพัฒนาเด็กไทยของเราเสียแต่บัดนี้ และจะต้องระลึกไว้เสมอว่า **สิ่งที่ทำให้แก่เด็กก็คือสิ่งที่ทำไว้ให้บ้านเมืองนั่นเอง ไม่ว่าจะต้องใช้เงินกี่หมื่นกี่แสนล้านก็จะต้องทำและทำทันที** ก่อนที่จะสายเกินไปอย่างที่ได้สายไปแล้วสำหรับเด็กของเรานับแสนๆ คนที่หมดโอกาสจะพัฒนาอีกได้

หากเดี๋ยวนี้ เราร่ำรวยพอจะเอาเงินคงคลังเข้าไปพยุงตลาดหุ้นได้ทีละ 3-4 หมื่นล้าน เราก็น่าจะ *"ฉลาดใช้"* กับเงินที่เราพอมีเก็บไว้เหล่านี้ เพื่อพัฒนารากฐานชีวิตที่ดีให้เด็กของเราและเก็บรักษาอนาคตที่ดีไว้ให้บ้านเมืองของเรา

ไม่ว่าจะต้องใช้เงินเท่าไหร่ หรือต้องผลักดันกฎหมายอีกกี่ฉบับก็ยังแสนคุ้ม

ตัวอย่างดีๆ มีให้คิดตามมากมายหลายประเทศ

◆ **ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์** มีการออกกฎหมายที่อนุญาตให้สตรีลาคลอดได้ถึง 12 เดือนถ้าต้องการเพื่อให้มีเวลาอยู่กับลูก ให้ความอบอุ่นฟูมฟักลูกอย่างเต็มที่ ซึ่งถึงแม้นายจ้างไม่ต้องจ่ายเงินเดือนให้ระหว่างลา แต่ก็มีพันธกิจที่จะต้องเก็บงานไว้ให้ ***"คุณแม่"*** เหล่านี้

◆ **อเมริกา** มีกฎหมายที่บังคับให้โรงงานและสถานประกอบการ รวมทั้งอาคารสำนักงานใหญ่ๆ ทุกแห่งต้องมีสถานอภิบาลเด็กเล็ก เพื่อให้แม่สามารถนำลูกมาฝากไว้และมีโอกาสใกล้ชิดลูกได้มากขึ้นระหว่างทำงาน

◆ **อังกฤษ** มีกฎหมายคุมเข้มเรื่องสวนสาธารณะและสนามเด็กเล่นที่จำเป็น ต้องมีอย่างเพียงพอให้เป็นสัดส่วนกับขนาดชุมชน เพื่อให้แน่ใจว่าเด็กทุกคนมีโอกาสเบิกบานกับการออกกำลังกาย และการเล่นกีฬากลางแจ้งที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาความแข็งแรงของร่างกายแต่เยาว์วัย

มาตรการเหล่านี้ล้วนแต่ชี้ถึงความเอื้ออาทรที่มีต่อเด็ก ที่ย่อมจะส่งผลดีกลับสู่สังคมในระยะยาว เด็กที่ถูกพัฒนาให้เติบโตขึ้นมาอย่างแข็งแรงสมบูรณ์และมีสุขภาพจิตที่ดีก็ย่อมเป็นกำลังที่กล้าแข็งของบ้านเมืองได้ในวันข้างหน้า น่าเสียดายว่าบ้านเรา ยังไม่มีมาตรการทำนองนี้ออกมาให้เห็น เด็กของเราว้าเหว่เพราะต้องห่างพ่อห่างแม่ที่ต่างก็ต้องดิ้นรนทำงาน ยิ่งในชนบทที่พ่อแม่มาหางานทำในเมือง และทิ้งลูกไว้กับปู่ย่าตายายหรือญาติ ก็ยิ่งเห็นปรากฏการณ์ความว้าเหว่ของเด็กเหล่านี้ได้อย่างชัดเจน เด็กที่อยู่ในเมืองใหญ่ก็ขาดสถานที่พักผ่อนออกกำลังกายอย่างพอเพียง

หากเรายังหวังอนาคตที่ดีให้บ้านเมือง ก็จะต้องเร่งรีบทำในหลาย ๆ สิ่ง หลาย ๆ อย่างเพื่อเด็ก ๆ ของเราเช่น

- **ให้ความรู้แก่เยาวชนและคู่สมรสเกี่ยวกับการมีครอบครัว เพศศึกษา ชีวิตสมรส การป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์ การวางแผนครอบครัว การมีครรภ์ การดูแลทารก เป็นต้น**
- **มีโครงการพิเศษช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่ขาดแคลนให้ได้ทานนมทานอาหารอย่างพอเพียง ทั้งอาหารหลักและอาหารเสริม ไม่ว่าจะอยู่ในพื้นที่ห่างไกลเพียงใด**
- **จัดบริการให้เด็กได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคตามกำหนดเวลา ตลอดจนจัดบริการสาธารณสุขเพื่อให้เด็กทุกคนได้รับสารไอโอดีน ธาตุเหล็ก แคลเซี่ยม ฟลูออไรด์**

และแร่ธาตุอื่นๆ ที่จำเป็นต่อร่างกายอย่างเพียงพอ

◆ ชุมชนร่วมกับเทศบาลหน่วยงานของรัฐที่มีที่ดินในความดูแลจำนวนมาก อาทิ กรมธนารักษ์ กระทรวงกลาโหม และกองทัพต่างๆ ตลอดจนองค์กรธุรกิจเอกชนที่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับบ้าน ที่ดิน และการสร้างสนามกอล์ฟ น่าจะช่วยกันจัดให้มีสนามเด็กเล่น หรือที่เล่นกีฬาสำหรับเด็กและเยาวชนที่เปิดให้ครอบครัวและสาธารณชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

◆ จะต้องจัดบริการตรวจสุขภาพแก่หญิงมีครรภ์สม่ำเสมอ ชุมชนจะต้องร่วมกันให้การดูแลหญิงมีครรภ์ ทารก และเด็กปฐมวัยในชุมชน เป็นต้น

◆ จัดบริการสำหรับดูแลเด็กเล็กให้มากขึ้น โรงงานและสถานประกอบการขนาดใหญ่ต้องถูกกำหนดให้จัดบริการในลักษณะศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนให้แก่ลูกจ้างพนักงาน และการจัดเวลาพักระหว่างวันให้แม่ลูกอ่อน เพื่อให้เด็กได้อยู่ใกล้ชิดพ่อแม่มากขึ้น

◆ ชุมชน โรงเรียน และสถาบันศาสนาต้องร่วมมือกันจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจ สร้างเสริมคุณธรรม ถ่ายทอดวัฒนธรรมและสุนทรียภาพอันเป็นคุณค่าแห่งภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ของสังคมไทยแก่เยาวชน

และที่สำคัญที่สุดคือ การรณรงค์ให้ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการของชีวิตของเด็ก ครอบครัวต้องเป็นหลักในการให้ความอบอุ่นและลักษณะนิสัยที่ดีแก่เด็ก

มิใช่เลี้ยงเด็กแต่ทาง ***"กาย"*** และ ***"วัตถุ"*** เท่านั้น หากต้องดูแล ***"จิตใจ"*** ให้เด็กมีสุขภาพจิตที่ดีและมีทัศนคติต่อผู้คนรอบข้างอย่างเหมาะสม อันเป็นรากฐานต่อการเรียนรู้และการใช้เหตุผลของเด็กในภายหลังด้วย หากละเลยส่วนสำคัญนี้ไป แม้จะมีพัฒนาการที่ดีเลิศให้แก่เด็กในภายหลังเพียงไรก็ไร้ประโยชน์ ดังคำกล่าว ***"กว่าจะถึงอนุบาลก็สายเสียแล้ว"*** [6] จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ครอบครัวเป็นหลักในการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกต้อง ทั้งทางร่างกายจิตใจและสติปัญญา ในขวบปีแรก ๆ ของชีวิตเพื่อให้การเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ต่อไป

เราเชื่อว่า ด้วยการวางรากฐานการพัฒนาเด็กที่ดีทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และด้วยการให้การศึกษาที่มีคุณภาพ จุดประกายแห่งการเรียนรู้ที่ดีให้แก่เด็ก จะทำให้เราได้กำลังคนรุ่นใหม่ที่มีความเข้มแข็งเป็นกำลังสร้างสรรค์ ***"สังคมแห่งภูมิปัญญา"*** อย่างที่เราต้องการและสาน ***"ความฝันของแผ่นดิน"*** ให้เป็นความจริง

“รุ่งอรุณแห่งการเรียนรู้”

6 การศึกษาในเครือข่ายแห่งการเรียนรู้

"...ในฤดูใบไม้ผลิของปี 1983 ไอบีเอ็มประกาศเปิดตัว PC/XT คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลเครื่องแรกของโลก ที่มีฮาร์ดดิสก์หรือคลังเก็บบันทึกข้อมูลในตัวความจุ 10 เมกะไบท์ หรือ "เม็ก" ซึ่งตกประมาณ 10 ล้านตัวอักษรในราคา 3,000 เหรียญ หรือ 300 เหรียญต่อเม็ก ปัจจุบันคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลที่มีคลังบันทึกข้อมูล 1.2 จิกะไบท์ หรือ 1.2 พันล้านตัวอักษรราคา 250 เหรียญหรือ 21 เซนต์ต่อเมกะไบท์! ยิ่งไปกว่านั้นเดี๋ยวนี้หน่วยความจำสามมิติสามารถบันทึกข้อมูล 1 ล้านล้านไบท์ได้ในพื้นที่น้อยกว่า 1 ลูกบาศก์นิ้ว ซึ่งด้วยความสามารถระดับนั้น หน่วยความจำขนาดเท่ากำปั้นของเราก็จะสามารถเก็บข้อมูลทั้งหมดที่มีอยู่ใน Library of Congress ของสหรัฐอเมริกาได้ทีเดียว..."

บิลล์ เกตส์[1]
ประธานบริษัท Microsoft,Inc.

ปัจจุบันเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และการสื่อสารก้าวหน้าไปมากในด้านขีดความสามารถ จนทำให้เทคโนโลยีเหล่านี้กลายมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้และแสวงหาข้อมูลข่าวสารต่างๆ โดยเฉพาะในด้านการจัดการศึกษา ได้มีการใช้ประโยชน์เรื่องนี้ค่อนข้างมาก โดยอาศัยเครือข่ายการสื่อสารผ่านดาวเทียมและเครือข่ายคอมพิวเตอร์ในการเชื่อมโยงผู้สอนและผู้เรียนซึ่งอาจอยู่ห่างไกลกันให้เข้ามาใกล้ชิดกันได้โดยสะดวก

ทว่าเราจะใช้ประโยชน์เทคโนโลยีเหล่านี้อย่างเต็มที่ได้อย่างไร พลานุภาพของเทคโนโลยีที่ทันสมัยจะมีนัยอย่างไรบ้างกับแนวคิดเรื่อง ***"ชีวิตแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งภูมิปัญญา"*** ที่เราเฝ้าย้ำมาตลอด ทำอย่างไรเทคโนโลยีจะสามารถเข้าไปช่วยสนองตอบ ***"ความต้องการทางปัญญา"*** ของคนทุกระดับทุกสารทิศทุกภูมิหลังอย่างเท่าเทียมกัน

การศึกษาจากทุกที่ ในทุกเมื่อ

นอกจากเทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์จะทรงพลังขึ้นอย่างมากมายแล้ว ยังราคาถูกลงๆ จนใครๆ ก็ ***"เข้าถึง"*** เทคโนโลยีเหล่านี้ได้อย่างกว้างขวาง

คนอายุ 30-40 ปี ขึ้นมาคงจำวันเวลาเมื่อสัก 20 กว่าปีที่แล้ว ที่แม้แต่ ***"เครื่องคิดเลข"*** ก็เป็นของใช้โก้เก๋ที่มีใช้กันอยู่ไม่แพร่หลาย วิทยุเทปติดตัว หรือ ***"ซาวด์อะเบ๊าท์"*** ที่วัยรุ่นชอบเสียบหูเดินฟังตามท้องถนนยังใหญ่เทอะทะและสุดแพง

ส่วน ***"เครื่องคอมพิวเตอร์"*** หรือ ***"แฟกซ์"*** นั้นซึ่งไม่ต้องพูดถึงเป็น ***"ของวิเศษ"*** ที่ไม่มีใครกล้าคิดที่จะมี

แต่ปัจจุบัน เพียงไม่กี่ปีให้หลังจากนั้น เครื่องคิดเลขก็กลายเป็นของแจกปีใหม่ตามห้างสรรพสินค้า ***"ซาวด์อะเบ๊าท์"*** กลายเป็นของที่แลกซื้อกับโยเกิร์ต และคอมพิวเตอร์กับแฟกซ์ก็ถูกหั่นราคาลงมาจนซื้อหาไว้ใช้ได้เหมือนเครื่องไฟฟ้าธรรมดาๆ ชิ้นหนึ่ง

ในศตวรรษใหม่ที่กำลังจะมาถึงในอีกเพียงไม่กี่ปีข้างหน้านี้ จึงจะเป็นศตวรรษที่คนสามารถมีและใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และสื่อสารสนเทศเหล่านี้ได้อย่างทั่วถึง และนี่เองจะเป็นปัจจัยที่ทำให้คนยุคใหม่มีพลังในการ ***"รับข่าวสาร"*** และ ***"ย่อยข่าวสาร"*** เพิ่มขึ้นอย่างมากมายมหาศาล

ความคิดและความเป็นไปได้เรื่อง ***"การศึกษาจากทุกที่"*** จึงเริ่มขึ้นตรงนี้เอง

ในเบื้องแรกนั้น การใช้เทคโนโลยีควรเป็นไปเพื่อการนำการศึกษาระดับต่างๆออกไปสู่กลุ่มคนอย่างกว้างขวาง ซึ่งมิได้หมายถึงแต่การเพิ่ม ***"ปริมาณ"*** ผู้รับโครงการเท่านั้น หากหมายรวมถึงการเพิ่มความเท่าเทียมใน ***"คุณภาพ"*** ของการศึกษาระหว่างกลุ่มคนต่างๆ โดยใช้เทคโนโลยีเป็นปัจจัยด้วย

เทคโนโลยีควรจะช่วยทำให้นางสาวจำลอง ที่นั่งอยู่ที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาบุรีรัมย์ สามารถฟังบรรยายวิชาการตลาดผ่านสัญญาณดาวเทียมจาก ดร.เสรี วงษ์มณฑา ได้เท่าๆ

กับที่นายสมมุติ ที่กำลังเรียนปริญญาโทรัฐศาสตร์การปกครองอยู่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็ต้องสามารถประชุมทางไกล *"วิดีโอคอนเฟอเรนซ์"* กับนายอำเภอแม่สอดเรื่องเหตุการณ์ชายแดนไทย-พม่าได้สดๆ เช่นกัน จึงจะเรียกได้ว่าเป็นการศึกษาอันกว้างขวางและเท่าเทียม

ปัจจุบัน รูปแบบการศึกษาในอุดมคติดังกล่าวก็มิได้ไกลเกินฝันนัก ศูนย์การศึกษาทางไกลไทยคมของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ร่วมกับมูลนิธิไทยคม ได้ทดลองจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมมาตั้งแต่ปี 2537 โดยมีสถานศึกษาสมัครเข้าเป็นสมาชิกในโครงการเป็นจำนวนมาก ในระยะแรกได้เริ่มจากระบบที่เป็นการศึกษาทางเดียว โดยผู้เรียนไม่สามารถถามหรือโต้ตอบกับผู้สอนได้ทันที และขณะนี้กำลังทดลองระบบสื่อสารสองทาง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถซักถามปัญหาและแสดงความเห็นกับครูผู้สอนได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งในระยะยาวโรงเรียนและสถานศึกษาทั่วประเทศนับหมื่นแห่งจะมีอุปกรณ์รับสัญญาณดาวเทียมอย่างทั่วถึงจากการทุ่มงบประมาณนับพันล้านลงไปในเรื่องการศึกษาทางไกลนี้[2]

การจัดการศึกษาผ่านดาวเทียมนับว่าเป็นมิติใหม่ของการใช้เทคโนโลยีเพื่อขยายโอกาสและพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปพร้อมกัน ซึ่งจากผลการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการในเรื่องนี้นับว่าคืบหน้าไปด้วยดี ปัจจุบันมีโรงเรียนมัธยมประจำจังหวัดและอำเภอติดตั้งจานรับสัญญาณดาวเทียม

แล้ว 119 โรงเรียน ในปี 2539 จะเพิ่มเป็น 300 โรงเรียน และในปี 2540 ก็จะเพิ่มขึ้นเป็น 1,000 โรงเรียน ซึ่งการติดตามประเมินผลของกระทรวงศึกษาธิการพบว่า การมีรายการการศึกษาผ่านดาวเทียมให้นักเรียนต่างจังหวัดได้ใช้เป็นเครื่องมือเสริมการเรียนได้ผลดีมาก ในการเรียนระดับ ม.1-ม.4 เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าครูเบาแรงในการสอนขึ้น ในขณะที่ผลการเรียนของนักเรียนก็ดีขึ้นด้วย[3]

คุณมนู อรดีดลเชษฐ์ นายกสมาคมธุรกิจคอมพิวเตอร์ไทยได้เคยมองว่า เทคโนโลยีสารสนเทศกำลังดลบันดาลความเปลี่ยนแปลงและให้ทางเลือกใหม่ๆ ในการเรียนรู้แก่บุคคลทุกระดับ ปัจจุบันการเรียนทางไกลแบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ หรือการเรียนด้วยคอมพิวเตอร์ที่รับภาพจากห้องส่งที่อยู่ห่างไกล โดยผู้บรรยายและผู้เรียนสามารถโต้ตอบกันได้นั้นได้ทำให้ผู้สอนสามารถสอนผู้เรียนได้โดยที่ไม่จำกัดทั้งจำนวนและสถานที่ ทำให้สามารถใช้ครูดีๆ ได้อย่างคุ้มค่า ทั้งยังเป็นการให้โอกาสแก่ผู้เรียนและสถานศึกษาในชนบทที่ห่างไกล ให้สามารถเปิดสอนวิชาต่างๆ ร่วมกับสถาบันการศึกษาอื่น ด้วยระบบการเรียนทางไกล นอกจากนี้ ด้วยเทคโนโลยีของเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ผู้เรียนสามารถตั้งคำถามและบันทึกความเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับเนื้อหาสาระในแต่ละวิชาไว้ในคอมพิวเตอร์ที่คนอื่นๆ สามารถเข้าถึงได้ ผู้อื่นที่มีคำตอบหรือมีความเห็นเพิ่มเติมที่จะแลกเปลี่ยนก็จะใส่เสริมไว้ในคอมพิวเตอร์ที่เข้าถึงได้จากทุกหนทุกแห่ง

ผลที่เกิดขึ้นคือการ ***"รวมพลังการเรียนรู้"*** จากทุกหนแห่งในสังคมด้วยความมหัศจรรย์ของสื่ออิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้[4]

ส่วนในระดับอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัยมีแผนจะตั้งวิทยาเขตของสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดเพิ่ม โดยจัดเป็นวิทยาเขตสารสนเทศ (IT Campus) ที่ไม่ต้องอาศัยอาจารย์ประจำหากใช้การเรียนผ่านคอมพิวเตอร์และดาวเทียมเป็นหลัก โดยมีแผนจะสร้างวิทยาเขตแบบไฮเทคดังกล่าวให้ได้ใน 30 จังหวัดทั่วประเทศภายในปี 2541[5]

การเรียนรู้เพื่อกอบกู้ชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และเพื่อการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันสมัย ยังควรถูกนำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีบ้านเรา ซึ่งต้องเร่งพัฒนาคนด้วยการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนมากขึ้น เพราะคนส่วนใหญ่โดยเฉพาะในชนบทยุติการเรียนตั้งแต่อายุ 11-12 ปี และไม่มีโอกาสสัมผัสการเรียนในระบบอย่างหนึ่งอย่างใดอีก สำหรับเวลาในช่วงชีวิตที่เหลือนั้น จึงจำเป็นต้องเสริมด้วยระบบการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้คนเหล่านั้นสามารถรวมพลังกันคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาในชีวิตจริง ***"ระบบการเรียนรู้ของชุมชน"*** ดังกล่าวต้องอาศัยข้อมูลที่ถูกต้องทันสมัย การพัฒนาระบบเครือข่ายสารสนเทศเกี่ยวกับข้อมูลความรู้ต่างๆ ที่เข้าถึงระดับชุมชนท้องถิ่นที่ห่างไกลจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะกระตุ้นการเรียนรู้ของชุมชนนี้ให้เกิดขึ้น

ตัวอย่างของการพัฒนาระบบสารสนเทศ ได้แก่ การสร้างระบบสารสนเทศในระดับจังหวัดที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและสะดวก การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยรวมทั้งการเชื่อมโยงเครือข่ายกับจังหวัดอื่นและศูนย์ข้อมูลระดับประเทศเพื่อให้สามารถเรียกใช้ข้อมูลบางเรื่อง เช่น ราคากลางสินค้าการเกษตร แนวโน้มการลงทุน หรือมติคณะรัฐมนตรีที่น่าสนใจเป็นต้น การทำให้ข้อมูลเหล่านี้สามารถไปถึงชาวบ้านห่างไกลในชนบทได้ จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้คนเรียนรู้ได้รวดเร็วและทันเหตุการณ์และช่วยเชื่อมช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบทให้แคบลง

ภาพของระบบการศึกษาไทยที่พึงประสงค์ในอนาคตจึงมีความแตกต่างจากสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันไม่น้อย เพราะจะต้องเป็นระบบที่ให้โอกาสคนไทยทุกคนตั้งแต่ปฏิสนธิให้ได้พัฒนาตนเองไปจนเต็มกำลังความสามารถ คนที่เกิดมาบนผืนแผ่นดินไทยนี้ ไม่ว่ายากดีมีจน ควรจะมีโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษาเล่าเรียน เพื่อนำความเจริญงอกงามมาสู่ชีวิตของคน ของครอบครัวและชุมชน โดยนัยนี้ การศึกษาจึงมิได้หมายถึงแต่เพียงการขยายการศึกษาภาคบังคับเพื่อให้เด็กได้เรียนในโรงเรียนมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการศึกษาที่ปราศจากพรมแดนแห่งอายุ เวลา และสถานที่ เป็นการศึกษาตลอดชีวิตที่อาศัยเทคโนโลยีเป็นสื่อนำความรู้ให้เข้าไปถึงตัวคนได้ง่าย ซึ่งจะทำให้คนไทยรักที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ตลอดเวลาและสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างสะดวกทุกเวลาและสถานที่

เด็กไทยไม่ว่าจะเกิดมาเป็นลูกเศรษฐี เกิดมาในครอบครัวผู้ใช้แรงงานที่ระเหเร่ร่อน เกิดมาเป็นเด็กบนยอดดอยห่างไกล หรือเกิดมาพร้อมกับความพิการบางอย่าง จะต้องมีโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามแบบที่เขาต้องการ ตราบเท่าที่เขาต้องการ เพื่อการเป็นคนที่มีความสุข มีการปรับตัวที่ดี เป็นกำลังสำคัญของครอบครัว ชุมชน และสังคม

ก่อนที่จะไปสู่เครือข่ายแห่งการเรียนรู้

ประเทศไทยจะต้องลงทุนด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและเร่งพัฒนาปัจจัยพื้นฐานอื่นๆ อีกมากเพื่อรองรับรูปแบบการศึกษา ***"จากทุกที่ในทุกเมื่อ"*** เช่นที่ว่านี้ ซึ่งต้องอาศัยความพร้อมด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวาง จากดัชนีเปรียบเทียบความก้าวหน้าด้านการสื่อสารของประเทศในแถบเอเซียตะวันออก จะเห็นได้ชัดเจนว่าประเทศที่ก้าวล้ำไปในทางเศรษฐกิจนั้น ล้วนแล้วแต่มีขีดความสามารถด้านเทคโนโลยีการสื่อสารสูงกว่าไทยมาก ไม่ว่าจะเป็นฮ่องกง สิงคโปร์ ไต้หวัน เกาหลี หรือแม้แต่มาเลเซีย โดยดูจากสัดส่วนจำนวนประชากรต่อจำนวนโทรทัศน์และโทรศัพท์ ซึ่งการที่ประชาชนสามารถเข้าถึงเครื่องมือสื่อสารเหล่านี้ได้กว้างขวาง ย่อมทำให้การนำการศึกษาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เข้าไปสู่ประชาชนเป็นไปได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น

ดัชนีชี้ความก้าวหน้าด้านการสื่อสารของบางประเทศในเอเชีย เรียงตามลำดับรายได้ต่อหัวประชากร [6]

ประเทศ	*รายได้ต่อหัวประชากร (US$)*	*ดัชนีความก้าวหน้าด้านการสื่อสาร*	
		จำนวนประชากรต่อโทรทัศน์ 1 เครื่อง	*จำนวนประชากรต่อโทรศัพท์ 1 เครื่อง*
ฮ่องกง	18,520	3.6	1.8
สิงคโปร์	14,734	2.6	2.2
ไต้หวัน	9,830	20.5	2.8
มาเลเซีย	7,400	6.7	8.5
เกาหลี	6,080	4.7	3.0
ไทย	**5,270**	**9.0**	**54.2**
อินโดนีเซีย	2,730	16.3	176.4
ฟิลิปปินส์	2,440	20.5	58.7

การที่จะให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปี่ยมด้วยเสรีภาพ โอกาส และความเท่าเทียมกันในการศึกษาเล่าเรียนตามที่หวังนี้ จึงต้องอาศัยการผนึกกำลังทางปัญญา เงิน และเทคโนโลยีด้านการสื่อสารอีกมหาศาล

เราหวังที่จะเห็นรัฐบาลใดๆ ก็ตามลงทุนใน ***"โครงสร้างพื้นฐานทางปัญญา"*** เหล่านี้ให้พอเพียงและให้ถือเป็นเสมือน ***"อภิมหาโครงการ"*** หรือ ***"เมกกะโปรเจ็คท์"*** อีกโครงการหนึ่ง

ของรัฐบาล เช่นที่มีมาแล้วตั้งหลายโครงการในการวาง ***"โครงสร้างพื้นฐาน"*** ด้านอื่นๆ

นอกจากนี้การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตและการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในชีวิตตั้งแต่วัยเด็กให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ยังจะต้องอาศัยบทบาทของครอบครัว วัด สื่อมวลชน องค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ สถานประกอบการธุรกิจเอกชน และองค์กรของรัฐ ที่ต้องผนึกกำลังร่วมกับโรงเรียนในการสร้างสรรค์การเรียนรู้ที่ดีให้แก่ประชาชนและการใช้เครือข่ายสารสนเทศให้เป็นประโยชน์ต่อความต้องการการเรียนรู้ของบุคคลและชุมชนให้มากที่สุด

การศึกษาที่จะมีรูปแบบที่หลากหลายสอดคล้องกับลักษณะและความต้องการของบุคคลและชุมชนแต่ละท้องที่อย่างที่ต้องการนี้ ยังต้องอาศัยการกระจายอำนาจและการดึงภาระบางส่วนในการบริหารและจัดการศึกษาออกจากหน่วยงานกลาง ให้องค์กรประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้รับภาระนี้แทน โดยเชื่อว่า องค์กรประชาชนในท้องถิ่นมีขีดความสามารถพอจะช่วยให้การศึกษาเข้าถึงความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง และทำให้ระบบมีความยืดหยุ่นที่จะรองรับความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ตลอดจนปรับตัวไปตามสภาพสังคมได้ตลอดเวลา

7 เพื่อทุกคนเป็นผู้ชนะ

คำว่า *"เครือข่ายการเรียนรู้"* ที่หมายให้เป็นหน้าตาของระบบการศึกษาไทยในอนาคตนั้น นอกจากจะหมายถึงการที่ระบบการศึกษาควบคู่กับเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถ*"กระตุ้น"* การเรียนรู้ของบุคคลและชุมชนและสามารถนำการศึกษาและข่าวสารข้อมูลเข้าไปถึงทุกท้องถิ่น เพื่อไป *"กระพือไฟแห่งการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ไว้ไม่ให้มอด"* แล้ว ยังมีนัยที่สำคัญมากอีกประการหนึ่ง

นั่นคือ การที่คนทุกคนในสังคมที่เป็น*"เครือข่ายแห่งการเรียนรู้"* นี้ มีโอกาสทัดเทียมกันในการแสวงหาการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองตลอดชั่วชีวิต

ไม่ว่าเขาจะมาจากมุมที่มืดอับเพียงใดของสังคม ไม่ว่าเขาจะตั้งต้นช้าเพียงใด ไม่ว่าเขาจะมีความสามารถในการเรียนระดับใด

การศึกษาไทยน่าจะให้โอกาสเขาได้เสมอ

เรากำลังหมายถึงระบบการศึกษาที่ปฏิรูปให้เป็นระบบที่ยอมรับและให้โอกาสแก่ความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งความแตกต่างทางสติปัญญาไปจนถึงความแตกต่างในภูมิหลังทางเศรษฐกิจสังคม

นี่เป็นเรื่องใหญ่อีกเรื่องหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาไทย ที่จะต้องทำให้ระบบมีความ ***"อ่อนตัว"*** พอที่จะรองรับกลุ่มคนอันหลากหลายในสังคมเมื่อเขามีความสามารถต้องการจะ ***"เรียน"***

เกม *"แพ้คัดออก"* ในปัจจุบัน

ระบบการศึกษาที่เป็นอยู่ในขณะนี้ของเราไม่ได้สะท้อนภาพแห่งความ ***"อ่อนตัว"*** เท่าใดนัก ระบบของเราประกอบกับค่านิยมของสังคมเรา ผลักดันให้ระบบการศึกษาของเราเป็นระบบที่แข่งขันกันตลอดตั้งแต่อนุบาลยันมหาวิทยาลัย และคนที่หลุดร่วงไปในการสอบแข่งขัน ***"เพื่อเข้าโรงเรียนดีๆ" "เพื่อเข้ามหาวิทยาลัยดีๆ"*** นี้ ก็มักจะกลายเป็น ***"ผู้เสียเปรียบถาวร"*** ในสังคม ยากที่จะมีหนทางพัฒนาตนเองให้เท่าเทียมกับผู้ที่มี ***"ชัยชนะ"*** ในการแข่งขันนี้ได้

ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ นักคิดคนสำคัญคนหนึ่งของบ้านเรากล่าวไว้หนักหน่วงกว่านี้ว่า ***"ความเป็นธรรมทางการศึกษาไม่อาจเกิดขึ้นได้ง่ายๆ จากการสอบแข่งขันกัน แท้ที่จริงการสอบแข่งขันเป็นกลวิธีอย่างหนึ่งที่จะให้ลูกหลานของ***

กลุ่มคนที่ได้เปรียบอยู่แล้วเข้าถึงการศึกษาในระดับสูงได้ง่ายกว่าคนทั่วไป โดยเฉพาะกลุ่มคนที่เสียเปรียบในสังคม...เด็กส่วนใหญ่ในระบบการศึกษาไทยคือ "ผู้แพ้" ที่ต้องถูกคัดออก..."[1]

เราจึงขอเรียกระบบการศึกษาแบบนี้ว่า ***"ระบบแพ้คัดออก"***

เดี๋ยวนี้เด็ก ๆ และผู้ปกครองของเรากำลังเผชิญกับโรคเครียดอย่างรุนแรงกับระบบ ***"แพ้คัดออก"*** ที่คัดสรรไว้แต่เด็กที่ ***"ตอบคำถามเก่ง"*** นี้ และจำเป็นต้องทนทุกข์กับการดิ้นรนหาที่เรียนดี ๆ เพื่อเพิ่มโอกาสการเป็น ***"ผู้ชนะ"*** เหนือคนอื่น

ก่อนอื่นต้องยอมรับว่า ปัญหาช่องว่างความแตกต่างในคุณภาพโรงเรียนในบ้านเรายังมีอยู่มหาศาล ปรากฏการณ์อย่างที่เพิ่งเกิดขึ้น ที่มีการยกเลิกการสอบเข้าโรงเรียนต่าง ๆ ในกรุงเทพ โดยใช้หลัก ***"บ้านใกล้"*** แทน แต่ในระยะแรกยังเปิดโอกาสให้ โรงเรียนจำนวนหนึ่ง**รับแบบพิเศษได้ร้อยละ 40** จึงเกิดความพยายามที่จะจ่าย ***"แป๊ะเจี๊ยะ"*** ให้กับโรงเรียนเหล่านี้เพื่อบุตรหลานผ่านเข้าไปในทาง ***"พิเศษ"*** จนเป็นข่าวอื้อฉาวไปทั่ว[2]

ปรากฏการณ์นี้บอกให้รู้ว่า ระบบการศึกษาก็ยังคงเป็นเกม ***"แพ้คัดออก"*** และยังคงบังคับให้เด็กแข่งกันอย่างดุเดือดต่อไป

◆ **เพียงแต่เดิมแข่งกันสอบเข้า ซึ่งคนรวยที่มีสตางค์ซื้อความรู้ดี ๆ ให้ลูก ก็มีแนวโน้มจะได้เปรียบอยู่แล้ว มาเป็นแข่งกันรวยตรง ๆ รู้แล้วรู้รอดไป**

◆ **และเด็กๆ ก็ยังเครียดเหมือนเดิมไม่ว่าจะเป็นพวกที่มีโอกาสเข้าไป *"แข่งกันต่อ"* ในโรงเรียนเหล่านี้ หรือพวกที่ *"ตกรอบ"* และชะเง้ออยู่ด้านนอก**

บางคนอาจจะมองว่าชีวิตเดี๋ยวนี้ก็เป็นอย่างนี้ ก็ต้องแข่งขันกัน ใครเก่งกว่าก็ย่อมเป็นผู้ชนะเป็นธรรมดา ส่วนความเครียดและโรคจิตของเด็กๆ ที่เกิดจากการเร่งเรียนนั้นก็คงจะธรรมดาอีก เพราะที่ญี่ปุ่นก็มีอาการนี้ และมีอัตราเด็กเอาชีวิตตนเองสูงมาก คือ 13.8 คนต่อนักเรียนวัยรุ่น 100,000 คน ส่วนอเมริกาตามมาติดๆ ด้วยอัตรา 11.1 คน และสิงคโปร์ตามมาห่างๆ ด้วยอัตรา 5.8 คน[3] ถ้าเทียบอย่างนี้ ของเราก็อาจถือเป็นเรื่องธรรมดา เพราะยังคงต่ำกว่าทั้งสามประเทศที่กล่าวมา

แต่ที่ไม่ธรรมดาคือ ตัวเลขของเราจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนอาจจะแซงประเทศเหล่านี้ในวันใดวันหนึ่งข้างหน้า

หากคิดจะวางรากฐานชีวิตที่ดีให้เด็กของเรา หยิบยื่นโอกาสที่ดีให้แก่เขา ก็จงอย่าปล่อยให้เขาตกอยู่ในสภาพที่แข่งขันกันบ้าเลือดแบบนี้

อาจแพ้แต่ไม่ตกรอบ

เรากำลังพูดถึงระบบการศึกษาที่มี ***"การศึกษานอกระบบโรงเรียน"*** ที่ให้โอกาสคนที่ไม่ว่าจะ ***"ออกสตาร์ท"*** ช้าเพียงไหนก็สามารถมาเรียนเพิ่มพูนคุณวุฒิเพิ่มพูนโอกาส

ก้าวหน้าให้ตนเอง และเป็นระบบที่มีกลไก *"รับคนเข้าระบบการศึกษา"* ได้ง่ายๆ สะดวกๆ ทุกระดับ ไม่หยามเหยียดพวกเรียน *"นอกระบบ"*เหล่านี้ให้อยู่แต่นอกระบบและตกขอบสังคมอยู่ร่ำไป

เรากำลังหมายรวมด้วยว่าระบบในฝันที่ว่านี้เป็นระบบที่มีทางเลือกอันหลากหลายให้คน

หากเขาเรียน *"ในระบบโรงเรียน"* แล้วเบื่อที่จะแข่งขันกับพวกแก่เรียนทั้งหลาย เขาก็สามารถออกไปเป็นนักเรียน *"นอกระบบ"* ที่สามารถเรียนวิชาชีพ เรียนพิเศษ เรียนภาคค่ำ เรียนทางไกล เรียนผ่านคอมพิวเตอร์ เรียนด้วยตนเอง และเรียนอะไรๆ อีกมากมาย ที่ระบบการศึกษาเปิดทางสะดวกให้เขา ที่จะทำให้เขาพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าต่อไปได้อย่างทัดเทียมกับผู้ที่อยู่ *"ในระบบ"*

และวันหนึ่งที่เขาอาจนึกเบื่อทำงาน อยากกลับ *"เข้าระบบ"* มาเรียนในสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ ก็มีกลไก *"เทียบความรู้"* ให้เขาพิสูจน์ตนเองได้ทุกเมื่อ

หากคิดจะปฏิรูปเรื่องนี้กันจริงๆ ต้องเริ่มตั้งแต่การเปลี่ยนวิธีที่เรา *"คัด"* คนเข้าระบบการศึกษา ตั้งแต่ประถมมัธยมถึงอุดมศึกษาที่พึงให้ความสำคัญกับภูมิหลังอันหลากหลายของคน ให้โอกาสกับคนซึ่งอาจจะ *"สอบไม่เก่งแต่เป็นคนเต็มคนเหมือนกัน"* ให้โอกาสคนที่มีภูมิหลังหลากหลาย ไม่ว่ายากดีมีจน เหือกเถาเหล่ากอใดให้มีโอกาสถูก *"คัด"* เข้ามาเรียนเท่าๆ กัน โดยไม่ต้องห่วงแต่ *"ผลการเรียน"*

วิธีนี้นอกจากจะเป็นวิธีที่จะให้โอกาสคนไทยทุกผู้ทุกนามอย่างเท่าเทียมกันแล้ว ยังเป็นวิธีที่ทำให้คนไทยเรารู้จักกันมากขึ้น เข้าใจกันมากขึ้นจากการที่มีโอกาสเข้ามา *"เรียนด้วยกัน"*

ไม่ใช่คนรวยก็รู้จักและเข้าใจกันแต่กับคนรวยและคนจนก็พึงรู้จักและเข้าใจแต่กับคนจนและความจนร่ำไป ซึ่งถ้าปล่อยเช่นนั้น คงสร้าง *"สมานฉันท์"* ให้เกิดในสังคมไทยได้ยาก

นอกจากปรับวิธีการคัดเลือกและให้โอกาสคนให้เข้ามาสู่ระบบการศึกษาแล้วในกระบวนการเรียนการสอน ก็ควรจัดให้มีกลไกที่ช่วยแนะแนวและแนะนำให้ผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถของตนเอง ได้เรียนอย่างที่ถนัด อย่างที่รัก อย่างที่สนใจด้วย

โดยเฉพาะการศึกษาระบบอุดมศึกษานั้น ดูจะเป็นระดับที่มีความสำคัญที่สุดในความพยายามปฏิรูปที่กล่าวมานี้ เพราะเป็นการศึกษาระดับที่สูงสุดที่เป็น ***"จุดหมายปลายทาง"*** ของเด็กทุกคนและมีผลไป ***"กำกับ"*** วิธีการเรียนของเด็กทุกคนตั้งแต่ประถมขึ้นมา

หากหวังที่จะลดสภาพ ***"แข่งกันเรียน"*** ของเด็กๆ ให้เขารู้ว่าโลกนี้ยังมีอะไรดีๆ อีกมาก นอกเหนือจากตัวอักษร ***"A"*** หรือ เลข ***"4"*** แล้วหวังที่จะให้โอกาสคนมากขึ้นแล้ว ก็

ต้องปรับระบบสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยให้สะท้อนภาพความ *"ใจกว้าง"* ของระบบการศึกษานี้ด้วย

ปัจจุบันมีความพยายามอยู่แล้วที่จะปรับระบบการสอบเข้ามหาวิทยาลัย โดยจะใช้คะแนนเฉลี่ยสะสมมัธยมปลายของเด็กแต่ละคนมาเป็นส่วนประกอบในการพิจารณาคัดเลือกมากขึ้น อันจะเป็นการให้โอกาสแก่เด็กอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นและลดความเครียดของการแข่งขัน ซึ่งคาดว่าจะเริ่มใช้ระบบใหม่นี้ในปีการศึกษา 2542 และเป็นนิมิตหมายที่ดีที่ระบบการคัดเลือกใหม่จะลดสภาพการแข่งขันและความคับแคบของหลักสูตรการเรียนการสอนระดับต่างๆ ลง [4]

เราหวังเป็นอย่างยิ่งที่ระบบใหม่จะประสบความสำเร็จจนถึงขั้นที่ไม่ต้องมีการสอบคัดเลือกอีกต่อไป หากให้แต่ละสถาบันใช้วิจารณญาณของตนเองในการให้โอกาสคน ตัวอย่างมีให้เห็นเช่น กรณีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีที่จะคัดนักศึกษาโดย ***"รับเอง"*** ทั้งหมดในไม่ช้าเพราะได้พิสูจน์แล้วว่าเด็กต่างจังหวัดจำนวนไม่น้อยที่ดูเหมือนจะ ***"อ่อน"*** ที่มหาวิทยาลัยรับเข้าไปในรุ่นแรกๆ ในระบบโควต้านั้นกลับเรียนได้เรียนดีและใฝ่เรียนไม่แพ้เด็กที่ไหน เพียงเพราะเขาได้รับ *"โอกาส"* ให้พิสูจน์ตนเองเท่านั้น

ระบบการศึกษาในฝันนั้น คือระบบที่ให้โอกาสแก่คนที่ "ออกสตาร์ท" ไม่เท่ากันให้สามารถมี "ลู่วิ่ง" และ "เส้นชัย" ของตนเอง โดยไม่ต้องไปแข่งดีแข่งเด่นกับใคร และให้ทุกคนเป็น "ผู้ชนะ" ในแบบของเขาเองทุกคน

การศึกษาเพื่อความงดงามของความหลากหลาย

เรายังหวังอีกว่า นอกจากการศึกษา ***"ในระบบ"*** ของเราจะให้โอกาสคนอย่างเท่าเทียมแล้ว การศึกษาของเรายัง *"เปิด"* เส้นทางการศึกษาที่หลากหลายให้คน

เราหวังที่จะเห็นการศึกษาของไทยเป็นการศึกษาที่ให้โอกาสและสิทธิที่เท่าเทียมในการพัฒนาตนเองแก่เด็กไทยทุกคน และไม่ว่าเขาจะเกิดมาเป็นใครหรือมีความจำกัดอย่างไร ก็มีสิทธิ์เป็น ***"ผู้ชนะ"*** ได้ทุกคน

- **เราหวังจะเห็นพลานุภาพของเทคโนโลยีการสื่อสารนำการศึกษาขึ้นไปให้คำแก้วถึงบนเขาและหากคำแก้วประสงค์จะลงเขามาประกอบอาชีพในเมือง การศึกษาที่เธอได้รับต้องไม่น้อยหน้าเด็กคนใดในเมือง**

- **หากสมเกียรติเกิดมาพร้อมความพิการทางตา เราก็หวังจะเห็นระบบการศึกษาที่ช่วยเร่งเร้าและพัฒนาสมเกียรติ ให้ *"ไปให้สุด"* ในแบบที่เขาถนัด และเราก็จะไม่แปลกใจนัก ถ้าวันหนึ่งเขาจะกลายเป็นนักวิชาการหรือนักคิดนักเขียนมือหนึ่งของสังคมไทย**

- **หากพรสวรรค์ เกิดมาเป็นเด็กอัจฉริยะ เราก็หวังจะเห็นการศึกษาที่ถูกวิธีถูกทางสำหรับพรสวรรค์ เพื่อให้เธอพัฒนาตนเองไปเต็มที่และมีความสุขเช่นเดียวกับเด็กทุกคน**

- เราอยากจะเห็นเด็กที่ถูกกระแสความเจริญ *"เบียดตกขอบ"* จากสภาพชีวิตที่ควรจะเป็นไม่ว่าจะเป็น

เด็กลูกกรรมกรไปจนถึงเด็กเร่ร่อน จรจัด ได้รับการทะนุถนอมจากสังคม ด้วยการนำการศึกษาอบรมและความหวังที่ดีในชีวิตไปหยิบยื่นให้ถึงที่ เพื่อเขาเหล่านี้สามารถกลับเข้าสู่สังคมปกติได้อย่างภาคภูมิ

เราหวังจะเห็นระบบการศึกษาที่มีโอกาสและความหวังดีๆให้กับทุกคนไม่ว่าเขาจะเป็นใครหรืออยู่ในสภาพใด

เขาเหล่านี้อาจจะ ***"ออกสตาร์ท"*** ไม่เท่ากัน แต่ก็ควรมี ***"ลู่วิ่ง"*** และ ***"เส้นชัย"*** ของตนเองที่สามารถนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่ดีเช่นกัน

และเพื่อให้เขาทุกคน เป็น***"ผู้ชนะ"***ในแบบของตนเอง

เพื่อทุกคนเป็นผู้ชนะ

ในยุคที่เทคโนโลยีการสื่อสารล้ำสมัยเช่นปัจจุบันนี้ มีความเป็นไปได้สูงที่เราจะเพิ่มความหลากหลายในการจัดการศึกษา และการหาวิถีทางที่จะ***"นำความรู้ถึงบ้าน นำการศึกษาถึงตัว"*** ที่จะทำให้คนมีอิสระในการเรียนรู้ตามความพร้อม และจังหวะชีวิตของตนเอง

ระบบการศึกษาในอุดมคติจึงจะเป็นระบบที่ให้โอกาสคนทุกคนได้มีโอกาส ***"เรียนในแบบของตนเอง"*** จนสามารถพัฒนาไปได้เต็มขีดความสามารถในระยะเวลาหนึ่งที่ไม่จำเป็นต้องไปเหมือนใคร

ระบบการศึกษาจะไม่บังคับให้เด็กทุกคนต้องเรียนอย่างเดียวกัน ในเวลาเดียวกัน เพื่อเป้าหมายอย่างเดียวกันอีกต่อไป

ระบบการศึกษายุคใหม่จะเลิกทำตัวเป็นเสมือนท่อน้ำขนาดใหญ่ที่ผลักเด็กทุกคนให้ลงไปอยู่ในท่อนี้ และบังคับให้ไหลออกไปในทางเดียวกัน ซึ่งจะมีบางส่วน ***"หลุด"*** หรือ ***"จมหาย"*** ไปภายใต้ระบบ ***"ท่อ"*** แบบนี้

ระบบการศึกษายุคใหม่ ที่สนับสนุนด้วยเทคโนโลยีกลับจะทำตัวเสมือนเป็นฟองน้ำที่รับน้ำและโอบอุ้มน้ำไว้ได้จากทุกทิศทุกทาง ไม่ว่าจะมาในสภาพใด สามารถเป็นที่พำนักและซึมซับ *"น้ำ"* ทุกประเภทไว้ได้

ระบบที่ว่านี้เองจึงจะเป็นระบบที่ให้โอกาสที่เท่ากันแก่คนที่ ***"ไม่เท่ากัน"*** และในระยะยาวก็จะทำให้สังคมของเรา ***"เท่ากัน"*** มากขึ้น

8 จากโรงเรียนสู่ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้

เช้าวันนี้ แม่พูนแห่งหนองบัวบาน รู้สึกเบิกบานเป็นพิเศษ

ด้วยวันนี้มีนัดกับ ***"ครูหน่อย"*** ที่ ***"ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้หนองบัวบาน"*** ไว้ ว่าจะไป ***"หาข้อมูล"*** 2-3 เรื่อง

แม่พูนนึกอยากเลี้ยงปลาสวยงามเป็นการค้ามานานแล้ว แต่ไม่รู้จะเริ่มตรงไหน

วันนี้ครูหน่อยนำแผ่น ซีดี-รอมใหม่ล่าสุดเรื่อง ***"การเลี้ยงและการทำธุรกิจปลาสวยงาม"*** มาให้ดู แม่พูนจึงถึงบางอ้อ เพราะสื่อมัลติมีเดียนี้ละเอียดละออทุกซอกทุกมุม ได้ฟังแม้กระทั่งเสียงปลาสะบัดตัวอยู่ในน้ำ

ก่อนกลับยังได้ให้ครูหน่อย ***"กด"*** ราคากลางวัตถุดิบต่างๆ ให้ดูจะได้เตรียมเงินไปซื้อข้าวซื้อของเตรียมเลี้ยงปลาตู้ได้ถูก

กำลังนึกชื่นชมเจ้าเครื่องคอมพิวเตอร์อยู่เพลินๆ ครูหน่อยก็บอกอีกว่า ถ้านึกอยากจะมา *"เล่น"* กับเจ้าเครื่องนี้เมื่อไหร่ก็มาจะสอนให้

ใช้คล่องๆ แล้วจะส่ง *"อีเมล"* ไปให้เจ้าหมึกที่เรียนอยู่กรุงเทพก็ยังไหว...

แม่พูนถึงได้ลากลับมาด้วยความคิดแปลกๆ อีกมากมาย

การเรียนรู้สำหรับทุกคน

อันที่จริงปัจจุบันนี้ ***"ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้หนองบัวบาน"*** เป็นเพียงเรื่องสมมติเท่านั้น อย่างมากก็คงมีแต่โรงเรียนหนองบัวบานเท่านั้นเอง

อย่างไรก็ตาม ที่ขึ้นเรื่องไว้เช่นนี้ก็ด้วยหวังว่าสักวันหนึ่งโรงเรียนหนองบัวบานจะเปลี่ยนไปเป็นศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้หนองบัวบานจริงๆ และทำหน้าที่เหมือนดังชื่อที่เปลี่ยนไปจริงๆ

ในโลกแห่งการเรียนรู้อันไม่สุดสิ้นนี้ แน่นอนว่าไม่ว่าเด็ก ผู้ใหญ่ คนชรา กรรมกร นักธุรกิจ ชาวไร่ชาวนาต่างก็จะต้องหาข้อมูลความรู้ใหม่ๆ ใส่ตัวตลอดเวลา สำหรับเด็กนั่นหมายถึงการปูอนาคตที่ดีให้ตนเอง สำหรับผู้ใหญ่นั่นอาจจะหมายถึงคุณภาพชีวิตและหน้าที่การงานที่ดีขึ้น สำหรับคนชรานั่นคือการใช้ ***"วัยทอง"*** อย่างมีชีวิตชีวาและคุณค่า

สำหรับกรรมกรและชาวไร่ชาวนาการหา ***"ข้อมูล"*** ใหม่ๆ อาจจะนำไปสู่การรวมตัวกัน เพื่อการปรับปรุงสภาพการทำงาน การเพิ่มผลผลิตไปจนถึงการแก้ปัญหาในชุมชน

เหมือนอย่างที่ชุมชนชาวประมง อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง รวมตัวกันแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมชายฝั่งทะเลด้วยการร่วมกัน ***"เรียนรู้"*** ถึงรากเหง้าแห่งปัญหา และช่วยกันวางมาตรการภายในชุมชนเองที่จะป้องกันการใช้ทรัพยากรประมงแบบทำลายล้าง ไม่ให้กลับมาทำลายตนเองในระยะยาว[1]

และสำหรับพ่อค้านักธุรกิจ การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ คือการ ***"ชิงธง"*** ทางการค้าการลงทุนที่ทำให้เกิด ***"วิสัยทัศน์"*** และ ***"ข้อได้เปรียบ"*** เหนือคู่ค้าคู่แข่ง ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า ***"อำนาจแห่งข้อมูล"*** (information power) ที่ดูเหมือนจะเป็นอำนาจที่สำคัญที่สุดในยุคนี้ จนทำให้ธุรกิจ ***"ขายข้อมูล"*** และ ***"ส่งข้อมูล"*** ของบริษัทที่ปรึกษาและบริษัทที่ทำธุรกิจด้านสารสนเทศต่างๆ เฟื่องฟูไปตามๆ กัน

สรุปว่า ไม่ว่าเป็นใคร วัยใด อาชีพใด ก็ต้องมี ***"ชีวิตแห่งการเรียนรู้"*** อย่างที่กล่าวมาโดยตลอดนั่นเอง

ปัญหาคือทำอย่างไรที่เราจะทำให้คนไทยทุกผู้ทุกนามมีความสามารถในการเรียนรู้และทำอย่างไร ***"โรงเรียน"*** ในฐานะฟันเฟืองทางการศึกษาของสังคม จะมีส่วนช่วยให้คนทั้งสังคมมีความสามารถในเรื่องนี้ได้

เพื่อให้คนไทยเป็นคนที่ชอบตั้งคำถาม ชอบหาคำตอบ ชอบคิด ชอบไตร่ตรอง ชอบที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยความรู้และเหตุผล และชอบที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ตลอดเวลา

จากการ *"สอน"* มาสู่การ *"จุดประกายใฝ่รู้"*

การศึกษาในรูปแบบเนื้อหาและวิธีการที่ถือปฏิบัติกันในปัจจุบัน ไม่สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง ***"ความสามารถในการเรียนรู้"*** ที่กล่าวไปเท่าใดนัก เพราะเรายังชินกับระบบ ***"บอกหนังสือ"*** ในแบบเดิมที่เน้นให้เด็กท่องจำ ซึ่งนอกจากไม่ได้กระตุ้นความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กแล้ว ก็ไม่ได้เป็นหลักประกันว่า สิ่งที่ ***"จำ"*** ไปนั้นจะอยู่เหลือรอดได้แค่ไหนเมื่อเด็กก้าวพ้นรั้วโรงเรียนไปแล้ว อันที่จริงทฤษฎีการเรียนรู้ของคนก็ยืนยันมาหลายปีดีดักแล้วว่า การเรียนรู้ด้วยการลงมือคิดเอง ทำเอง แก้ปัญหาเอง คือการทำให้คนเรา ***"เข้าใจ"*** และ***"จำ"***อะไรๆ ได้ดีที่สุด แต่บ้านเราก็ยังชินกับวิธีให้การศึกษาเด็กแบบนี้ ระบบการศึกษาที่สกัดกั้นการคิดของเด็กนี้สะท้อนให้เห็นในคำหลายๆ คำที่เรามักใช้ในวงการศึกษาเช่นการ ***"ปั้น"*** เด็ก การ ***"หล่อหลอม"*** เด็ก ไปจนถึงค่านิยมเดิมที่อาจทำให้เด็ก ***"หัวอ่อนผิดทาง"*** หรือ ***"ว่านอนสอนง่ายจนหมดความเป็นตัวของตัวเอง"*** ระบบที่ว่านี้หากไม่รีบแก้ไข นอกจากจะทำให้เด็กของเรา ***"โง่งม"*** ในโลกยุคโลกาภิวัตน์แล้ว ก็จะเป็นการทำลายการพัฒนาบ้านเมืองแทบจะทุกด้านด้วย ตั้งแต่

การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม การลดปัญหาสังคม ไปจนถึง**การปฏิรูปการเมือง** เพราะทุกเรื่องต้องอาศัย ***"การคิด"*** ทั้งสิ้น

พระสันติกโรภิกขุ สวนโมกขพลารามเคยเทศน์ไว้น่าฟังว่า ***"...สังคมไทยชอบใช้อำนาจ จากบนลงล่าง จากครูสู่เด็ก และฝึกกันมาเช่นนี้ ดังนั้น เมื่อคิดจะเป็นประชาธิปไตยก็เป็นไปได้ยาก เพราะแม้แต่ในโรงเรียนยังไม่มีประชาธิปไตย..."*** [2] ซึ่งคิดๆ ตามท่านไปพร้อมกับเหลียวดูสภาพประชาธิปไตยและการเมืองบ้านเราขณะนี้ ก็สุดที่จะเอาอะไรไปเถียงท่าน

การปฏิรูปการเรียนรู้ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องมุ่งที่จะทำให้คนไทยช่างคิด ช่างแก้ปัญหา ช่างทำ เสริมสร้างสมรรถนะของคนไทยให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นนอกสถานศึกษา

นี่คือปัญหาคุณภาพของเด็กไทยและคนไทยที่เป็นปัญหาในระดับฐานรากที่จะส่งผลซึมเซาะศักยภาพการพัฒนาประเทศไทยในอนาคต โอกาสในการก้าวไปในโลกของการแข่งขันข้างหน้าของไทย ก็ขึ้นอยู่กับความสำเร็จในการทำให้เด็กรุ่นใหม่ของเราช่างคิด ช่างเรียนช่างรู้นี่เอง

การส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กนั้น จำเป็นต้องปฏิรูปหลายสิ่งหลายอย่างที่มีส่วนต่อการเรียนรู้ และความ ***"ใฝ่รู้"*** ของเด็ก เช่น

◆ หลักสูตร ต้องเพิ่มและเน้นหนักเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในโลกแห่งอนาคต ได้แก่ ความรู้เรื่องการจัดการ ความรู้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความ *"รู้รอบ"* เกี่ยวกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและสารสนเทศที่จะเปิดทางไปสู่ความรู้อื่นๆ อีกมากมาย เช่น การเชื่อมสัมพันธ์ความรู้กับเพื่อนมนุษย์ทั่วโลกผ่าน *"อินเตอร์เน็ต"* เป็นต้น จากแฟชั่นของการหา *"มิตรทางจดหมาย"* หรือ **pen friend** ที่เคยฮิตอยู่สมัยหนึ่ง คงต้องเปลี่ยนมาเป็น *"มิตรอิเล็กทรอนิกส์"* หรือ ***"E-friend"*** ไม่ก็ *"มิตรในเครือข่าย"* หรือ **net friend** สำหรับเด็กรุ่นนี้

◆ การเรียนรู้ ต้องเน้นการฝึกปฏิบัติจริงในวิชาที่เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การเรียนการสอนต้องให้เด็กเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ ไม่ใช่ให้ครูว่าไปคนเดียวอย่างที่เป็นมา

◆ วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ต้องสามารถสะท้อนจุดประสงค์ของหลักสูตร ที่เน้นความสามารถในการเรียนรู้ ไม่ใช้เน้นแต่เรื่องเนื้อหาวิชาอย่างเดียว

◆ นอกจากนั้น จะต้องมีความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษากับชีวิตการทำงาน สภาพจริงของชุมชนตลอดจนวัฒนธรรมท้องถิ่นที่จะมีส่วนช่วยกระตุ้นให้เด็กเห็น

"ความสมเหตุสมผล" ของการเรียนและจุดประกายแห่งความ *"ใฝ่รู้"* ในตัวเด็กให้เกิดขึ้น

ตัวอย่างอย่างโรงเรียนวัดโพธิ์เฉลิมรักษ์ที่ตั้ง *"โรงเรียนการทำมาหากิน"* ขึ้นก็เป็นตัวอย่างหนึ่งของความพยายามที่จะจัดการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ที่เปิดโอกาสให้เด็ก ***"ลองจริง ทำจริง"*** ด้วยตนเอง โดยลงไปสัมผัสชีวิตการทำงานและการประกอบอาชีพจริงๆ ในชุมชน มีการตั้ง ***"บริษัทจำลอง"*** ให้เด็กลองร่วมกันทำธุรกิจด้านต่างๆ ที่เหมาะแก่ชุมชน ฝึกให้เด็กเข้าใจโลกแห่งความเป็นจริง พร้อมกับฝึกให้มีความฝัน อดทน รู้จักทำงานร่วมกัน และที่สำคัญที่สุดคือมีทักษะการจัดการและสามารถหาช่องทางประกอบอาชีพให้ตนเองในอนาคตได้ [3] และในขณะเดียวกัน ชุมชนก็ได้มีโอกาสเข้ามา ***"สัมผัส"*** โรงเรียนและเข้ามามีส่วนดูแลการศึกษาของลูกหลานในชุมชนเอง

ตัวอย่างที่สวยงามของโรงเรียนที่ตอบสนองต่อสภาพชีวิตและความต้องการของชุมชนได้อย่างกลมกลืนนั้นมีอีกมากมายไม่น้อย ที่จังหวัดสงขลาก็มีอยู่โรงเรียนหนึ่งที่เปิดวิชา ***"กรีดยาง"*** โดยเอาพ่อแม่ของเจ้าตัวเล็กๆ นั้นเอง มาช่วยกันคนละไม้คนละมือ หาท่อนยางมาให้เด็กๆ หัดกรีดและพ่อแม่เหล่านี้อีกนั่นแหละที่มาเป็น ***"ครูพิเศษ"*** สอนให้

วิชา ***"กรีดยาง"*** ของโรงเรียนนี้ นอกจากจะทำให้เด็กจบ ป.6 ของโรงเรียนนี้กลับไปช่วยพ่อแม่กรีดยางได้อย่างทะมัดทะแมงแล้ว ยังทำให้โรงเรียนนี้กับชุมชนนี้กลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทันตาเห็น

นี่คือตัวอย่างแนวทางเพียงเบื้องต้นที่ต้องการการร่วมมือกันทำงานอีกมหาศาลเพื่อ ***"ปฏิรูป"*** การเรียนรู้ในโรงเรียนเป็นผลสำเร็จ ทั้งนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึง ***"การเมือง"*** จะต้องร่วมกันคิด ร่วมกันผลักดัน ร่วมกันสร้าง ***"โรงเรียน"*** ในความหมายใหม่ที่เป็นแหล่งกระตุ้นจิตวิญญาณและความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กและตอบสนองความต้องการของชุมชน มากกว่าจะเป็นแค่ ***"โรงบอกหนังสือ"*** อย่างที่เป็นอยู่ เป็นโรงเรียนที่พร้อมด้วยหลักสูตร ครู และอุปกรณ์ที่พร้อมมูล ตลอดจนความร่วมมือจากชุมชนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กของเราให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป

โรงเรียนกับ *"ชุมชนแห่งการเรียนรู้"*

นอกจากโรงเรียนจะพึงเปลี่ยนบทบาทมาเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กแล้ว โรงเรียนยังควรมีบทบาทในการเป็น ***"ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้"*** ให้แก่ชุมชนที่แวดล้อมด้วย เพราะอย่างที่กล่าวมาแล้วว่า ในสภาพที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว วิทยาการและเทคโนโลยีต่างๆ มีความ

ก้าวหน้าจนแทบตามไม่ทันนี้ ใครก็ตามแม้จะพ้นจากการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติไปแล้ว ก็ต้องขวนขวายหาความรู้ใส่ตัวตลอดเวลาเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ในการงานและการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้าน ชาวไร่ชาวนา ไปจนถึงพ่อค้านักธุรกิจ ปัจจุบันได้เริ่มมีการรวมตัวกัน ***"คิด"*** เรื่องราวต่างๆ โดยชุมชนมากขึ้น หากโรงเรียนสามารถเข้าไปมีส่วนในภาพของการ ***"ร่วมกันคิดและเรียนรู้"*** นี้ ก็จะเป็นขุมพลังอันใหม่ในการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้าและ ***"ก้าวทันโลก"*** อยู่ตลอดเวลา

กรณีกลุ่มครูจำนวนหนึ่งในโรงเรียนสาคลีวิทยา อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กับ**โครงการ *"กระบวนการเรียนรู้เพื่อการปรับตัวของชุมชนสาคลี ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม"*** ที่เริ่มมาตั้งแต่ปี 2536 เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ชุมชน ***"เรียนรู้และปรับตัว"*** กับกระแสการพัฒนาอุตสาหกรรมและการแพร่ขยายของจำนวนโรงงานเข้าไปในชุมชน โดยครูเหล่านี้ได้ร่วมกันเป็น ***"ผู้นำทางปัญญา"*** ให้แก่ชุมชน ในการปรับตัวต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนหนุ่มสาวในชุมชนที่เปลี่ยนจาก ***"สาวท้องนา"*** มาเป็น ***"สาวโรงงาน"*** ปัญหาสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง ตลอดจนสายใยผูกพันในชุมชนที่เริ่มอ่อนล้าลง โดยครูเหล่านี้ได้กระตุ้นให้ชาวบ้านตั้ง ***"กลุ่มนักคิดชาวบ้าน"*** ขึ้นในด้านต่างๆ เช่น กลุ่มเกษตรทางเลือก กลุ่มฟื้นฟูสภาพแวดล้อม กลุ่มพัฒนาศาสนา ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น โดยจัด

ให้มี ***"เสวนาชาวบ้าน"*** เป็นประจำ นำไปสู่การร่วมกันคิด ร่วมกันสร้างสรรค์ความอบอุ่น และความเป็นปึกแผ่นของชุมชนสาคลีให้กลับมาอีกครั้งหนึ่ง โดยไม่ต้องปฏิเสธกระแสการพัฒนาที่หลั่งไหลเข้ามาสู่ชุมชน

ปัจจุบันความสำเร็จของชุมชนสาคลียังนำไปสู่การจุดประกายความคิดและกิจกรรมรวมกลุ่ม ***"นักคิดชาวบ้าน"*** ในทำนองเดียวกันไปยังจังหวัดสุพรรณบุรีชัยนาทบุรีรัมย์อีกด้วย[4]

ลองหลับตานึกภาพดูว่า นี่เป็นผลงานความพยายามของโรงเรียนเพียงโรงเรียนเดียวที่ผันตัวเองไปเป็น ***"ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้"*** ของชุมชนเป็นผลสำเร็จอย่างงดงามและได้สร้างผลต่อเนื่องไปอีกมากมาย หากโรงเรียนเกือบ 40,000 โรงเรียนทั่วประเทศ ที่ครอบคลุมเกือบจะทุกตารางกิโลเมตรบนผืนแผ่นดินไทย กลายเป็นที่จุดประกาย ***"ชุมชนแห่งการเรียนรู้"*** เป็นที่ซึ่งชุมชนเข้าไปขอ ***"ข้อมูลข่าวสาร"*** และขอ ***"แรงกระตุ้น"*** เช่นนี้ขึ้นมาบ้าง ภาพการพัฒนาชุมชนทั้งเมืองและชนบทของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการแก้ปัญหาความยากจน การสกัดกั้นปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม การสืบสานสายใยทางวัฒนธรรมของสังคมจะเป็นภาพที่สดใสและมีชีวิตชีวาขึ้นเพียงใด

นี่คือโจทย์ที่ท้าทายที่สุดสำหรับโรงเรียนยุคโลกาภิวัตน์

โรงเรียน *“on-line”*

การที่จะส่งเสริมบทบาทของโรงเรียนให้เป็นแหล่งส่งเสริมและกระตุ้นการเรียนรู้ของทั้งผู้เรียนและชุมชนได้นั้นจะต้อง ***“ติดอาวุธทางการศึกษา”*** ให้แก่โรงเรียนของเราอีกมากมาย โดยเฉพาะเครื่องมือสื่อสาร โทรศัพท์ ดาวเทียม คอมพิวเตอร์ ไปจนถึงการติด ***“เครือข่าย”*** ข้อมูลต่างๆ ให้กับโรงเรียนเพื่อให้สามารถเป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงและการค้นคว้าให้แก่ทั้งนักเรียนและทุกๆ คนในชุมชน ห้องสมุดของโรงเรียนจะไม่ใช่ห้องเก่าๆ เก็บหนังสือแต่อย่างเดียวอีกต่อไป แต่จะเป็น ***“แหล่งสรรพวิทยาการของชุมชน”*** ที่อาจให้ข้อมูลได้ทุกเรื่อง ตั้งแต่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ***“เรียนด้วยตนเอง”*** แบบต่างๆ ไปจนถึงราคากลางสินค้าเกษตร

เราไม่เชื่อว่า การทุ่มทุนและการทุ่มเทเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารและสารสนเทศให้แก่โรงเรียนของเราจะเป็นสิ่งที่ไกลเกินฝัน หากสิ่งที่รัฐบาลยุคหลังๆ นี้อวดอ้างว่ามีเงินคงคลังนับแสนล้านบาทเป็นจริง ก็น่าจะนำเงินเหล่านี้มาลงทุนเรื่องเหล่านี้เพื่อให้ ***“ทางชีวิต”*** ที่ดีแก่ประชาชน เราได้เห็นอยู่แล้วว่าประเทศที่เจริญก้าวหน้านั้น ดัชนีบ่งชี้อันหนึ่งคือ ความก้าวหน้าด้านการสื่อสารทุกประเภทที่เข้าถึงตัวประชาชนอย่างสะดวกง่ายดาย ขณะนี้เราตามหลังประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเซียอยู่มากในด้านนี้ ไม่ว่าจะเป็นระบบโทรศัพท์ โทรทัศน์ ไปจนถึงการติดต่อผ่านดาวเทียม เราตาม

หลังแม้กระทั่งมาเลเซียที่กำลังเร่งพัฒนาคนของเขาอยู่อย่างขะมักเขม้น[5]

นี่จึงเป็นงานสำคัญของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลใดหรือใครที่จะต้องสร้าง ***"ฐานแห่งการพัฒนา"*** เหล่านี้ให้เป็นปึกแผ่นเพื่ออนาคตของลูกหลานไทยทุกคน

และเพื่อให้ ***"ศูนย์ส่งเสริมการเรียนหนองบัวบาน"*** มิได้เป็นเพียงเรื่องสมมุติอีกต่อไป

9 หลักสูตรยุคไร้พรมแดน

แนวคิดใหม่ในการจัดการศึกษาที่เป็น ***"เครือข่ายการเรียนรู้"*** นั้น สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่าการศึกษาในระบบโรงเรียนนั้น ในอนาคตจะเป็นเพียงการศึกษาเพื่อ ***"ตั้งต้นชีวิต"*** ให้เด็กเท่านั้น ทันทีที่ก้าวพ้นโรงเรียนไป จะมีอะไรๆ ให้เขาเรียนรู้อีกมากมาย มีปัญหาให้เขาขบคิด แก้ไข และมีสถานการณ์ให้เขาต้องปรับตัวรับความเปลี่ยนแปลงอีกมากมายเช่นกัน

การศึกษาประเภทไหน หลักสูตรประเภทใด ที่จะให้ ***"จุดตั้งต้นชีวิต"*** ที่ดีแก่เขาได้

ภายใต้โรงเรียนที่แปลงสภาพมาเป็น ***"ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้"*** และการเรียนที่เปลี่ยนมาเป็น ***"การเรียนรู้ตลอดชีวิต"*** นี้ เรายังมีอะไรต้องทำอีกมากมายในส่วนของการปรับเนื้อหาหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ดีอย่างแท้จริง

คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์กับการสร้าง *"นักคิด"*

จุดมุ่งหมายของการปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนการสอน คือ การสร้างคนให้มีความคิด รักในการเรียนรู้ มีหลักในการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบก่อนตัดสินใจ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ และมีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะช่วยให้บุคคลนั้นสามารถแสวงหาความรู้ได้เองไม่สิ้นสุด **เนื้อหาวิชา และกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญที่จะเข้ามาเป็นเครื่องมือรองรับเจตนารมณ์ดังกล่าวก็คือวิชาทางคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์นั่นเอง**

คณิตศาสตร์ ต้องเน้นการพัฒนาความสามารถในการใช้เหตุผล ตรรกในการคิด การเชื่อมโยงหลักทฤษฎีกับปัญหาใหม่ๆ ซึ่งจะช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาในชีวิตจริง

วิทยาศาสตร์ ต้องเน้นกระบวนการคิดและกระบวนการแสวงหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์ให้ผู้เรียนรู้จักการสังเกต การตั้งคำถาม การทดลอง การวิเคราะห์ การหาคำตอบ และการอธิบายให้เหตุผล

หลักสูตรการสอนด้านวิทยาศาสตร์ซึ่งมีความสำคัญยิ่งนั้น จะต้องเน้น**กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการคิดแบบวิทยาศาสตร์** ที่ทำให้เด็กเกิดความกระหายใคร่รู้กับปรากฏการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน และรู้จักใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ในการดำรงชีวิต การสอนดังกล่าวต้องยั่วยุให้เด็กคิดและโต้ตอบมากกว่าการบอกให้จดอย่างที่เคยทำกันมา

เชื่อหรือไม่ว่า ด้วยการสอนแบบ ***"เรียนรู้ด้วยตนเอง"*** นั้น ทำให้เด็กอนุบาล 2 ธรรมดาๆ คนหนึ่ง สามารถออกมายืน ***"พรีเซ้นท์"*** หน้าห้องเกี่ยวกับการนำโรคของแมลงวันได้เป็นฉากๆ เพียงเพราะครูไม่ได้ขึ้นต้นด้วยการบอกว่า ***"แมลงวันเป็นตัวนำโรค"*** แต่เริ่มด้วยการให้เด็กไปเดินท่อมๆ หา ***"นายแมลงวัน"*** สักตัวหนึ่งและตามดู ***"การท่องเที่ยวของนายแมลงวัน"*** อย่างสนุกสนานก่อนที่จะ ***"เห็นเอง"*** ว่าแมลงวันนำโรคได้อย่างไร

นับเป็นการสอนวิทยาศาสตร์แบบ ***"ยั่วยุ"*** ที่ทรงประสิทธิภาพยิ่ง

ภาษากับการสร้าง "พลเมืองสากล"

ปัจจุบันที่มีการปฏิรูปหลักสูตรให้มีการเริ่มเรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่ป.1 นั้น นับเป็นทิศทางที่ถูกต้องอย่างยิ่ง และควรจะกวดขันให้เป็นการเรียนที่ ***"เข้มข้น"*** จริงๆ เพื่อให้เด็กรุ่นใหม่ของเราเรียนถึงขั้น ***"ใช้การได้"*** เมื่อจบออกจากโรงเรียนไปแล้วด้วย เพราะภาษาอังกฤษกลายเป็น ***"ภาษาสากล"*** ระหว่างมวลมนุษย์ปัจจุบันไปแล้วอย่างแท้จริง

นาย John Naisbitt ที่ปรึกษาธุรกิจระดับนานาชาติและนักพยากรณ์อนาคตทางธุรกิจที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป เคยกล่าวไว้ในหนังสือขายดีของเขาเรื่อง Global Paradox ว่าภาษาอังกฤษจะกลายเป็นภาษากลางในการสื่อสาร

ของมวลมนุษย์ ด้วยเหตุผลต่อไปนี้[1]

- **ปัจจุบันมีคนพูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ หรือเป็นภาษาที่สอง หรือเป็นภาษาต่างประเทศถึง 1,000 ล้านคน**
- **ร้อยละ 60 ของรายการวิทยุในโลกนี้ออกอากาศเป็นภาษาอังกฤษ**
- **ร้อยละ 70 ของไปรษณียภัณฑ์ในโลกต้องจ่าหน้าเป็นภาษาอังกฤษ**
- **ร้อยละ 80 ของข้อมูลที่จัดเก็บอยู่ในคอมพิวเตอร์ถูกบันทึกลงเป็นภาษาอังกฤษ**

นอกเหนือจากการฝึกฟัง พูด และ อ่านภาษาอังกฤษแล้ว ต้องเน้นความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษให้มากขึ้นด้วย รวมถึงการฝึกฝนการใช้ศัพท์ ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่การส่งเสริมให้มีการอ่านมากขึ้นและพูดได้ดีขึ้น

นอกจากภาษาอังกฤษแล้ว ภาษาไทยของเราเองก็ต้องได้รับการเน้นหนักให้มากขึ้นด้วยทั้งการพูด อ่าน เขียน ที่จะเป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างกันในสังคม ช่วยพัฒนาระบบการคิด ลำดับเหตุผล และการแสดงความคิดออกมาอย่างกระจ่างชัด รวมทั้งการรักษา ***"วัฒนธรรมทางภาษา"*** ด้วยการใช้ภาษาอย่างถูกต้องตั้งแต่การควบกล้ำ คำศัพท์ ไปจนถึงการประพันธ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ต้องเน้นหนักควบคู่ไปกับการเรียนภาษาต่างประเทศให้เชี่ยวชาญเพื่อให้เด็กมีความสามารถ

ในการสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ***"พูดก็เนียน เขียนก็แนบแบบวาจา ไม่บอๆ บ้าๆ ภาษาคน"*** [2]

สารสนเทศกับการไปสู่ *"ขุมทรัพย์แห่งปัญญา"*

กลุ่มวิชาอีกด้านหนึ่งที่ควรได้รับการเน้นหนักมากคือ วิชาทางด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิทยาการสมัยใหม่ในการค้นหาข้อมูลความรู้ด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงแหล่งข้อมูลความรู้มากมายที่ปัจจุบันบรรจุอยู่ในสื่อสำเร็จรูป เช่น ซีดี-รอม และในเครือข่ายข้อมูลเช่น อินเตอร์เน็ต เป็นต้น ทั้งนี้ นอกจากควรจะจัดเป็นวิชาที่ให้เด็กได้ฝึกหัดและเรียนรู้การใช้คอมพิวเตอร์และการหาข่าวสารข้อมูลผ่านสื่อต่างๆ แล้ว ยังควรสอดแทรกการเรียนด้วยคอมพิวเตอร์ไว้ในวิชาอื่นๆ ด้วย เพื่อให้การใช้คอมพิวเตอร์เป็น ***"ส่วนหนึ่งของชีวิตเด็กรุ่นใหม่"*** ที่จะช่วยนำเขาไปสู่การเรียนรู้ข่าวสารข้อมูลต่างๆ อย่างไม่สุดสิ้น

สังคม *"โลก"* ศึกษา

เด็กรุ่นใหม่ของเราควรจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและความเป็นไปในโลกนี้ให้มากขึ้น ทั้งในส่วนของวัฒนธรรมต่างชาติต่างภาษาที่จะทำให้เด็กพร้อมและ ***"มีใจ"*** ให้แก่เพื่อนมนุษย์ต่างเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ ไปจนถึงการเรียนรู้ถึงสิ่งต่างๆ ที่เป็น ***"ปัญหาร่วม"*** ของมนุษยชาติ เช่น ปัญหาสิ่ง

แวดล้อม ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในสิทธิมนุษยชน ปัญหาสงครามและการใช้กำลังเข้าแก้ปัญหาต่อกัน แม้สิ่งเหล่านี้อาจดูเป็นเรื่อง ***"หนัก"*** สำหรับเด็ก แต่ด้วยการกำหนดสาระและวิธีถ่ายทอดที่เหมาะสมก็จะช่วยเร่งเร้าให้เด็กสนใจ และไม่ ***"ปิด"*** ตัวเองจากความเป็นจริงของสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมไทยหรือสังคมนานาชาติ ส่งเสริมให้เด็กมีจิตสำนึกที่ดีต่อการทำหน้าที่เพื่อสังคม และพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคมอย่างเต็มที่

ในส่วนของสังคม ***"ไทย"*** ก็ควรจะเน้นให้เด็กรู้จัก ***"รากเหง้า"*** ของตนเองมากขึ้น โดยเชื่อว่าการที่จะให้เด็กรู้จักอนุรักษ์และหวงแหนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมไทยนั้นต้องเริ่มที่การให้เด็ก ***"รู้จัก"*** ความเป็นมาของสังคมไทยอย่างแท้จริงก่อน ให้เห็นและตระหนักอย่างซาบซึ้งถึงคุณค่าและความละเอียดอ่อนทางวัฒนธรรมที่กล่อมเกลาจิตใจคนไทยมาทุกชั่วอายุคน ก่อนที่จะนำเด็กไปให้ ***"รัก"*** ความเป็นไทยด้านจิตวิญญาณ ไม่ใช่ด้วยการท่องบ่น วิชาที่น่าจะมีส่วนช่วยได้มากที่สุดและน่าจะมีการปรับปรุงอย่างมาก คือ วิชาประวัติศาสตร์ที่ ***"พูดความจริง"*** กับเด็กของเราให้มากขึ้นถึงความหลากหลายในเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ของคนไทย [3] และความสามารถในการอยู่ร่วมกันและแก้ปัญหาร่วมกันที่เป็นลักษณะโดดเด่นเหนือหลาย ๆ ประเทศที่ยังคงมีการแบ่งชั้นวรรณะอยู่ รวมถึงการสอนให้เด็กรู้จักคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องราวความเป็นไปทางประวัติศาสตร์

เพื่อให้เด็กเกิดความซาบซึ้งในวีรกรรมของประชาชน ที่ไม่ใช่มีแต่เรื่องการทำสงคราม แต่เป็น *“วีรกรรมทางความคิด”* ในการคิดค้นสิ่งดีๆ และการแก้ปัญหาให้สังคมไทย

กีฬา ดนตรี ศิลปะ เพื่อการให้ *“ทางออก”* แก่ชีวิต

กีฬา ดนตรี ศิลปะและนันทนาการต่างๆ ควรได้รับการเน้นหนักไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการเรียนเนื้อหาวิชาอื่นๆ ด้วย เป็นการเรียนรู้ที่จะให้สุนทรียภาพและ *“ทางออก”* จากความเครียดและการแข่งขันในชีวิตยุคใหม่ ในด้านกีฬานั้นยังควรเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การเล่นกีฬาเป็นทีม ความสามัคคี การรู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย การเคารพกติกาและวินัย และในด้านศิลปะ ดนตรีและนันทนาการต้องเน้นการสร้างสรรค์จินตนาการและความอ่อนโยนในจิตใจของผู้เรียน และในภาพรวมแล้วการเรียนกีฬา ดนตรี หรือศิลปะแขนงใดก็ตามควรเรียนถึงขั้นให้ *“เป็น”* และสามารถที่จะให้เด็กมีกีฬา ดนตรี หรือศิลปะ ด้านใดด้านหนึ่งเป็นงานอดิเรกในชีวิตได้

เดี๋ยวนี้ที่เราเห็นเด็กๆ ที่มีฐานะหน่อยแห่กันไปเรียนเปียโน ไวโอลิน เรียนร้องเพลง เรียนเขียนรูปกันเป็นว่าเล่นนั้นน่าจะมีความหมายมากกว่าการเป็นแค่แฟชั่น *“ไฮ-เอนด์”* ของคนมีสตางค์ในสังคมไทยแต่น่าจะหมายถึงกระแสแห่งสุนทรียภาพที่รัฐบาลน่าจะใคร่ครวญและหยิบยื่นให้แก่เด็กทุกๆคนไม่ว่าเขาจะมีสตางค์หรือไม่

เมืองไทยเรายังต้องการแหล่งฝึกสุนทรียภาพทางดนตรี ศิลปะ และกีฬา สำหรับเด็กอีกมากและรัฐบาลก็พึงลงทุนด้านนี้อีกมากเช่นกัน เพื่อให้เครื่อง ***"จรรโลงใจ"*** และ ***"ยาวิเศษ"*** เหล่านี้เข้าถึงประชาชนทุกระดับชั้นและให้ ***"ทางออก"*** จากโลกอันวุ่นวายในชีวิตประจำวันแก่คนทุกคน

ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์นี้ คนจะรวยหรือไม่รวยต่างก็ต้องการ *"ทางออก"* จากความเครียดเท่าๆ กันทั้งนั้น

ทุกอย่างต้องการความช่วยเหลือจากเทคโนโลยี

การปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนในวิชาเหล่านี้ จำเป็นต้องนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด อาทิ บางวิชานำครูที่เก่งที่สุดในวิชานั้นๆ ของประเทศหรือแม้แต่ของโลกมาสอน ในรูปของการถ่ายทำเป็นบทเรียนบรรจุลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อเผยแพร่ไปสู่ห้องเรียนต่างๆ ได้อย่างทั่วถึง ครูในห้องเรียนจะต้องปรับ บทบาทตัวเองเสียใหม่จาก ***"ผู้ถ่ายทอดบทเรียน"*** เป็น ***"ผู้กระตุ้นและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้"*** โดยมีเนื้อหาวิชาที่สามารถหยิบยกมาจากเครื่องคอมพิวเตอร์หรือวิดีทัศน์ได้

แม้ว่าที่ผ่านมาระบบและวิธีจัดการศึกษาไม่ได้เปลี่ยนแปลงอะไรมาก แต่สิ่งแวดล้อมของเด็กได้เปลี่ยนแปลงไปหมดแล้ว การใช้ชีวิตของเด็กยุคนี้ต้องเกี่ยวเนื่องกับคอมพิวเตอร์ทั้งสิ้น ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

ปัจจุบันเป็นเรื่องน่ายินดีที่ธุรกิจด้านซอฟท์แวร์สำหรับคอมพิวเตอร์ ตั้งแต่ระดับธรรมดาจนถึงระดับ **มัลติมีเดีย** ที่ผสมผสานทั้งภาพและเสียง เพื่อใช้ในเชิงการศึกษาและความบันเทิงของเด็กเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยในปัจจุบันมีบริษัทที่ทำธุรกิจด้านนี้กว่า 10 แห่ง นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ในทางการศึกษานั้น ก็มีอนาคตที่จะเติบโตได้มาก สืบเนื่องจากการที่รัฐบาลเตรียมทุ่มงบประมาณ 5,000 ล้านบาท จัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ให้โรงเรียนทั่วประเทศภายใน 5 ปี โดยตั้งเป้าให้มีเครื่องคอมพิวเตอร์ 1 เครื่อง ต่อนักเรียน 80 คนในระดับประถม และต่อ 40 คนในระดับมัธยม และจัดงบประมาณอีก 2,000 ล้านบาท เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนการสอนในระบบมัลติมีเดียควบคู่กันไปด้วย[4]

นี่จะเป็นการพลิกโฉมระบบการศึกษาของประเทศอย่างมโหฬารทีเดียว

ในหมู่มหาวิทยาลัยก็มีความริเริ่มใหม่ในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการสอนมากขึ้น ถึงขั้นที่ขณะนี้มหาวิทยาลัยบางแห่งมีโครงการจะเปิดหลักสูตรนานาชาติที่เรียนผ่านคอมพิวเตอร์ ***"อินเตอร์เน็ต"*** โดยผู้เรียนไม่ต้องไปเรียนถึงต่างประเทศก็ได้ [5]

นอกจากนี้ เราควรจะก้าวไปถึงขั้นที่รัฐบาลลงทุนตั้งองค์กรเพื่อ ***"วิจัยและพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์"*** เป็นการเฉพาะเหมือนที่ญี่ปุ่นเพิ่งตั้ง ***"สถาบันมัลติมีเดียศึกษา"*** เป็นสถาบัน

แห่งชาติ เพื่อคิดค้นและพัฒนาสื่อคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษาในรูป ***"มัลติมีเดีย"*** ป้อนให้ตามโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ อันจะเป็นกลจักรสำคัญในการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของเด็กรุ่นใหม่ ให้มีประสิทธิภาพและน่าตื่นเต้นขึ้นอย่างมากมาย และสอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เข้าถึงทุกคนได้สะดวกยิ่งขึ้นในปัจจุบัน

จากหลักสูตรแห่งชาติถึงหลักสูตรของ *"ผู้เรียน"* และ *"ชุมชน"*

ปัจจุบันมีแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนในโรงเรียน ที่สะท้อนให้เห็นความพยายามที่ทำให้เกิดความหลากหลายของเนื้อหา เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคม ที่มีความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมมากมาย เช่น ความพยายามที่จะปรับโครงสร้างหลักสูตรเพื่อให้มีเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนที่ตอบสนองต่อความต้องการ และวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ การกระตุ้นให้องค์กรประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการติดตามประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของครูอย่างใกล้ชิด

สรุปข้อเสนอเพื่อการปรับปรุงหลักสูตร

- ให้คณิตศาสตร์เป็นวิชาบังคับตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย
- เพิ่มการเรียนเกี่ยวกับการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
- เพิ่มและพัฒนาการเรียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โดยหลักสูตรขั้นพื้นฐานควรมีหลักสูตรแกนและหลักสูตรท้องถิ่นในสัดส่วนที่เหมาะสม เช่น 60 : 40 โดยครูและชุมชนควรมีส่วนร่วมกันในการพัฒนาหลักสูตร
- เพิ่มเนื้อหาสาระที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม เช่น ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแรงงานสัมพันธ์ ประกันสังคม ความปลอดภัยในการทำงาน อาชีวอนามัย และจรรยาบรรณในวิชาชีพ
- รัฐต้องสร้างแรงจูงใจและสนับสนุนให้องค์กรธุรกิจเอกชนมาลงทุนในการพัฒนาเนื้อหาสาระและสื่อการเรียนการสอนในวิชาที่ต้องฝึกฝนเป็นพิเศษ ได้แก่ วิชาภาษาอังกฤษ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์ กีฬา และศิลปะ
- รัฐต้องเอาใจใส่ดูแลและให้การสนับสนุนด้านงบประมาณเป็นพิเศษสำหรับการศึกษาของเด็กพิการ ผู้มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจและสมอง ตลอดจนเด็กด้อยโอกาส รวมทั้งต้องพัฒนาเด็กปัญญาเลิศและเด็กที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะทางให้ได้พัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ

กรณีคุณครูสุรินทร์ กิจนิตย์ชีว์ แห่งโรงเรียนสาคลีวิทยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นตัวอย่างที่ดีของการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและผสมผสานกลมกลืนไปกับสภาพสังคมวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชุมชน ณ โรงเรียนสาคลีวิทยานี้ นักเรียนได้รับโอกาสค่อนข้างมาก ในการเข้าไปเรียนรู้สภาพชีวิตและหัดทำงานต่างๆ ในชุมชนควบคู่ไปกับการเรียนในห้องเรียนโดยมีครูเป็นผู้แนะนำ เพื่อให้นักเรียนค่อยๆ บังเกิดความรักความผูกพันกับชุมชน กับญาติมิตรต่างวัยในชุมชน กับสภาพแวดล้อมของชุมชน และในขณะเดียวกัน ก็ทำให้ชีวิตการเรียนของนักเรียนสนุกสนานขึ้น ด้วยการนำเรื่องราวเล่าขานในชุมชนมาเป็นเครื่องปรุงรสให้กับหลักสูตร ครูสุรินทร์พูดถึงการเรียนรู้ที่คู่เคียงไปกับชุมชนนี้ว่า ***"...เราได้คำตอบว่า การเรียนการสอนในโรงเรียนต้องเปลี่ยนไป ให้เด็กเป็นตัวตั้ง ดูตามความถนัดความสนใจของเขา ซึ่งผู้ปกครองทุกคนเห็นด้วย เราสอนภาควิชาการในครึ่งวันแรก ส่วนครึ่งวันหลังให้เด็กลงกิจกรรมภาคสนามที่เขาสนใจ ดูว่าในชุมชนมีอาชีพอะไรที่น่าจะเติบโตได้ในอนาคต ส่วนชุมชนก็ต้องปรับวิธีการเรียนรู้ ไปแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนอื่นบ้าง เชิญผู้รู้ต่างๆ มาให้ความรู้กับชาวสาคลีบ้างว่าจะปรับตัวในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ได้อย่างไร"***

นอกจากนี้ตัวครูสุรินทร์เองก็ทำหน้าที่เป็นผู้นำและนักพัฒนาชุมชนไปในตัว ด้วยการกระตุ้นและริเริ่มกิจกรรม

ต่าง ๆ ที่ชาวบ้านสามารถเข้ามามีส่วนร่วม และเป็นการแก้ไขปัญหาชุมชนไปด้วย ภายใต้สิ่งที่เรียกว่าเป็นการ ***"สร้างสรรค์การเรียนรู้ กอบกู้ชุมชน"*** เพื่อหนีความเสี่ยงแห่งการ ***"เสียกรุงครั้งที่ 3 ของกรุงศรีอยุธยา"*** ตามความรู้สึกของครูสุรินทร์นี้ มีงานมากมายที่ครูร่วมกับชาวบ้านช่วยกันทำขึ้น เช่น การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ การรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อม การจัดกิจกรรมเยาวชนพัฒนาชุมชน การฟื้นฟูศิลปะพื้นบ้านอยุธยา เป็นต้น[6]

นอกจากนี้ยังมี ***"หลักสูตรระบบนิเวศวิทยาในนาข้าว"*** ที่โรงเรียนวัดหนองหมู อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ นำเด็กนักเรียนประถมศึกษาเข้าดูถึงประโยชน์และความสัมพันธ์ของสัตว์และแมลงประเภทต่าง ๆ ในนาข้าว เพื่อนำไปสู่การปูพื้นความเข้าใจเกี่ยวกับการควบคุมศัตรูพืชด้วยวิธีธรรมชาติ ลดปัญหาการใช้สารเคมีทางการเกษตรซึ่งรังแต่จะเพิ่มต้นทุนของเกษตรกร และเป็นอันตรายต่อสุขภาพ[7]

มีโรงเรียนอีกมากมายที่สร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนการสอนใหม่ ๆ ให้นักเรียน ทั้งในรูปการเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การร่วมมือกับโรงงาน หรือแหล่งหัตถกรรมในชุมชน จัดกิจกรรมฝึกหัดการทำงานให้แก่นักเรียน สิ่งเหล่านี้นอกจากจะเป็นประโยชน์กับนักเรียนในแง่การได้เห็นชีวิตจริงและได้ประยุกต์ใช้ความรู้กับชีวิตจริงแล้ว บทเรียนสำคัญที่ครูและผู้ใหญ่จำนวนมากค้นพบ คือ **เด็กบางคนที่อาจดูเซื่องซึมในห้องเรียน กลับกลายเป็นคนกระปรี้กระเปร่า และ**

ฉายแววแห่งการเป็นผู้นำ หลังจากที่ได้ลงไปสัมผัสชุมชนแล้ว [8]

สู่ 10,000,000 หลักสูตร

เราอยากเห็นเด็กไทยเป็นเด็กที่แข็งแรงมีความสุข เมื่อเล็กๆ ก็ได้รับอาหาร การออกกำลัง และสิ่งแวดล้อมในการดำรงชีวิตที่สะอาดปราศจากพิษภัย ได้เข้าโรงเรียนใกล้ๆ บ้านที่คุณภาพไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าใครๆ หากคิดจะเรียนสูงไปเรื่อยๆ ก็มีโอกาสเปิดให้ มีเงินทุนให้กู้ยืมหรือให้เปล่าถ้าต้องการ เพื่อเป็น ***"ทุนชีวิต"*** ที่ดีให้เด็กไทยทุกคน

และตลอดเส้นทางพัฒนาของเขาเหล่านี้ สังคมและระบบการศึกษาจะไม่ได้สอนให้เขารู้จักแต่การ ***"เรียนหนังสือ"*** เท่านั้น แต่จะสอนให้เขา ***"เรียนรู้ชีวิต"*** และรู้จักมุมมองที่งดงามในชีวิต รู้จักเพลง รู้จักศิลปะ รู้จักดนตรีและที่สำคัญที่สุดคือการรู้จักตนเองและเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และระบบการศึกษาจะต้องไม่เต็มไปด้วยการแข่งขัน จนกดดันให้เด็กรู้จักแต่การ ***"แข่งกันตอบคำถาม"*** และพรากเด็กไปจากการทำความรู้จักกับตนเอง เพื่อนมนุษย์ และสุนทรียภาพในชีวิตเหล่านี้

เด็กหญิงคนหนึ่งเคยเขียนมาถึงนิตยสารสำหรับเด็กฉบับหนึ่งว่าโรงเรียนน่าจะ ***"สอนวิชาเลือกคู่ให้หนูด้วย"*** ซึ่งถ้าเราสามารถไปนั่งอยู่ในใจของแม่หนูคนนี้ได้ก็อาจจะซาบซึ้งแก่ใจว่าเด็กก็ ***"มีห่วง"*** มากมายเหมือนผู้ใหญ่คนหนึ่งที่หลายๆ ครั้งการเอาแต่ ***"เรียนหนังสือ"*** ก็มิอาจให้คำตอบเหล่านี้แก่เธอได้

"หลักสูตรยุคไร้พรมแดน" ของเราที่พร้อมด้วยพลานุภาพของสื่อและเทคโนโลยียิ่งกว่ายุคสมัยใดๆ จึงน่าจะเป็นหลักสูตรที่ให้ทางเลือกและการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างหลากหลายที่เด็กๆ แต่ละคนจะสามารถปรับให้เข้ากับวิถีชีวิตความสนใจใคร่รู้ตลอดจน *"ข้อเป็นห่วง"* ในใจเด็กแต่ละคนที่บางครั้งก็อาจไม่กล้าบอกครู หรือแม้แต่พ่อแม่ หรือบอกแล้วทั้งครูทั้งพ่อแม่อาจจะไม่ *"เก็ท"*

สักวันหนึ่งแม่หนูที่เขียนจดหมายมาถึงนิตยสารฉบับนั้น อาจจะได้นั่งอยู่หน้าจอคอมพิวเตอร์และสนุกอยู่กับโปรแกรมมัลติมีเดียเรื่อง *"มารู้จักเจ้าเด็กผู้ชายซนๆ ทั้งหลายกันเถอะ"* ที่ถูกพัฒนามาอย่างชาญฉลาดให้เด็กๆ ซึมซับวิชา *"เพศศึกษา"* ไปโดยไม่รู้ตัว โดยครูเป็นเพียง *"พี่เลี้ยง"* ให้เขายามที่เขาสงสัยเท่านั้น

ในอนาคตเราฝันที่จะมีโปรแกรมมัลติมีเดียในเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นความกระหายใคร่รู้ของเด็กๆ เป็นร้อยเป็นพันเรื่อง ที่จะวางอยู่ในห้องสมุดของทุกโรงเรียนให้เด็กๆ ค้นหาความรู้อย่างสนุกสนานด้วยตนเอง หรือเพื่อเอากลับไปรายงานให้ครูและเพื่อนๆ ฟัง ซึ่งในอนาคตอาจมีวิชา *"การเรียนด้วยตนเอง"* หรือ individual study ให้กับเด็กทุกระดับก็เป็นได้ มิใช่จำกัดแต่นักศึกษามหาวิทยาลัยเหมือนปัจจุบัน

เด็กๆในอนาคตจึงจะสามารถ *"ตบแต่ง"* หลักสูตรของเขาเองเพื่อตัวเขาเองได้

เราหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เมื่อได้มีการปฏิรูปหลักสูตรให้เป็น ***"หลักสูตรยุคไร้พรมแดน"*** อย่างแท้จริงแล้ว ประกอบกับด้วยความช่วยเหลือของเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่พึงเข้าถึงทุกโรงเรียนในผืนแผ่นดินไทย ด้วยความพร้อมใจจากพ่อแม่และชุมชน หลักสูตรที่ตรงต่อความต้องการของตนเองและท้องถิ่น จะทำให้บังเกิด ***"ความงดงามของความหลากหลาย"*** ในหลักสูตรการเรียนการสอนที่สะท้อนภาพ ***"ความแตกต่างอันกลมกลืน"*** ในสังคมไทย ที่จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกและสันติ เราหวังเช่นกันว่า ในวันหนึ่งข้างหน้าเราจะสามารถให้ความสำคัญแก่เด็กแต่ละคนให้เขามีโอกาสตกแต่ง ***"หลักสูตรเฉพาะตัว"*** ที่ตอบสนองความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคลได้อย่างอิสระยิ่งขึ้น **หากเรามีเด็ก 10,000,000 คนอยู่ในระบบการศึกษา ก็ขอให้มี 10,000,000 หลักสูตรที่ช่วยให้เด็กแต่ละคนได้เห็นความสำคัญของตนเอง และได้มีโอกาสพัฒนาตนเองไปในทางที่สนใจอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อตนเองและเพื่อสังคมโดยส่วนรวม**

10 ครูผู้เบิกทางแห่งปัญญา

เมื่อสักต้นศตวรรษนี้เอง หากใครสักคนไปเปิดหนังสือ ***"คู่มือการศึกษา"*** ของมหาวิทยาลัยในยุโรปสักแห่งดู ก็จะพบว่าเป็นกระดาษเพียง 2-3 แผ่น มีวิชาเรียนเหมือนกันทั้งมหาวิทยาลัยอยู่ 7-8 วิชา และ ***"คณะ"*** ที่ขึ้นหน้าขึ้นตาเป็นหลักก็มีแต่ ***"คณะหมอคน"***(แพทย์) กับ ***"คณะหมอความ"***(นิติศาสตร์) เท่านั้น[1] แต่ ณ วันนี้มหาวิทยาลัยใหญ่ๆ นั้นมีคู่มือ การศึกษาที่อาจหนา 500-600 หน้า มีวิชาให้เรียนเป็นพันวิชาและวิชาชีพก็แตกแขนงเป็นสาขาเฉพาะมากมายนับไม่ถ้วน

ความมากมายมหาศาลของความรู้จากภูมิปัญญามนุษย์ในแขนงของศาสตร์ต่างๆ อาจทำให้คำว่า ***"พหูสูต"*** หรือผู้รู้หมดจดทุกศาสตร์กลายเป็นคำในฝันที่เกือบจะเป็นไปไม่ได้ ในปัจจุบันบทบาทของครูในยุคโลกาภิวัตน์จึงต้องเปลี่ยนแปลงไปจากการเป็นผู้ ***"บอกวิชา"*** ที่อาจจะ ***"ตกรุ่น"*** ไปได้ในเวลาอัน

รวดเร็ว มาเป็นผู้ ***"ชี้ทางแห่งความรู้"*** ที่ไม่มีวันล้าสมัย แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าความสำคัญของครูจะน้อยลง ตรงกันข้ามบทบาทและความรู้แจ้งเห็นจริงของครูกลับจะยิ่งสำคัญต่อเด็ก ๆ ของเราขึ้นอย่างมากมาย เพราะไม่เพียงครูในยุคนี้สมัยนี้จะต้องรู้เนื้อหาวิชาแล้ว ยังจะต้องหูตากว้างเกี่ยวกับแหล่งสรรพวิทยาการนานา เพื่อที่จะสามารถชี้ช่องทางแสวงหาความรู้แก่เด็ก ๆ ต่อไปเมื่อเขาก้าวพ้นจากโรงเรียนไปแล้ว

ครูคือผู้เบิกทางแห่งปัญญา

เมื่อไม่กี่เดือนมานี้ มีหนังสือสำหรับเด็กฝรั่งที่เมืองนอกออกมาสองเล่ม เล่มหนึ่งชื่อเรื่องว่า ***"Internet for Kids"*** หรือ **คู่มือแนะนำแหล่งความรู้ในเครือข่ายคอมพิวเตอร์อินเตอร์เน็ตสำหรับเด็ก** ส่วนอีกเล่มหนึ่งชื่อว่า ***"World of Multimedia"*** หรือ **โลกของสื่ออิเล็กทรอนิกส์มัลติมีเดีย** ซึ่งทั้งสองเล่ม [2] เป็นหนังสือขายดิบขายดีในประเทศที่ก้าวล้ำนำยุคทางเทคโนโลยีทั้งหลาย โดยเฉพาะกับพ่อแม่ฝรั่งที่อยากเห็นลูกของตน ***"เก่ง"*** เพราะหนังสือทั้งสองเล่ม และอีกหลายเล่มในลักษณะทำนองเดียวกันนี้ คือกุญแจไขสู่ขุมความรู้มากมายที่เด็ก ๆ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองเพราะเป็น ***"ความรู้สำเร็จรูป"*** ที่บรรจุทั้งภาพและเสียงอยู่ในสื่ออิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ที่พร้อมจะให้เรียกออกมา ***"คุย"*** เล่าเรื่อง อธิบายความ ซักถามปัญหาได้ตลอดเวลา อีกทั้งรูปแบบสีสันก็สดใสสวยงามตื่นตา

ตื่นใจสำหรับเด็กเป็นอย่างยิ่งผู้ที่เคยลองเล่นกับสื่ออิเล็กทรอนิกส์แบบผสมหรือมัลติมีเดียนี้ ก็คงจะทราบดีว่าเป็นสื่อที่มีลูกเล่นและกลเม็ดเด็ดพรายขนาดไหน มีทั้งภาพเสียงและความเคลื่อนไหวจูงใจให้สนุกกับขุมความรู้เหล่านี้ได้เป็นชั่วโมง ๆ และยิ่งสำหรับเด็กที่กำลังอยากรู้อยากเห็นนั้น นี่คือ ***"เพื่อนเรียน 24 ชั่วโมง"*** ที่นำชุดความรู้สำเร็จรูปที่น่าตื่นเต้นมากมายมาให้เด็กนับตั้งแต่ **ท่องไปในตัวมนุษย์ ตะลุยดาวอังคาร** ฯลฯ

เทคโนโลยีที่ดลบันดาลการเรียนรู้แบบนี้ กำลังบอกอะไรหลาย ๆ อย่างเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไป เด็ก ๆ ในอนาคตคงไม่ต้องหิ้วกระเป๋าใส่หนังสือหนัก ๆ ไปโรงเรียนหากแต่หิ้วกล่องใส่จานแม่เหล็ก หรือ ซีดี-รอมอันเท่าฝ่ามือไป 3-4 แผ่นที่บรรจุข้อมูลความรู้ไว้ได้มากกว่าหนังสือทั้งห้องสมุด ชั้นเรียนคงจะมีรูปลักษณ์แปลกไปเป็นชั้นเรียนอิเล็กทรอนิกส์ที่เด็กทุกคนมีเครื่องคอมพิวเตอร์ประจำตัวอยู่บนโต๊ะแทนกองกระดาษ บรรยากาศการเรียนคงคึกคักด้วยการซักถามแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างเด็ก ๆ ต่างโรงเรียนหรือแม้แต่ต่างถิ่นผ่านเครือข่ายอินเตอร์เน็ต เด็กที่ขาดเรียนอาจนั่งเรียนอยู่กับบ้านได้ทันเพื่อนผ่านจอคอมพิวเตอร์แถมยังสามารถทำการบ้านส่งให้ครูได้ทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือ E-Mail

รูปแบบการเรียนใหม่นี้ มิได้แปลว่าครูจะไม่ต้องสอนเนื้อหาวิชาอีกต่อไป และปล่อยให้เด็ก ๆ ไปแสวงหาความรู้กันเอาเอง แน่นอนที่ครูยังคงต้องสอนให้เด็กอ่านออก

สิ่งที่เป็นบทบาทอันท้าทายของครูในอนาคต คือการสอน "วิธีหาความรู้" ในโลกแห่งความรู้อันมากมายเหลือคณานับ ที่ครูไหนๆ ก็ไม่อาจตามไปสอนได้หมด

เขียนได้อย่างแตกฉาน สอนให้รู้จักหลักการทางวิทยาศาสตร์ สอนให้ทำเลข สอนประวัติศาสตร์ สังคมศึกษา และวิชาทั้งหลายเช่นที่เป็นมา **หากสิ่งที่เป็นบทบาทสำคัญอันใหม่ของครู คือการสอนวิธีหาความรู้ในโลกแห่งความรู้อันมากมายเหลือคณานับที่ครูไหนๆ ก็ไม่อาจตามไปสอนได้หมด** และนับวันก็จะยิ่งเกิดความรู้ใหม่ๆ เบ่งบานออกไปไม่สิ้นสุด ครูจึงจะต้องเป็นผู้ให้เครื่องมือหาความรู้ และเป็นผู้กระตุ้นและจุดไฟแห่งความใฝ่รู้ให้กับเด็ก เพื่อเป็นที่พึ่งในยามอับจนปัญญาก็สามารถใช้เครื่องมือนี้เปิดทางสว่างไขปัญหาให้ตนเองไปได้

จะเตรียมครูกันอย่างไร

การเตรียมครูให้เป็นทั้ง**ผู้ให้ความรู้ ผู้ให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้ และผู้จุดไฟแห่งการเรียนรู้** นี้ มิใช่เรื่องง่าย นอกจากครูจะต้องเป็นผู้รอบรู้ในเนื้อหาวิชาแล้ว ครูยังจะต้องแตกฉานในทักษะและวิธีหาความรู้สมัยใหม่ และเป็นผู้ที่มีหูตากว้างขวางเกี่ยวกับแหล่งความรู้ต่างๆ อีกทั้งยังต้องเป็นนักจิตวิทยาชั้นดีที่สามารถกระตุ้นความใฝ่รู้ใฝ่เรียนให้เด็กๆ ได้อีกด้วย

◆ **ครูในอนาคตต้องเป็นนักเทคโนโลยีสารสนเทศไปในตัวด้วย เป็นเทคโนโลยีที่เป็นสหายสนิทกับการศึกษาในปัจจุบัน และการเข้าถึงแหล่งความรู้ใหม่ๆ ในปัจจุบันล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยเทคโนโลยีด้านนี้ทั้งสิ้น**

◆ ครูในอนาคตจะต้องเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษ อันเป็นภาษาสากลภาษาเดียวที่จะช่วยถอดรหัสความรู้ในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็น *"อินเตอร์เน็ต"* *"มัลติมีเดีย"* หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์อื่นใด

◆ ครูในอนาคตจะต้องติดตามความก้าวหน้าในเทคนิควิธีการสอนต่างๆ อยู่ตลอดเวลา ในอนาคตอาจมี *"สภากาแฟอินเตอร์เน็ต"* หรือ *"ชมรมครูอินเตอร์เน็ต"* ที่เปิดโอกาสให้ครูแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเทคนิคใหม่ๆ ผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์

◆ ครูในอนาคตจะต้องเป็นนักจิตวิทยาการเรียนรู้ชั้นเลิศ ที่สามารถพัฒนาเด็กๆ ให้ก้าวทันความรู้และปรับตัวกับชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ได้ แนวคิดใหม่ๆในวงการจิตวิทยาการเรียนรู้เช่นแนวคิดเกี่ยวกับ *"ความฉลาดทางอารมณ์"* (emotional intelligence)[3] ในการเผชิญความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของมนุษย์อาจกลายมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ของคนในอนาคต

เมื่อเป็นเช่นนี้ จะมีวิธีเตรียมครูของเราอย่างไร

ถ้ากวาดสายตาดูประเทศหลายๆ ประเทศที่ก้าวหน้าทางภูมิปัญญานั้น จะเห็นว่าการผลิตครูเป็นเรื่องที่ได้รับความสำคัญมาก โดยมุ่งให้ครูมีภูมิที่ *"แน่น"* ทั้งในเชิงเนื้อหาสาระ และในแง่วิธีการสอนในหลายๆ ประเทศกว่าที่ใครสักคนจะได้เป็นครูมิใช่เรื่องง่าย

ในเยอรมัน ครูทุกคนต้องจบปริญญาตรีและต้องผ่านการอบรมต่อเนื่องอีกอย่างน้อย 2 ปีแล้วสอบให้ได้ประกาศนียบัตรวิชาชีพครูซึ่งเทียบเท่าปริญญาโท นอกจากนี้ครูทุกคนมีโอกาสเข้ารับการอบรมในสาขาวิชาต่างๆ ทุกปี [4]

ในอเมริกา ครูในโรงเรียนของรัฐร้อยละ 60 จบการศึกษาระดับปริญญาโท และในการจะประกอบอาชีพครูกฎหมายของรัฐส่วนใหญ่ในอเมริกาจะกำหนดให้ต้องมีการสอบเพื่อขอใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ (professional license) เช่นกัน ในหลายๆ รัฐมีผู้ที่จบการศึกษาปริญญาตรีในแขนงอื่น เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ นิยมมาเป็นครู โดยการเรียนวิชาครูต่อในระดับปริญญาโท แล้วขอสอบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูของรัฐนั้นๆ ต่อไป [5]

นอกจากนี้ ในหลายประเทศก็มีมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพครูที่น่าสนใจ เช่น ใน**ญี่ปุ่น** รัฐบาลติดเขี้ยวเล็บในการสอนให้ครูด้วยการตั้ง National Institute of Multimedia Education หรือ สถาบันค้นคว้าด้านมัลติมีเดียเพื่อการศึกษาแห่งชาติ ที่เป็นหัวหอกสำคัญในการพัฒนาโปรแกรมสำเร็จรูปสารพัดแบบ เพื่อให้ครูสอนได้อย่างสนุกสนานและทรงประสิทธิภาพยิ่งขึ้น [6]

สำหรับประเทศไทยเรา หากจะปฏิรูประบบการผลิตและพัฒนาครูซึ่งในปัจจุบันยังมีจุดอ่อนทั้งในแง่การ ***"ผลิต"*** ครูใหม่และการ ***"พัฒนา"*** ครูประจำการนั้น คงหนีไม่พ้น

ที่จะต้องพิจารณาประสบการณ์ของประเทศต่างๆ เหล่านี้ แล้วกำหนดแนวทางปฏิรูปซึ่งน่าจะครอบคลุมประเด็นการปรับปรุงที่สำคัญๆ ต่อไปนี้

◆ การเพิ่ม *"เส้นทาง"* ในการมาเป็นครูจากเดิมซึ่งต้องเรียนมาทางศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์โดยตรง มาเป็นการดึงดูดผู้จบปริญญาตรีแขนงอื่นๆ เช่น วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วิชาเอกคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา ฯลฯ) หรือศิลปศาสตร์บัณฑิต (วิชาเอกประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ ฯลฯ) มาเป็นครู โดยให้เรียนวิชาครูเพิ่มจำนวนหนึ่งในภายหลัง ซึ่งวิธีนี้นอกจากจะเป็นช่องทางเพิ่มครูแล้ว ยังเป็นวิธีที่อาจทำให้ได้ครูที่ *"เข้ม"* ในเชิงเนื้อหามากขึ้น เพราะเป็นผู้ที่เรียนมาเต็มๆ เฉพาะด้าน ไม่ต้องเผื่อแผ่ *"หน่วยกิต"* ให้วิชาครูเหมือนผู้ที่เรียนมาในสายศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ ซึ่งหากประสบความสำเร็จดี ก็อาจกลายเป็นรูปแบบหลักของการผลิตครูในอนาคต

◆ การเข้มงวดในด้านคุณภาพ นับตั้งแต่เริ่มเข้าสู่อาชีพครูไปตลอดการปฏิบัติงาน ด้วยการจัดให้มีระบบการประเมินผลที่ดี องค์กรครูจะต้องเริ่มวางแนวทาง *"ประกันคุณภาพ"* การทำงานของครูอย่างจริงจังตั้งแต่บัดนี้

◆ การพัฒนาครูประจำการอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีการสอนสมัยใหม่ต่างๆ ที่มีการพัฒนาตลอดเวลา ครูประจำการในอนาคตควรจะใช้

เวลาอย่างน้อยปีละ **2-3** เดือนเช่นตอนปิดภาคฤดูร้อน มาเป็น *"นักเรียน"* เต็มเวลา

◆ การนำพลังของเทคโนโลยีสารสนเทศเข้าไปสู่โรงเรียนทั่วประเทศโดยเร็ว ภายในห้าปีเราน่าจะได้เห็นเด็กไทยไม่ว่าอยู่แสนไกลเพียงใดก็สามารถเข้าถึงเครือข่ายการศึกษาผ่านดาวเทียม สามารถติดต่อกับใครๆ ได้ด้วย *"อินเตอร์เน็ต"* และสามารถเล่นกับโปรแกรม *"มัลติมีเดีย"* อันหลากหลายได้อย่างสะดวก

◆ การผลิตครูรุ่นใหม่ให้เป็น ***"media specialist"*** ที่สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างคล่องแคล่ว และ *"รู้จัก"* โปรแกรมสำเร็จรูปทางการศึกษาต่างๆ ในระดับที่ใช้งานได้จริง ซึ่งหมายรวมว่าครูรุ่นใหม่จะต้องอ่านเขียนภาษาอังกฤษในระดับที่ *"แตก"* ด้วย เพราะนั่นคือภาษาสากลภาษาเดียวของเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบัน

◆ การที่รัฐจะต้องเข้ามาทุ่มทุนและทุ่มเทเรื่องการพัฒนาสื่อการศึกษาอย่างเต็มที่ เพื่อผลักดันการเรียนรู้ของเด็กไทยให้อยู่ในระดับแนวหน้าที่ไม่น้อยหน้าประเทศใดในโลก นับตั้งแต่การให้แรงจูงใจทางภาษีแก่ภาคเอกชนให้เข้ามาลงทุนด้านนี้ ไปจนถึงการตั้งองค์กรระดับชาติที่ค้นคว้าวิจัยเรื่องนี้โดยตรง อาทิ จัดตั้งสถาบันมัลติมีเดียแห่งชาติ เพื่อการค้นคว้าและพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์สำหรับเด็กไทย อันเป็นแนวทางที่ญี่ปุ่นกำลังทำอย่างได้ผลเช่นกัน

นอกจากปัญหาการเพิ่มประสิทธิภาพการสอนของครูแล้ว เรายังมีปัญหาต้องขบคิดเกี่ยวกับวิธีการผลิตและพัฒนาครูของเราอีกมาก การขาดแคลนครูในบางสาขาอาจทำให้เราต้องเริ่มคิดถึงช่องทางการเร่งรัดการผลิตครูให้ทันต่อความต้องการ ในขณะเดียวกัน ปัญหาที่มักถูกวิพากษ์วิจารณ์กันว่าการสอนของครูยังคงสะท้อน *"หลักสูตรแห่งชาติ"* ที่แปลกแยกจากสภาพท้องถิ่นและชุมชน ทำให้ต้องช่วยกันมองด้วยว่า ทำอย่างไรครูและการสอนของครูจะเป็นภาพที่ผสมกลมกลืนไปกับชีวิตและความเป็นไปของชุมชน

◆ **ในเรื่องการขาดแคลนครูบางสาขาเนื่องจากผลิตได้ไม่ทันความต้องการนั้น เราอาจต้องเริ่มมองถึงการให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตครูในบางสาขา เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น**

◆ **เราคงต้องเริ่มมองการผลิตครูสำหรับเด็กเฉพาะกลุ่มอย่างจริงจัง เช่น ครูสำหรับเด็กผู้มีความพิการในด้านต่างๆ ครูสำหรับสอนเด็กอัจฉริยะ เป็นต้น ซึ่งเด็กลักษณะพิเศษเหล่านี้ล้วนแต่ต้องการการเอาใจใส่ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา และอารมณ์เป็นพิเศษทั้งสิ้น**

◆ **ในเรื่องครูกับชุมชนนั้น คงต้องหาทางกระตุ้นให้ครูแสวงหาวิถีทางที่จะนำชุมชนเข้ามาเป็น *"ครู"* ของเด็กๆ ด้วย ตั้งแต่การให้ผู้นำในชุมชนช่วยจัดกิจกรรมการ**

เรียนนอกสถานที่ให้กับเด็กๆ การใช้สิ่งต่างๆ ในชุมชนมาเป็นสื่อการเรียนการสอนไปจนถึงการเชื้อเชิญผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนมาช่วยเป็น *"ครู"* เล่าเรื่องต่างๆ ในชุมชนให้เด็กๆ ได้ฟังบ้าง ซึ่งวิธีการเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นช่องทางหลอมรวมโรงเรียนและชุมชนเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ตัวอย่างที่ยกไปแล้วเรื่องครูทางภาคใต้ที่ชวนเอาพ่อแม่มาช่วยสอนกรีดยางให้เด็กๆ อย่างสนุกสนาน จนทำให้ครูและโรงเรียนกับชุมชนสวนยางที่แวดล้อมอยู่นั้นสนิทสนมกลมเกลียวกัน ในขณะที่เด็กๆ เมื่อจบจากโรงเรียนไปแล้วก็ ***"พร้อม"*** ทั้งความรู้ทั่วไป และ ***"ทักษะชีวิต"*** เพื่อที่จะกลับไปช่วยพ่อแม่ทำสวนยางอย่างคนที่ ***"เป็น"*** ยิ่งขึ้นนั้น เป็นตัวอย่างที่สวยงามของครูผู้ ***"เข้าถึงจิตใจของชุมชน"*** ที่น่าจะเกิดขึ้นได้ทุกที่

และนี่คือข้อคิดที่ขอเสนอเพื่อพิจารณาในการส่งเสริมให้ครูของเด็กๆของเราเป็นครูที่เก่งเป็นครูที่ดีที่จะกล่อมเกลาเด็กไทยให้เติบโตขึ้นมาดูแลอนาคตของบ้านเมืองต่อไป

11 ที่หนึ่งในสังคม

โลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้ความรับผิดชอบของครูเป็นสิ่งที่ท้าทายขึ้นอย่างมาก บทบาทของโรงเรียนที่กลายมาเป็น ***"ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้"*** ก็ดี บทบาทของครูในฐานะผู้ ***"ชี้ช่อง"*** และ ***"ชี้ชวน"*** ให้เด็กเกิดความใฝ่รู้ใฝ่เรียน และมีทักษะในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองก็ดี ล้วนเป็นงานที่ท้าทายความสามารถของครูของเราทั้งสิ้น

ใครจะมา *"เบิกทางแห่งปัญญา"* ให้เด็กไทย

ปัญหาที่สำคัญของการศึกษาไทย จึงมิใช่จบแค่ว่าจะผลิตและพัฒนาครูอย่างไรให้สามารถรับบทบาทอันท้าทายนี้ได้เท่านั้น ทว่าปัญหาที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันคือการหาทางชักนำคนที่มีความสามารถเข้ามาสู่วิชาชีพครู เพื่อให้เป็นกำลังครูรุ่นใหม่ที่มีจิตวิญญาณและความพร้อมที่จะทำ

หน้าที่ ***"ครู"*** อย่างเต็มกำลัง ปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาวิกฤต ในขณะนี้คือ **สถานภาพอาชีพครูตกต่ำอย่างที่สุด** เด็กจบมัธยมปลายที่เก่งๆ อยู่ในระดับหัวกระทิของประเทศ จะเลือกสอบเข้ามหาวิทยาลัยในแขนงวิชาอื่นๆที่มีเงินมีเกียรติและมีหน้ามีตา ซึ่งสถานภาพของครูในสังคมไทยในปัจจุบัน ยากนักที่จะให้ความหวังในสิ่งเหล่านี้กับเด็กรุ่นใหม่ที่ล้วนแล้วแต่มีความทะเยอทะยานสูงได้

ถ้าคนเก่งๆ ในสังคมไทยคิดจะเป็นครูน้อยลง เราจะหวังความเก่งฉกาจของครูรุ่นใหม่ในฐานะ *"ผู้เบิกทางแห่งปัญญา"* ให้เด็กๆ ได้อย่างไรกัน

ครูประจำการของเราเองในปัจจุบันซึ่งมีกว่าหกแสนคนก็มีขวัญและกำลังใจที่อ่อนล้าลง ครูจำนวนไม่น้อยที่ไม่อาจดำรงจิตวิญญาณของความเป็นครูให้คงอยู่ได้ **ปีหนึ่งๆ เราจึงต้องเผชิญกับคดีการกระทำผิดของครูที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูต้องเข้าไปจัดการถึงกว่า 1,000 เรื่อง**[1] โดยมีสารพัดความผิดตั้งแต่การละทิ้งหน้าที่ ความผิดฐานชู้สาว ไปจนถึงการเป็นเจ้ามือไพ่ การค้ายาเสพติด การเรียกร้องสินบนค่านายหน้าฝากเด็ก จนถึงความผิดอันอุกฤษฏ์คือ การทำร้ายทางเพศกับนักเรียนในความดูแลของตนเอง...

ภาวะกดดันทางเศรษฐกิจและค่านิยมการบริโภคสมัยใหม่ยังทำให้ครูจำนวนมากกลายเป็นผีพนัน นักเล่น ***"หวยหุ้น"*** เป็นนายหน้าขายประกัน เครื่องสำอาง ไปจนถึง

โทรศัพท์มือถือและอีกจำนวนมากกลายเป็นคนมีหนี้สินล้นพ้นตัวจนกระทรวงศึกษาธิการต้องออกมาหาทาง *"ไถ่"* หนี้ให้ครู[2]

หากสภาพของครูไทยเสื่อมถอยลงเช่นนี้ ที่ฝันจะ *"เบิกทางแห่งปัญญา"* ให้เด็กไทยคงเป็นได้แค่ฝัน

เรื่องเร่งด่วนที่สุดของเราเวลานี้ ซึ่งอาจจะด่วนเสียยิ่งกว่าการปรับปรุงระบบการผลิตและพัฒนาครู คือ**การปรับปรุงระบบบริหารงานบุคคลของครู เพื่อนำพลังปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ของคนไทยรุ่นใหม่ให้เข้ามาสู่วิชาชีพนี้ให้จงได้**

คุณประทิน บูรณบรรพต ประธานกรรมการบริษัท ไทยฟูจิซีร็อกซ์ จำกัด ก็เคยพูดถึงการศึกษาของชาติด้วยความเป็นห่วงว่าหากรัฐคิดจะแก้ปัญหาการศึกษาจริงๆแล้วต้องเริ่มที่การ ***"ยกเครื่อง"*** เกี่ยวกับครูอาจารย์ก่อน ต้องทำให้ครูอาจารย์ไทยทั้งรุ่นใหม่รุ่นเก่า มีคุณภาพ และมีจิตสำนึกของความเป็นครูมากๆ ต้องปรับเงินเดือนครูให้สูง ให้คนที่รักในวิชาชีพนี้สามารถอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน และมีศักดิ์มีศรีเช่นที่เคยเป็นในอดีต[3]

ในเมืองฝรั่งมังค่าหลายประเทศที่ใส่ใจเรื่องครูอย่างจริงจังนั้น มีคำพูดติดปากอยู่คำหนึ่งว่าทำอย่างไรก็แล้วแต่แต่จะต้องนำ ***"best brain"*** หรือ ***"มันสมองที่ดีที่สุดของประเทศ"*** เข้ามาเป็นแม่พิมพ์พ่อพิมพ์ของชาติให้ได้ และมตินี้เองที่ทำให้หลายๆ ประเทศมีมาตรการยกฐานะครูทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมให้อยู่ในสถานภาพที่สูง เป็นพลังดึงดูดคนเก่งๆ เข้ามา

เป็นครูและยึดอาชีพอย่างถาวร

หลายๆ ประเทศเขาดูแลคุณครูของเขาอย่างดี เพราะเขารู้แน่แก่ใจว่านั่นคือ การดูแลอนาคตของบ้านเมือง

สังคมไทยเราเล่า ดูแลคุณครูของเราดีแล้วหรือยัง คิดกันบ้างไหมว่าเรามีอนาคตของบ้านเมืองเป็นเดิมพัน

กรณีครูมะกันและครูพี่ยุ่น[4]

กรณีบทเรียนของอเมริกาและญี่ปุ่นน่าจะให้ข้อคิดที่ดีเกี่ยวกับสถานภาพทางเศรษฐกิจของครูกับผลกระทบต่อความสามารถในการเก็บรักษาครูดีๆ ไว้ในระบบ ตลอดจนการดึงดูดครูรุ่นใหม่ที่เก่งๆ เข้ามาสู่ระบบ

กรณีอเมริกานั้นย้อนหลังไปเมื่อประมาณยี่สิบปีที่แล้วนับเป็นยุคทองของครู สมัยนั้นหากไปถามเด็กอเมริกันที่เรียนมหาวิทยาลัยในคณะต่างๆ ว่าอยากประกอบอาชีพอะไร จะมีถึง 1 ใน 5 ที่ตั้งใจจะประกอบอาชีพครู ซึ่งขณะนั้นอาชีพครูจัดว่ามีเกียรติและมีค่าตอบแทนสูง แม้จะไม่ใช่อาชีพที่เงินเดือนสูงเป็นอันดับต้นๆ แต่ก็สูงกว่าเงินเดือนเฉลี่ยของคนจบปริญญาทั่วไปพอสมควร ทว่าเมื่อล่วงเข้าสู่ทศวรรษ 1980 สถานภาพครูก็ตกต่ำลง เงินเดือนครูเฉลี่ยเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำกว่าอาชีพอื่นๆ จนไม่ดึงดูดใจคนรุ่นใหม่อีกต่อไป

ผลที่เกิดขึ้นคือ สัดส่วนของเด็กที่เรียนมหาวิทยาลัยที่คิดจะเป็นครูลดลงจาก 1 ใน 5 เหลือเพียง 1 ใน 20

เงินเดือนครูเปรียบเทียบกับอาชีพอื่นในอเมริกา ปี 1983

อาชีพ	*สัดส่วนเงินเดือน (เมื่อคิดให้เงินเดือนครูเท่ากับ 100 ส่วน)*
ครู	100
พยาบาล	99
เภสัชกร	136
นักคอมพิวเตอร์	127
วิศวกร	162
นักบัญชี	109
นักบริหาร	142

มิหนำซ้ำยังกลายเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่กดดันให้ครูอเมริกันลาออกไปประกอบอาชีพอื่นนับแสนคนในแต่ละปี จนกลายเป็นปัญหาวิกฤตในวงการศึกษาอเมริกาอยู่พักใหญ่ ที่ส่งผลต่อการขาดแคลนครูปีละเกือบสี่แสนคนในช่วงปี 1983-1987 และส่งผลสะสมเรื้อรังมาจนถึงต้นทศวรรษนี้ ซึ่งประมาณการว่ามีความขาดแคลนครูถึงกว่า 700,000 คนในช่วงปี 1988-1992

อย่างไรก็ตาม สถานภาพทางเศรษฐกิจของครูอเมริกันก็ได้รับการปรับปรุงแก้ไขมาอย่างต่อเนื่อง จนในปัจจุบันเงินเดือนและค่าตอบแทนครูเมื่อเทียบกับสาขาอาชีพอื่นได้กลับไปอยู่ในฐานะที่สูงใกล้เคียงกับเมื่อยี่สิบกว่าปีที่แล้ว และเชื่อว่าปัญหาขาดครูของอเมริกาก็จะบรรเทาไปโดยลำดับ

การดูแลเอาใจใส่สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครู เป็นเรื่องสำคัญยิ่งยวด เพื่อให้คนดีๆ มาเป็นครูและครูดีๆ เป็นครูอยู่ได้นานๆ

ปัญหาการขาดแคลนครูในสหรัฐอเมริกาปี 1978-1992

ปี	*จำนวนครูที่ผลิต*	*จำนวนครูที่เกินหรือขาด*
1978-82	772,000	+ 125,000
1983-87	640,000	- 391,000
1988-92	513,000	- 710,000

ทีนี้เมื่อหันกลับมาดูทางญี่ปุ่น จะพบภาพที่ต่างกัน คือครูญี่ปุ่นมีสถานภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีและมั่นคงมากเมื่อเทียบกับอาชีพอื่น ในตารางที่แสดงนี้ ก็จะเห็นว่าเงินเดือนครูสูงกว่าพยาบาล เภสัชกร หรือแม้แต่นักคอมพิวเตอร์ถึงร้อยละ 20-30 โดยเฉลี่ย จึงไม่น่าประหลาดใจเลยที่พบว่าครูญี่ปุ่นกว่าร้อยละ 40 เป็นครูที่ยึดมั่นอยู่ในอาชีพมาได้คนละกว่ายี่สิบปีในขณะที่ครูอเมริกันที่อยู่กับอาชีพนี้เกินยี่สิบปีมีเพียงครึ่งเดียวของญี่ปุ่นคือประมาณร้อยละ 20 ซึ่งแปลว่าครูญี่ปุ่นค่อนข้างจะรักอาชีพนี้ และมักเป็นครูกันไปชั่วชีวิต ไม่ค่อยลาออกไปประกอบอาชีพอื่นเหมือนครูอเมริกัน ในช่วงที่เงินเดือนและค่าตอบแทนตกต่ำลง

บทเรียนจากครูมะกันและครูพี่ยุ่นนี้น่าจะสอนเราได้ดีถึงความจำเป็นในการดูแลเอาใจใส่สถานภาพทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของครู เพื่อให้ครูเป็นครูที่ดี และเป็นครูอยู่ได้นานๆ

สำหรับครูไทยของเรานั้นแม้ไม่ได้มีการเปรียบเทียบเงินเดือนไว้เป็นทางการเหมือนกรณีงานวิจัยในสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นแต่จากข้อมูลเท่าที่อ้างอิงได้นั้นชี้ให้เห็นชัดเจน

เงินเดือนครูเปรียบเทียบกับอาชีพอื่นในญี่ปุ่น ปี 1983

อาชีพ	*สัดส่วนเงินเดือน (เมื่อคิดให้เงินเดือนครูเท่ากับ 100 ส่วน)*
ครู	100
พยาบาล	79
เภสัชกร	78
นักคอมพิวเตอร์	74

ว่าเงินเดือนครูของเราต่ำกว่าสาขาอาชีพอื่นที่เรียนมาเท่ากันมาก ในขณะที่ครูในโรงเรียนของรัฐที่จบปริญญาตรีจะได้รับเงินเดือนตั้งต้นที่ 6,360 บาทนั้น บัณฑิตที่จบปริญญาตรีมาเท่าๆ กันในสาขาวิศวกรรมศาสตร์จะได้รับเงินเดือนตั้งต้น12,000-20,000 บาท สาขาคอมพิวเตอร์ 11,000-18,000 บาท และแม้แต่สาขาบริหารและการจัดการทั่วไปที่ทำงานตามธนาคาร โรงแรม และบริษัทเอกชนทั่วไปก็ได้เงินเดือนตั้งต้น 8,000-10,000 บาท เป็นอย่างน้อย [5]

สรุปว่าทำอาชีพอะไรๆที่เป็นอาชีพระดับปริญญาก็ดูจะดีกว่าเป็นครูทั้งนั้น และดีกว่ามากด้วยเมื่อมองในแง่เงินเดือนและสิ่งตอบแทน

เช่นนี้แล้วจะให้คนดีคนเก่งที่ไหนอยากมาเป็นครู ยิ่งในยุควัตถุนิยมที่ใครๆ ก็ต้องเร่งสร้างเนื้อสร้างตัว รีบมีบ้าน รีบมีรถ ยิ่งทำให้คนไม่อยากมา ***"จน"*** และ ***"จม"*** กับการเป็นครู

บ้านใดเมืองใดทอดทิ้งครูให้ต้องอยู่ในฐานะอันต้อยต่ำทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ก็จงเตรียมเผชิญกับปัญหา

การขาดแคลนครูดีๆ และปัญหาสติปัญญาต้อยต่ำของเด็กๆ อันจะเป็นผลพวงตามมา

การบ้านของรัฐบาล (ใดๆ ก็ตาม)

หากประสงค์จะเห็นเด็กไทยได้รับการสั่งสอนอบรมให้ดียิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ โดยครูที่รักในการเป็นครูอย่างแท้จริง ก็จะต้องเร่งสร้างแรงจูงใจสำหรับผู้เป็นครู และที่จะมาเป็นครู ทั้งในด้านค่าตอบแทน ความก้าวหน้าในอาชีพ การยกย่องให้เกียรติ เพื่อรักษาครูที่ดีและเก่งให้คงอยู่ในระบบ และสามารถจูงใจคนดีและเก่งเข้าสู่อาชีพครูมากขึ้น มาตรการที่น่าจะลองเริ่มคิดดูนอกเหนือจากเรื่อง **การปรับเงินเดือนและสวัสดิการของครู** ซึ่งพูดกันมานานจนควรจะลงมือทำได้แล้วนั้นก็มีเช่น

- **การยกเว้นภาษีเงินได้ให้ครู**
- **การนับอายุราชการให้ตั้งแต่เริ่มเรียนครู**
- **การให้ค่าตอบแทนพิเศษสำหรับครูบางสาขาที่หายากๆ**
- **การคิดกลไกให้รางวัลครูดีเด่นที่มีความหมายกว่านี้ ทั้งในเชิงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม**
- **การผลักดันโครงการครุทายาท โครงการเพชรในตม และอีกหลายๆ โครงการในการฟูมฟักครูรุ่นใหม่โดยเฉพาะ การหามาตรการจูงใจในการให้ครูรุ่นใหม่เหล่านี้**

กลับไปเป็นกำลังให้กับโรงเรียนในชนบทมากขึ้น

นอกจากนี้ยังมีข้อเสนออีกมากมายในแผนหลักของการปฏิรูปการฝึกหัดครู การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่เสนอไว้โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่ใคร่ขอร้องให้รัฐบาลนี้หรือรัฐบาลใดๆ ก็ตามได้โปรดเร่งพิจารณา และผลักดันให้เป็นรูปธรรมโดยเร็วที่สุด

ให้ได้แซ่ซ้องเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่เรามีรัฐบาลที่ทำให้การศึกษาเป็น ***"ประเด็นการเมือง"*** อันดับหนึ่ง มีนายกฯ ที่เป็น ***"นายกรัฐมนตรีทางการศึกษา"*** (Educational Prime Minister) เหมือนที่นาย George Bush อดีตประธานาธิบดีสหรัฐฯ เคยพูดว่าอยากให้คนอเมริกันจดจำเขาในฐานะ Educational President

ซึ่งเป็นวิสัยทัศน์ของผู้นำที่น่าชื่นใจไม่น้อย

และเพื่อครูของเราเป็น ***"ที่หนึ่งในสังคม"*** เช่นที่เคยเป็นมาในอดีต

12 สู่มหาวิทยาลัยของปวงชน

การศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยเป็นอีกระดับหนึ่งที่ต้องพูดถึง ในฐานะที่เป็นส่วนทำให้ภาพการศึกษาในอุดมคติของเราสมบูรณ์

และเช่นกัน การศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยก็พึงต้องการการปฏิรูปตั้งแต่ปรัชญาแนวคิด หลักสูตร อาจารย์ เทคโนโลยี ฯลฯ เช่นเดียวกับการศึกษาทุกระดับ เพื่อเป็นการ ***"ขานรับ"*** ซึ่งกันและกันไปอย่างผสมกลมกลืน อย่างที่หวังทั้งในแง่การกระจายโอกาสและความเสมอภาคแก่คนในสังคม ในแง่การเสริมสร้างความสามารถแข่งขันของประเทศ และการธำรงรักษาไว้ซึ่งความเข้มแข็งทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

ศาสตราจารย์ อมร รักษาสัตย์ อดีตอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์หรือนิด้า เคยกล่าวไว้ว่า

"...การศึกษาในมหาวิทยาลัยควรจะสอนคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งทางวิชาการและจิตใจ สอนให้คิดเป็น คิดก้าวหน้า คิดเพื่อประโยชน์ทางวิชาการ และเพื่อสังคม ...ในโลกแห่งความเจริญทางวัตถุนี้ บุคคลไม่ว่ามั่งมีหรือยากจน ก็มีโอกาสทุกข์อันเนื่องจากการด้อยพัฒนาทางจิตใจด้วยกันทั้งนั้น..." [1]

การศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยของเรา จะต้องมุ่งสร้างกำลังคนระดับสูงที่ ***"คิดเป็น" "คิดก้าวหน้า"*** และสมบูรณ์ด้วยจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม ไม่เป็นคน ***"ด้อยพัฒนาทางจิตใจ"*** ที่อาจนำบ้านเมืองไปสู่ความตกต่ำในวันหนึ่งข้างหน้า

ในการพัฒนาประเทศเพื่อก้าวเข้าสู่โลกยุคโลกาภิวัตน์นั้น เรามิได้ต้องการแต่กำลังคนที่มีความรู้และทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าเพื่อสร้างภาคเศรษฐกิจให้มีขีดความสามารถที่จะแข่งขันกับนานาชาติได้เท่านั้น แต่เรายังต้องการปัญญาชนรุ่นใหม่ที่มีความเข้าใจตนเอง เข้าใจสังคมไทย และเข้าใจประชาคมโลกพอเพียงที่จะตัดสินใจให้บ้านเมืองได้อย่างชาญฉลาดในอนาคต

สิ่งที่ทำให้โจทย์การพัฒนาการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยของเรายุ่งยากขึ้นเป็นพิเศษกว่าการศึกษาระดับใดๆ ก็คือ การขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วที่ทำให้เกิดความต้องการกำลังคนเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย จนสถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยต่างๆ ปรับตัวให้ก้าวตามการขยายตัวนี้ไม่ทัน ทำให้เกิดความขาดแคลนมหาศาล และเกิดสิ่งที่เรียกว่า ***"สภาพ***

คอขวด” นั่นคือการที่การพัฒนาทุกๆ ด้านกำลังไหลมาเป็นหน้ากระดานก็ต้องมาสะดุดหยุดชะงัก หรือพัฒนาต่อได้ช้าเนื่องจากกำลังคนระดับสูงที่จะมารองรับนั้น ***“โตไม่ทัน”*** ภาคอุตสาหกรรมการผลิตของเราที่ฝันหวานว่าจะทำของยากๆ ขึ้นเรื่อยๆ ไปขายชาวโลก เช่น วงจรอิเล็กทรอนิกส์ที่ซับซ้อนขึ้น เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ไฮ-เทคขึ้น ก็ต้องกลั้นใจรอ ***“คน”*** เพราะจะทำของยากๆ ขายก็ต้องได้คนเรียนเยอะๆ มาช่วย

เช่นในช่วงปี 2540-2544 มีการประมาณการว่าเราจะต้องการวิศวกรถึงปีละ 60,000 คน และนักวิทยาศาสตร์อีก 60,000 คน [2] ในขณะที่ ปัจจุบันนี้เราสามารถผลิตวิศวกรและนักวิทยาศาสตร์รวมกันได้เพียงปีละประมาณหมื่นคนเท่านั้น นี่คือปัญหาสำคัญของอุดมศึกษาไทยที่จะส่งผลโดยตรงต่อความสามารถของประเทศไทยในการรักษาการขยายตัวของเศรษฐกิจตลอดจนการบุกเบิกเทคโนโลยีใหม่ๆของตนเอง เพื่อใช้ในการพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมของประเทศ ไม่เฉพาะแต่ในอุตสาหกรรมการผลิตด้านต่างๆเท่านั้น แม้แต่ในด้านการเกษตรก็ต้องอาศัยกำลังนักวิทยาศาสตร์ระดับสูงบุกเบิกความรู้ทางเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตด้วยเช่นกัน

เมื่อเป็นเช่นนี้ สถาบันการศึกษาชั้นสูงของเราได้แก่มหาวิทยาลัยทั้งหลายจึงต้องเผชิญปัญหาหนักหน่วงทั้งในแง่ ***“ปริมาณกำลังคน”*** และ ***“คุณภาพกำลังคน”*** ที่จะตอบสนองความต้องการของบ้านเมืองได้อย่างเหมาะสมและทันท่วงที

ปัจจุบันแม้จะมีวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเอกชนเกิดขึ้นมากมายเพื่อช่วยรองรับความต้องการนี้ แต่ก็ยังคงมี ***"ช่องว่าง"*** อีกมาก โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาของรัฐซึ่งเป็นแกนหลักของระบบไม่อาจปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงได้ทัน

จุดอับของระบบราชการ *"มากนาย หลายหัว"*

ปัญหาหลักของการอุดมศึกษาไทยโดยเฉพาะระบบอุดมศึกษาของรัฐที่ทำให้เราปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงได้ชักช้า เป็นเพราะระบบ ***"มากนาย หลายหัว"*** จนไม่อาจประสานงานไปสู่เป้าหมายเดียวกันได้ ปัจจุบันมีสถาบันอุดมศึกษา 630 แห่งกระจายอยู่ในความดูแลของหลายกระทรวง มีลักษณะต่างคนต่างจัดทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำซ้ำซ้อนและการผลาญภาษีราษฎรไปแบบไม่คุ้มค่า กำลังคนในสาขาที่มีเกินพอแล้วก็ยังผลิตแล้วผลิตอีก ในขณะที่ด้านที่ขาดแคลนก็เพิ่มได้ทีละกะปริบกะปรอยจนเกิดปัญหา ***"คอขวด"*** กับภาคการ ผลิตต่างๆ อย่างที่กล่าวไปแล้ว และระบบก็ใหญ่โตซับซ้อนจะขยับปรับเปลี่ยนอะไรก็ดูอุ้ยอ้ายเทอะทะไปหมด ซ้ำร้ายสถาบันอุดมศึกษาของรัฐแต่ละแห่งก็ยังคงใช้เงินมากขึ้นเรื่อยๆ ไปในการสร้างอาคารขยายหน่วยงานและขยายสาขาวิชาที่สอน หลายแห่งนั่งรอวันที่การขยายตัวจะนำไปสู่การยกระดับเป็นมหาวิทยาลัย หลายจังหวัดจ้องที่จะสร้างมหาวิทยาลัยประจำจังหวัดให้ได้

◆ แต่ท่ามกลางการขยายตัวที่ใช้เงินมหาศาลนี้ เคยพูดกันบ้างไหมว่าสังคมได้สิ่งที่คุ้มค่าตอบแทนหรือเปล่า

◆ เคยถามกันบ้างไหมว่าตั้งมหาวิทยาลัยไปเพื่อ *"ศักดิ์ศรี"* ของคนบางคนหรือคนบางกลุ่มหรือจะตั้งไปเพื่อรับใช้บ้านเมืองให้คุ้มกับหยาดเหงื่อ และภาษีของราษฎร

◆ เคยสะกิดกันบ้างไหมว่ามหาวิทยาลัยที่มีกันอยู่หลายสิบแห่งนั้น ได้ทำงานกันเต็มที่เต็มประสิทธิภาพหรือยังเคยตรวจสอบการทำงานของมหาวิทยาลัยกันอย่างจริงๆ จังๆ เพื่อให้ใช้เงินเท่าเดิม แต่ผลิต *"คน"* และ *"ความรู้"* ได้มากขึ้นหรือไม่

◆ และในระบบราชการมหาวิทยาลัยอัน *"มากนาย หลายหัว"* จนไม่มีใครตกเป็น *"จำเลย"* ให้ใครได้ง่ายๆ นี้ เราจะช่วยกัน *"ซัด"* และ *"ปัด"* ความรับผิดชอบไปได้อีกสักแค่ไหน ในเมื่อเรือจมก็จมด้วยกันทั้งสิ้น

ปัญหาของระบบอุดมศึกษาของเราในการปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม จึงเป็นปัญหาที่ดื้อดึงต่อการแก้ไขที่สุด ด้วยขนาดและความซับซ้อนของระบบทำให้ยากต่อการแก้ไข ระบบบริหารที่กระจุยกระจายหลายกระทรวงจนหาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่ได้จริงๆ สักที ก็ยิ่งทำให้ปัญหาเลวร้ายลงอีก และท้ายที่สุดระบบราชการที่เอาผิดกันไม่ได้ง่ายๆ เหมือนธุรกิจการค้าทั่วไปนั้น ก็ยิ่งทำให้ขาดแรงผลักดัน

การเปลี่ยนแปลง จนเสมือนว่าทุกคนจะทำงานเพื่อ ***"พาตัวรอด"*** ไปวันๆ มากกว่าจะพาบ้านเมืองให้รอด

ภายในมหาวิทยาลัยเอง โดยเฉพาะระบบมหาวิทยาลัยของรัฐก็มีปัญหาที่รอสะสางอีกหลายเรื่อง

- **ระบบราชการที่พันธนาการมหาวิทยาลัยอยู่นั้น ทำให้ไม่อาจดึงดูดคนดี-คนเก่งเข้ามาเป็นอาจารย์ได้ หลายคนลาไปทำงานภาคเอกชนไม่ใช่เพราะ *"เงิน"* อย่างเดียว แต่เพราะความเบื่อหน่ายต่อ *"ความไร้ชีวิตชีวาทางวิชาการ"* ในมหาวิทยาลัยด้วย**

- **วิธีหาอธิการบดีของสถาบันส่วนใหญ่กลายเป็นการนำเอา *"นักวิชาการชั้นเลิศ"* มาเป็น *"ผู้บริหารที่ทำอะไรไม่ได้"* ด้วยเน้นกันแต่ความเป็นประชาธิปไตยจนอธิการบดีต้องศิโรราบให้กับ *"หัวคะแนน"* ทุกคนจนลืมหรือไม่อาจทำหน้าที่ผู้นำทางวิชาการได้**

- **หลักสูตรการเรียนการสอน และระบบการสอบคัดเลือกยังไม่อาจเสริมสร้างบัณฑิตให้มีคุณภาพมีความรู้ความสามารถที่ทันสมัยได้อย่างแท้จริง รวมทั้งบัณฑิตยังขาดคุณลักษณะที่ดี เช่น ความอดทน สู้งาน ความสามารถในการเรียนรู้และปรับตัว**

- **การกระจายโอกาสทางการอุดมศึกษายังไม่กว้างขวางทั่วถึง ยังมีเด็กอีกจำนวนหนึ่งที่จบมัธยมศึกษาแล้วไม่มีที่เรียน นอกจากนี้ผู้ที่เข้าศึกษาได้ในสถาบันอุดมศึกษา**

ส่วนใหญ่ก็มักเป็นลูกหลานชนชั้นกลางขึ้นไป คนยากจนมักจะถูก *"เบียดตกขอบ"* ไปตั้งแต่ระดับมัธยม

ในภาพรวมแล้วการปฏิรูประบบอุดมศึกษาจึงมีเรื่องที่ต้อง *"คิด"* และ *"ทำ"* มากมาย ด้วยปัญหาสะสมที่จะต้องร่วมกันสะสางเหล่านี้

ความเคลื่อนไหวของประเทศเพื่อนบ้าน

ในแถบประเทศกลุ่มอาเซียนด้วยกันนี้ การรื้อปรับระบบอุดมศึกษาเป็นเรื่องที่กำลังเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจอย่างมากด้วยกันทั้งนั้น ชี้ให้เห็นว่าทุกประเทศในแถบนี้ต่างก็ *"อ่านเกมออก"* เหมือนๆ กันหรือมิฉะนั้นก็เห็นเยี่ยงอย่างจาก *"พี่ไทย"* แล้วว่า ปัญหา *"คอขวด"* นั้นน่าหวาดเสียวต่อการพัฒนาประเทศเพียงใด

ทุกประเทศจึงขะมักเขม้นพัฒนาระบบอุดมศึกษาเป็นการใหญ่ เพื่อให้อุดมศึกษาเป็นแรงกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมอีกทอดหนึ่ง ภายใต้นโยบายเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีที่ก่อให้เกิดการแข่งขันแย่งตลาด แย่งการลงทุนแย่งฐานการผลิตกันอย่างเข้มข้นระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้

พัฒนาการอุดมศึกษาของประเทศเพื่อนบ้านบางประเทศ [4]

ประเทศ	*พัฒนาการสำคัญ*
มาเลเซีย	มาเลเซียตั้งเป้าหมายที่จะเพิ่มจำนวนนักศึกษาในระบบจากปัจจุบันร้อยละ 14 ให้เป็นร้อยละ 40 ของประชากรในช่วงอายุ 18-22 ปี ภายในปี 2020 โดยมาตรการทุกวิถีทางตั้งแต่การส่งคนไปเรียนเมืองนอกปีละ 6-7 หมื่นคน การเชิญชวนจากภาคเอกชนมาตั้งมหาวิทยาลัยจนถึงการใช้การศึกษาทางไกล
สิงคโปร์	แม้จะมีมหาวิทยาลัยทั้งเกาะเพียง 2 แห่ง แต่ก็ให้การศึกษาระดับสูงแก่ประชากรได้อย่างพอเพียงและพอเหมาะแก่โครงสร้างความต้องการแรงงาน จากปัจจุบันซึ่งมีนักศึกษาราวร้อยละ 18 ของประชากร ในช่วงอายุรัฐบาลตั้งเป้าที่จะขยายออกไปไม่เกินร้อยละ 20-25 ภายในปี 2000 หากเพิ่มความหลากหลายด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย
อินโดนีเซีย	ด้วยจำนวนมหาวิทยาลัยกว่า 1,000 แห่ง และนักศึกษาในระบบกว่า 2 ล้านคน รัฐบาลอินโดนีเซียยังไม่หยุดพัฒนาด้วยการตั้งเป้าที่จะขยายจำนวนนักศึกษาต่อประชากรในกลุ่มอายุจากร้อยละ 11 ในปัจจุบันเป็นร้อยละ 25 ภายในปี 2020 โดยการนำภาคเอกชนเข้ามาร่วมลงทุนทางการศึกษามากขึ้น

เวียดนาม	ถึงจะเป็นน้องใหม่ในด้านการพัฒนาอุดมศึกษา แต่เวียดนามกำลังน่าจับตาอย่างยิ่งด้วยมาตรการ reengineer ระบบอุดมศึกษาครั้งใหญ่เพื่อให้รองรับความต้องการกำลังคนได้เต็มที่ ปัจจุบันมีนักศึกษาในระบบราว 5 แสนคนแล้ว และกำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

ประเทศที่น่าจับตาดูที่สุดสำหรับเราน่าจะเป็นมาเลเซียกับเวียดนาม ซึ่งข่าวความเคลื่อนไหวในการปฏิรูปอุดมศึกษากำลังเป็นข่าวดังของทั้งสองประเทศ

ไม่เหมือนบ้านเรา ซึ่งมหาวิทยาลัยจะมีทางตกเป็นข่าวดังก็เฉพาะฤดูเลือกตั้งอธิการบดีเท่านั้น

ที่มาเลเซียนั้น หนังสือพิมพ์ Star ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์หัวแถวของประเทศฉบับวันที่ 9 กรกฎาคม 2539 พาดหัวตัวเป้งว่า ***"จับตาดูคุณภาพอุดมศึกษา"*** ด้วยรัฐบาลเพิ่งผ่านกฎหมายจัดตั้งองค์กรรับรองมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาออกมา เพื่อรองรับการขยายตัวของระบบ โดยเฉพาะในส่วนของสถาบันเอกชนที่จะเข้ามาช่วยผลักดันให้ฝันของมาเลเซียที่จะขยายจำนวนนักศึกษาให้เป็นร้อยละ 40 ของประชากรอายุ 18-22 ปี เป็นจริงภายในปี 2020 [5]

เรื่องนี้นอกจากจะแสดงความเคลื่อนไหวที่ชัดเจนในการปฏิรูปอุดมศึกษาแล้ว ยังบอกอีกว่าเรื่องการ

ศึกษานั้นเข้าไปนั่งอยู่ในหัวใจคนมาเลเซียอย่างลึกซึ้งพอที่จะทำให้สื่อมวลชนต้องให้ความสำคัญยิ่งกว่าเรื่องใดๆ พรรคการเมืองก็ต้องให้ความสำคัญตามกระแสประชาชน รัฐมนตรีที่มานั่งแป้นกระทรวงศึกษาธิการของมาเลเซียนั้น แสดงว่าไต่เต้ามาเกือบถึงจุดสูงสุดทางการเมืองแล้ว เพราะต้องเป็นคนมีฝีมือจริงๆ สำคัญเสียยิ่งกว่ากระทรวงขุนคลังเสียด้วยซ้ำ

บ้านเรานั้นตรงกันข้ามที่มักจะให้ความสำคัญแก่รัฐมนตรีที่คุม ***"กำลังเงิน"*** มากกว่ารัฐมนตรีที่คุม ***"กำลังปัญญา"*** ของประเทศ

และข่าวคราวมหาวิทยาลัยบ้านเราก็ไม่เคยได้รับเกียรติพาดหัวหนังสือพิมพ์ระดับแนวหน้าฉบับใดๆ นอกจากจะมีบ้างเป็นครั้งคราว เวลาขัดใจกันเรื่องตั้งอธิการบดีของมหาวิทยาลัยบางแห่ง

กรณีเวียดนามนั้นยิ่งน่าสนใจ ด้วยมาตรการ reengineer สถาบันอุดมศึกษาสารพัดอย่าง ตั้งแต่การรวมสถาบันอุดมศึกษาเข้าด้วยกันเพื่อความมีประสิทธิภาพในการใช้งบประมาณ ไปจนถึงมาตรการพัฒนาระบบการเรียนการสอนทางไกลเพื่อให้รองรับจำนวนนักศึกษาได้มากขึ้น ควบคู่ไปกับการกวดขันเรื่องกลไกประกันคุณภาพ มิให้โตแต่ปริมาณอย่างเดียว ปัจจุบันแม้จะมีจำนวนนักศึกษาเพียงร้อยละ 7 ของประชากรในกลุ่มอายุ 18-22 ปี แต่ก็คิดเป็นจำนวนถึงเกือบ 5 แสนคนและกำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

เหลียวมองประเทศเพื่อนบ้านแล้วย้อนดูสถานการณ์อุดมศึกษาบ้านเรา ก็จะเห็นสิ่งที่น่ากังวลหลายประการ

◆ เรายังไม่เคยมีเป้าหมายชัดเจนระดับรัฐบาลว่า จะขยายการศึกษาระดับนี้ไปเพียงไร เคยมีการระบุไว้อ้อมๆในการสัมมนา *“วิสัยทัศน์ประเทศไทย”* เมื่อเดือนพฤษภาคม 2539 ว่าควรจะตั้งเป้าการรับนักศึกษาไว้ให้ได้ถึงร้อยละ 50 ของประชากรในช่วงอายุ 18-22 ปี ภายในปีพ.ศ. 2563 หรือ ค.ศ. 2020 [6] แต่ก็ยังไม่มีการประกาศท่าทีที่ชัดเจนจากรัฐบาล

◆ แม้ว่าจะมีเป้าหมายเข้าสักวัน ก็จะต้องวางแผนอย่างจริงจังว่า จะไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างไร เพราะหมายถึงการวางแผนใช้ทรัพยากรจำนวนมหาศาลที่ต้องคิดอย่างรอบคอบและผลักดันอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันหลายมาตรการที่เคยมีการคิดไว้เช่นเรื่องการตั้งวิทยาเขตสารสนเทศ หรือ IT Campus เพื่อใช้ประโยชน์เทคโนโลยีในการขยายการศึกษา ก็ยังต้องคอยติดตามดูว่าจะบังเกิดผลเป็นรูปธรรมเมื่อใด

◆ เรื่องการรื้อปรับระบบบริหารอุดมศึกษาให้คล่องตัวขึ้น ก็ยังไม่ได้รับการผลักดันอย่างจริงจัง ตั้งแต่มาตรการนำมหาวิทยาลัยออกจากระบบราชการที่ล้มไปเมื่อหลายปีที่แล้ว ก็ยังลุกไม่ขึ้น จนถึงมาตรการจัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไป และการปรับระบบบริหารงานบุคคลให้ดึงดูดและรักษาคนเก่งๆ ไว้เป็นอาจารย์ ก็ยังรอวันว่าเมื่อไรจะได้รับการนำไปปฏิบัติจริงๆ

◆ แม้แต่เรื่องหลอมรวมสถาบันอุดมศึกษาหรือการนำสถาบันอุดมศึกษามาอยู่ร่วมสังกัดเดียวกันเพื่อความมีเอกภาพในการบริหารก็ยังทำไม่ได้สักที ทั้งที่ชอบพูดว่าคนไทย ***"รู้รักสามัคคี"*** แต่ไม่เคยทำงานด้วยกันได้

นี่เป็นภาวะวิกฤตอุดมศึกษาไทยที่ต้องรีบแก้อย่างจริงจังตั้งแต่เดี๋ยวนี้ เพราะยิ่งเนิ่นนานไปก็จะยิ่งมีผลต่อ ***"เส้นทางสู่ดวงดาว"*** ในการเป็นประเทศอุตสาหกรรมของไทยที่จะเลือนลางและห่างไกลความจริงขึ้นเป็นลำดับด้วยประเทศเพื่อนบ้านที่ขะมักเขม้นและเอาจริงกว่าเราจะ ***"คว้าดาว"*** ไปครองเอง

เวลาและสายน้ำไม่คอยใครฉันใด มาเลเซียและเวียดนามก็ไม่คอยไทยฉันนั้น

สู่การเป็นมหาวิทยาลัยของปวงชน

ความคิดใหม่ในการจัดการศึกษาของชาติต้องเน้น **การให้สังคมเข้ามาช่วยจัดการศึกษา** เพื่อให้การศึกษาเป็นของปวงชนและเป็นไปเพื่อปวงชนอย่างแท้จริง ความคิดใหม่นี้มิได้มุ่งแต่เพียงการระดมสรรพกำลังและทรัพยากรจากองค์กรต่างๆ ในสังคมมาช่วยจัดการศึกษาเท่านั้น **แต่ยังมุ่งให้การจัดการศึกษาที่ทุกหน่วยในสังคมมีส่วนร่วมนี้เป็นภาพสะท้อนความต้องการอันหลากหลายในสังคม สามารถตอบสนองกลุ่มเป้าหมายทุกระดับได้อย่างต่อเนื่อง และมีความ**

ยืดหยุ่นตามวิถีชีวิตคนไทย และภาวะเศรษฐกิจสังคมของประเทศไทยที่ผันแปรไม่หยุดนิ่ง

โดยนัยนี้ การอุดมศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับแนวคิดและรูปแบบการจัดการศึกษาให้มีความหลากหลายตามภาพแห่งความเป็นจริงในสังคม มีความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการที่ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและสามารถเปิดรับความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ภายนอกได้ดียิ่งขึ้น

ระบบอุดมศึกษาแบบ *"ร่วมกันคิด แบ่งกันทำ"*

ตามหลักการพื้นฐานที่สถาบันอุดมศึกษาของชาติมีภารกิจสำคัญคือการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม **รัฐจะต้องจัดระบบสถาบันอุดมศึกษาใหม่เป็นระบบย่อยที่มีความเข้มข้นในบทบาทหน้าที่ต่างกัน หากในภาพรวมสามารถสนองภารกิจสำคัญทั้งสี่ด้านแก่สังคมได้** ระบบย่อยดังกล่าวได้แก่

- **ระบบวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นหนักด้านการสอน** การฝึกอบรมเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในสายวิชาการวิชาชีพต่างๆ แก่สังคม สถาบันในระบบนี้ส่วนใหญ่ได้แก่ วิทยาลัยเอกชนในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย สถาบันราชภัฏ และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการบางส่วน โดยเฉพาะที่ตั้งอยู่ในส่วนกลาง

◆ **ระบบมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษา** ที่เน้นหนักด้านการวิจัยบุกเบิกความรู้ใหม่และการผลิตกำลังคนระดับปริญญาโทปริญญาเอก สถาบันในระบบนี้ส่วนใหญ่จะได้แก่ มหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

◆ **ระบบวิทยาลัยชุมชน** ที่เน้นหนักการศึกษาต่อเนื่องและการบริการวิชาการแก่ชุมชน เน้นการตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นเป็นสำคัญ สถาบันในระบบนี้ส่วนใหญ่น่าจะได้แก่ สถาบันราชภัฏ และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการบางส่วน โดยเฉพาะที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค

ทั้งนี้ การจัดระบบย่อยที่มีความเข้มข้นในภารกิจต่างกันมิได้หมายความว่า สถาบันในแต่ละระบบจะทอดทิ้งภารกิจสำคัญด้านอื่นๆ หากสามารถประกอบภารกิจด้านอื่นควบคู่ไปด้วยในสัดส่วนที่เหมาะสมแก่กำลังและศักยภาพ

ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือการที่จะต้องมีจุดเชื่อมต่อระหว่างอุดมศึกษาทั้ง 3 ระบบนี้ โดยเฉพาะระหว่างระบบวิทยาลัยชุมชน กับระบบมหาวิทยาลัย ที่จะช่วยให้คนที่จบการศึกษาระดับอนุปริญญา หรือประกาศนียบัตรจากวิทยาลัยชุมชนในแต่ละท้องถิ่น สามารถไป *"ต่อยอด"*จนจบการเรียนขั้นปริญญาในมหาวิทยาลัยใหญ่ๆ ได้โดยง่าย

เหมือนที่สหรัฐอเมริกาได้ทุ่มเทกับการส่งเสริมวิทยาลัยชุมชนนับร้อยนับพันแห่งทั่วทุกรัฐเมื่อครั้งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมุ่งให้วิทยาลัยเหล่านี้เน้นหลักสูตรระยะสั้น 2 ปี เพื่อที่จะสามารถรองรับเด็กจบชั้นมัธยมได้จำนวนมากๆ และในขณะเดียวกันเด็กส่วนหนึ่งที่จบหลักสูตร 2 ปีเหล่านี้แล้วก็มี ***"กลไกรับโอน"*** ไปเข้ามหาวิทยาลัยต่างๆ ได้โดยง่าย อันเป็นการผลักดันทางนโยบายจากรัฐบาลให้มหาวิทยาลัยต่างๆ ถือเป็นแนวทางร่วมกัน

การเกิดขึ้นของมหาวิทยาลัยชุมชนนั้นเองที่ทำให้ภาพอุดมศึกษาของสหรัฐฯ กลายเป็น ***"อุดมศึกษาของปวงชน"*** (mass higher education) ไปในพริบตาและกลายเป็นประเทศที่หยิบยื่นโอกาสการเรียนต่อระดับสูงให้แก่ประชาชนของตนมากที่สุดประเทศหนึ่งในโลก

การ *"รื้อ"* และ *"ปรับ"* ด้านอื่นๆ ที่จำเป็น

ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบอุดมศึกษาแบบ ***"ไตรภาคี"*** ที่ ***"ร่วมกันคิด แบ่งกันทำ"*** นี้ จำเป็นจะต้องปรับปรุงงานด้านต่างๆ ของสถาบันอุดมศึกษาพร้อมกันไปด้วย นับตั้งแต่การจัดระบบบริหารและการจัดสรรทรัพยากรในแต่ละระบบย่อย ให้เหมาะควรแก่ภารกิจอันเป็นจุดเน้นหนักของระบบนั้นๆ ซึ่งต้องการลักษณะการสนับสนุนในเชิงบริหารแตกต่างกัน อาทิ การจัดโครงสร้างบริหารที่ลดขั้นตอนและมีความ

ยืดหยุ่นสูงสำหรับโครงสร้างระบบมหาวิทยาลัยที่มุ่งเน้นการวิจัย หรือการจัดโครงสร้างบริหารที่กระจายอำนาจเบ็ดเสร็จสู่ระดับท้องถิ่น ในกรณีระบบวิทยาลัยชุมชน เป็นต้น โดยทั้งสามระบบย่อยควรอยู่ภายใต้การกำกับเชิงนโยบายและแผนจากกระทรวงหรือองค์กรเดียวกัน

นอกจากนี้ยังมีมาตรการที่ต้องเร่งทำอีกหลายด้าน เช่น

- **ผลักดันเรื่องการนำมหาวิทยาลัยของรัฐออกจากระบบราชการต่อไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีแผนการเป็นรายสถาบันตามระดับการพัฒนาและความพร้อม**
- **รื้อปรับระบบจัดสรรงบประมาณให้แก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐให้อยู่ในรูปของเงินอุดหนุนทั่วไปเพื่อความคล่องตัวในการเปลี่ยนแปลงการใช้เงินตามสภาพความจำเป็น**
- **รื้อปรับระบบการแต่งตั้งผู้บริหารระดับสูง โดยมุ่งสรรหาผู้บริหารที่มีความสามารถทั้งทางวิชาการและการบริหาร และยกเลิกการเลือกตั้งอธิการบดีเสียที**
- **พัฒนานโยบายและมาตรการที่เอื้อต่อความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับภาคธุรกิจเอกชนและหน่วยงานภายนอกอื่นๆ ในกิจกรรมการวิจัยและพัฒนา การฝึกอบรม และบริการวิชาการ เพื่อให้นำแนวความรู้สู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง**

◆ ปรับหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับโลกสมัยใหม่ ได้แก่ ภาษาต่างประเทศ คอมพิวเตอร์ การจัดการ การสื่อสารให้ถึงขั้นใช้การได้คล่อง เน้นกระบวนการเรียนที่กระตุ้นให้นักศึกษารู้จักใช้ความคิดวิเคราะห์ รู้จักค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ รวมทั้งทำกิจกรรมเป็นการฝึกประสบการณ์การทำงานในชีวิตจริง ฝึกแก้ปัญหาเพื่อความแข็งแกร่งและความเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์ในโลกการทำงาน ตลอดจนการมีจรรยาบรรณและจริยธรรมในวิชาชีพ

◆ ลงทุนโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อการศึกษาให้แก่สถาบันอุดมศึกษาอย่างจริงจัง เพื่อเป็นฐานของการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการขยายโอกาสการศึกษา และเพิ่มความหลากหลายของการจัดการศึกษาแก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ รวมถึงการผลักดันโครงการจัดตั้งวิทยาเขตสารสนเทศ (IT Campus) ของทบวงมหาวิทยาลัย และโครงการจัดตั้งสถาบันมัลติมีเดียแห่งชาติที่เคยริเริ่มโดยกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ที่จะเป็นหัวเรี่ยวหัวแรง ในการผลิตสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยป้อนสถาบันการศึกษาทุกระดับ

◆ ส่งเสริมและสนับสนุนอุดมศึกษาเอกชนให้เป็น *"หมาก"* สำคัญในการขยายการอุดมศึกษา ทั้งในด้านการผลิตกำลังคนสาขาต่างๆ การวิจัย และการบริการ

วิชาการ ส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันอย่างสร้างสรรค์ระหว่างสถาบันของรัฐและเอกชนในรูปเงินอุดหนุนในโครงการพิเศษต่างๆ

◆ เร่งสร้างเครือข่ายการวิจัยควบคู่ไปกับการพัฒนานักวิจัย และคณาจารย์ในสาขาวิชาที่เป็นรากฐานของการพัฒนาเทคโนโลยี ซึ่งได้แก่ คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา ภาษาต่างประเทศ เป็นต้น ในขณะเดียวกันต้องสนับสนุนการวิจัย ด้านสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ในบริบทของสังคมไทย เพื่อยกระดับความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาเกี่ยวกับชุมชน และสังคมไทย และความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน และกับประชาคมนานาชาติ

นี่คือมาตรการที่ต้องทำแบบ ***“หน้ากระดาน”*** ไม่ใช่รอทำหรือเลือกทำอันใดอันหนึ่ง เพราะข้อเสนอต่างๆ เหล่านี้ล้วนแต่มีความสัมพันธ์เกื้อกูลซึ่งกันและกันทั้งสิ้น

ความหวังยังเต็มเปี่ยม

แม้ว่าระบบอุดมศึกษาบ้านเราจะเคยมีและยังมีปัญหาอยู่มากมายเพียงใด ทั้งในด้านการเรียนการสอนและการบริหาร แต่ด้วยเจตนาที่แนวแน่ทางการเมืองและการร่วมคิดร่วมทำจากนักวิชาการที่เป็น ***“ยอดฝีมือ”*** อยู่ในวงการต่างๆ จำนวนมาก การปฏิรูปและรื้อปรับระบบอุดมศึกษาของเรายังน่าที่จะเป็นไปได้ และจะเป็นโอกาสที่มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งไม่ว่า รัฐหรือเอกชนจะได้ทำหน้าที่เป็น

"ที่พึ่งทางปัญญาของแผ่นดิน" ได้อย่างเต็มกำลังทั้งในด้านการผลิตกำลังคนที่สอดประสานไปกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างกลมกลืนตลอดจนการวิจัยบุกเบิกความรู้ใหม่ ที่จะเพิ่มผลผลิตและคุณภาพการผลิตในสาขาการผลิตต่างๆ ไปจนถึงการบริการวิชาการแก่ชุมชน เพื่อการเป็นที่พึ่งให้แก่คนทุกระดับอย่างกว้างขวางสมกับการเป็น ***"มหาวิทยาลัยของปวงชน"*** อย่างแท้จริง

“รวมพลังสร้างสรรค์ปัญญา”

13 เพื่อความสามารถแข่งขันอันยั่งยืน

"...เป็นครั้งแรกที่บริษัทเราจำเป็นต้องเริ่มคิดถึงการย้ายการลงทุนและการผลิตไปจากประเทศไทย ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในบางสาขา บังคับให้เราต้องเริ่มมองไปที่จีนและเวียดนามแทน..."

ริชาร์ด ฮาน [1]
ประธานกรรมการ บริษัท Hana Microelectronics

นอกเหนือจากการพัฒนาคุณภาพของคนอันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการวางรากฐานการพัฒนาประเทศแล้ว การยกระดับขีดความสามารถของประเทศในการสร้างความก้าวหน้าและความมั่นคงของเศรษฐกิจและสังคมไทยให้สามารถแข่งขันในเชิงเศรษฐกิจกับนานาชาติได้ เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่จะต้องให้ความสำคัญ เพราะปัจจุบันมีสัญญาณ

เตือนหลายประการ ที่ชี้ถึงจุดอ่อนของประเทศที่จะเป็นเครื่องบั่นทอนความเจริญเติบโต หรืออาจเป็นอุปสรรคที่จะทำให้ประเทศไม่สามารถยืดหยัดอยู่ในประชาคมโลกได้

ฝันไกลแล้วไปไม่ถึง

จากผลการศึกษาสภาพแรงงานของคนไทยโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย พบว่าแรงงานไทยประมาณร้อยละ 80 มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า [2] ซึ่งตรงกับรายงานของ United Nations Development Programme หรือ UNDP ในปี 1993 ที่ระบุว่าแรงงานไทยอายุ 25 ปีขึ้นไป มีโอกาสได้รับการศึกษาโดยเฉลี่ยเพียงคนละ 3.8 ปี ซึ่งเมื่อเทียบกับแรงงานของประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เช่น เกาหลี มีการศึกษาโดยเฉลี่ยถึงคนละ 8.8 ปี หรือแม้แต่ประเทศเพื่อนบ้านเราอย่างมาเลเซีย ก็มีระดับการศึกษาของแรงงานสูงกว่าเราพอดูคือ 5.3 ปี ส่วนประเทศมหาอำนาจทางอุตสาหกรรมทั้งหลายอย่างอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน ญี่ปุ่นนั้นไม่ต้องพูดถึงต่างอยู่ในระดับ 11-12 ปีโดยเฉลี่ยทั้งสิ้น [3] **นี่คือภาพแห่งความเป็นจริงของชาติของเราที่ฝันจะเป็นประเทศอุตสาหกรรม ในขณะที่แรงงานของเรายังเขยิบความพร้อมไม่ทัน และยังมีความขาดในเชิงจำนวน ซึ่งในช่วงปี 2540-2544 คาดว่าจะขาดกำลังคนทางเทคนิคระดับต่างๆ นับแสนคน**

นอกจากประเทศไทยจะจำเป็นต้องเร่งรัดยกระดับคุณภาพของแรงงานทุกระดับอย่างจริงจังแล้วยังจะต้องเปลี่ยนแนวความคิด ในการยกระดับเทคโนโลยีด้านการผลิตภาคอุตสาหกรรมเพื่อสามารถแข่งขันในโลกได้ กล่าวคือ แทนที่จะสนับสนุนส่งเสริมการยกระดับเทคโนโลยีในลักษณะ ***"ผู้ใช้"*** ให้หันมาเน้นการสนับสนุนส่งเสริมภาคการผลิตต่างๆ ในการยกระดับเทคโนโลยีในลักษณะของ ***"ผู้พัฒนา"*** หรือ ผู้สร้างเทคโนโลยีได้เองให้มากขึ้น แทนการนำเข้าเป็นส่วนใหญ่เช่นในปัจจุบัน แต่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จทั้งในการถ่ายโอนและการพัฒนาเทคโนโลยีเพราะอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งคือ ภาคอุตสาหกรรมเองไม่ต้องการเสี่ยงต่อการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่ต้องลงทุนสูง และรัฐก็ไม่มีนโยบายหรือมาตรการที่ชัดเจนจะเกื้อหนุนภาคเอกชนในกิจกรรมเหล่านี้ รวมทั้งขาดการผลักดันด้านการระดมทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาของประเทศอย่างจริงจังเห็นได้จากงบประมาณเพื่อการวิจัยต่อ GDP ของเรายังอยู่แค่ร้อยละ 0.2 ในขณะที่ประเทศอุตสาหกรรมทั้งหลายเขาไปอยู่ที่ระดับร้อยละ 2-3 กันหมดแล้ว

โอกาสในการพัฒนากำลังคน และภาคการผลิตของเราให้เป็น *"ผู้พัฒนา"* เทคโนโลยีในระยะยาวจึงไม่เกิดขึ้น และอาจไม่มีวันเกิดขึ้นถ้ายังปล่อยให้เป็นแบบนี้

การศึกษาภาคบังคับต้องไปให้ถึง 12 ปีโดยเร็ว

ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สูงขึ้นโดยเร็ว เนื่องจากการศึกษาของประชากรไทยยังพัฒนาช้ากว่าหลายประเทศ อาทิ **ประเทศเยอรมัน ซึ่งมีการศึกษาภาคบังคับ 12 ปีมาตั้งแต่เริ่มสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ ประเทศเกาหลีมีการศึกษาภาคบังคับถึง 9 ปีตั้งแต่หนึ่งทศวรรษมาแล้ว**[4] ประเทศที่พัฒนาแล้วประสบความสำเร็จในการสร้างความเจริญก้าวหน้า เช่น ฮ่องกง เกาหลี สิงคโปร์ ล้วนมีการวางรากฐานการพัฒนาคนของเขามาก่อนล่วงหน้า ดังนั้น แม้ว่าปัจจุบันเราจะขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปเป็น 9 ปี โดยเริ่มบังคับใช้ตั้งแต่ปี 2541 เป็นต้นไปแล้วก็ตาม แต่หากไทยไม่ตั้งเป้าการขยายการศึกษาพื้นฐานให้ถึง 12 ปี และเริ่มเตรียมการเสียตั้งแต่บัดนี้ ก็ยังจะเป็นข้อจำกัดในการสร้างความเจริญก้าวหน้าของประเทศในระยะยาวได้

การผลิตกำลังคนจะต้อง *"กวด"* ตามตลาดแรงงานให้ทัน

กลไกการผลิตกำลังคนในสาขาที่เป็นความต้องการของตลาดแรงงานขาดประสิทธิภาพ ไม่สามารถสะท้อนหรือคาดการณ์ถึงความต้องการที่แท้จริงของภาคการผลิตต่างๆ และไม่สามารถช่วยให้มีการปรับการผลิตกำลังคนตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปได้ สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาของการขาดข้อมูลสารสนเทศตลาดแรงงานที่เป็นปัจจุบัน ขาดการแพร่กระจาย

ข่าวสารระหว่างหน่วยงานการศึกษาและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดช่องว่างของการผลิตกำลังคนรวมทั้งเกิดความสูญเปล่าทางการศึกษาอันเนื่องมาจากเมื่อผลิตแล้วมีทักษะไม่ตรงหรือไม่เพียงพอ

การผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอันเป็นกำลังคนในระดับกลางและระดับสูงเพื่อป้อนภาคการผลิตต่างๆนั้น ก็กำลังประสบปัญหาขาดแคลนเช่นกัน และมีแนวโน้มว่าในระยะ 5 ปีข้างหน้าจะเกิดภาวะขาดแคลนที่รุนแรงยิ่งขึ้น จนอาจทำให้อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศต้องชะงักงันได้ อัตราส่วนการผลิตบัณฑิตของไทยทางสายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อันเป็นความต้องการอย่างยิ่งของภาคการผลิตต่างๆ นั้น เมื่อเทียบสัดส่วนต่อจำนวนบัณฑิตที่ผลิตได้ทั้งหมด คิดเป็นเพียงร้อยละ 18 เท่านั้น ในขณะที่ประเทศสิงคโปร์มีอัตราสูงถึงร้อยละ 53 และฮ่องกงร้อยละ 39 นอกจากนี้ จำนวนนักวิทยาศาสตร์และช่างเทคนิคต่อประชากรพันคน ของไทยก็ยังต่ำกว่าฮ่องกงหรือเกาหลีกว่า 40 เท่าตัว [5]

การที่ประเทศได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตจากภาคเกษตรกรรมมาเป็นภาคอุตสาหกรรมมากขึ้นยังทำให้เกิดธุรกิจบริการต่อเนื่องตามมา เช่น การประกันการบัญชีกฎหมายระหว่างประเทศ ธุรกิจการโรงแรม ภัตตาคาร การท่องเที่ยว ฯลฯ ซึ่งต้องการเร่งรัดการผลิตกำลังคนมารองรับ

เช่นกัน แต่การผลิตกำลังคนด้านนี้บางสาขายังไม่เพียงพอ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะในด้านคุณภาพนั้นควรจะเน้นความรู้ความสามารถในเรื่องของการจัดการ ซึ่งยังค่อนข้างเป็นจุดอ่อนด้านทักษะของกำลังทุกคนระดับในขณะนี้

นี่คือปัญหาสำคัญที่รัฐบาลร่วมกับสถาบันการศึกษาจะต้องร่วมกันทำทุกวิถีทางเพื่อ *"กวด"* ตลาดแรงงานให้ทัน จนถึงขั้นที่วันหนึ่งสัดส่วนการผลิตกำลังคนของเราสามารถ *"สะท้อน"* สัดส่วนโครงสร้างความต้องการกำลังคนในตลาดแรงงานได้อย่างสมจริงหรือใกล้เคียงที่สุด

การวิจัยและพัฒนาต้องลงทุนอีกมหาศาล

การวิจัยเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าของประเทศในทุกด้าน ประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่จะมีการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาประมาณร้อยละ 2 ถึงร้อยละ 3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ แต่ประเทศไทยมีการลงทุนด้านนี้เพียงไม่ถึงร้อยละ 0.2 ซึ่งหมายความว่า น้อยกว่าประเทศพัฒนาแล้วถึง 10-15 เท่า[6] ในแต่ละปีประเทศไทยจึงต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อเทคโนโลยีรูปแบบต่างๆ จากประเทศ *"เจ้าของความรู้" "เจ้าของเทคโนโลยี"* ที่มีการทุ่มเทด้านนี้มาก่อนเราเป็นมูลค่านับแสนล้านบาทและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทุกปี ในขณะที่รัฐจัดสรรงบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนาปีละไม่กี่พันล้านบาท

กรณีประเทศเกาหลีนั้น ชี้ให้เห็นการผลักดันด้านการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องที่ค่อยๆ มีวิวัฒนาการไปตามระดับของการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างเป็นขั้นตอนจนส่งผลให้เกาหลีกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในภูมิภาคอย่างเต็มภาคภูมิ ทั้งที่เมื่อ 30 ปีที่แล้วเกาหลีก็เริ่มจากสภาพซึ่งไม่ได้มีอะไรดีไปกว่าไทยเลย ซ้ำยังต้องเผชิญกับพิษภัยสงครามอีกด้วย หากเกาหลีก็ค่อยๆ เริ่มจากการเป็นประเทศ ***"รับจ้างทำของขาย"*** ด้วยการซื้อเครื่องจักรเครื่องมือจากนอกประเทศมาผลิตสินค้าต่างๆ แต่ในขณะเดียวกันก็เริ่มพัฒนากำลังคนและหน่วยงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีไปพร้อมกันจนค่อยๆ สามารถพัฒนาปรับแปลงเครื่องจักรเครื่องมือและเทคโนโลยีที่ซื้อเข้ามานั้นให้เหมาะสมรองรับอุตสาหกรรมที่ซับซ้อนและใช้เทคโนโลยีสูงขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็น ***"ผู้ผลิตเทคโนโลยี"*** ไปในที่สุด

ปัจจุบันรัฐบาลเกาหลีมีมาตรการจูงใจภาคเอกชนให้ทำวิจัยและพัฒนาการผลิตอย่างต่อเนื่องและเป็นมาตรการที่ใช้ได้ผล ทั้งในรูปการส่งเสริมให้บริษัทเอกชนตั้งสถาบันวิจัยโดยรัฐยกเว้นภาษีอุปกรณ์วิจัยที่ต้องนำเข้า ไปจนถึงการลดหย่อนภาษีให้บริษัทที่มีการลงทุนด้านการวิจัยมากๆ และการให้กู้ยืมเพื่อการวิจัย จนในปัจจุบันเกาหลีมีสถาบันวิจัยอยู่ในภาคเอกชนถึงกว่า 1,200 แห่ง มีนักวิจัยในภาคเอกชนกว่า 30,000 คน และการลงทุนด้านการวิจัยของประเทศ

กลยุทธ์การใช้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีนำการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศเกาหลี [7]

ช่วงเวลา	*กลยุทธ์*
ทศวรรษ 1960	เริ่มจากอุตสาหกรรมการผลิตอย่างง่ายเพื่อผลิตสินค้าใช้ในประเทศ แทนการนำเข้าจากต่างประเทศ และเริ่มมีการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกบ้าง โดยใช้การซื้อเทคโนโลยีเครื่องจักรเครื่องมือจากต่างประเทศเข้ามาผลิต แต่ในขณะเดียวกันก็เริ่มพัฒนากำลังคนทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี เริ่มตั้งสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีขึ้น
ทศวรรษ 1970	เริ่มพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก และขยายอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก พร้อมกับเริ่มเชื่อมงานวิจัยเข้ากับการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อใช้ในภาคอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มพูนคุณภาพและผลผลิต
ทศวรรษ 1980	เริ่ม *“เฟ้น”* เฉพาะอุตสาหกรรมที่เกาหลีมีความได้เปรียบให้กลายเป็นอุตสาหกรรมหลักของประเทศ พร้อมกับกระตุ้นให้อุตสาหกรรมเหล่านี้มีการพัฒนาเทคโนโลยีของตนเอง โดยการป้อนวิศวกรและนักวิทยาศาสตร์เข้าไปในภาคอุตสาหกรรม

	อย่างพอเพียง เพื่อเข้าไปกระตุ้นการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีในองค์กรส่งผลให้สามารถลดการซื้อเทคโนโลยีจากต่างประเทศ และในขณะเดียวกันก็ทำให้อุตสาหกรรมเจริญก้าวหน้าด้วยเทคโนโลยีที่มีการปรับปรุงพัฒนาให้สูงขึ้นตลอดเวลา
ทศวรรษ 1990	ผลักดันและจูงใจให้ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมทุกแห่งไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ให้มีกลไกวิจัยพัฒนาของตนเอง ที่จะทำให้การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตที่มีมาตลอดนั้นเป็นไปโดยจีรังยั่งยืนยิ่งขึ้น อันเป็นผลดีต่อทั้งผู้ประกอบการและต่อประเทศโดยส่วนรวม

เกาหลีถึงร้อยละ 84 อยู่ในมือของภาคเอกชน [8]

จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า ทำไมในระยะหลังนี้การผลิตสินค้าส่งออกของเกาหลีไม่ว่าจะเป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าไปจนถึงรถยนต์ จึงได้มีคุณภาพสูงสามารถแข่งขันกับมหาอำนาจอย่างญี่ปุ่นและชาติตะวันตกได้อย่างไม่น้อยหน้าทีเดียว

และจึงไม่ต้องกังขาเลยว่าเราจะต้องวางแผนและลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาอีกมหาศาลเพื่อสร้าง ***“ภูมิปัญญา”*** และ ***“องค์ความรู้”*** ไปพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศให้ไปสู่เป้าหมายที่หวังเช่นกัน

ภาคเอกชนคือหัวหอกสำคัญ

การพัฒนาความรู้ ทักษะ วินัยในการปฏิบัติงานตลอดจนคุณลักษณะของคนไทยเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้นั้น เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตั้งแต่การฝึกฝนให้เด็กมีนิสัยรักการทำงานซึ่งต้องฝึกมาตั้งแต่ในครอบครัวและการให้การเรียนรู้ในวัยต้น การฝึกทักษะเพื่อการประกอบอาชีพจะต้องเข้มข้นขึ้นเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นและมีการฝึกอย่างต่อเนื่องไปจนเข้าสู่วัยแรงงาน การจัดการศึกษาอาชีพจึงเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องเกือบตลอดช่วงชีวิต ที่สัมพันธ์กับสถาบันในสังคมที่หลากหลายนับตั้งแต่ครอบครัว สถานศึกษา และสถานประกอบการ

โดยที่การจัดการศึกษาอาชีพเป็นเรื่องที่ต้องมุ่งให้ผู้เรียนสามารถประกอบการเองได้ และตอบสนองความต้องการของผู้จ้างแรงงาน ทั้งในภาคอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจ ภาคบริการ และภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก **แนวคิดในการจัดการศึกษาอาชีพที่จะช่วยให้การฝึกทักษะ และยกระดับฝีมือแรงงาน สามารถก้าวทันความต้องการใหม่ๆ และการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ผันแปรอย่างรวดเร็ว คือ การระดมความร่วมมือจากองค์กรธุรกิจเอกชนและชุมชนให้เข้ามาร่วมจัดการศึกษาอาชีพอย่างจริงจัง โดยเน้นให้ภาคเอกชนเป็นตัวนำในฐานะผู้กำหนดคุณลักษณะแรงงานที่พึงประสงค์ และร่วมในกระบวนการจัดการศึกษาอาชีพ การจ้างงาน การตรวจสอบประเมินคุณภาพฝีมือแรงงาน และการพัฒนาฝีมือแรงงานอย่างต่อเนื่อง**

อย่างไรก็ตาม รัฐต้องมีมาตรการเข้ามาค้ำจุนและสนับสนุนให้ภาคเอกชนเป็น *“หัวหอก”* ด้านนี้ได้อย่างแท้จริง

◆ **ใช้มาตรการภาษีเพื่อสร้างแรงจูงใจให้สถานประกอบการต่างๆ จัดการฝึกอบรมผู้ใช้แรงงานเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง โดยสามารถนำเงินลงทุนด้านนี้มาลดหย่อนภาษีได้ รวมทั้งให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการจัดการฝึกงาน**

◆ **ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาอาชีพ โดยให้สถานศึกษาร่วมมือกับภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานประกอบการในท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกงานกับของจริงและมีโอกาสหางานทำในท้องถิ่นได้มากขึ้น**

◆ **ส่งเสริมให้สถานประกอบการและชุมชนร่วมกับสถานศึกษามีการติดตามประเมินคุณภาพของแรงงานอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงแก้ไขการจัดการศึกษาอาชีพของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการ และตลาดแรงงานในท้องถิ่น**

มีความพยายามที่น่าสนใจจากหลายหน่วยงานในการแก้ปัญหานี้ เช่น กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำลังทดลอง **โครงการการศึกษาวิชาชีพทางไกลระดับ ปวช. ใน 20 จังหวัดร่วมกับสถานประกอบการต่างๆ** เพื่อเป็นการยกระดับความรู้ของแรงงาน โดยผู้เรียนสามารถเรียนควบคู่ไปกับการทำงาน

ได้โดยไม่เสียเวลา โดยเปิดสอนในสาขาด้านธุรกิจบริการ เช่น คอมพิวเตอร์ การโรงแรม การท่องเที่ยว ภาษาอังกฤษเป็นต้น

อีกตัวอย่างของความร่วมมือที่ดีระหว่างสถาบันการศึกษากับภาคธุรกิจคือ การก่อตั้ง**ศูนย์ฝึกอบรมช่างเทคนิคอยุธยา** ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างนิคมอุตสาหกรรมไฮ-เทค กับสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ เพื่อผลิตและพัฒนาช่างเทคนิคให้แก่ภาคอุตสาหกรรมการผลิตที่กำลังขยายตัวและมีความขาดแคลนกำลังคน โดยได้รับการสนับสนุนจากบริษัทผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการผลิตชั้นนำ ในการให้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการฝึกอบรม นับเป็นรูปแบบความร่วมมือที่ดีและให้ประโยชน์แก่ทั้งผู้ประกอบการเองและต่อประเทศชาติในภาพรวม

นอกจากนี้รัฐบาลยังจะต้องเร่งคิดมาตรการ ***"ส่งเสริม"*** และ ***"กระตุ้น"*** ให้ภาคเอกชนลงทุนด้านการวิจัยและการพัฒนาเทคโนโลยีให้มากขึ้น เพราะเป็นคำตอบเดียวต่อการสร้างความสามารถแข่งขันให้กับภาคการผลิตต่างๆ ในระยะยาว

มาตรการต่างๆ อย่างที่ประเทศเกาหลีใช้ได้ผลมาแล้วไม่ว่าจะเป็นมาตรการทางภาษี หรือการตั้งกองทุนให้กู้ยืมก็ตาม ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่น่าจะนำมาขบคิดและลองใช้ให้เหมาะกับบ้านเรา เพื่อให้ภาคเอกชนของเราเป็น ***"ผู้พัฒนา"*** และ ***"เจ้าของ"*** เทคโนโลยีกับเขาบ้างในวันหนึ่งข้างหน้า

สรุปข้อเสนอสำคัญเพื่อเพิ่มความสามารถแข่งขันของประเทศ

- ยกระดับฝีมือและความรู้พื้นฐานของกำลังแรงงานโดยการขยายการศึกษาภาคบังคับให้ถึง 12 ปี
- ส่งเสริมและร่วมมือให้ภาคเอกชนทั้งด้านอุตสาหกรรมและบริการลงทุนจัดฝึกอบรมให้กับพนักงาน โดยรัฐสร้างมาตรการจูงใจ เช่น การให้สิทธิพิเศษทางด้านภาษี การสนับสนุนด้านการเงินและกฎหมาย การจัดตั้งกองทุนฝึกอบรม การจัดตั้งโรงเรียนในโรงงาน หรือการจัดตั้งสถาบันการอบรมเฉพาะวิชาในสาขาที่ต้องการฝีมือและความชำนาญสูง เป็นต้น
- เพิ่มการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในอัตราเร่ง โดยแสวงหาความร่วมมือจากภาคธุรกิจเอกชนให้มากขึ้น ต้องมีการผนึกกำลังระหว่างสถาบันอุดมศึกษา สถาบันวิจัย และภาคธุรกิจเอกชนในการเร่งผลิตทั้งครูอาจารย์ นักวิจัย และบัณฑิต
- พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยความร่วมมือเป็นเครือข่ายระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดของรัฐ อาทิ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนสถาบันวิจัยต่างๆ ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมที่มีการจ้างงานสูง และศูนย์วิจัยของธนาคารใหญ่ๆ ของประเทศ

◆ *เพิ่มการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนา เป็นร้อยละ 0.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศภายใน 5 ปี และเป็นร้อยละ 1 ภายใน 10 ปี รวมทั้งหามาตรการด้านภาษีและอื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้ภาคเอกชนลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนามากขึ้น*

เพื่อความสามารถแข่งขันอันยั่งยืน

ประการสำคัญที่สุดคือการที่รัฐจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนถึงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจและสัดส่วนภาคการผลิตต่างๆ ที่เหมาะสมกับประเทศไทย ซึ่งจะเป็นเครื่องกำหนดทั้งในเรื่องการผลิตกำลังคนสาขาต่างๆ สัดส่วนการลงทุนเพื่อการวิจัยพัฒนาในสาขาการผลิตต่างๆ ไปจนถึงการวางมาตรการจูงใจภาคเอกชนในภาคการผลิตสำคัญๆ ให้หันมาลงทุนด้านการฝึกอบรมและการวิจัยมากขึ้น ซึ่งหากปราศจาก ***"โจทย์"*** ที่ชัดเจนดังกล่าวแล้ว ก็อาจทำให้การทุ่มทุนในเรื่องต่างๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดผิดเป้าได้

จึงใคร่ขอว่า รัฐบาลควรเร่งทำทั้งแผนกำลังคนและแผนวิจัย ทั้งที่เป็นแผนรวมและแผนเฉพาะภาคการผลิต (sectorial plan) ที่สำคัญๆ ทุกภาคการผลิตโดยเร็วที่สุดพร้อมกับปรับกลไกการผลิตกำลังคน และการวิจัยให้สะท้อนหรือใกล้เคียงกับเป้าที่ตั้งไว้ให้มากที่สุด

หากเราคิดว่าภาคอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์เป็นภาคการผลิตสำคัญก็ควรมีแผน ***"เฉพาะ"*** ที่จะผลิตกำลังคนระดับ ปวช. ปวส. และปริญญาในด้านอิเล็กทรอนิกส์ ช่างยนต์และอุตสาหการให้พอกับความต้องการ มีแผนวิจัยที่ ***"ชงัด"*** ที่จะกระตุ้นการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับกระบวนการผลิตชิ้นส่วนรถยนต์เพื่อลดต้นทุนให้แข่งกับประเทศอื่นๆ ได้ มีมาตราการส่งเสริมที่ ***"เย้ายวนใจ"*** ให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนพัฒนากำลังแรงงานที่มีอยู่แล้วให้มีทักษะในการประกอบรถยนต์ดีขึ้น

อยู่มาวันหนึ่งถ้าจะมี ***"วิทยาลัยประกอบยนต์"*** ตั้งขึ้นโดยบริษัทรถยนต์ยักษ์ใหญ่ของเราสักบริษัทหนึ่ง ก็ไม่น่าจะเป็นเรื่องแปลกอะไร

หรือแม้แต่วันหนึ่ง ถ้ารัฐบาลจะขายกิจการวิทยาลัยของรัฐสักแห่งหรือหลายๆ แห่งให้เอกชนไปทำต่อเพื่อสนองความต้องการกำลังคนในภาคการผลิตต่างๆ ให้ได้ดียิ่งขึ้น ก็ไม่น่าจะตกใจอะไรนัก

นั่นจึงจะเป็นบทสรุปที่ดีสำหรับการสร้างความสามารถแข่งขันอันยั่งยืนให้ประเทศชาติ

14 เพื่อนใหม่ในวงการ

ในสังคมไทยยุคโลกาภิวัตน์นั้น ดูเสมือนว่า ***"การศึกษา"*** จะต้องแพร่ซึมเข้าไปอยู่ทุกหนทุกแห่งตั้งแต่ในครอบครัว ในชุมชน ไปจนถึงภาคการผลิตต่างๆ เพื่อ ***"ความสามารถแข่งขันอันยั่งยืน"*** อย่างที่เพิ่งกล่าวไป และด้วยเหตุนี้ความคิด ความเคยชินเกี่ยวกับผู้ที่ควรจะเป็นคนรับผิดชอบการจัดการศึกษาจึงชักจะพร่าเลือน และความหมายของการศึกษาที่เกาะติดอยู่กับคำ 2-3 คำคือ โรงเรียน ครู หลักสูตร อย่างที่เคยเป็นมาก็กำลังถูกท้าทายจากปรากฏการณ์นี้

ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ ไม่เพียงแต่โรงเรียน ครู และหลักสูตร ที่จะต้องปรับปรุงไปตามกระแสความเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถเป็นกลไกส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและของสังคมเท่านั้น แม้แต่ความหมายของคำว่า **โรงเรียน ครู หลักสูตร**

ก็กำลังค่อยๆ เปลี่ยนไปด้วย ในความฝันที่จะให้คนไทยมีชีวิตที่เป็น ***"ชีวิตแห่งการเรียนรู้"*** และสังคมไทยเป็น ***"สังคมแห่งภูมิปัญญา"*** นั้น เราฝันจะเห็นความหมายที่กว้างขวางยิ่งขึ้นของคำว่าโรงเรียน ครู และหลักสูตร ที่ครอบคลุมถึงทุกหน่วยของสังคม ที่จะมารวมพลังกันสร้างสรรค์ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่ดีของเด็ก และเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กทุกคน

เราฝันจะเห็น *"การเรียนรู้"* ที่ดีที่มีใครอีกมากมายที่เข้ามาช่วยกันมีส่วน

เราฝันจะเห็น *"โรงเรียน"* และ *"หลักสูตร"* อย่างไม่เป็นทางการเกิดขึ้นในครอบครัว ในวัด ในหน้าหนังสือพิมพ์ ในจอทีวี และในหลายๆ ที่ที่เด็กมีโอกาสสัมผัส และที่มีโอกาสสัมผัสเด็ก

เราฝันจะเห็นพ่อแม่ พระ ผู้นำทางศาสนา สื่อมวลชน และใครต่อใครมาเป็น *"ครู"* ที่ดีให้เด็กอย่างจริงจัง

และแน่นอนที่สิ่งเหล่านี้ควรจะเป็นการเรียนรู้ที่ดีของทุกคนในสังคมด้วย

แน่นอนที่ครูและโรงเรียนยังคงเป็นศูนย์กลางแห่งการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก หากครูยังต้องการผู้ช่วยนอกโรงเรียนอีกมากกว่าที่จะบรรลุเป้าหมายในการหล่อหลอมสติปัญญา ความคิด และจิตสำนึกที่ดีให้เด็ก ซึ่งหากปราศจาก ***"ผู้ช่วยนอกโรงเรียน"*** แล้ว งานของครูย่อมเป็นไปโดยยากยิ่ง

เราจึงหวังจะเห็นสังคมไทยและการศึกษาไทยพัฒนาไปคู่เคียงกัน โดยทุกสถาบันในสังคม ทั้งครอบครัว วัด สื่อมวลชน และผู้ใหญ่ทุกคนมารวมกันอยู่ในภาพของการให้การศึกษาแก่เด็ก โดยมีโรงเรียนเป็นเพียงส่วนหนึ่งในภาพเท่านั้น

พระกับบทบาทที่ฟื้นคืน

ฝรั่งที่เคยเข้ามาอยู่เมืองไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เคยสังเกตด้วยความประทับใจว่า *"...นับแสนนานมาแล้วที่เมืองสยามมีวิธีให้การศึกษาในแบบของตนเอง ด้วยทั่วราชอาณาจักรมีวัดนับหมื่นวัด พระภิกษุนับแสนรูป ซึ่งได้ทำหน้าที่เป็นกลไกของการศึกษาแห่งชาติที่ดำรงอยู่มาอย่างมั่นคง ไม่ต่างอะไรกับโบสถ์ในคริสตจักรที่กระจายอยู่ทั่วทวีปยุโรปในสมัยกลาง ที่ทำหน้าที่เป็นโรงเรียนสอนหนังสือและหลักธรรมคำสอนของพระผู้เป็นเจ้าไปพร้อมกัน ในสังคมสยามนั้น ชายไทยเมื่ออายุครบยี่สิบ ก็จะต้องถือเป็นประเพณีที่จะต้องบวชเป็นพระและใช้ชีวิตอยู่ในวัดอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งแทบทุกคน จึงเป็นเหตุให้วัดและศาสนาเข้ามาอยู่ในชีวิตจิตใจของคนสยามอย่างแน่นแฟ้น ในวัดแทบทุกแห่งจะพบเห็นเด็กชายจำนวนหนึ่งที่ถูกนำไปฝากให้อยู่กับพระ เพื่อจะได้รับใช้เล็กๆ น้อยๆ แลกกับการที่พระสอนอ่านเขียนหนังสือให้ นอกจากจะได้เรียนหนังสือแล้ว ยังได้ถูกขัดเกลาทางจริยธรรมตามหลักพุทธศาสนาอีกด้วย..."*[1]

เป็นที่น่าเสียดายว่า เมื่อมีการวางระบบการศึกษาสมัยใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 5 แม้จะมีความพยายามในการสืบทอดบทบาทของวัดในการให้การศึกษา โดยการเปิดโรงเรียนชั้นมูล(ประถมศึกษา) ในพระอารามต่างๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งให้พระภิกษุเป็นผู้สอนก็ตาม แต่ด้วยปัญหามาตรฐานการสอนของพระภิกษุมีความแตกต่างกันมาก ในที่สุดบทบาทในส่วนนี้จึงค่อยๆ จางหายไป กลายเป็นระบบโรงเรียนสมัยใหม่โดยสมบูรณ์ พร้อมทั้งมีการตั้งโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ขึ้นเพื่อผลิตครูป้อนโรงเรียนต่างๆ ในขณะนั้น[2]

จำนวนวัดและพระภิกษุสามเณรจำแนกตามลัทธิศาสนา[3]

	พุทธ	*คริสต์*	*อิสลาม*
จำนวนวัด/โบสถ์/มัสยิด	34,422	1,138	2,529
จำนวนพระ	292,080	-	-
จำนวนสามเณร	152,112	-	-

วัดกับศักยภาพทางการศึกษา

โดยจุดที่ตั้งทางภูมิศาสตร์บวกกับฐานะอันเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอยู่แล้ว ทำให้ดูเสมือนว่าวัดเป็นสถาบันอันมีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะเข้ามามีบทบาทร่วมกับโรงเรียนและชุมชนในการจัดการศึกษา วัดนับหมื่นวัด พระนับแสนรูปน่าจะทำอะไรได้สักอย่างเพื่อเด็กๆ ของเรา

จากจำนวนวัดและพระอันมากมายนี้ นับเป็นพลังทางการศึกษาอันมหาศาล ที่น่าจะมองบทบาทได้ทั้งในแง่ของการให้การศึกษาแก่พระภิกษุสงฆ์ด้วยกัน การให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ตลอดจนการกระตุ้นการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งในปัจจุบันสถิติและข่าวคราวหลายเรื่องได้ชี้ถึงความเป็นไปได้และความสำเร็จที่บังเกิดขึ้นในบางส่วนแล้ว ในการเชิดชูบทบาทของวัดและพระในเรื่องการศึกษาอีกครั้งหนึ่ง

กรณีความริเริ่มของพระภิกษุสามเณรวัดบางไส้ไก่ ตั้งแต่กว่า 10 ปีที่แล้ว เป็นตัวอย่างที่น่าชื่นใจที่เห็น ***"ชุมชนกับวัดมัดใจเป็นหนึ่ง"*** โดยที่พระภิกษุสามเณรเหล่านี้ได้ร่วมมือกับนักศึกษาชมรมอาสาพัฒนา สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สถาบันราชภัฏธนบุรี และคนหนุ่มสาวในชุมชนแออัดที่รายรอบวัดบางไส้ไก่นั้น ตั้ง ***"กลุ่มแสงเทียน"*** ขึ้นเมื่อปี 2527 เพื่อสอนหนังสือและอบรมธรรมะให้เด็กยากจนในชุมชนแออัด โดยนอกจากจะมุ่งช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในชุมชนแออัดดังกล่าวแล้ว ยังส่งเสริมการพัฒนาชุมชนภายใต้แนวคิดที่ให้ ***"บ้าน วัด โรงเรียน"*** เป็นแกนประสานการทำงาน จนปัจจุบันกลุ่มแสงเทียนประสบความสำเร็จไม่เพียงแต่ในการให้การศึกษาและการดูแลที่ดีกับเด็กที่ด้อยโอกาสเหล่านี้เท่านั้น แต่ยังประสบความสำเร็จอย่างคาดไม่ถึง ในการนำชุมชนทั้งชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยกันดูแลลูกหลานของตนและของเพื่อนบ้านในชุมชน ทำให้ชุมชนตระหนักและเข้าใจถึง

"รากฐานการพัฒนาชีวิตที่ดี" ทั้งในด้านสุขภาพอนามัย ความปลอดภัย การศึกษา ไปจนถึงการอบรมบ่มนิสัยให้เป็นคนดี

ปัจจุบันกลุ่มแสงเทียนได้ริเริ่มกิจกรรมพัฒนาเด็กต่อออกไปอีกมากมาย ตั้งแต่***โครงการ "เด็กอ่อนก่อนสาย"*** ที่จัดศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3-5 ขวบในชุมชนที่ไม่มีโอกาสไปเข้าโรงเรียนอนุบาลหรือศูนย์เลี้ยงเด็กที่ไหน ***โครงการ"บ้านเด็กหรรษา"*** ที่จัดบ้านหลังหนึ่งกลางชุมชนให้เป็นบ้าน ***"พักฟื้นจิตใจ"*** แก่เด็กที่มีปัญหาครอบครัวแตกแยก ขาดการเอาใจใส่ หรือเด็กที่เร่ร่อนไร้ที่อยู่ ไปจนถึง ***โครงการ "คีตธรรมะสัญจรสู่ชุมชน"*** ที่นำดนตรีไทยมาประยุกต์เป็นสื่อในการสอนธรรมะแก่เด็กและหนุ่มสาวในชุมชน [4]

กลุ่มแสงเทียนได้ประสบความสำเร็จในการใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชนอย่างน่าภูมิใจ และได้ทำหน้าที่เป็นสื่อนำแสงสว่างมาสู่ชีวิตเด็กนับร้อยนับพันคนสมดังปณิธานทุกประการ

เรายังได้เห็นอีกตัวอย่างดีๆ จาก **โครงการ** ***"บ้านเด็กใกล้วัด"*** [5] ของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กซึ่งเป็นโครงการสำหรับเด็กยากจนในชนบท โดยอาศัยการร่วมมือกับวัดที่อยู่ในชุมชนในการช่วยจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ให้โอกาสเด็กเหล่านี้ได้พัฒนา นับตั้งแต่อาหารและเสื้อผ้าที่ส่วนหนึ่งได้การสนับสนุนจากวัด ไปจนถึงการสอนหนังสือ ฝึกอาชีพ ตลอดจนการเรียนรู้ทางสังคม และการขัดเกลาจิตใจที่พระสงฆ์ในวัดเข้ามามีส่วน

ได้อย่างมาก เน้นการทำให้วัดเป็นที่สงบร่มเย็นของเด็ก พร้อมทั้งให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ ของวัด จนถึงขั้นรับบวชเข้าเป็นสามเณรตามแต่ศรัทธา

ในส่วนของ ***"เด็กในระบบ"*** ได้แก่เด็กตามโรงเรียนทั่วไปนั้น วัดก็สามารถเข้าไปมีส่วนช่วยครูในการกล่อมเกลาจิตใจของเด็กได้เช่นกัน ดังเช่นที่ได้มีทำอยู่แล้วบ้าง อาทิ **โครงการพระธรรมวิทยากรมหามกุฏราชวิทยาลัย**[6] ที่เข้าไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้กับโรงเรียนต่างๆ ในปี 2538 มีโรงเรียนแสดงความจำนงให้พระนักศึกษาของมหามกุฏฯ ไปเป็นครูสอนพิเศษวิชาพระพุทธศาสนาถึง 56 โรงเรียน จำนวนนักเรียนที่ร่วมโครงการถึง 69,024 คน เป็นต้น

ทั้งนี้ ยังไม่รวมถึงบทบาทของวัดในด้านของการกระตุ้นการเรียนรู้ของชุมชนนี้ ซึ่งมีพระนักพัฒนาที่ให้บทเรียนดีๆ กับชุมชนมาแล้วมากมาย นับตั้งแต่เรื่องยาเสพติด ป่าชุมชน ไปจนถึงการรวมกลุ่มเพื่ออุตสาหกรรมในครัวเรือนประเภทต่างๆ เพื่อให้รายได้เสริมแก่ชาวบ้าน เช่น กรณีวัดสวนแก้ว ที่รวมกลุ่มชาวบ้านนำวัสดุเหลือใช้ต่างๆ มาผลิตเฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น

ประเด็นสำคัญของการกระตุ้นบทบาทของวัดในลักษณะนี้ ก็คือการส่งเสริมและให้ข่าวสารแก่พระภิกษุสงฆ์ตามท้องถิ่นต่างๆให้เห็นความสำคัญและเห็นตัวอย่างที่น่าสนใจต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน โดยมีวัดเข้าไปเป็นแรง

กระตุ้นในขอบเขตที่เหมาะควร อีกทั้งหน่วยงานภายนอกที่เข้าไปทำงานพัฒนาในท้องถิ่นก็ควรมีแนวทางที่เหมาะสมในการดึงเอาวัดและพระภิกษุให้เข้ามาเป็นที่พึ่งทางใจและที่พึ่งทางความคิดให้กับโครงการพัฒนาต่างๆ ในชุมชนด้วย

อันที่จริงวัดก็เคยเป็นศูนย์รวมจิตใจและศูนย์รวมการพัฒนาชุมชนมาเป็นเวลายาวนานในประวัติศาสตร์ของสังคมไทย แม้กระแสความเจริญสมัยใหม่จะทำให้คนห่างเหินจากวัดและพระห่างเหินจากการพัฒนาชุมชนไป แต่ก็ยังมีชุมชนท้องถิ่นอีกมากมายที่ยังน่าจะได้พึ่งวัดมากกว่านี้

และก็ยังไม่สายที่จะพลิกฟื้นบทบาทของพระในการพัฒนาชุมชนให้กลับมาอีกครั้งหนึ่ง

สื่อสร้างสรรค์ เพื่อปัญญา สู่อนาคต

ปัจจุบันสื่อต่างๆ ให้ความสนใจเรื่องการศึกษาและการพัฒนาเด็กมากขึ้น หากยังมีสัดส่วนน้อยนิดเมื่อเทียบกับเนื้อหาสาระด้านอื่นๆ ที่ดูจะ ***"ขายดี"*** กว่าเรื่องการให้ความรู้คน และคนเดี๋ยวนี้เองก็ดูเหมือนจะนิยมบริโภคข่าวสารทุกเรื่องยกเว้นเรื่องที่น่ารู้ ตัวเลขที่พอจะยืนยันความจริงข้อนี้คือ[7]

- **ในตลาดวารสารและนิตยสารบ้านเราซึ่งมีกว่า 200 หัวเรื่องนั้น มีเรื่องทางการศึกษา การพัฒนาทางปัญญาเด็กและเยาวชนเพียง 11 เรื่อง ไม่รวมนิตยสารด้านการเลี้ยงลูกอีก 3-4 เรื่อง**

◆ **หนังสือพิมพ์รายวัน โดยเฉลี่ยมีการจัดสรรเนื้อที่ให้เป็นเรื่องทางการศึกษาเพียงประมาณร้อยละ 3-5 ของเนื้อที่ทั้งหมด**

◆ **จากจำนวนสถานีวิทยุทั้ง AM และ FM ที่มีทั้งหมดประมาณ 500 แห่งทั่วประเทศ มีไม่เกิน 30 สถานีที่บรรจุรายการทางการศึกษาไว้ในโปรแกรมประจำวัน**

◆ **สถานีโทรทัศน์หลัก 4 สถานีคือ ช่อง 3 ช่อง 5 ช่อง 7 ช่อง 9 มีการจัดรายการเพื่อการศึกษาโดยเฉลี่ยเป็นสัดส่วนร้อยละ 10 ของผังรายการทั้งหมด ส่วนช่อง 11 มีสัดส่วนรายการเพื่อการศึกษาร้อยละ 60**

สิ่งที่เราควรจะช่วยกันกระตุ้นและเร่งเร้าสื่อมวลชนไม่ว่าแขนงใดๆ ของเราก็คือ การให้สื่อมวลชนหันมาช่วยกันพัฒนาเด็กและให้ความรู้ที่ดีกับเด็กให้มากขึ้น และในขณะเดียวกันก็โปรดช่วยขจัด ***"มลภาวะทางสมองและจิตใจ"*** ที่มาในรูปความรุนแรง ความโหดร้าย ความลามกและการยั่วยุทางเพศและอื่นๆ ออกไปจากการรับรู้ของเด็ก หรือลดให้น้อยที่สุด

เราปล่อยให้สื่อทั้งหลายรุม *"กระตุ้น"* และ *"เร่งเร้า"* เรามามากแล้ว น่าจะถึงเวลาที่สื่อทั้งหลายถูกกระตุ้นและเร่งเร้าให้ร่วมกันอาทรต่อเด็ก และทำทุกอย่างให้เป็นการเรียนรู้ที่ดีสำหรับเด็ก

มีคนเคยกล่าวว่า โลกเรายังมีสงครามอยู่ก็เพราะเราชินกับการใช้กำลังมาแต่เล็กแต่น้อย จากการทะเลาะ

เบาะแว้งในครอบครัว มาสู่ภาพความรุนแรงในทีวี การประหัตประหารกันในหน้าหนังสือพิมพ์ จนกระทั่งละครและภาพยนตร์ก็ไม่พ้นการใช้กำลังเข้าห้ำหั่นกัน ตบกัน ตีกัน ชี้หน้าด่าทอกัน

ไม่แปลกใจเลยถ้าเด็กที่โตมากับการใช้กำลังตัดสิน ก็จะตัดสินทุกอย่างด้วยการใช้กำลังเมื่อเป็นผู้ใหญ่

สื่อทั้งหลายน่าจะเห็นแก่บ้านเมืองมากกว่ายอดขาย และทำอะไรที่เป็น ***"เสียงแห่งมโนธรรม"*** แก่สังคมบ้าง

กิเลสที่โถมทับเด็กรุ่นใหม่ก็มากมายมหาศาลอยู่แล้ว โปรดอย่าทำให้อะไรๆ มันเลวร้ายไปกว่านี้เลย

ภาคเอกชนกับความอาทรที่มีต่อเด็กและชุมชน

อาจจะกล่าวได้ว่า เดี๋ยวนี้ภาคเอกชนเป็นภาคหลักที่มีกำลังซื้อและ ***"เสียงดัง"*** ที่สุดในสังคม เสียงดังกว่าภาคราชการ และหลายครั้งก็เสียงดังเสียยิ่งกว่าภาคการเมือง ภาคเอกชนจึงกลายมาเป็นภาคที่มีส่วนสำคัญยิ่งต่อการดลบันดาลอนาคตของบ้านเมือง

เราเคยคิดว่าภาคเอกชนจะมุ่งแต่การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้บ้านเมืองเท่านั้น แต่เวลาได้พิสูจน์แล้วว่าภาคเอกชนสามารถทำงานด้านการศึกษาและการพัฒนาสังคมได้ดีเลิศเช่นกัน เหมือนอย่างที่ภาคเอกชนหลายแห่งที่ ***"มีใจ"*** ให้กับงานพัฒนาเด็ก ชุมชน และสังคมได้พิสูจน์แล้ว

ปัจจุบันเราได้เห็นความอาทรที่น่ารักที่ภาคเอกชนรายใหญ่ๆ ที่เข้ามาจัดทำโครงการดีๆ เพื่อการพัฒนาเด็ก และการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ เช่น

- **โครงการ *"ปันของเล่นให้น้อง"* ของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก โดยการสนับสนุนของ บริษัท บางจาก ปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)**
- **ชมรม *"หัวใจที่เบิกบาน"* ที่สนับสนุนโดยบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ จัดกิจกรรมพัฒนาเยาวชนผู้ด้อยโอกาสในท้องถิ่นต่างๆ เช่น การสนับสนุนการเลี้ยงไก่ไข่ ไก่เนื้อ การเลี้ยงปลา การปลูกผัก การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ เพื่อให้โรงเรียนในชนบทมีรายได้เลี้ยงตนเอง เป็นต้น**
- **โครงการประกวด *"คอมพิวเตอร์อาร์ต"* และศิลปะอื่น ๆ สำหรับเยาวชนโดย บริษัท สหวิริยา โอเอ จำกัด (มหาชน)**

นอกจากนี้ เรายังได้เห็นบทบาทภาคเอกชนรายใหญ่ๆ หลายแห่งที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับสถาบันการศึกษาหรือชุมชนในโครงการพัฒนาชุมชนและสังคมต่างๆ ที่ผลิดอกออกผลเป็นความสำเร็จที่น่าชื่นใจมาแล้วไม่น้อย เช่น **โครงการ *"โรงสีข้าวชุมชน"*** ที่ได้รับการสนับสนุนจากบริษัทแพนไบโอเทค จำกัด บริษัทในเครือสหพัฒน์ฯที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้และความสามารถของชุมชนเกษตรกรในการ ***"จัดการ"*** กระบวนการผลิตทางการเกษตร และเพื่อยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของ

ชุมชนให้ดีขึ้น ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีที่จังหวัดนครราชสีมา และกำลังได้รับการหยิบยืมแนวคิดไปขยายผลต่อที่จังหวัดยโสธร

เรายังได้เห็นความสำเร็จของโครงการ*"ห้องสมุดธรรมชาติ"*ของบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ที่จัดหนังสือวารสารสื่อต่างๆที่ให้ความรู้เกษตรกรเกี่ยวกับวิธีการผลิตทางการเกษตรด้วยวิธีธรรมชาติโดยไม่ต้องพึ่งสารเคมี โดยเริ่มเปิดห้องสมุดแห่งแรกที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย จังหวัดเพชรบุรี และได้รับความสนใจจากเกษตรกรอย่างกว้างขวาง

นี่ยังไม่รวมถึงความร่วมมือด้านการผลิตกำลังคนที่ภาคเอกชนรายใหญ่บางรายเริ่มมีกับสถาบันการศึกษาและประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ

ในอนาคตเราอาจได้เห็น *"วิทยาลัยปลูกข้าว"* โดยการก่อตั้งของบริษัทด้านการเกษตรใหญ่ๆ ในบ้านเราหรือ *"วิทยาลัยประกอบรถยนต์"* โดยบริษัทรถยนต์ชั้นนำอย่างที่ยกเป็น*"ภาพฝัน"* มาแล้วในบทก่อนๆ และอีกหน่อยก็อาจมี *"วิทยาลัยเทคนิคการส่งออก"*ที่ร่วมกันตั้งโดยภาคการผลิตเพื่อการส่งออกทั้งหลายก็เป็นได้

ความเป็นไปได้นั้นมีอีกมากมายมหาศาลในจินตนาการของเราเกี่ยวกับบทบาทภาคเอกชนเพื่อการศึกษาของเด็กๆ และเยาวชนไทย

รวมพลังสร้างสรรค์ปัญญา

ที่สุดแล้วเราอยากจะกล่าวว่าระบบการศึกษาอันเป็นอุดมคตินั้น คือ ***"การศึกษาเพื่อปวงชน และปวงชนเพื่อการศึกษา"*** ที่ทุกฝ่ายหันหน้าเข้ามาร่วมกันพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ ร่วมกันพัฒนาสังคมและสภาพแวดล้อมให้เป็นการเรียนรู้ที่ดีของทั้งเด็กและผู้ใหญ่

ให้ ***"ชีวิตแห่งการเรียนรู้"*** ของคนไทย อิ่มไปด้วยสิ่งดีๆ ที่ครอบครัว วัด โรงเรียน สื่อมวลชน ภาคเอกชน และทุกหน่วยในสังคมร่วมกันหยิบยื่นให้ ทั้งเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ความเป็นปึกแผ่นของสังคม และความจีรังยั่งยืนของสภาพแวดล้อม

ให้ชีวิตแห่งการเรียนรู้ของเด็กไทยเต็มไปด้วยแบบอย่างอันดีของการสร้างความเจริญทางวัตถุควบคู่กับการรักษาไว้ซึ่งคุณธรรม จริยธรรม และสามัคคีธรรมของคนในสังคมให้เขาเข้าถึงการแสวงหาทางวัตถุอย่างมีสติ ถึงพร้อมด้วยการเห็นพิษภัยของ ***"กระแสบริโภคนิยมเกินเหตุ"*** และผลเสียจากการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ระมัดระวัง

ให้การศึกษาสอนในสิ่งที่ดีและสังคมก็ให้แต่สิ่งดี เพื่อเขาเหล่านี้จะเป็นคนดีของบ้านเมืองและของโลกต่อไป

15 เงิน

สิ่งที่พูดมาทั้งหมดหวังจะทำให้ชีวิตคนไทยเป็น *"ชีวิตแห่งการเรียนรู้"*เพราะสังคมไทยเป็น *"สังคมแห่งภูมิปัญญา"* นั้นเป็นสิ่งที่ต้องใช้เงินไม่น้อย

◆ การวางโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสาร เพื่อเป็นสายใยแห่งการศึกษาที่จะนำความรู้ไปสู่เด็กไทยและคนไทยทุกหัวระแหง ต้องใช้เงินมหาศาล

◆ การทำให้ทุกโรงเรียนมีคอมพิวเตอร์ เครื่องเล่นมัลติมีเดียอย่างพอเพียง ตลอดจนการวิจัยและพัฒนาสื่อมัลติมีเดียสำหรับเด็กไทย ก็ต้องใช้เงินอีกมากมาย

◆ การจะฟื้นฟูสถานภาพครู เชิดชูให้สมแก่ฐานะทั้งในด้านการปรับอัตราเงินเดือนและประโยชน์ตอบแทนต่างๆ ยิ่งต้องใช้เงินไม่รู้เท่าไหร่

◆ **เฉพาะการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยที่จะต้องทุ่มเทด้านการวิจัยกันอีกมากนั้น ต้องใช้เงินเป็นหมื่นล้านจึงจะได้ตามเกณฑ์ประเทศที่เจริญแล้ว**

เงินเหล่านี้จะมาจากไหน

ปัญหาการระดมทุน[1]

การระดมทุนเพื่อจัดการศึกษาของไทยเรายังไม่อาจเรียกว่าเป็นการ ***"ระดม"*** ได้เนื่องจากเงินส่วนใหญ่มาจากงบประมาณของรัฐซึ่งก็มีขีดจำกัดในการเพิ่มปริมาณมาโดยตลอด การจัดสรรงบประมาณแม้จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยจากปี 2520-2535 เพิ่มในอัตราเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 12.7 ต่อปี ก็ยังต่ำกว่าอัตราการเพิ่มเฉลี่ยของงบประมาณรายจ่ายรวมของประเทศซึ่งเท่ากับร้อยละ 13.7 ต่อปี

ในส่วนของงบประมาณเพื่อการศึกษาได้รับการจัดสรรเป็นสัดส่วนเฉลี่ยเพียงร้อยละ 3.4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) ตลอด 15 ปีที่ผ่านมา ซึ่งถ้าเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น **สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส อังกฤษ** ล้วนแต่จัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาอยู่ในระดับร้อยละ 5 ขึ้นไปทั้งสิ้น แม้เทียบกับประเทศมาเลเซียก็ยังได้รับจัดสรรในอัตราร้อยละ 6.0 จึงเห็นได้ชัดว่างบประมาณเพื่อการ ***"สร้างปัญญา"*** ของเราที่ดูเหมือนมากนั้น ไม่มากเลยเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ

ทางออกในเบื้องแรกของปัญหาการระดมทุนเพื่อการศึกษา คงหนีไม่พ้นที่จะต้องให้รัฐแสวงหาหนทางที่จะปรับสัดส่วนงบประมาณเพื่อการศึกษาให้สูงขึ้น จะเป็นด้วยการลดค่าใช้จ่ายด้านอื่นของรัฐบาลลง หรือการแสวงหาเงินทุนเพิ่มเติมก็ตามแต่ ก็ต้องพยายามทำให้จงได้

- **เพื่อให้งบประมาณเพื่อการศึกษาในช่วงแผนฯ ฉบับที่ 8 อยู่ในระดับไม่ต่ำกว่าร้อยละ 4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) และไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ 9 และเพิ่มขึ้นจนถึงระดับร้อยละ 6-7 ของแผนฯ ฉบับต่อไป**

- **เพื่อให้งบประมาณเพื่อสนับสนุนการวิจัยเพิ่มจากร้อยละ 0.2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) เป็นร้อยละ 0.5 ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ 8 และให้ถึงร้อยละ 1.0 ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ 9**

เช่นนี้จึงจะเป็นวิถีทางที่จะทำให้การขยายการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามแนวทางที่กล่าวมามีเค้าแห่งความสำเร็จ ซึ่งแนวทางที่จะเพิ่มงบประมาณนั้นก็พอมีอย่างที่กล่าวไปแล้วว่า นอกจากการเพิ่มโดยตรงแล้ว ยังอาจใช้วิธีโยกย้ายถ่ายเทจากงบประมาณรายจ่ายด้านอื่นๆ ของรัฐที่จำเป็นน้อยกว่ามาใช้เพื่อการศึกษาแทน ตัวอย่างก็มีให้เห็นเช่น **สหรัฐอเมริกา**ตัดงบซื้ออาวุธลงเป็นแสนล้านเพื่อมาใช้ในด้านการพัฒนาสวัสดิการของประชาชนแทน แม้จะ ***"หักหาญน้ำใจ"***

ฝ่ายที่ถูกตัดงบประมาณไปบ้าง แต่เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมก็จำเป็นต้องทำ

การระดมทุนจากสังคม

นอกเหนือจากการเพิ่มทุนจากภาครัฐแล้ว อีกวิถีทางหนึ่งที่น่าจะพยายามผลักดันอย่างจริงจัง คือการระดมทุนจากส่วนต่างๆ ในสังคม นับตั้งแต่**การส่งเสริมให้มีการบริจาคเงินและทรัพย์สินเพื่อการศึกษา การทบทวนโครงสร้างและวิธีการทางภาษีที่จะเปิดทางให้มีก้อนเงินก้อนใหม่เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่น ที่จะนำมาใช้พัฒนาการศึกษาไปจนถึงการระดมทุนโดยฝีไม้ลายมือของสถาบันการศึกษาเอง** ที่จะต้องมี ***"หัวธุรกิจแบบไม่มุ่งกำไร"*** มากขึ้น เพื่อสะสมทุนรอนจากการขาย ***"ความรู้"*** ในรูปแบบต่างๆ ให้แก่เอกชนและบุคคลภายนอก เพื่อนำทุนรอนนั้นมาพัฒนาสถาบันอีกทีหนึ่ง โดยที่ต้องมีการปรับกลไกระบบบริหารการเงินให้เอื้อต่อการเก็บรักษาและใช้ประโยชน์เงินทุนดังกล่าวด้วย

ทั้งนี้ มาตรการระดมทุนจากแหล่งทุนนอกภาครัฐนั้นเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน อาจต้องเริ่มจากการรณรงค์ให้สังคมเห็น ***"เบื้องลึก"*** และ ***"เบื้องหลัง"*** การใช้เงินเพื่อการศึกษาว่ากลับมาส่งผลดีต่อสังคมมากมายอย่างไร เพื่อกระตุ้นให้เกิดความศรัทธาและค่านิยมใหม่เกี่ยวกับการ ***"บริจาค"*** เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา เช่น ที่สหรัฐอเมริกามีตัวอย่างการ

บริจาคทรัพย์สินเพื่อการศึกษาอยู่มากมาย กลายเป็นความนิยมและความเชื่อของมหาเศรษฐีมากมายมาจนถึงทุกวันนี้ ที่มักจะให้เงิน ให้ทรัพย์สิน หรือตั้งกองทุนให้สถาบันการศึกษาอยู่เนืองๆ เช่นกรณีมหาวิทยาลัย Stanford ก็ตั้งขึ้นจากกองทุนของมหาเศรษฐีใจบุญคนหนึ่งจนกลายเป็นมหาวิทยาลัยที่เข้มแข็งชื่อก้องโลกจนทุกวันนี้ เป็นต้น หรืออย่างมหาวิทยาลัย Harvard ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกที่รู้จักกันดี ก็มีกองทุนจากการบริจาคและการระดมทุนจากกิจกรรมต่างๆ เป็นเงินสูงถึง 4,000 ล้านเหรียญสหรัฐ หรือกว่า **แสนล้านบาท!**[2]

เช่นนี้จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า สถาบันการศึกษาในต่างประเทศหลายแห่ง สามารถพัฒนาไปแบบไร้เทียมทานก็ด้วยกองทุนลักษณะนี้ และความคล่องตัวในการใช้เงิน

บ้านเรานั้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งได้รับการอุปถัมภ์ค้ำชูจากเศรษฐีใจบุญ และเป็นสัญญาณที่ดีถึงค่านิยมของการบริจาคทรัพย์สินเพื่อการศึกษาเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม รัฐก็ควรมี ***“แรงเสริม”*** ด้วยเหมือนกัน กุศโลบายต่างๆ อันหนึ่งที่ใช้ได้ผลมาพอสมควรคือการเปิดโอกาสให้เอกชนที่บริจาคเงินและทรัพย์สินให้สถาบันการศึกษานั้น สามารถนำยอดเงินบริจาคไปหักลดหย่อนภาษีได้ ซึ่งก็เป็นวิธีที่ควรคิดต่อทำต่อให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นต่อไป

โดยสรุปแล้วมาตรการระดมทุนจากสังคมที่น่าจะพิจารณาได้แก่

◆ สร้างแรงจูงใจด้านภาษีแก่ผู้บริจาคเงินและทรัพย์สินเพื่อการศึกษา ทั้งที่จัดโดยรัฐ และจัดโดยเอกชน

◆ กระจายอำนาจทางการคลังให้กับท้องถิ่นและปรับเปลี่ยนโครงสร้างภาษีท้องถิ่น เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถจัดเก็บภาษีและนำเอารายได้จากภาษีไปใช้ในการจัดการศึกษาได้

◆ ให้สถาบันการศึกษาทุกระดับมีอิสระในการหารายได้เพื่อการพึ่งตนเอง อาทิ การหารายได้จากการให้บริการทางวิชาการ การเป็นที่ปรึกษา การผลิตและขายตำรา การขายผลงานของนักเรียนนักศึกษา การหารายได้จากทรัพย์สินของสถานศึกษา การระดมทุนและเงินบริจาคทั้งจากศิษย์เก่า เอกชน ชุมชน เป็นต้น

ทว่าทั้งนี้ สถานศึกษาตั้งแต่ระดับพื้นฐานถึงอุดมศึกษาก็ควรมีระบบและระเบียบการเงินที่เอื้อต่อการระดมทุนจากแหล่งทุนนอกงบประมาณ ที่จะเปิดโอกาสให้สามารถใช้เงินได้อย่างคล่องตัว เช่น มีระเบียบการใช้เงินรายได้ที่ชัดเจน คล่องตัว และตรวจสอบได้ เป็นต้น เพื่อให้ใช้ประโยชน์แหล่งเงินแหล่งใหม่นี้ได้อย่างคุ้มค่า

การระดมทุนจากผู้รับบริการการศึกษา

แนวคิดเรื่องการระดมทุนจากผู้เรียนหรือผู้ที่รับบริการการศึกษานั้นเป็นแนวคิดที่มีการพูดกันมามากบนฐานเหตุผลที่ว่าประโยชน์อันเกิดจากการศึกษาที่ได้รับนั้นมองได้เป็น

2 ส่วน ส่วนแรกนั้นเป็น**ประโยชน์ส่วนรวม** เช่น การได้รับการศึกษาของประชาชน ทำให้บ้านเมืองสงบเรียบร้อย อยู่ร่วมกันได้โดยสันติ และประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยได้มากขึ้น ในด้านเศรษฐกิจนั้นเมื่อประชาชนมีการศึกษาสูงขึ้นก็เป็น ***"แรงงานคุณภาพดีมีฝีมือ"*** ที่นำไปสู่การขยายตัวทางเศรษฐกิจและการพัฒนาอุตสาหกรรมต่างๆ เป็นต้น เช่นนี้ถือว่าการศึกษาที่แต่ละคนรับไปนั้น เป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม ส่วนในอีกแง่มุมหนึ่งนั้น หากการศึกษาที่แต่ละคนได้รับนำไปสู่เงินเดือนและสิ่งตอบแทนที่สูง นำไปสู่คุณภาพชีวิตส่วนตัวที่สูงขึ้น เช่นนี้ถือว่าการศึกษาที่แต่ละคนได้รับเป็น**ประโยชน์ส่วนตัว**

แนวคิดในการระดมทุนจากผู้รับบริการการศึกษาก็มีง่ายๆ ว่า **ถ้าการศึกษาระดับใดเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นใหญ่ การศึกษาระดับนั้นผู้รับบริการไม่ต้องออกสตางค์ รัฐจะออกสตางค์ให้เอง**

แต่ถ้าการศึกษาระดับใด ผู้รับบริการได้รับประโยชน์เป็นใหญ่ เมื่อนั้นผู้รับบริการน่าจะออกสตางค์เอง รัฐไม่ออกให้ หรือออกให้บ้างก็นิดหน่อย

แนวคิดนี้เมื่อนำมาจับกับการศึกษาระดับต่างๆ ก็พบว่า ในการศึกษาระดับประถมและมัธยมนั้น เป็นการศึกษาที่ให้ประโยชน์ ***"ส่วนรวม"*** เป็นใหญ่ ในขณะที่ระดับอุดมศึกษานั้นเป็นประโยชน์ ***"ส่วนตัว"*** เป็นใหญ่ [3]

เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็เห็นชัดเจนว่า หากมีการคิดจะระดมทุนเพื่อพัฒนาการศึกษาจากผู้รับบริการแล้วไซร้ ก็จะต้องพุ่งเป้าไปที่นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆ เป็นสำคัญ

ปัญหาในปัจจุบันคือเรื่องนี้ยังเป็นแค่ ***"ความคิด"*** ในสถาบันส่วนใหญ่ เนื่องจากจะขึ้นค่าเล่าเรียนเพื่อให้นิสิตนักศึกษาผู้รับประโยชน์ ***"ส่วนตัว"*** ได้ช่วยรับภาระอย่างเป็นธรรมมากขึ้นทีไร ก็มักถูกต่อต้านทีนั้น หากจะมีปรับค่าเล่าเรียนได้บ้างก็เป็นระดับบัณฑิตศึกษา ไม่ใช่ระดับปริญญาตรีที่เป็นฐานทรัพยากรที่ใหญ่กว่า

ปัญหาที่ตามมาก็คือด้วยความที่นิสิตนักศึกษาแต่ละคนมีส่วนช่วย ***"ออกสตางค์"*** เพื่อการศึกษาของตนเพียงเล็กน้อย รัฐจึงต้องช่วย ***"ออกส่วนที่เหลือ"*** ให้นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นค่าจ้างอาจารย์ ค่าอุปกรณ์ ค่าอะไรต่างๆ เฉลี่ยแล้วคนละหลายหมื่นบาทในแต่ละปี ในขณะที่รัฐ ***"ออกสตางค์"*** ให้นักเรียนระดับประถมมัธยมคนละเพียงไม่กี่พันบาท ทั้งที่ ควรจะเอาเงินที่ใช้ไปกับนิสิตนักศึกษาที่ได้ประโยชน์ ***"ส่วนตัว"*** จากการศึกษาเป็นส่วนใหญ่มาใช้กับนักเรียนในระดับที่ต่ำกว่าเพื่อประโยชน์ ***"ส่วนรวม"*** ที่มากกว่า

ทางออกจึงเห็นชัดเจนว่ารัฐต้องผลักดันเรื่องการขึ้นค่าเล่าเรียนในระดับมหาวิทยาลัยต่อไปอย่างแน่นอน ทว่าเมื่อมีการขึ้นค่าเล่าเรียนแล้วก็ต้องมีมาตรการให้กู้หนี้ยืมสินแก่ผู้ที่ยังไม่พร้อมจะจ่าย ไม่ประสงค์จะจ่าย หรือไม่มีจะจ่าย

เพื่อให้มีโอกาสทัดเทียมกันในการศึกษาเท่านั้นเอง ซึ่งในปัจจุบันก็มีการตั้งกองทุนเงินยืมขึ้นมารองรับแล้วนับหมื่นล้านบาท ทว่ายังไม่มีการปรับอัตราค่าเล่าเรียนให้เห็นชัดเจนเท่าใดนัก ซึ่งเป็นเรื่องที่รัฐบาลร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจะต้องร่วมกันผลักดันต่อไป

เพราะนี่จะเป็นแหล่งทุนสำคัญสำหรับสถาบันอุดมศึกษาต่อไป และยังเป็นแหล่งทุนที่พึงได้มาด้วยความชอบธรรมอีกด้วย ตามหลักเหตุผลที่กล่าวไป

ทั้งนี้ การขึ้นค่าเล่าเรียนนั้น ไม่จำเป็นต้อง ***"เรียกทุนคืน"*** จากนิสิตนักศึกษาทั้งหมด แต่อาจกำหนดสัดส่วนที่เหมาะสมเช่น 1 ใน 3 หรือครึ่งหนึ่ง โดยรัฐยังคงออกที่เหลือให้ โดยอาจถือว่า ***"ส่วนรวม"*** ก็ได้ประโยชน์จากปัญญาชนในอนาคตเหล่านี้เหมือนกัน

โดยสรุปแล้วมาตรการที่รัฐจะต้องรีบดำเนินการในเรื่องนี้ได้แก่

- **ปรับค่าเล่าเรียนในสถาบันอุดมศึกษาให้สูงขึ้น รวมถึงสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา โดยให้สัดส่วนการรับภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนเป็นไปอย่างเหมาะสมกับต้นทุนการผลิตในแต่ละสาขาวิชา**

- **มีกองทุนให้กู้ยืม ที่ขยายให้เหมาะสมกับปริมาณความต้องการหลังจากที่มีการเพิ่มค่าเล่าเรียนแล้ว**

◆ **มีทุนการศึกษาที่พอเพียงเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ซึ่งอาจอยู่ในรูปต่างๆ ตามระดับความจำเป็น เช่น ทุนยกเว้นค่าเล่าเรียน ทุนการศึกษา การให้ทำงานในมหาวิทยาลัยเพื่อช่วยค่าเล่าเรียน ทุนค่าหอพัก ทุนค่าอาหาร เป็นต้น**

นอกจากนี้ก็ควรมีการคิดถึงมาตรการระดมทุนจากผู้เรียนแบบอื่นๆ เช่น ระบบภาษีการศึกษาที่ใช้ได้ผลในออสเตรเลีย ซึ่งมีหลักการง่ายๆ ว่า รัฐ ***"ออกสตางค์"*** ให้ก่อนจนจบการศึกษา เมื่อบัณฑิตจบออกไปทำงานแล้ว มีเงินเดือนแล้ว ก็จ่ายคืนรัฐในรูปภาษีโดยจ่ายมากจ่ายน้อยก็ขึ้นอยู่กับเงินเดือนที่ได้รับ ถ้าจบออกไปได้งานดีเงินเดือนสูงเป็นประโยชน์ ***"ส่วนตัว"*** มากกว่าชาวบ้านก็จ่ายภาษีคืนมากหน่อย ถ้าได้เงินเดือนน้อยกว่าระดับหนึ่งก็ไม่ต้องจ่ายคืนภาษีเลย เป็นต้น ส่วนภาษีที่ได้คืนนี้ก็นำกลับไปอยู่ในรูปของกองทุนให้กู้ยืมแก่นักศึกษารุ่นต่อๆ ไป [4]

วิธีการนี้ก็เป็นวิธีการที่น่าสนใจ และมีความชอบธรรมเช่นกัน

จึงหวังว่าจะมีการคิดกันต่อในเรื่องนี้ เพื่อให้มาตรการระดมทุนเพื่อการศึกษาเป็นผลสำเร็จให้จงได้

อย่าลืมเรื่องประสิทธิภาพการใช้เงิน

ที่สำคัญก็คือ สถานศึกษาต่างๆ จะต้องได้รับการรื้อปรับระบบการเงินและการติดตามการใช้เงินให้เป็นไป

โดยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แนวคิดเรื่องการคิดค่าใช้จ่ายต่อหัว (unit cost) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดสรรงบประมาณก็ดี การติดตามตรวจสอบการใช้เงินที่เน้นประสิทธิภาพการใช้เงินตามจุดมุ่งหมาย (performance audit) ก็ดี ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาควบคู่กันไป เพื่อให้มั่นใจว่า ทุนที่ ***"ระดม"*** มาเพื่อการศึกษานี้ จะไม่ ***"ละลาย"*** หายไปกับความไม่มีประสิทธิภาพ และการ ***"ตรวจสอบไม่ได้"*** ของระบบการเงินของสถานศึกษา

16 คุณภาพ

ระบบการศึกษาที่หลากหลายขึ้นทำให้เรื่องคุณภาพการศึกษากลายเป็นประเด็นสำคัญขึ้นมาสำหรับการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ เพราะแต่เดิมที่การจัดการศึกษาไม่ได้ ***“หลากรส หลายรูป”*** เหมือนที่เสนอในหนังสือเล่มนี้ก็ยังติดตามดูแลคุณภาพการศึกษากันได้ลำบากอยู่แล้ว แล้วถ้าหากการศึกษามีลักษณะ ***“นอกระบบ”*** มากขึ้นเรื่อยๆ จะตามดูแลคุณภาพการศึกษากันอย่างไร

◆ **จะดูแลคุณภาพของการเรียนผ่านดาวเทียมอย่างไร**

◆ **จะรู้ได้อย่างไรว่าสื่อมัลติมีเดียที่พัฒนาขึ้น ทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาวิชาจริง**

◆ **จะดูแลคุณภาพการเรียนการสอนในโรงงานที่เป็นความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษากับภาคเอกชนที่จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ได้อย่างไร**

นี่คือคำถามบางส่วน ที่ชี้ถึงความจำเป็นที่ระบบการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์จะต้องมีระบบการประกันคุณภาพที่ดี เพื่อให้มั่นใจว่าในท่ามกลางความหลากหลายของหลักสูตรการเรียนการสอนสำหรับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ นั้น การศึกษาได้ ***"ให้"*** สิ่งที่ผู้เรียนและสังคมต้องการ และด้วยคุณภาพที่เป็นที่ยอมรับทั้งภายในและภายนอกประเทศ

การสร้าง *"ความสามารถตรวจสอบได้"*

โฉมหน้าใหม่ของสถาบันการศึกษาทุกระดับ คือ การที่สถาบันการศึกษามีอิสระในการดำเนินงานและการตัดสินใจในการบริหารงานสูงขึ้น มีความร่วมมือกับหน่วยงานหลากหลายขึ้น โดยมุ่งหวังให้สถาบันการศึกษามีอิสระ สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการหรือความต้องการของท้องถิ่นชุมชนได้ดียิ่งขึ้น **ในการนี้สถาบันการศึกษาจึงมีความรับผิดชอบที่จะต้องแสดงให้ประจักษ์แก่สังคมว่า ได้ใช้อำนาจหน้าที่ และอิสระในการบริหารงานไปอย่างถูกต้องเหมาะควรแก่ทรัพยากรที่ได้รับจากแหล่งต่างๆ และเป็นประโยชน์แก่สังคมตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย**

สิ่งนี้เองเป็นพื้นฐานของแนวคิดเรื่องความสามารถตรวจสอบได้ (accountability) ที่จำเป็นต้องมีควบคู่ไปพร้อมกับอิสระในการบริหารงาน

ความสามารถตรวจสอบได้จากภายนอก จึงเป็นกลไกสำคัญในการอ้างความชอบธรรมของการกระจายอำนาจการศึกษาไปสู่โรงเรียนและชุมชนอีกด้วย การแสดงออกให้เห็นถึงกลไกตรวจสอบคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจน ย่อมเป็นหลักประกันให้แก่สังคมว่า แม้จะมีการกระจายอำนาจไปสู่โรงเรียนและชุมชนอย่างไรก็ตาม ผลการดำเนินงานก็ยังสามารถที่จะอยู่ในสายตาของสังคมและสังคมภายนอกที่จะเข้าไปร่วมดูแลแก้ปัญหายามที่มี ***"สัญญาณบอกเหตุ"*** บางอย่างเกิดขึ้นเกี่ยวกับการดำเนินงาน

เรื่องการประกันคุณภาพและการสร้างความสามารถตรวจสอบได้ในระบบการศึกษานี้ จึงเป็นเรื่องที่มีนัยทั้งในเชิงความเป็นเลิศของการศึกษาและประสิทธิภาพของการบริหารระบบการศึกษา ที่จะต้องช่วยกันพัฒนาอย่างเต็มที่ต่อไป

การประกันคุณภาพจาก *"ข้างใน"*

ระบบการประกันคุณภาพที่ดีที่สุดนั้น แท้จริงแล้วน่าจะเป็นระบบที่พัฒนาขึ้นมาเองในองค์กร เป็นเรื่องของการ ***"สำรวจและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง"*** อันจะเป็นกลไก

การประกันคุณภาพที่จีรังยั่งยืนกว่ากลไกใดๆ จากภายนอก เพราะเกิดจากจิตวิญญาณและความหวงแหนคุณภาพของคนในองค์กรนั้นๆ เองโดยไม่ต้องมีใครมาบังคับ

ในกรณีสถาบันการศึกษาก็เช่นกัน ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนา ***"ระบบประกันคุณภาพภายใน"*** บนพื้นฐานของ ***"วัฒนธรรมทางวิชาการ"*** ที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษานั้น ต้องเริ่มจากการสร้างความรู้สึกห่วงใยคุณภาพ รณรงค์ให้ตื่นตัวเรื่องคุณภาพ ให้ช่วยกันมองเรื่องคุณภาพเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างความสามารถแข่งขันของประเทศ เพื่อเป็นการจุดประกายให้กับระบบ ***"ภายใน"*** ที่จะพัฒนาขั้นต่อไป

เพราะแท้ที่จริงแล้ว ระบบประกันคุณภาพภายในองค์กรไม่ได้มีอะไรซับซ้อนเลย เป็นเพียงเรื่องของการ ***"ควบคุมคุณภาพ"*** ในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการจัดการศึกษา เช่น [1]

◆ **การคุมคุณภาพของนักเรียนหรือนักศึกษาที่รับเข้ามาว่าเป็นเด็กที่เรียนได้ เรียนไหว และใฝ่เรียน**

◆ **การคุมคุณภาพของการพัฒนาหลักสูตรว่าไม่ล้าสมัย ตรงต่อความต้องการของตลาด และสถาบันนั้นๆ มีเงิน มีตึก มีคนพอที่จะสอนตามหลักสูตรนั้นได้**

◆ **การคุมคุณภาพของการสรรหาครูอาจารย์ว่าได้บุคคลที่มีความรู้ มีความอยากเป็นครูจริง และสอนเป็น**

◆ **การคุมคุณภาพของการเรียนการสอน ตั้งแต่สื่อและตำราที่ใช้ ข้อสอบที่ใช้สอบ จนถึงการสอนของครูว่าเป็นไปตามที่บอกไว้ในหลักสูตรหรือไม่**

◆ **การคุมคุณภาพของห้องสมุด และอาคารสถานที่ต่างๆ ว่าอยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดี และได้ถูกใช้อย่างคุ้มค่า**

◆ **การตามไป *"คุม"* คุณภาพของผลผลิต คือ นักเรียนและนักศึกษาที่จบออกมาว่าทำงาน *"ได้เรื่อง"* ตามที่ตลาดแรงงานต้องการหรือไม่**

กลไกเหล่านี้ไม่ยากเกินที่จะพัฒนา ขอแต่เพียงให้หน่วยงาน สถานศึกษา และครูอาจารย์มี ***"ใจ"*** กับการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจัง ก็สามารถที่จะช่วยกันพัฒนาระบบและกลไกควบคุมคุณภาพที่ดีขึ้นมาได้

การประกันคุณภาพจาก *"ข้างนอก"*

นอกจากระบบประกันคุณภาพภายในแล้ว โดยแนวคิดของการสร้างความสามารถตรวจสอบได้ของสถาบันการศึกษา จึงควรมีกลไกติดตามดูแลจากภายนอกควบคู่กันไป หากพึงยึดหลักการที่เคารพอิสระในการบริหารงานของสถาบันการศึกษาโดยการทำหน้าที่เป็นเพียง ***"แรงเสริม"*** ในการดูแลคุณภาพการศึกษาและช่วยคุ้มครองประโยชน์ที่ผู้รับบริการการศึกษาพึงได้รับ โดยไม่ใช่ ***"การจับผิด"*** สถาบันการศึกษา

กลไกประกันคุณภาพการศึกษา จะเป็นช่องทางที่สถาบันการศึกษาสามารถอ้างความชอบธรรมในการของบประมาณหรือทรัพยากรเพิ่มเติมจากรัฐบาลได้

กลไกจากภายนอกดังกล่าวนี้ อาจมีได้ 2 รูปแบบคือ [2]

◆ **การมีองค์กรกลางระดับชาติที่ทำหน้าที่ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการเฉพาะ คล้ายๆ กับสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคนั่นเอง หากมีหน้าที่รับผิดชอบในส่วนของสถาบันการศึกษาเป็นการเฉพาะ โดยอาจมีการพัฒนามาตรการ *"ตามไปดู"* กลไกการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่างๆ พร้อมกับทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงเผยแพร่ข่าวสารคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ความมั่นใจแก่ประชาชน**

◆ **การให้หน่วยงานงบประมาณใช้ประโยชน์จากข้อมูลคุณภาพการศึกษาของสถาบันต่างๆ ประกอบการพิจารณาจัดสรรงบประมาณเพื่อ *"ช่วยเหลือ"* และ *"สนับสนุน"* สถาบันการศึกษาต่างๆ ให้สามารถทำงานได้ดีขึ้น อันเป็นการตรวจสอบ และกระตุ้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถาบันการศึกษาไปในตัว**

ทั้งนี้ ทั้ง 2 กลไกอาจทำควบคู่พร้อมกันไปโดยในส่วนสถาบันการศึกษาเองก็อย่ามองว่า กลไกเหล่านี้เป็นการ *"ก้าวก่าย"* จากภายนอก หากเป็นการดำเนินการให้ระบบมีความโปร่งใสและมีการพัฒนาตลอดเวลา ยิ่งไปกว่านั้นสถาบันการศึกษาพึงตระหนักด้วยว่า **การมีกลไกประกันคุณภาพจากภายนอกเสริมขึ้นนั้น ยังเป็นช่องทางที่สถาบันต่างๆ จะมีโอกาสอ้างความชอบธรรมในการของบประมาณหรือทรัพยากร**

เพิ่มเติม โดยอาศัยข้อมูลจากการตรวจสอบจากภายนอกที่สามารถชี้ปัญหาหรือข้อจำกัดในการดำเนินงานได้ชัดเจน เป็นเครื่องมือต่อรองขอการสนับสนุนจากรัฐบาลเพิ่มขึ้นต่อไปได้

กลไกการตรวจสอบและประกันคุณภาพจาก ***"ข้างนอก"*** จึงถือเป็นแรงเสริมและแรงจูงใจไปในเวลาเดียวกันที่จะผลักดันให้สถาบันการศึกษาต่างๆ ขะมักเขม้นเรื่องคุณภาพการศึกษายิ่งขึ้น เพราะเป็นช่องทางได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมจากสังคม

แรงเสริมที่ขาดไม่ได้อีกทางหนึ่งคือ ***"สื่อมวลชน"*** ที่ควรหันมาจับข่าวคุณภาพการศึกษาให้ต่อเนื่องจริงจังยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นแรงกระตุ้นอย่างเอกอุเช่นกัน และถือเป็นกลไกตรวจสอบจาก ***"ภายนอก"*** ที่ทรงประสิทธิภาพและสามารถเป็นหูเป็นตาแทนประชาชนในการ ***"จับตา"*** ดูคุณภาพการศึกษาของสถาบันการศึกษาต่างๆ ต่อไป

สรุปข้อเสนอเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา

- *สถานการศึกษาทุกระดับจะต้องมีกลไกควบคุมคุณภาพการเรียนการสอนที่ดี นับตั้งแต่คุณภาพการสอนของครู คุณภาพของห้องสมุด คุณภาพของบริการต่างๆ ที่จัดให้นักเรียนหรือนักศึกษา โดยกลไกดังกล่าวต้องเป็นกลไกที่ชัดเจนตรวจสอบได้*
- *หน่วยงานและสังคมภายนอกต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบและดูแลคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจัง โดยเฉพาะหน่วยงานที่เป็นผู้ใช้บัณฑิต*

◆ *ต้องมีการนำข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาไปประกอบการพิจารณาจัดสรรงบประมาณให้สถาบันอุดมศึกษา เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพและความชอบธรรมในการนำเงินประชาชนมาใช้ในการศึกษา*

◆ *สื่อมวลชนต้อง "เล่น" ข่าวการศึกษาในด้านคุณภาพมากขึ้น เพื่อสร้างความตระหนักแก่ประชาชน และกระตุ้นให้หน่วยงานที่จัดการศึกษาสนใจเรื่องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจัง*

◆ *ควรให้หน่วยงานที่เป็นกลางทำการประเมินคุณภาพและจัดอันดับสถาบันการศึกษา (ranking) เช่นที่มีจัดทำในหลายประเทศ เพื่อเป็นการกระตุ้นความตื่นตัว ด้านคุณภาพการศึกษา และใช้ประโยชน์ข้อมูลการประเมินนี้เพื่อผลักดันสถาบันการศึกษาด้านคุณภาพต่อไป*

นี่ไม่ใช่สิ่งที่เป็นข้อเสนอที่เลื่อนลอยแต่อย่างใด

ในหลาย ๆ ประเทศสถาบันการศึกษาถูกตรวจสอบ และต้องแสดงความโปร่งใสให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคม

ในประเทศ**อังกฤษ** หน่วยงานสำคัญคือ **สำนักงบประมาณ** มีการประเมินผลการเรียนการสอนทุกระดับอย่างเป็นรูปธรรมก่อนที่จะนำผลมาใช้ประกอบการพิจารณาจัดสรรงบประมาณในปีต่อไป [3]

ในประเทศ**อเมริกา** มีการจัดอันดับสถานศึกษาหรือ ranking อย่างสม่ำเสมอโดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา

เพื่อเป็นข้อมูลแก่เด็กนักเรียนและผู้ปกครอง ซึ่งแม้แต่เด็กนักเรียน และผู้ปกครองบ้านเราก็ได้ใช้ประโยชน์จากรายงานเหล่านี้เวลาจะส่งบุตรหลานไปเรียนที่อเมริกา

แม้แต่เพื่อนบ้านใกล้เคียงคือ **มาเลเซีย** ก็เพิ่งจะตั้ง **กรรมการวิทยฐานะแห่งชาติ** ขึ้นเมื่อต้นเดือนกรกฎาคมนี้เอง เพื่อกำกับดูแลและประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันการศึกษาเอกชนที่กำลังจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา [4]

การประกันคุณภาพการศึกษาจึงไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาด หรือเป็นเรื่องล่วงล้ำอธิปไตยสถานศึกษาแต่อย่างใด หากเป็นเรื่องของการคุ้มครองผู้รับบริการ และอำนวยประโยชน์แก่สังคม พร้อมกับเป็นการยืนยันเกียรติภูมิและความมีคุณภาพของสถาบันการศึกษาต่อสังคม

ไม่ต่างจากองค์กรธุรกิจที่แสวงหาตราประกันคุณภาพ ISO 9000 เพื่อเป็นหลักประกันแก่ผู้บริโภค และเป็นการสร้างภาพพจน์ขององค์กรไปในเวลาเดียวกันนั่นเอง

17 จากภาครัฐสู่ภาคประชาชน

ในการประชุมนานาชาติเรื่อง ***"การส่งเสริมการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน"*** ที่จัดโดยธนาคารโลกเมื่อสัก 2-3 ปีที่แล้วมีข้อความในรายงานการประชุมที่น่าประทับใจตอนหนึ่งว่า

"..การมีส่วนร่วมของประชาชน คือเสาเอกของการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน การประชุมสุดยอดด้านสิ่งแวดล้อมโลกที่เมืองริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิลได้ทำให้เป็นที่กระจ่างแล้วว่า ความจีรังยั่งยืนในการพัฒนานั้นสำคัญที่คนและชุมชนยิ่งกว่าเครื่องไม้เครื่องมือหรือเทคโนโลยีใด ๆ.."

"..รัฐและผู้ให้การสนับสนุนต่าง ๆ จากภายนอกต้องรู้ที่จะปล่อยวางเมื่อถึงเวลาอันเหมาะสม และมอบความไว้วางใจให้แก่ชุมชนในการคิดและชักนำการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น.." [1]

ข้อเสนอที่กล่าวมาโดยตลอดไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน การพัฒนาหลักสูตรให้มีความหลากหลายสอดคล้องกับสภาพชุมชนต่างๆ ไปจนถึงการเสนอให้รวมพลังฝ่ายต่างๆ ในชุมชนมาช่วยกันจัดการศึกษานั้น

ล้วนแต่ชี้ความจำเป็นที่รัฐจะต้องถ่ายโอนอำนาจบริหารการศึกษากลับไปยังประชาชน ชุมชน และท้องถิ่นเสียที

ระหว่าง *"หน่วยอำนวยการ"* กับ *"หน่วยปฏิบัติ"*

การจัดการศึกษาในอนาคตจำเป็นต้องใช้รูปแบบ ***"การบริหารโดยกลุ่มสถานศึกษาและชุมชน"* เพื่อให้ชุมชนหรือองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการตั้งแต่การวางแผนและกำหนดจุดหมายของการจัดการศึกษา การจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนการตรวจสอบคุณภาพและการสนับสนุนทรัพยากร ทั้งในด้านทรัพยากรการเรียนรู้และทรัพยากรการเงิน เพื่อให้การศึกษาของเด็กและเยาวชนในชุมชนเป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น**

การจัดการในรูปแบบการบริหารโดยกลุ่มสถานศึกษาและชุมชน จะช่วยเกื้อหนุนให้เกิดการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาของรัฐสู่สถานศึกษา และจะนำไปสู่**การปรับบทบาทของหน่วยงานของรัฐในส่วนกลางให้เป็น *"หน่วยงาน***

อำนวยการ" ที่ดูแลเฉพาะเรื่องการกำหนดนโยบาย การจัดทำแผนแม่บทระดับชาติระยะยาว การติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบาย การส่งเสริมสนับสนุนและตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การคุ้มครองสิทธิและโอกาสของผู้รับการศึกษาที่จะได้รับบริการที่มีคุณภาพ การวิจัยและพัฒนาเพื่อนำนวัตกรรมมาใช้พัฒนาการศึกษา การวางระบบเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อเชื่อมต่อแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนต่างๆ รวมทั้งการสนับสนุนด้านการเงินโดยเฉพาะงบดำเนินการในรูปเงินอุดหนุนทั่วไป **ส่วนการตัดสินใจในระดับปฏิบัตินั้น จะต้องเน้นให้ *"หน่วยงานระดับปฏิบัติการ"* เป็นผู้รับผิดชอบการตัดสินใจและการติดตามกำกับดูแลให้การดำเนินงานเป็นไปตามแนวทางหลักหรือนโยบายการศึกษาของประเทศ** หน่วยงานระดับปฏิบัติการนี้จะต้องบริหารโดยกลุ่มสถานศึกษาและชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

การศึกษาไทยในปัจจุบัน ยังอยู่ในมือของรัฐภายใต้ระบบ ***"รวมศูนย์อำนาจ"*** อยู่ในส่วนกลางเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้การตัดสินใจล่าช้า เนื่องด้วยกฎระเบียบข้อบังคับและขั้นตอนมากมายของทางราชการ ไม่เอื้อต่อการสร้างความฉับไวในการตัดสินใจและดำเนินงานของสถานศึกษา

ยิ่งถ้าคิดว่า เรามีโรงเรียนตั้งกว่า 40,000 โรง ครูตั้งกว่า 500,000 คนอยู่ในระบบด้วยแล้ว ยิ่งทำให้เห็น

ความอุ้ยอ้ายของระบบ ***“รวบอำนาจ”*** ในราชการการศึกษาของชาติ จนแทบไม่น่าเชื่อว่าระบบที่ใหญ่โตขนาดนี้ยังสามารถบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจอยู่ได้อย่างไร และหากระบบยังเป็นเช่นนี้ ก็จะเห็นความ ***“เป็นไปไม่ได้”*** ที่การศึกษาในระดับท้องถิ่นจะมี ***“พลวัต”*** ในการปรับตัวตามสภาพความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างทันเหตุการณ์

ปัญหาของ ***“ระบบราชการการศึกษา”*** นั้นเข้าขั้นวิกฤตอยู่หลายเรื่อง แต่ที่ ***“หนักข้อ”*** ก็เช่น

- **การบริหารงานบุคคล นับตั้งแต่การคัดเลือกครู การบรรจุแต่งตั้งโยกย้าย การพิจารณาความดีความชอบ และการลงโทษ ไปจนถึงการประเมินผลการทำงาน ล้วนแต่เป็นเรื่อง *“รวบ”* การตัดสินใจไว้ที่ส่วนกลางแทบทั้งสิ้น**
- **ระบบการบริหารงบประมาณ ได้แก่การหารายได้และการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการจัดการศึกษา ก็ล้วนมีการรวมศูนย์การตัดสินใจที่ส่วนกลาง มีเพียงส่วนน้อยนิดเท่านั้นที่มอบอำนาจให้หน่วยงานการศึกษาระดับท้องถิ่นจัดการได้เอง**

สิ่งเหล่านี้ คือสิ่งที่ต้องรีบแก้ไขอย่างเร็วที่สุด ภายใต้ความเชื่อที่ต้องมีร่วมกันทุกฝ่ายว่า ชุมชนมีความสามารถในการเรียนรู้ และ ***“ชาวบ้าน”*** มีความคิดดีๆ เป็นของตนเองได้เหมือนกัน และถึงเวลาแล้วที่จะเกื้อหนุนให้ความคิดดีๆ เหล่านี้ ได้ถูกใช้ให้เป็นประโยชน์สูงสุด

เปิดโครงการนำร่องระดับจังหวัด

การจัดให้มีโครงการนำร่องเป็นต้นแบบการกระจายอำนาจบริหารการศึกษาลงไปสู่ระดับจังหวัด นับเป็นมาตรการสำคัญที่น่าจะช่วยกันผลักดันให้เกิดขึ้นโดยเร็ว ทั้งนี้การมอบหรือกระจายอำนาจบริหารการศึกษา ควรเน้นการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ ตั้งแต่**ผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการในจังหวัดด้านการศึกษาและที่เกี่ยวข้อง หัวหน้าสถานศึกษาระดับโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน ตลอดจนผู้นำชุมชน**เพื่อเป็นกลไกในระดับท้องถิ่นที่จะมาร่วมกันวางหลักสูตรการเรียนการสอน การจัดสรรทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่น การกำกับดูแลมาตรฐานสถานศึกษา การคัดเลือกครูและบุคลากรทางการศึกษา ไปจนถึงการพิจารณาความดีความชอบของครู

ผลจากการดำเนินโครงการนำร่องจะมีความสำคัญยิ่งในการรื้อปรับระบบบริหารและการแบ่งอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาระหว่างส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษา และอาจนำไปถึงขั้นการแก้ไขกฎหมายเพื่อรองรับอำนาจในการบริหารการศึกษาขององค์กรระดับท้องถิ่นต่อไป

ในการนี้ รัฐต้องเร่งสร้างกลไกการดำเนินงานเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างฝ่ายต่างๆ ในระดับจังหวัดที่ถูกคัดเลือกมาเป็นโครงการนำร่อง โดยการจัดเวทีประชุม

ระดมพลังความร่วมมือระหว่างนักวิชาการ เจ้าหน้าที่รัฐ นักธุรกิจ ชาวบ้านในชุมชน ผู้นำศาสนา นักพัฒนาในองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ ฯลฯ เพื่อแสวงหาเป้าหมายทิศทางการพัฒนาในจังหวัดของตน และคิดค้นงานที่จะทำร่วมกันเพื่อไปสู่เป้าหมายร่วมกัน

นอกจากนี้ ควรมีการตั้ง**กองทุนเพื่อพัฒนาท้องถิ่นสำหรับจังหวัดนั้นๆ ควบคู่ไปพร้อมกัน** เพื่อใช้ในกิจกรรมงานหรือโครงการที่ฝ่ายต่างๆ ได้คิดค้นร่วมกัน โดยรัฐจะต้องสนับสนุนงบประมาณในลักษณะเงินก้อนสมทบที่เท่าเทียมกับกองทุนที่ระดมจากฝ่ายต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดสำนึกความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน การระดมทรัพยากรจากภาคเอกชนและประชาชนมากขึ้นด้วย

ที่สุดแล้ว เราหวังจะเห็นการกระจายอำนาจลงไปสู่องค์กรปกครองท้องถิ่น พร้อมด้วยการปฏิรูประบบงบประมาณและภาษีให้องค์กรท้องถิ่นเหล่านี้มีกำลังทรัพยากรและการตัดสินใจที่เป็นอิสระ

วันหนึ่งเราน่าจะได้มีโอกาสเห็น ***"ระบบการศึกษาท้องถิ่น"*** อย่างน้อยในระดับจังหวัด ที่ประชาชนในจังหวัดนั้นเองมีส่วนร่วมตัดสินว่า ลูกหลานแห่งจังหวัดนั้นน่าจะเรียนหนังสือหนังหากันอย่างไร ใช้ตำรับตำราอะไร มีวิชาที่เป็น ***"ภูมิปัญญาท้องถิ่น"*** ผสมผสานอยู่แค่ไหน รวมทั้งมีกำลังเงิน

จากการระดมทุน ระบบภาษีท้องถิ่น และเงินอุดหนุนจากรัฐบาลที่จะไปซื้อเครื่องมือดีๆ จ้างครูเก่งๆ และปัจจัยทั้งหลายที่จะทำให้ ***"ฝันการศึกษา"*** ของจังหวัดนั้นๆ เป็นจริง

เปิดการศึกษาเสรี

ภายใต้บรรยากาศการมีส่วนร่วมของชุมชนนี้ จะต้องส่งเสริมให้**เอกชน องค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ และสถาบันศาสนา**เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการจัดการศึกษาและฝึกอบรมแก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ให้มากขึ้น เฉพาะในส่วนของภาคเอกชนนั้นรัฐควรจะมีนโยบายชัดเจนและแน่นอนในการส่งเสริมให้องค์กรภาคเอกชนต่างๆ เข้ามาจัดการศึกษา ผ่อนคลายกฎระเบียบให้มีความคล่องตัว มีอิสระในการบริหารจัดการที่ดีเพื่อให้การจัดการศึกษาของภาคเอกชน โดยเฉพาะโรงเรียนและสถาบันการศึกษาเอกชนทุกระดับ สามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการได้ในแนวทาง และความถนัดของสถาบันแต่ละแห่ง

มาตรการเสริมที่น่าสนใจอีกอันหนึ่ง ในการเสริมสร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วมคือ การขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนในรูปของการศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนและเรียนรู้กันระหว่างชาวบ้านหรือผู้นำชาวบ้านด้วยกัน หรือการศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับคนในแวดวงอาชีพและความสนใจอื่นๆ อาทิ นักวิชา

รัฐและผู้ให้การสนับสนุนจากภายนอกต้องรู้ที่จะปล่อยวางเมื่อถึงเวลาอันเหมาะสม และมอบความไว้วางใจให้แก่ชุมชนในการคิด และชักนำการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น

การ ครูอาจารย์ แพทย์ ผู้แทนศาสนา เจ้าหน้าที่รัฐ นักบริหาร นักธุรกิจ ฯลฯ เช่นที่มีให้เห็นและเป็นอยู่ในโครงการพัฒนาที่น่าสนใจหลายโครงการ เช่น โครงการปลูกป่าแบบ*"เบญจภาคี"* ที่นำภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน ภาคนักวิชาการ และภาคประชาชนมาร่วมมือกันเรียนรู้และแก้ไขสภาพป่าเสื่อมโทรมในบางจังหวัด เป็นต้น

ในการนี้ สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นสามารถที่จะเป็นกลไกประสานความร่วมมือที่สำคัญระหว่างองค์กรในท้องถิ่น ระหว่างบ้าน วัด สถาบันศาสนา ชุมชน และโรงเรียน โดยเน้นการจัดกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดความใกล้ชิด การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไปจนถึงการเป็นกลไกประสานงานกับองค์กรภายนอกท้องถิ่นได้อีกด้วย

ทางหนึ่งที่จะส่งเสริมบทบาทของสถาบันการศึกษาในเรื่องนี้คือการให้ **โรงเรียน สถานศึกษา และสถาบันวิชาการในท้องถิ่น ดำเนินงานและจัดทำโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาร่วมกับชุมชนมากขึ้น** เช่น การสนับสนุนให้**สถาบันราชภัฏในท้องถิ่นตั้งศูนย์ข้อมูลท้องถิ่น** เพื่อพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจังหวัด ทั้งในภาคอุตสาหกรรม บริการและเกษตรกรรม โดยมีการสร้างแรงจูงใจ อาทิ งบประมาณสนับสนุนการวิจัย และการให้นำผลงานของครูอาจารย์ที่ทำโครงการเช่นนี้มาพิจารณา ในการพิจารณาความดีความชอบ และการเลื่อนขั้นตำแหน่งได้ เป็นต้น

เช่นนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นของการค่อยๆ ทำให้สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นกลายเป็น ***“จุดเชื่อมประสานความร่วมมือ”*** ทั้งภายในและภายนอกท้องถิ่นได้อย่างสนิทสนม

นอกจากนี้ เรายังอาจหามาตรการส่งเสริมอีกมากมาย ที่จะผลักดันการศึกษาเพื่อปวงชนให้เป็นไปโดยปวงชนโดยสถาบันต่างๆ ในสังคมอย่างแท้จริง เช่น

- **ส่งเสริมและหาแนวทางให้วัดและสถาบันศาสนาในท้องถิ่น นำเงินบริจาคจากประชาชนไปใช้ในการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาชุมชนให้มากขึ้น แทนการนำเงินบริจาคไปใช้เพื่อสร้างถาวรวัตถุแต่อย่างเดียว**
- **สนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ที่ดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชนในลักษณะของเงินก้อนสมทบพร้อมด้วยการจัดระบบการติดตามประเมินผลและตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ที่ได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐ**
- **ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายผู้ที่ทำงานด้านสื่อสารมวลชนที่มีคุณภาพ ให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและขยายตัวไปสู่นักสื่อสารมวลชนอื่นๆ เพื่อสร้างแบบอย่างที่ดีในการผลิตและเผยแพร่สื่อต่างๆ อย่างรับผิดชอบต่อเด็กและสังคมเพื่อให้ภาคสื่อมวลชนเข้ามาเป็นส่วนที่ผสมผสานอยู่ในภาพของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็ก ครอบครัว ชุมชนและสังคม**

◆ **ส่งเสริมการฝึกอาชีพเคลื่อนที่สำหรับแรงงานในชนบท โดยหน่วยงานภาครัฐให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเน้นสาขาช่างที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น**

มาตรการต่าง ๆที่เสนอมานี้ เป็นเพียงจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ เท่านั้น การที่จะทำให้เกิด ***"การศึกษาของปวงชน เพื่อปวงชน โดยปวงชน"*** อย่างแท้จริงได้นั้นจะต้องอาศัยเจตนารมย์อันแรงกล้า และความกล้าหาญทางการเมืองที่จะผลักดันมาตรการต่าง ๆ เหล่านี้ให้เป็นผลสำเร็จ แน่นอนที่ในระยะแรกอาจเกิดปัญหาเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นที่จะรับบทบาทใหม่ทางการบริหารการศึกษานี้ แน่นอนที่เรายังอาจได้ยินประโยคทำนองที่ว่า ***"ชาวชนบทของเรายังไม่พร้อม"*** อยู่อีกบ้าง หากด้วยความเข้าใจและยึดมั่นในหลักการของทุก ๆ ฝ่ายต่อการ ***"กระจายอำนาจ"*** อันเป็นกระแสความเปลี่ยนแปลงที่จะปฏิเสธไม่ได้อีกต่อไป ด้วยความไว้วางใจใน ***"ภูมิปัญญาท้องถิ่น"*** ที่พิสูจน์ให้เห็นมาแล้วหลายครั้งหลายกรณี และด้วยการร่วมมือกันอย่างจริงจัง ย่อมจะทำให้การถ่ายเทอำนาจการจัดการการศึกษาจาก ***"ภาครัฐ"*** สู่ ***"ภาคประชาชน"*** เป็นความจริงในวันหนึ่งข้างหน้า และจะนำพาให้การกระจายความเจริญและความเข้มแข็งไปสู่ชุมชนท้องถิ่นกลายเป็นความจริงที่สัมผัสได้ในทุกตารางนิ้วของผืนแผ่นดินไทย

“เริ่มเดี๋ยวนี้ เริ่มที่ทุกคน”

18 คำร้องต่อประชาชน

เคยมีผู้กล่าวว่า สังคมใดๆ ก็ตามไม่มีทางจะดีหรือก้าวหน้าไปกว่าความดีงามของคนในสังคมนั้นๆ ได้

คุณภาพของคนจึงเป็นเครื่องกำหนดประเภทและบ่งบอกว่าสังคมนั้น ***"ไปได้ไกล"*** สักแค่ไหน

แนวทางการปฏิรูปการศึกษาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านหลักสูตรการเรียน การสอน หรือการบริหาร ก็ล้วนแล้วแต่ต้องการจะเพิ่มขีดความสามารถคนไทยเพื่อไปขยาย ***"พรมแดน"*** แห่งการพัฒนาสังคมไทยให้กว้างขวางออกไปจน ***"ไร้ขอบเขต"*** เข้าวันหนึ่ง

ทว่าการปฏิรูปการศึกษาตามแนวที่ได้กล่าวมาทั้งหมดในหนังสือ ***"ความฝันของแผ่นดิน"*** นี้ จะสำเร็จไปไม่ได้เลยถ้าปราศจากแรงผลักดันจากประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่จะช่วยกันสร้าง ***"กระแส"*** ปฏิรูปการศึกษาให้บังเกิดขึ้น

ความตั้งใจจริงและการช่วยกันลงมือกระทำของพวกเราทุกคนเท่านั้น ที่จะทำให้ *"ความฝันของแผ่นดิน"* เป็นความจริง

มีใครๆ มากมายในสังคมไทยที่ต้องเข้ามารวมพลังกันในความพยายามปฏิรูปการศึกษานี้

◆ พ่อแม่และครอบครัวเป็นจุดแรก ที่ต้องเป็นรากฐานของชีวิตที่ดีให้เด็ก ทั้งในด้านการพัฒนาร่างกายที่แข็งแรง จิตใจที่อบอุ่น เชื่อมั่นและมีทัศนะต่อเพื่อนมนุษย์ที่ดีงาม ไปจนถึงการร่วมแรงกับโรงเรียนที่จะกระตุ้น ***"ความใฝ่รู้"*** ให้บังเกิดขึ้นในตัวเด็กตั้งแต่เล็กๆ พ่อแม่ต้องเป็นบูรพาจารย์ที่ ***"แนะนำโลกกว้าง สร้างภูมิคุ้มกัน"*** แก่ลูก คนที่เป็นพ่อแม่จึงต้องขวนขวายแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารเพื่อที่จะสามารถอบรมเลี้ยงดูลูกหลานให้ดีขึ้น โดยไม่ต้องรอให้ ***"ใครอื่น"*** มาจัดการอบรมให้ความรู้แก่ตนอย่างเดียว พ่อแม่ต้องเข้าใจ และให้เวลาอย่างเต็มที่กับการโอบเอื้อความรักความอบอุ่นในครอบครัว เพื่อสร้างความสุขความดีงามและถ่ายทอดค่านิยมที่ดีแก่ลูกหลาน

◆ ในขณะเดียวกัน**ครูและสถานศึกษา**ต้องช่วยกันสร้างสรรค์ ***"กระบวนการเรียนรู้"*** ที่ดีและเหมาะสมกับยุคสมัยให้เด็ก ในการปฏิรูปการเรียนรู้ ครูคือกลุ่มคนที่จะต้อง ***"ปฏิรูป"*** ตนเองทั้งในด้านความคิด จิตสำนึก พฤติกรรม ตลอดจนโลกทัศน์ใหม่เกี่ยวกับการ ***"สอนหนังสือ"*** ที่เน้นให้เด็ก

รู้จักตั้งคำถาม หาคำตอบ ใฝ่รู้ คิดวิเคราะห์และตัดสินใจด้วยตนเอง กล่าวคือสอนให้ ***"รู้วิธีเรียนรู้"*** ครูยังต้องเป็นผู้ประสานความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ อาทิ พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำทางศาสนา ผู้ใหญ่ในชุมชนหรือท้องถิ่น เพื่อให้ทุกฝ่ายมาร่วมกันจัดการศึกษา จัดการเรียนรู้เพื่ออบรมบ่มนิสัยแก่เด็ก และเป็นการขยายโลกการเรียนรู้ของเด็กให้กว้างกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในห้องเรียน

◆ ไม่ใช่เท่านั้น **พระ และ สถาบันทางศาสนา** อันเป็นสถาบันทางสังคมที่อยู่ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบท ยังจะต้องเข้ามาช่วยกระตุ้นให้เกิดการปฏิรูป กระบวนการเรียนรู้ และการรวมตัวของฝ่ายต่างๆ ในชุมชน โดยองค์กรสงฆ์จะต้องกระตุ้นให้วัดและสถาบันศาสนาก้าวขึ้นรับบทบาทใหม่ที่ท้าทายในการดำเนินงานพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็ก ครอบครัว และชุมชน การรณรงค์ดังกล่าวตลอดจนการผนึกกำลังและสร้างเครือข่ายพระสงฆ์และบุคลากรทางศาสนา ที่ทำงานด้านพัฒนาชุมชนที่เริ่มเห็นเด่นชัดบ้างแล้วในปัจจุบัน จะเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยฟื้นบทบาทอันทรงคุณค่าของสถาบันศาสนาในการให้ ***"ความตื่น"*** ทางสติปัญญาและจิตใจ แก่ชุมชนและสังคม

◆ และเช่นที่ยกตัวอย่างไปแล้วในหลายๆ ตอนของหนังสือเล่มนี้ว่า**นักธุรกิจและภาคเอกชน** ก็เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่สามารถมีบทบาทสำคัญในการริเริ่มสร้างสรรค์

รูปแบบและกระบวนการใหม่ๆ เพื่อการเรียนรู้และการพัฒนากำลังคน ความริเริ่มดังกล่าวอาจทำได้ตั้งแต่การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กที่อยู่ใน ***"วัยไปโรงเรียน"*** ในรูปโครงการต่างๆ เช่นที่หลายบริษัทชั้นนำได้เริ่มสร้างกระแสในเรื่องนี้ขึ้นแล้ว ไปจนถึงการพัฒนากำลังแรงงานในวิชาชีพในรูปโครงการความร่วมมือกับสถานศึกษาต่างๆ ซึ่งก็มีตัวอย่างแห่งความสำเร็จที่น่าชื่นใจให้เห็นแล้วเช่นกัน และด้วยสถานภาพและพลกำลังของภาคเอกชนในปัจจุบัน การเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาดังกล่าวจะเป็น ***"แรงฉุด"*** สำคัญที่กระตุ้นให้คนทั้งสังคมเห็นความสำคัญของการศึกษาอีกด้วย

◆ กลไกทางสังคมที่สำคัญยิ่งและจะต้องเข้ามาร่วมในกระบวนการปฏิรูปการศึกษานี้อย่างเต็มที่คือ **สื่อมวลชน** เราหวังจะเห็นสถาบันสื่อมวลชนเป็นสถาบันที่พึงยกย่องเทิดทูนในฐานะที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม และมีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารความบันเทิงต่างๆ ในลักษณะที่ประเทืองสติปัญญา กระตุ้นการคิดและการเรียนรู้ของผู้รับสื่อให้มากขึ้น เพื่อนำพาให้สังคมไทยก้าวไปสู่ ***"สังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้"*** และหลีกหนีสภาพ ***"สังคมแห่งการมอมเมาความงมงาย และลัทธิบริโภคนิยม"*** ในการนี้ เราฝันจะเห็นสื่อมวลชนเข้ามา ***"ลงทุนทางปัญญา"*** ร่วมกับภาครัฐร่วมกับพ่อแม่ ร่วมกับโรงเรียน และทุกๆ สถาบันในสังคม เพื่อวางรากฐานอนาคตที่ดีให้แก่ประเทศชาติ เรายังฝันให้**สื่อมวลชนเป็นกลไกช่วยกระตุ้น**

ความตื่นตัวของสาธารณชน ต่อปัญหาการศึกษาและการแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหา รวมทั้งสร้างแรงขับเคลื่อนและสนับสนุนจากสาธารณชน เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้และการจัดการการศึกษาอีกด้วย

◆ ท้ายที่สุด**รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐ**จำเป็นที่ต้องปรับเปลี่ยนแนวคิด แนวการทำงานเพื่อเปิดรับความร่วมมือร่วมแรงจากทุกๆ ฝ่าย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบการศึกษายุคใหม่ที่สอดคล้องและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ **หน่วยงานในภาครัฐตั้งแต่ โรงเรียน สถานศึกษา มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ที่กำลังทำอะไรอยู่มากมายเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้และการฝึกอบรมสำหรับเด็ก ครอบครัว ชุมชนและประชาชน**ยังจะต้องมีอะไรทำอีกมากในฐานะ ***"ส่วนหนึ่ง"*** ใน ***"เครือข่ายการเรียนรู้"*** อันเป็นอุดมคติที่นำเสนอในหนังสือนี้ เราเชื่อว่าในหน่วยงานภาครัฐเหล่านี้ยังมีคนดีๆ ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อยู่อีกมากมาย ที่พร้อมจะผลักดันการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติเพื่อความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษาของบ้านเมืองของเรา

ความตื่นตัวและการผนึกกำลังของฝ่ายต่างๆ ทั้งภาคประชาชน ครอบครัว ชุมชน องค์กรธุรกิจเอกชน องค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ สื่อมวลชน ฝ่ายการเมือง และหน่วยงานในภาครัฐ ทั้งที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาโดยตรง

และที่เกี่ยวข้องโดยอ้อม เป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขสำคัญของการนำไปสู่ *"การปฏิรูปการศึกษา"* ที่เป็นจริงและเป็น *"รูปธรรม"*

บทบาทของทุกฝ่ายนี้เองที่จะเป็นเครื่องกำหนดว่าคนไทยจะ *"ก้าวมั่น ทันโลก"* และสังคมไทยจะเป็น *"สังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้"* ได้หรือไม่เพียงใด

การรวมพลังจากทุกฝ่ายในสังคมนี้ มิใช่สิ่งเลื่อนลอย แท้ที่จริงแล้วในช่วง 5-10 ปีที่ผ่านมา ที่ระบบการศึกษาได้ปรากฏภาพ *"วิกฤต"* ชัดขึ้นเรื่อยๆ นั้น ได้มีความพยายามริเริ่มหาทางออกเพื่อพัฒนาชีวิตและการเรียนรู้ของเด็กเยาวชน และชุมชนขึ้นเอง โดยฝ่ายต่างๆ โดยมิพะวงหรือปัดให้เป็นแต่ความรับผิดชอบของฝ่ายรัฐ ความริเริ่มของกลุ่มคนหรือหน่วยงานจาก ***"ฐานประชาชน"*** เหล่านี้แม้จะทำในจุดเล็กๆ ที่มุ่งส่งผลต่อคนในวงจำกัด ตามกำลังความสามารถเท่าที่จะกระทำได้ **แต่ความยิ่งใหญ่ของกลุ่มคนเล็กๆ เหล่านี้อยู่ที่การไม่นิ่งเฉยดูดายต่อปัญหา และความตระหนักว่าแม้หนึ่งเสียงหนึ่งแรงก็มีความหมายต่อการเปลี่ยนแปลงได้ ยิ่งไปกว่านั้นความริเริ่มในบางกลุ่มยังช่วยชี้ให้เห็นถึง *"ความคิดใหม่"* เพื่อการจัดการศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกและวิจารณญาณของคนให้สามารถพินิจพิจารณาและรู้เท่าทันกระแสโลกาภิวัตน์ได้เป็นอย่างดี**

กรณีตัวอย่างของความคิดริเริ่มที่ยกให้ฟังมาแล้ว ไม่ว่าจะเป็นความคิดริเริ่มของ**กลุ่มครูจังหวัดพระนคร**

ศรีอยุธยา ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อการปรับตัวของชุมชนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรม ความริเริ่มของ**นักพัฒนาเอกชนจังหวัดตรัง** ในการฟื้นฟูศักยภาพการเรียนรู้และจัดการเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเล ความริเริ่มของพระสงฆ์และคนหนุ่มสาว**กลุ่มแสงเทียน** เพื่อการศึกษาและการอบรมศีลธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนในชุมชนแออัด เป็นเพียงกรณีตัวอย่างจำนวนหนึ่ง ที่ชี้ถึงความเป็นไปได้และสิ่งที่ได้เป็นไปแล้วในการ ***"รวมพลังสร้างสรรค์ปัญญา"*** อย่างที่กล่าวมา กรณีตัวอย่างเหล่านี้ยังมีอีกมากมาย ทั้งที่ได้มีการลงมือทำแล้ว และที่กำลังเริ่มจุดประกายขึ้นต่อไปไม่สิ้นสุด ความริเริ่มเหล่านี้คือเมล็ดพันธุ์อันสูงค่าที่เราทุกคนควรช่วยกันรดน้ำพรวนดินให้เติบโตเป็นไม้ใหญ่ที่ให้ดอกผลและแพร่ขยายพันธุ์สร้างความร่มเย็นแก่คนในสังคม

ท้ายที่สุด และที่สำคัญที่สุด คือ **การสร้างจิตวิญญาณแห่งการร่วมมือ และความมีจิตใจให้แก่การศึกษา**อย่างแท้จริงของคนในสังคม ที่จะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้ ***"ฝันของแผ่นดิน"*** เป็นจริง เราทุกคนควรจะตระหนักว่า ถ้าเราไม่ช่วยกันคนละไม้คนละมืออย่างเต็มกำลังแล้ว หากวันใดบ้านเมืองของเราจะตกลงไปสู่ที่ต่ำ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ก็ต้องโทษตัวเราเองแต่ละคนด้วย ที่เพิกเฉยและ ***"ธุระไม่ใช่"*** กับการศึกษาของชาติ ไม่ใช่โทษนักการเมือง

ไม่ใช่โทษรัฐบาล ไม่ใช่โทษกระทรวง ทบวง กรมทั้งหลายเท่านั้น

ต้องคิดว่า เป็นเราทุกคนนั่นแหละ ที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบชะตากรรม และอนาคตของบ้านเมืองนี้ หากมีปัญหาในสังคมเราทุกคนต้องร่วมกัน *"เป็นทุกข์"* และแก้ปัญหานั้น และในคราวแห่งความสำเร็จ ก็คือความภูมิใจของเราทุกคนที่ไม่ได้ทอดทิ้ง และปัดความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคมไทย

การปฏิรูปการศึกษาที่เป็นจริงได้ในทางปฏิบัติจึงจะต้องเป็นเรื่องที่ทุกคน ทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันคิดช่วยกันทำให้บรรลุผล เป้าหมายคือการสร้างและพัฒนาคนไทยให้เป็นคน ***"มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้"*** และมีสันติในการอยู่ร่วมกันกับเพื่อนมนุษย์ในสังคม กับประชาคมโลกและกับธรรมชาติ เพื่อการนำประเทศไปสู่ ***"ความก้าวหน้าและมั่นคงในศตวรรษหน้า"*** และเพื่ออนาคตที่ดีของลูกหลานของแผ่นดินนี้ทุกคน

"ความฝันของแผ่นดิน"

บทส่งท้าย : ความฝันของแผ่นดิน

เราได้พูดถึงอะไรไปมากมาย ที่คาดว่าจะสะท้อนหน้าตาการศึกษา ที่จะช่วยให้สังคมไทยของเราเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และมีการพัฒนาไปไม่สุดสิ้น และเรา *"ฝัน"* เห็นภาพมากมายเกี่ยวกับสังคมไทยในอุดมคตินั้น

เราฝันเห็นภาพเมืองไทยที่ไปในหมู่บ้านเล็ก ๆ ก็มีแผงขายหนังสือที่มีหนังสือดีจำหน่าย และได้รับการอุดหนุนอยู่ไม่ขาด

เราฝันถึงสังคมไทยที่เป็น ***"สังคมของนักอ่าน"*** ฝันถึงคนไทยที่บอกรับเป็นสมาชิกหรืออ่านวารสารที่ตนโปรดคนละ 2-3 ฉบับ ไม่รวมหนังสือพิมพ์ ซึ่งอ่านเป็นปกติอยู่แล้ว และเป็นหนังสือพิมพ์ดี ๆ ที่ไม่ได้ขายแต่รูปภาพและความตื่นเต้น

เราฝันถึงการมี**พิพิธภัณฑ์**เล็ก ๆ **โรงละคร**ย่อม ๆ **สถานที่จัดแสดงนิทรรศการ**ขนาดกำลังเหมาะอยู่ทุกหนทุกแห่ง

และสถานที่แห่งสุนทรียภาพทางจิตใจ และความเบิกบานทางปัญญาเหล่านี้ จะง่วนอยู่กับการหาอะไรใหม่ๆ มาให้สมาชิกในชุมชนตลอดปี และบัตรเข้าดูเข้าชมสถานที่เหล่านี้ ***"ถูกจอง"*** ล่วงหน้ากันอย่างคึกคัก

ในฝันนั้น หากเข้าไปเยี่ยมเยียนบ้านคนไทยสักครอบครัวหนึ่งแล้ว ก็จะไม่เห็นแต่ทีวี วิดีโอ และสเตอริโอหรือเครื่องปรับอากาศ แต่จะเห็นหนังสือพ็อกเก็ตบุ๊คหรือนิตยสารใหม่ๆ ที่เพิ่งวางแผงกองอยู่มุมหนึ่ง เห็นข่าวตัดที่ ***"สะดุดความคิด"*** จากหนังสือพิมพ์หล่นๆ อยู่ทางหนึ่ง ตั๋วไปดูหุ่นกระบอกวันเสาร์เสียบอยู่ในครัว และก่อนจะลากลับก็แอบได้ยินพ่อบ้านแม่บ้านกำลังเถียงกันหน้าดำหน้าแดงเรื่อง ***"คนไทยมาจากไหนกันแน่"*** จากบทความที่อ่านเจอในหนังสือพิมพ์เมื่ออาทิตย์ที่แล้ว

เราฝันที่จะให้คนไทยมีการศึกษาขั้นต่ำถึงชั้นมัธยมปลายทุกคนและหากต้องการ ***"ปริญญาใบนั้น"*** ให้ได้จริงๆ ก็มีทางเลือกให้พอสมควรอย่างไม่ยากนัก ในการศึกษาระบบเปิดที่สามารถเรียนได้ด้วยตนเองอยู่กับบ้าน หรือในระบบปกติที่สามารถ ***"สมัครเข้า"*** เป็นนักศึกษาได้โดยสะดวกกับสถาบันอุดมศึกษาที่ไม่ไกลบ้านจนเกินไป ไม่ใช่ ***"สอบเข้า"*** และรอผล ***"แพ้-ชนะ"*** เหมือนที่เป็นอยู่

เราฝันถึงหลักสูตรในโรงเรียน ที่ไม่ใช่หลักสูตร ***"กวดวิชาเข้ามหาวิทยาลัย"*** ตั้งแต่อนุบาลอีกต่อไป แต่เป็นหลัก

สูตรที่ ***"กวดขันความเป็นมนุษย์"*** ด้วยการถ่ายทอดความรอบรู้ทางอารยธรรมและประวัติศาสตร์ การปลูกฝังค่านิยมและคุณธรรมในการดำรงชีวิต การสอนให้คน ***"รู้จักตนเอง"*** ด้วยกิจกรรมที่นำเด็กไปสัมผัสชีวิตมนุษย์ด้วยกันและสัมผัสชีวิตในชุมชน และชุมชนเองก็เข้ามามีส่วนช่วยจัดหลักสูตรและสนับสนุนการศึกษาของโรงเรียนอย่างเต็มที่

เราฝันให้การเรียนในมหาวิทยาลัยที่เป็นหลักสูตร ***"สร้างผู้นำประเทศ"*** จริงๆ ด้วยการสอนให้คนมีอุดมคติรักบ้านเมือง รักวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับความแข็งแกร่งทางวิชาการ วิชาชีพ และพลังในการคิด วิเคราะห์ และวิจารณ์สิ่งต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ และมีความเข้าใจอันดีต่อเพื่อนมนุษย์ทุกชาติทุกภาษา ในยุคแห่งการหล่อหลอมทางวัฒนธรรมนี้

เราฝันให้สังคมไทยที่ไม่ใช่สังคม ***"บ้าปริญญา"*** แต่เคารพ ***"การทำงานได้"*** มากกว่า สังคมที่เงินเดือนไม่ถูกจำกัดอยู่ด้วยกระดาษแผ่นเดียว แต่พุ่งขึ้นไปตามความชำนาญในงานอย่างแท้จริง เราอยากเห็นช่างซ่อมเครื่องยนต์ที่ ***"ไม่ได้เรียนสูงๆ"*** แต่เชี่ยวชาญ อาจจะเงินเดือนมากกว่าวิศวกรปริญญาที่เพิ่ง ***"หัดงาน"*** หลายเท่า

และสำหรับคนที่ไม่ได้แยแสกับ ***"วุฒิบัตร"*** ก็จะมีความรู้มากมายให้แสวงหา ตั้งแต่วิชาชีพไปจนถึงงานอดิเรก ตั้งแต่การ ***"ไปเรียน"*** กับสมาคมต่างๆ ไปจนถึง ***"เรียนเอง"*** กับสื่อความรู้สำเร็จรูป ในรูปเทป วิดีโอ ไปจนถึงซีดี-รอม

เราฝันเห็นการศึกษาที่มีชีวิตชีวาทุกระดับ ทุกโรงเรียนมีสื่อสมัยใหม่ทุกประเภทใช้ และเด็กๆ หน้าตามีความสุขที่อาจ ***"นั่งอยู่หน้าจอ"*** คอมพิวเตอร์ หรือ ***"สนุก"*** กับสื่อต่างๆ แทนภาพของเด็กที่นั่งตัวตรง เงียบสงบอยู่ในชั้นเรียนเพื่อ ***"จดที่ครูสั่ง" "ฟังที่ครูพูด"*** อย่างเดียว

และรัฐบาลก็มีการตั้ง ***"สถาบันผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนแห่งชาติ"*** ขึ้นเพื่อ ***"ป้อน"*** สื่อสารพัดแบบรวมถึงซีดี-รอม และมัลติมีเดียให้แก่โรงเรียนทั่วประเทศ

เราฝันถึงการที่อาชีพครูกลับมาเป็นอาชีพอันดับต้นๆ ในใจคนรุ่นใหม่ด้วยกระบวนการรณรงค์ทางสังคมอย่างจริงจัง การเพิ่มเงินเดือนและค่าตอบแทนให้ครูดีๆ ของเรา การให้เกียรติ และยกย่องให้สมควรแก่ฐานะ **เราฝันจะเห็นเด็กจบมัธยมปลายที่คะแนนดี หรือบัณฑิตระดับเกียรตินิยมมุ่งมาเป็นครูกันมากเท่าๆ กับอาชีพที่มีคุณค่าแก่สังคมอื่นๆ**

เราฝันให้โรงเรียนที่มีสื่อทันสมัยเหล่านี้อ้าแขนรับคนในชุมชนให้เข้ามาใช้ประโยชน์ได้ด้วย ตั้งแต่การ ***"เรียนเอง"*** ด้วยสื่อสำเร็จรูปต่างๆ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนหา ***"ข้อมูล"*** ผ่านเครือข่ายอันทันสมัย ไปจนถึงการที่โรงเรียนและครูจัด ***"กิจกรรมการเรียนรู้"*** ให้แก่ชุมชน

เราฝันถึงการที่คนไทยหาความรู้ใส่ตัวตลอดชีวิต ตั้งแต่เด็กๆที่แสวงหาความรู้พื้นฐานเพื่อ ***"ตั้งต้นชีวิต"*** ไปจนถึงผู้ใหญ่ที่ค่อยๆ สะสมความรู้มากมายเพื่อ ***"จรรโลงชีวิต"*** ไปจนแก่เฒ่า

เราฝันให้ ***"โรงเรียน"*** เข้าไปแฝงอยู่ตามบริษัทและโรงงานใหญ่ๆ เพื่อฝึกอบรมหรือให้ความรู้ใหม่ๆ แก่พนักงานอยู่เสมอ และก็ไม่ใช่ความรู้เพื่อที่จะทำให้พนักงานหาเงินหรือทำงานให้บริษัทหรือโรงงานได้มากขึ้นเสมอไป แต่ส่วนหนึ่งเป็นความรู้ที่ทำให้พนักงานมี ***"คุณภาพชีวิต"*** ที่ดี โดยรัฐก็ให้การสนับสนุนเต็มที่ ตั้งแต่ให้เอาค่าจัด ***"โรงเรียน"*** มาหักภาษีไปจนถึงพัฒนาสื่อต่างๆ ให้ใช้

เราฝันจะเห็นการศึกษาที่กลายเป็น ***"เครือข่ายการร่วมมือ"*** และ ***"เครือข่ายการเชื่อมต่อความรู้"*** อย่างกว้างใหญ่ไพศาลในสังคมไทย เราฝันจะเห็นโรงเรียนร่วมมือกับชุมชน โรงเรียนร่วมมือกับวัด โรงเรียนร่วมมือกับบริษัทห้างร้าน วัดร่วมมือกับสื่อมวลชน สื่อมวลชนร่วมมือกันเอง ภาคเอกชนร่วมมือกับชุมชนและอีกมากมายเหลือคณานับที่เป็นการสะท้อนภาพแห่งการประสานสัมพันธ์ และ ***"สมานฉันท์"*** เพื่อสร้างสรรค์ปัญญาให้สังคมไทย

และแน่นอนที่สิ่งที่เราฝันมาทั้งหมดนี้จะเกิดขึ้นได้ ก็ด้วยสังคมที่เป็นปึกแผ่นมีความมั่นคง มีความถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและมีการพัฒนาอย่างพอเพียงทุกๆ ด้าน

นั่นคือสังคมที่มีระบอบการเมืองเข้มแข็ง ทุกคนตั้งแต่ประชาชนถึงนายกรัฐมนตรีเคารพในสิทธิหน้าที่ซึ่งกันและกัน เคารพกติกาประชาธิปไตย และเห็นแก่ชาติบ้านเมืองด้วยความรักบ้านเมืองอย่างจริงใจ

คือสังคมที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ได้เน้นแต่ความมั่งคั่งใน ***"ภาพรวม"*** จนทำให้เกิด ***"ความร่ำรวยแบบกระจุก"*** และ ***"ความยากจนแบบกระจาย"*** แต่เน้นเศรษฐกิจผสมผสานที่สามารถนำความผาสุก มั่นคง และความอยู่ดีกินดีไปสู่คนทุกคน และท้องถิ่นทุกท้องถิ่น

คือสังคมที่สันติสุข บ้านเมือง ***"มีขื่อมีแป"*** จะเมืองใหญ่เมืองเล็ก ก็มีคุณภาพชีวิตที่ดี **มีอากาศสะอาดๆ สำหรับปอด ความเขียวขจีสำหรับสายตา สิ่งแวดล้อมที่มีความโปร่งสดใสเพื่อจิตใจที่เบิกบานและเด็กๆ ไม่ต้อง *"โตในรถ"* อีก**

คือสังคมที่มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทุกด้านอย่างพร้อมมูล ถึงทุกท้องถิ่นไม่ว่าจะไกลเพียงใด ทั้งไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ไปจนถึงเครือข่ายสื่อสารสมัยใหม่ผ่านดาวเทียมและคอมพิวเตอร์ ที่จะทำให้สภาพ ***"ครัวเรือน on-line" "ชุมชน on-line"*** และ ***"โรงเรียน on-line"*** อย่างที่เราหวังเป็นความจริง ครัวเรือนในอนาคต หากมีความพร้อม และความต้องการก็สามารถที่จะมีคอมพิวเตอร์ใช้ได้และติดต่อกับใครๆ ได้โดยสะดวกผ่านเครือข่ายเหล่านี้

คือสังคมที่สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติได้รับการหวงแหนโดยคนไทยทุกคน คือสังคมที่ป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร สภาพผืนดินค่อยๆ กลับฟื้นสู่ความอุดมสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง

และแน่นอน เราหมายถึงสังคมที่ดูแลเด็กอย่างดีตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา จนถึงการจัดบริการที่ดีที่สุดทุกอย่าง

ให้เด็ก ให้เด็กทุกคนได้ทานอาหารดีๆ อย่างพอเพียง ได้ฉีดวัคซีนตามเวลา ได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าโรงเรียน ได้มีที่วิ่งเล่นออกกำลังกายใกล้ๆ บ้าน และได้รับการศึกษาตามศักยภาพ และความสนใจของพวกเขาทุกคน

และเรายังฝันให้เด็ก ***"เรียนรู้"*** จากการเห็นแต่สิ่งดีๆ ในสังคม **เห็นความปรองดองในครอบครัว เห็นการร่วมกันแก้ปัญหาอย่างสันติวิธีในสังคม เห็นการเคารพกฎระเบียบในทุกแห่งทุกหน เห็นความมีน้ำใจให้แก่กัน เห็นภาพที่สวยงามในสื่อและสิ่งต่างๆ รอบตัว** เพื่อปลูกฝังความคิดที่สวยงามต่อสังคม

ทั้งหมดที่ฝันและหวังนี้ เพื่อความ ***"พอดี"*** ของสังคมไทย เพื่อความพอดีระหว่างความเข้มแข็งมั่นคงทางเศรษฐกิจกับความอบอุ่นและมีเอกลักษณ์ของสังคม เพื่อความพอดีระหว่างการแข่งขันกับความร่วมมือกับนานาประเทศ เพื่อความพอดีระหว่างการ ***"แสวงหา"*** กับการ ***"ให้"*** เพื่อความพอดีระหว่างการ ***"ใช้ชีวิต"*** ในสังคมยุคใหม่กับการ ***"มีชีวิต"*** ที่สมถะ ทรงคุณค่า และมีสุนทรียะทางจิตใจ

เพื่อ ***"ชีวิตแห่งการเรียนรู้"*** และ ***"สังคมแห่งภูมิปัญญา"*** จำเป็นที่เราต้องมีสติสำนึกอยู่ในความสามัคคี อันจะพาคนไทย สังคมไทย และลูกหลานไทยก้าวไปในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างผาสุก มั่นคง และรักษา ***"ความเป็นไทย"*** ไว้ได้ตลอดไป

เอกสารประกอบการเรียบเรียง

บทที่ 1

1. คณะอนุกรรมการโครงการชูเศรษฐกิจไทยในสากล วิสัยทัศน์เศรษฐกิจและสังคมไทย เอกสารประกอบการสัมมนาเฉลิมพระเกียรติ "วิสัยทัศน์ประเทศไทย" จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 15 พฤษภาคม 2539, หน้า 5.
2. The World Bank. The East Asian Miracle : Economic Growth and Public Policy, A World Bank Policy Research Report. New York : Oxford University Press, 1993, p.1.
3. วิสัยทัศน์เศรษฐกิจและสังคมไทย หน้า 18-22,55,57.
4. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เครื่องชี้ภาวะเศรษฐกิจและสรุปสถานการณ์เศรษฐกิจไทยในช่วงแผน 6 กรุงเทพ : หจก. เม็ดทราย พริ้นติ้ง, 2535, หน้า 25.
5. พันธ์ศักดิ์ ศรีเทพ. องค์กรพัฒนาเอกชนด้านแรงงานเด็ก : ศักยภาพและทิศทางในอนาคต กรุงเทพ : โครงการประสานงานเครือข่ายแรงงานเด็ก, 2538, หน้า 17.
6. จากข้อมูลมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก อ้างในมติชน 24 กุมภาพันธ์ 2539.
7. จากรายงาน World Economic and IMD 1995 อ้างใน สยามโพสต์, 22 มีนาคม 2539.
8. The Economist. World in Figures 1994 London : William Clowes, Ltd., 1993, pp.77-78.
9. ประเวศ วะสี ธรรมิกสังคม กรุงเทพ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2538 หน้า 21 อ้างใน ยศ สันตสมบัติ ประเวศ วะสี : อาจารย์แพทย์ผู้เยียวยาสังคม โครงการจินตนาการสู่ปี 2000 สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2539,หน้า12.

10. United Nations Development Programme (UNDP) Human Development Report 1995 New York : Oxford University Press, 1995, pp.198, 208.

11. ประเวศ วะสี : อาจารย์แพทย์ผู้เยียวยาสังคม, หน้า 15.

บทที่ 2

1. ผู้ที่สนใจเกี่ยวกับแนวโน้มความเปลี่ยนไปในด้านต่าง ๆ Megatrends 2000, แต่งโดย John Naisbitt และ Patricia Aburdene (New York : Avon Books,1990) ซึ่งเป็นหนังสือขายดีได้รับการกล่าวขวัญถึงในหมู่นักวิชาการและนักธุรกิจทั่วโลก

2. John Naisbitt. Megatrends Asia London : Nicholas Brealey, 1995, p.42.

3. ทบวงมหาวิทยาลัย เอกสารประกอบคำของบประมาณปี 2540 ทบวงมหาวิทยาลัย : สำนักนโยบายและแผน. เอกสารอัดสำเนา.

4. John Naisbitt. Global Paradox London : Nicholas Brealey, 1994, pp.42-44.

5. กฤษณพงศ์ กีรติกร. คนไทย-คนไท-ประเทศไทย 2020 บทความวิชาการเสนอสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,2538,หน้า5-12.

6. Megatrends 2000, pp. 322-335.

7. United Nations Development Programme (UNDP). Human Development Report 1995 London : Oxford University Press, 1995, p.198.

8. พระธรรมปิฎก การพัฒนาที่ยั่งยืน กรุงเทพ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมล คีมทอง, 2539, หน้า 128.

บทที่ 3

1. กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา เมืองไทยในความใฝ่ฝันของนักคิดอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง โครงการจินตนาการสู่ปี 2000 สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,2539, หน้า9-10.
2. วิสัยทัศน์เศรษฐกิจและสังคมไทย, หน้า 20.
3. จากแหล่งเดียวกัน, หน้า 14.
4. มติชน, 10 มีนาคม 2539.
5. คณะศึกษาโครงการ "การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์". ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ เอกสารประกอบการประชุมสมัชชาการศึกษา ณ ธนาคารกสิกรไทย สำนักงานใหญ่, 26 มกราคม 2539, หน้า 12.
6. แน่งน้อย ศรีวราธนบูลย์ และ สิทธิลักษณ์ เอื้อจิตถาวร รายงานการวิจัยเรื่องการสูญเสียและการขาดแคลนกำลังคนในราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.), 2538.
7. Human Development Report 1995, p.188.
8. ข้อมูลจากสถิติผู้ป่วยนอกจิตเวชประจำปี 2537 รวบรวมโดยศูนย์สารสนเทศ กองแผนงาน สถาบันสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข
9. ข้อมูลจากมูลนิธิศูนย์ฮอตไลน์ กรุงเทพฯ.
10. สำนักงานสถิติแห่งชาติประมวลข้อมูลสถิติสำคัญของประเทศไทย พ.ศ. 2538 กรุงเทพ : หจก. อรุณการพิมพ์, 2538, หน้า 10.
11. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย บทบาทของการวิจัย : การท้าทายของทศวรรษใหม่ เอกสารประกอบการประชุมประจำปี ครั้งที่ 1, 18-20 พฤศจิกายน 2537, หน้า 261.
12. คนไทย - คนไท - ประเทศไทย 2020, หน้า 15.

13. จากแหล่งเดียวกัน, หน้า 16-17.

14. ฉันทนา บรรพศิริโชติ และสุริชัย หวันแก้ว ความคิดของผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม โครงการจินตนาการสู่ปี 2000 สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2539, เอกสารอัดสำเนา, หน้า 26.

15. คนไทย - คนไท - ประเทศไทย 2020, หน้า 18.

16. Global Paradox, p.104.

บทที่ 4

1. Human Development Report 1995, p.174,196.

2. Megatrends 2000, pp.209-211.

3. จากแหล่งเดียวกัน

4. จากแหล่งเดียวกัน

5. กรุงเทพธุรกิจ, 9 เมษายน 2539.

6. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ การศึกษาในทรรศนะของข้าพเจ้า กรุงเทพ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมล คีมทอง, 2530, หน้า 5-6.

บทที่ 5

1. ข้อมูลสภาพปัญหาเด็กได้คัดมาจากรายงาน คณะศึกษาโครงการ "การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์".ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ เอกสารประกอบการประชุมสมัชชาการศึกษา ณ ธนาคารกสิกรไทย สำนักงานใหญ่, 26 มกราคม 2539, หน้า 12.

2. จากข้อมูลมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กอ้างในมติชน 24 กุมภาพันธ์ 2539

3. แนวหน้า, 13 มีนาคม 2539

4. ไทยรัฐ, 9 เมษายน 2539

5. ผู้จัดการ, 15 มีนาคม 2539

6. เป็นชื่อหนังสือขายดีเล่มหนึ่งที่ประพันธ์โดยประธานบริษัท Sony Co-orporation ของญี่ปุ่น ที่เห็นถึงปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็กในช่วงปฐมวัย

บทที่ 6

1. Bill Gates The Road Ahead ฉบับแปลภาษาไทย "เส้นทางสู่อนาคต" โดย นพดล เวชสวัสดิ์ และคณะ ลิขสิทธิ์ของบริษัท จุลดิศ ดีเวลลอป จำกัด(มหาชน) กรุงเทพ อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2538, หน้า 42-43.
2. บทสรุปโครงการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ, เอกสารอัดสำเนา.
3. สยามรัฐ, 2 พฤษภาคม 2539.
4. ผู้จัดการ, 25 เมษายน 2539.
5. มติชน, 22 กุมภาพันธ์ 2539.
6. Richard Robinson and David Goodman. The New Rich in Asia London : Routledge,1996, pp.17,47,77,103,135,161, 183,205.

บทที่ 7

1. ผู้จัดการ, 2 เมษายน 2539
2. ผู้ที่สนใจติดตามได้จากข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์แทบทุกฉบับในช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน 2539
3. Bangkok Post ,4 April, 1996
4. ข้อมูลจากโครงการจัดตั้งสำนักงานทดสอบกลาง ทบวงมหาวิทยาลัย

บทที่ 8

1. ศึกษาเพิ่มเติมได้จากสมาคมหยาดฝนที่เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่เป็นแรงกระตุ้นสำคัญในโครงการดังกล่าว
2. มติชน, 18 มีนาคม 2539
3. จาก "ตัวอย่างความริเริ่มเพื่อการพัฒนาการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์" ในเอกสารข้อเสนอปฏิรูปการศึกษาไทย รายงานอีกฉบับหนึ่งในโครงการ "การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์"ที่ได้นำเสนอในการประชุมสมัชชาการศึกษา ณ ธนาคารกสิกรไทย สำนักงานใหญ่, 26 มกราคม 2539, หน้า 35-88.
4. จากแหล่งเดียวกัน
5. The New Rich in Asia, p.48.

บทที่ 9

1. Global Paradox, p. 26.
2. จากพระนิพนธ์ของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ อ้างถึงใน อาจิณ จันทรัมพร นักเขียนไทยใน "สวนหนังสือ" กรุงเทพ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2539, หน้า 123.
3. Bangkok Post, 19 March,1996.
4. ประชาชาติธุรกิจ, 22-25 มิถุนายน 2538
5. ฐานเศรษฐกิจ, 6-8 กันยายน 2538
6. กรุงเทพธุรกิจ, 8 มีนาคม 2539
7. มติชน, 31 มีนาคม 2539
8. จากบทสัมภาษณ์ ดร.กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา อดีตอธิบดีกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

บทที่ 10

1. จากประวัติศาสตร์การอุดมศึกษาของยุโรปใน วิจิตร ศรีสอ้าน หลักการอุดมศึกษา กรุงเทพ : วัฒนาพานิช, 2518, หน้า 6-13.
2. ชื่อหนังสือทั้งสองเล่มคือ Cybersurfer : The Owl Internet Guide for Kids และ The Complete Guide to Multimedia. จัดจำหน่ายโดยบริษัท Asia Books.
3. ผู้ที่สนใจเกี่ยวกับ "ความฉลาดทางอารมณ์" ที่กำลังเป็นที่สนใจในเวลานี้ โปรดค้นคว้าเพิ่มเติมได้จาก Daiel Goleman. Emotional Intelligence London : Bloomsbury, 1995.
4. มติชน, 25 กุมภาพันธ์ 2539
5. J.P. Farrell and J.B. Oliveira Teachers in Developing Countries Washington : The World Bank, 1993.
6. จากเอกสาร Country Report จากการประชุม First SEAMEO UNESCO PROAP Regional Conference on Higher Education : Reengineering of Higher Education for the 21st Century ณ นครปีนัง ประเทศมาเลเซีย, 9-12 กรกฎาคม 2539.

บทที่ 11

1. สมเชาว์ เกษประทุม สารพัดความผิดของครู กรุงเทพ : มณฑลการพิมพ์, 2538.
2. Bangkok Post, 1 September,1996.
3. กรุงเทพธุรกิจ, 2 ตุลาคม 2538
4. J.P. Farrell and J.B. Oliveira Teachers in Developing Countries Washington : The World Bank, 1993.
5. ข้อมูลจากฝ่ายพัฒนาบุคลากรและองค์การ ธนาคารกสิกรไทย.

บทที่ 12

1. กรุงเทพธุรกิจ, 19 กันยายน 2538.
2. ข้อมูลจากทบวงมหาวิทยาลัย อ้างใน ไทยรัฐ, 6 เมษายน 2539.
3. ข้อมูลจากสรุปผลการประชุม First SEAMEO-UNESCO PROAP Regional Conference on Higher Education : Reengineering Higher Education for the 21st Century, ทบวงมหาวิทยาลัย, 15 กรกฎาคม 2539.
4. Star , 9 July,1996.
5. วิสัยทัศน์เศรษฐกิจและสังคมไทย, หน้า 21.

บทที่ 13

1. Asian Wall Street Journal, 13 September 1994.
2. ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ , หน้า 33.
3. Human Development Report 1993 , p.198.
4. Detlef Muller, Fritz Ringer, and Brian Simon The Rise of the Modern Educational System Cambridge : Cambridge University Press, 1987.
5. ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์, หน้า 33.
6. จากแหล่งเดียวกัน, หน้า 35.
7. ข้อมูลจาก นักสิทธิ์ คูวัฒนาชัย "ระบบการวิจัยและพัฒนาในประเทศอุตสาหกรรมใหม่" เอกสารประกอบการประชุมวิชาการเรื่อง ระบบการวิจัยและพัฒนา : สถานภาพในประเทศไทยและบทเรียนจากต่างประเทศ จัดโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 23-24 มิถุนายน 2537, หน้า 15.
8. จากแหล่งเดียวกัน, หน้า 7.

บทที่ 14

1. Arnold Wright and Oliver T. Breakspear Twentieth Century Impressions of Siam Bangkok : White Lotus, 1994, p.226.
2. กระทรวงศึกษาธิการ ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435 - 2507 พระนคร : องค์การค้าคุรุสภา, 2507.
3. สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลข้อมูลสถิติสำคัญของประเทศไทย พ.ศ.2532 กรุงเทพ : นิวธาดาการพิมพ์, 2532, หน้า 65.
4. ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์,หน้า 46-49.
5. ข้อมูลจากมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก
6. สยามโพสต์, 18 กุมภาพันธ์ 2539.
7. ข้อมูลจากฝ่ายพัฒนาบุคลากรและองค์การ ธนาคารกสิกรไทย.

บทที่ 15

1. ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์,หน้า 45-46.
2. The Chronicle of Higher Education,Inc.The Almanac of Higher Education 1993 Chicago : The University of Chicago Press, 1993, p.67.
3. นงราม เศรษฐพานิช และคณะ ต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการอุดมศึกษา งานวิจัยเชิงนโยบายในโครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว ทบวงมหาวิทยาลัย, 2533.
4. Department of Employment, Education and Training National Report on Australia's Higher Education Sector Canberra : Australian Govenment Publishing Service, 1993, pp.69-102.

บทที่ 16

1. ข้อมูลจาก แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา จัดทำโดย สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งมีแนวคิดและแนวทางที่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับการศึกษาทุกระดับ.
2. จากแหล่งเดียวกัน
3. Higher Education Funding Councils for England and Wales Assessment of the Quality of Higher Education Bristol, England : HEFCE, 1994.
4. Star, 9 July,1996.

บทที่ 17

1. จากคำนำในรายงานการประชุม Enabling Sustainable Community Development จัดโดย The World Bank, September 22-23, 1994.

บทส่งท้าย

ผู้เรียบเรียงได้แรงบันดาลใจจากข้อเขียนของ อาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ "การอยู่ดีกินดีของคนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (คุณภาพชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน)" ในหนังสือป๋วย อึ๊งภากรณ์ ประสบการณ์และข้อคิดสำหรับคนหนุ่มสาว, สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2539.

คณะศึกษา "การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์"

ประธานคณะศึกษา

1. ศาสตราจารย์ ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต
   ประธานกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สมาชิกคณะศึกษา

2. ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย
   อดีตปลัดทบวงมหาวิทยาลัย
3. ดร.คุณหญิงกัลยา โสภณพนิช
   กรรมการและเลขานุการ โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน
   โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
4. ดร.โกวิท วรพิพัฒน์
   อดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
5. ศาสตราจารย์ ดร.เจตนา นาควัชระ
   ศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาเยอรมัน คณะอักษรศาสตร์
   มหาวิทยาลัยศิลปากร
6. ศาสตราจารย์ เติมศักดิ์ กฤษณามระ
   ผู้อำนวยการสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์
   จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. นางเตือนใจ ดีเทศน์
   เลขาธิการมูลนิธิพัฒนาชุมชนในเขตภูเขา
8. นายทวีศักดิ์ เสนาณรงค์
   อดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
9. ศาสตราจารย์ คุณหญิงนงเยาว์ ชัยเสรี
   นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
10. พล.อ.นิยม ศันสนาคม
    อดีตผู้บัญชาการสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
11. นายบัณฑูร ล่ำซำ
    กรรมการผู้จัดการ บริษัท ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน)
12. ดร.ประสาร ไตรรัตน์วรกุล
    รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์
    และตลาดหลักทรัพย์

13. นายไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม
ผู้อำนวยการมูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
14. ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน
อดีตปลัดทบวงมหาวิทยาลัย
15. ศาสตราจารย์ วิทิต มันตาภรณ์
หัวหน้าภาควิชากฎหมายระหว่างประเทศ คณะนิติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
16. นายวัลลภ ตังคณานุรักษ์
เลขาธิการมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก
17. รองศาสตราจารย์ ดร.สมชอบ ไชยเวช
รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาวิศวกรรมเครื่องกล
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
18. ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล
เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่อง
มาจากพระราชดำริ
19. ดร.สุรัฐ ศิลปอนันต์
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
20. นายไสว พราหมณี
อดีตปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
21. ศาสตราจารย์ นายแพทย์อารี วัลยะเสวี
อดีตนายกสมาคมแพทยสภา และที่ปรึกษาคณบดีคณะแพทยศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะผู้เชี่ยวชาญ

1. ศาสตราจารย์ ดร.กนก วงษ์ตระหง่าน
อดีตรองปลัดทบวงมหาวิทยาลัย
2. ดร.กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา
อธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
3. ดร.เจือจันทร์ จงสถิตอยู่
รักษาการที่ปรึกษาด้านระบบการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

4. ศาสตราจารย์ ดร.นราศรี ไววนิชกุล
   ผู้อำนวยการสำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์
   จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. ดร.เพียงใจ พุกกะคุปต์
   ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ บริษัท ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน)
6. ดร.รุ่ง แก้วแดง
   เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ผู้ช่วยคณะผู้เชี่ยวชาญ

1. นางสาวนงลักษณ์ พหลเวชช์
   นักวิชาการศึกษา 8 ศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติเพื่อการพัฒนาคน
   สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
2. นางมัลลิกา นิตยาพร
   ผู้อำนวยการสำนักงานทดสอบทางการศึกษา
   กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
3. ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์
   ผู้อำนวยการกองแผนงาน
   กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
4. ดร.สีลาภรณ์ นาครทรรพ
   ผู้อำนวยการโปรแกรมสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับชุมชน
   สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
5. ดร.อมรวิชช์ นาครทรรพ
   ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยนโยบายทางการศึกษา
   คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(รายชื่อเรียงตามลำดับอักษร ยกเว้นประธานคณะศึกษา)

จัดทำต้นฉบับและรูปเล่มโดย :
ฝ่ายเลขานุการโครงการ"การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์"
บมจ.ธนาคารกสิกรไทย 1 ซอยกสิกรไทย ถนนราษฎร์บูรณะ
กรุงเทพฯ 10140 โทรสาร 470-3199
http://thaiedu.tfb.co.th E-mail:thaiedu@tfb.co.th

ความฝันของแผ่นดิน

ความฝันของแผ่นดิน

เจ้าของฝัน

ชื่อเจ้าของฝัน

นาย/นาง/น.ส...นามสกุล...

ตำแหน่ง...

หน่วยงาน/บริษัท..

อาชีพ

- ☐ นักเรียน/นักศึกษา
- ☐ ครู/อาจารย์
- ☐ พ่อแม่/ผู้ปกครอง
- ☐ ชาวนา/ชาวบ้าน/เกษตรกร
- ☐ นักการเมือง
- ☐ นักวิชาการ
- ☐ ทหาร/ตำรวจ
- ☐ แพทย์/พยาบาล
- ☐ ศิลปิน/นักร้อง/นักแสดง
- ☐ ทนายความ/ตุลาการ
- ☐ ข้าราชการ ศธ./ทบวงฯ
- ☐ ข้าราชการกระทรวงอื่นๆ
- ☐ นักพัฒนาองค์กรเอกชน
- ☐ ผู้แทนศาสนา
- ☐ ผู้แทนกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
- ☐ สื่อมวลชน
- ☐ นักธุรกิจ
- ☐ พนักงานบริษัทเอกชน/รัฐวิสาหกิจ
- ☐ อื่นๆ(ระบุ)....................................

ที่อยู่ที่สะดวกในการติดต่อ ☐ ที่ทำงาน ☐ ที่บ้าน..

....

....

จังหวัด..รหัสไปรษณีย์ ☐☐☐☐☐

โทรศัพท์...โทรสาร...

ทุกคนมีความฝัน
ขอเชิญร่วมสานฝันที่หลากหลาย
แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน
เพื่อแผ่นดินที่รักของเรา

แต่ละคนมีฝันที่ ***แตกต่าง*** และทุกคนก็มี ***สิทธิ์*** ที่จะฝัน
ฝันของคนในชนบทหรือในเมือง อาจช่วยให้ความเป็นอยู่
ของชีวิตนับร้อยๆ ชีวิต หมู่บ้านอีกนับร้อยๆ หมู่บ้านบนผืนแผ่นดินนี้ดีขึ้น
ลองเขียนฝันในหัวข้อ ***"การเรียนรู้ตลอดชีวิต"***
ส่งมายัง ฝ่ายเลขานุการโครงการ"การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์"
จะเป็นเพียงฝันบรรทัดเดียว หรือ ฝันสามหน้ากระดาษก็ได้
เพื่อแบ่งปันสิ่งสร้างสรรค์ให้แก่เด็กไทย
เราขอถือโอกาสนี้รวมฝันของทุกคนให้เป็น

"ความฝันของแผ่นดิน"

โครงการ"การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์" จะรวบรวมฝันทั้งหมดส่งให้หน่วยงานที่มีบทบาทด้านการศึกษาของชาติโดยตรง และหน่วยงานเอกชนอื่นๆ ที่สนใจ

ใบอนุญาตเลขที่ ปน.(ต)/1311 ศูนย์ไปรษณีย์กรุงเทพฯ
ถ้าฝากส่งในประเทศไม่ต้องผนึกไปรษณียากร

โครงการ"การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์"

บริการธุรกิจตอบรับ

บมจ.ธนาคารกสิกรไทย
สำนักงานใหญ่
ตู้ ปณ. 1366
ศูนย์ไปรษณีย์กรุงเทพฯ
กรุงเทพมหานคร
10000